

Περίοδος Β'
Τεύχος 775
Παρασκευή
15 Νοεμβρίου 2002
Τιμή: 4 Ευρώ

ΑΝΤΙ

Κύπρος: Το πρόβλημα παραμένει

13 ΙΑΝ. 2003

ΛΟΥΜΠΗΣ-
ΒΙΔΗΣ:
ΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ
ΠΡΙΑΚΟ

ΡΕΛΛΗΣ: ΠΕΡΙ
ΥΜΒΙΒΑΣΜΟΥ

ΕΡΟΣ:
ΕΔΙΟ ΑΝΑΝ

ΛΙΞΕΙΣ
ΤΟΥΡΚΙΑ

ΙΟΜΙΑ:
ΙΑΚΗ ΤΗΣ
ΠΟΥΡΓΙΚΗΣ
ΣΤΙΚΗΣ»

ΝΕΣ ΠΡΑΣΙΝΟΙ:
ΝΕΟ ΚΟΜΜΑ;

ΠΑΪΚΟ
ΛΑΓΜΑ

ΥΜΥΡΕΣ
ΕΡΓΑ

ΕΝΟΔΟΧΕΙΟ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

1108-9822

108 982000

46>

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΓΑΛΑΝΟΣ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΜΠΕΛΑΣ

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΤΑΡΤΙΚΟ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ 1974-1985

ΓΡΑΦ³Σ

Περίοδος Β' • Έτος 29ο • Τεύχος 775

Παρασκευή 15 Νοεμβρίου 2002

Τιμή τεύχους: 4 ευρώ

ΑΝΤΙ - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

Τηλ. 210 7232713 - 210 7232819

Fax: 210 7226107

ANTI ON-LINE: <http://www.anti.gr>

e-mail: chraprou@otenet.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Γ. Παπουτσάκης

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Παναγιώτης Τσάρας

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Νεφέλη Παπουτσάκη

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ: Εύη Ζήση

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΤΥΠΟΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.

Λεύκης 134, Κρυονέρι, τηλ. 210 6297600

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Ετήσια συνδρομή: 26 τεύχη, Εξάμηνη: 13 τεύχη

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 39 ευρώ, Ετήσια 78 ευρώ,

Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 200 ευρώ

Φοιτητική ετήσια: 70 ευρώ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 74 ευρώ, Ετήσια: 148 ευρώ,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 76 δολ. ΗΠΑ, ετήσια 152 δολ. ΗΠΑ

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: 6 ευρώ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία

της Αθήνας: Περιοδικό ANTI,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α. Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.

Λαοσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. 2310 237463

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

• ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ: Κύπρος: Το πρόβλημα παραμένει...	4
• Κώστας Κουφογιώργος: Γελοιογραφία	5
• ΑΝΤΗΝΩΡ: Το δάσος και το δέντρο	6
• ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ	8
• Θ. Κουλουμπής - Φ. Σαββίδης: Τουρκικές εκλογές και Κυπριακό	14
• Μανόλης Καρέλλης: Συμβιβασμός: Η τέχνη και η τεχνική του	16
• Σταύρος Λυγερός: Δεν είναι λειτουργικό το σχέδιο Ανάν	18
• Τάκης Διαμαντής: Έρχονται οι Πράσινοι	19
• Μάνος Στεφανίδης: Γουρουνό-Τηλε-Λεπτομέρειες	20
• Κ. Τσαλόγλου: Η φενάκη της «δημιουργικής λογιστικής»	22
• Δ.Ζ. Παπανικολάου: Αποθάρρυνση κυκλοφορίας νερού και οχημάτων	24
• Όλγα Φωτακοπούλου: Εκτελούν το έργο, «εκτελούν» και το μέλλον	25
• Όλγα Φωτακοπούλου: Το ξενοδοχείο της Εκκλησίας: Η κρίσιμη συνέχεια	26
• Σωτήρης Λέτσιος: Κίνημα κατά της παγκοσμιοποίησης	27
• Τάκης Διαμαντής: Ιράκ: Μεταξύ σφύρας και άκμονος	28
• Αλέξανδρος Καζαμίας: Δύο ζητωκραυγές για το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα	29
• Kirsty Hughes: Ένα Σύνταγμα για την Ευρώπη	31
• Αλί Ταρτάνογλου: Τουρκία: Οι αντοχές και το μέλλον της δημοκρατίας	34
• Αλέκος Τζιόλας: Η πολιτική εξουσία υποκύπτει στους εκβιασμούς της Εκκλησίας: Ποιο το βαθύτερο αίτιο;	38
• Αρχίσαν τα ματς από τον Νίκο Πρωινό	40
• ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	42
• — : Εκδήλωση της Νομαρχιακής Επιτροπής Χανίων και του περιοδικού <i>Αντί</i>	45
• Δ. Κόκορης: Μανώλης Αναγνωστάκης - Ντίνος Χριστιανόπουλος: Πέραν των ανομοιοτήτων	48
• Δ. Χαρίτος: Μάικ Λη: Όλα ή τίποτα και Ντέιβιντ Κρόνεμπεργκ: <i>Spider</i>	52
• Ε. Μουντράκη: <i>Οι Ηλικίες του Γελοίου</i> στο Θέατρο Πολιτεία	54
• Γρηγόρης Ιωαννίδης: <i>Théâtre de Complicité: Mnemonic</i>	55
• Μάνος Στεφανίδης: Ο Atkinson και ο Christoforou στην Ελλάδα	56
• Ντόρα Ηλιοπούλου-Ρογκάν: <i>Fiac</i> και <i>Art Paris 2002</i>	58
• Ρίτσα Φράγκου-Κικίλια: <i>Commedia dell' Arte!</i>	60
• Δημήτρης Φιλίππιδης: Μουσείο Ακρόπολης	62
• ΒΙΒΛΙΟ	63

Σκίτσο εξωφύλλου: Τάσος Αναστασίου

ΚΥΠΡΟΣ: ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ...

Εκλογές στην Τουρκία. Νέες πλημμύρες στον Κηφισό. Δημιουργική λογιστική Χριστοδουλάκη. Ο πόλεμος στο Ιράκ. Η ποδοσφαιρική εξωτερική πολιτική. Η επέτειος του Πολυτεχνείου την Κυριακή. Σημειώσεις στο περιθώριο, για να σκεφθώ. Όμως όλα αυτά τα πολύ σημαντικά και καίρια ας μένουν.

ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ πρόβλημα βρίσκεται τις ημέρες αυτές σε μια από τις κρίσιμότερες στιγμές του. Δεν μπορεί, αυτό είναι το θέμα που απασχολεί όλους μας. Αστούς, αγρότες, παλιότερους, νεότερους... Γιατί όμως έτσι ξαφνικά; Δεν ασχοληθήκαμε σχεδόν ποτέ αποκλειστικά, ούτε πολύ σοβαρά με το μέλλον της Κύπρου. Ο Τύπος από το 1974, αμέσως μετά την εισβολή, απέφευγε ν' ασχοληθεί με το πρόβλημα της Κύπρου. «Το θέμα δεν πουλάει» ήταν το σύνθημα στα δημοσιογραφικά γραφεία. «Το θέμα δεν πουλούσε» αφού η κοινή γνώμη είχε ένοχες τύψεις, η κοινή γνώμη είχε άλλες έγνοιες... σχετικές με τα καταναλωτικά αγαθά. Όσο για τα κόμματα, το Κυπριακό πάντοτε ήταν πεδίο άσκησης πολιτικών αντιπαραθέσεων.

ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ, που κυκλοφορούν οι «νέοι χάρτες» της Κύπρου, τα σχέδια Κόφι Ανάν, και εντατικοποιούνται οι διαβουλεύσεις των πολιτικών, το Κυπριακό αίφνης έγινε το ψωμοτύρι των συζητήσεων στις διαδρομές των ταξί και στα καφεενεία. Έχουν πάλι όλοι και άποψη και θέσεις για την επίλυση του προβλήματος. Ίσως γιατί όλοι αισθάνονται ότι φεύγει «το αγκάθι».

ΕΜΕΙΣ ΔΕΝ ΕΧΟΥΜΕ πρόταση για την επίλυση του Κυπριακού. Άλλωστε άλλος είναι ο ρόλος του δημοσιογράφου. Να παρατηρεί και να ελέγχει. Τις λύσεις τις δίνουν άλλοι. Τα κόμματα, οι πολιτικοί και την ώρα της ψήφου, οι πολίτες, ο καθένας χωριστά.

ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ όμως την ώρα τούτη να ελέγξουμε τους πολιτικούς που διακυβέρνησαν τη χώρα όλες αυτές τις δεκαετίες –από το 1957 με τα επεισόδια στην Κοκκινού, έως σήμερα– αλλά και τα κόμματα που κάθονταν στα έδρανα της αντιπολίτευσης. Όλα αυτά τα χρόνια έπαιξαν το παιχνίδι της απόκρυψης, των μυστικών διαβουλεύσεων, των συμβιβασμών και της αποσιώπησης. Όλοι τους λοιπόν ευθύνονται γι' αυτή τη «συνωμοσία» της σιωπής και της μυστικότητας.

Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ πολιτική κανοναρχείτο από την Ουάσιγκτον και τελευταία, το σημαντικότερο ποί σκέφθηκε να πράξει ο έλληνας υπουργός Εξωτερικών ήταν... να χορέψει βαρύ ζεϊμπέκικο. Δηλαδή «επικοινωνιακά κόλπα» αλλά όχι πολιτική. Μήπως τον αδικούμε; Και αυτά, τα «επικοινωνιακά» παίγνια, έχουν αναχθεί εις το άπαν της «πολιτικής επιστήμης».

ΑΠ' ΟΛΗ ΤΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ των ημερών, τα σχέδια και τους χάρτες που κυκλοφορούν αυτό που εμείς αποκρυπτογραφήσαμε είναι ότι το «νέο κυπριακό κράτος» δεν θα είναι λειτουργικό. Κι αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα νέες και συνεχείς εντάσεις στο άμεσο μέλλον. Τότε γιατί η αμερικανική γραφίδα σχεδίασε όσα σχεδίασε; Διότι τα δικά της ενδιαφέροντα είναι πολύ μακριά από τα ενδιαφέροντα της Ελλάδας, της Τουρκίας και της Κύπρου. Από κοντά και η Αγγλία με το παμπάλαιο, διχαστικό και καταστροφικό παιχνίδι της.

ΜΑΚΑΡΙ να διαψευστούμε στις προβλέψεις μας. Μακάρι να πάνε όλα καλά και σωστά στο μέλλον της Κύπρου. Θα είναι για το συμφέρον όλων των εμπλεκομένων μερών αλλά και για το συμφέρον όλων των λαών της περιοχής. Δικαιούμαστε όμως ν' ανησυχούμε και ν' απαιτούμε τη μεγαλύτερη δυνατή διαφάνεια.

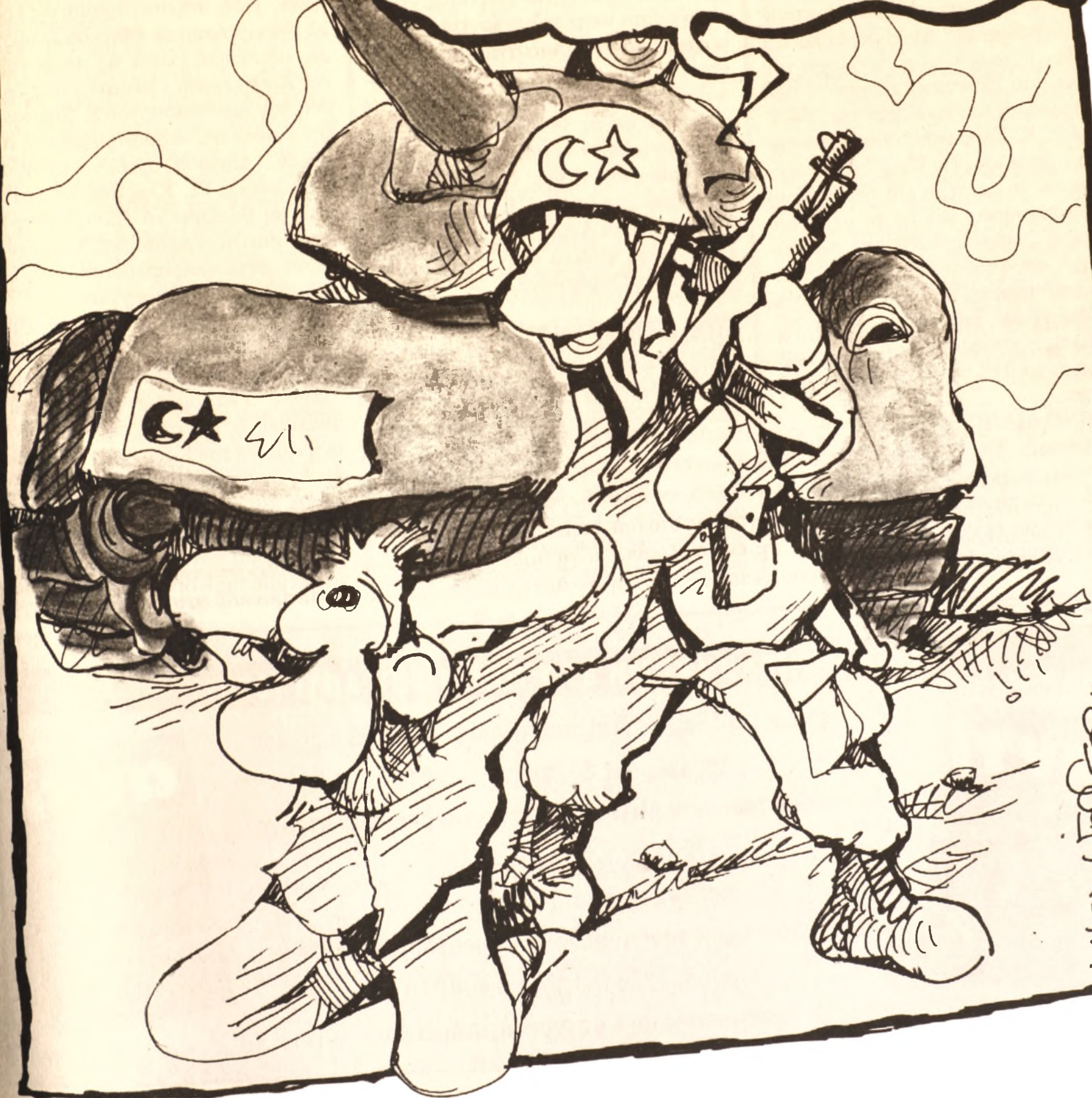
ΑΥΤΟ ΠΟΥ είναι βέβαιο ότι θα προκύψει –στο άμεσο μέλλον τουλάχιστον– για την Ελλάδα είναι η ακόμη μεγαλύτερη αποστασιοποίηση των πολιτών από τα πολιτικά δρώμενα, η ακόμη μεγαλύτερη απαξίωση του πολιτικού κόσμου. Γιατί αυτός έχει τις ευθύνες των χειρισμών που κατέληξαν στις σημερινές επιπλοκές και «λύσεις». Θα μου πείτε, για όλους έχει η παγκοσμιοποίηση! Αυτό φοβόμαστε κι εμείς.

ΟΛΟΙ ΘΑ ΘΕΛΑΜΕ να μπορούμε να χαιρόμαστε για την πορεία της Κύπρου. Όλοι θα θέλαμε να γίνουμε μάρτυρες της προόδου και της ευημερίας του ανεξάρτητου κυπριακού κράτους. Αλλά φοβόμαστε ότι οι σχεδιαστές του μέλλοντος της Κύπρου για άλλα ενδιαφέρονται και οι δικοί μας διαχειριστές των πολιτικών πραγμάτων το μόνο στο οποίο ασκούνται είναι τα «επικοινωνιακά παίγνια». Για την αποτελεσματικότητα των οποίων συσκέπτονται πάντως πολύ εντατικά.

αντί

ΑΝΤΕ ΤΥΧΕΡΑΚΙΑ...
ΣΕ 28 ΧΡΟΝΙΑ ΔΕΝ
ΘΑ ΕΙΣΑΙ ΠΙΑ
ΑΓΝΟΟΥΜΕΝΟΣ...

ΘΑ ΕΡΘΕΙ ΝΑ
ΣΕ ΣΩΣΕΙ Ο ΚΟΦΙ ΑΝΑΝ!

K. K. K.

Το δάσος και το δέντρο

ΠΟΙΑ ΚΑΙ ΠΟΣΑ περιθώρια διαπραγμάτευσης αφήνει το σχέδιο Κόφι Ανάν για την επίλυση του Κυπριακού; Τα όποια περιθώρια θα επιχειρήσουν να εντοπίσουν –και αξιοποιήσουν– ο πρόεδρος Γλ. Κληρίδης και ο πρωθυπουργός Κ. Σημίτης κατά την αυριανή τους συνάντηση στην Αθήνα (το ραντεβού κλείστηκε για τις 11.30 το πρωί), ενώ δεν αποκλείεται η σύγκληση του Συμβουλίου Πολιτικών Αρχηγών, υπό την προεδρία του προέδρου της Δημοκρατίας, Κ. Στεφανόπουλου. Από την άλλη, ο πρόεδρος Γλ. Κληρίδης θα ολοκληρώσει τη Δευτέρα (18 Νοεμβρίου) τις συνεννοήσεις του με τα μέλη του Εθνικού Συμβουλίου Κύπρου, προκειμένου ν' αποφασίσουν, από κοινού, για την «απάντηση της Λευκωσίας» – για το αν αποδέχεται, δηλαδή, (ή δεν αποδέχεται) τις προτάσεις του γενικού γραμματέα του ΟΗΕ ως βάση διαπραγμάτευσης.

ΚΟΙΝΗ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΗ Αθήνας και Λευκωσίας: Τα ασφυκτικά πλαίσια που θέτει ο γενικός γραμματέας του ΟΗΕ, με το χρονοδιάγραμμά του, καθώς καλεί την ελληνοκυπριακή και την τουρκοκυπριακή πλευρά: α) ν' απαντή-

σουν, εντός επτά ημερών, «αν ενδιαφέρονται για διαπραγμάτευση· β) να ολοκληρώσουν το κουβεντολόι τους ως τις 12 Δεκεμβρίου, ώστε, στη διάσκεψη κορυφής της Κοπεγχάγης, να ενταχθεί όχι μόνο η Κυπριακή Δημοκρατία, αλλά και το κράτος του Ντενκτάς· γ) να φροντίσουν ώστε η διενέργεια του δημοψηφίσματος (αποδοχής του σχεδίου και ένταξης της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση) να πραγματοποιηθεί το αργότερο ως τις 30 Μαρτίου 2003· και δ) να ρυθμίσουν τα πάντα, ώστε η τελική συμφωνία ένταξης της ενιαίας Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, να υπογραφεί στις 16 Απριλίου, επί ελληνικής Προεδρίας, φυσικά στην Αθήνα, υπό τη σκιά του Παρθενώνα.

ΣΥΓΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΒΕΤΟ

ΟΡΙΣΜΕΝΟΙ αναλυτές φοβούνται ότι η συνεδρίαση του Εθνικού Συμβουλίου Κύπρου θα είναι εξαιρετικά «δύσκολη», καθώς διατυπώνονται αρκετές επιφυλάξεις πάνω σε θέματα όπως είναι η επιστροφή των προσφύγων, η αποχώρηση των εποίκων, η ελεύθερη διακίνηση και εγκατάσταση, κ.ά. Ο μέσος Ελληνοκύπριος αδυνατεί, λόγω

χάρη, να εννοήσει τι θα πει «μεταβατική περίοδος 20 ετών» (κατά το άρθρο 1 του Επίμετρου «Ε») προκειμένου να εγκατασταθεί στο τουρκοκυπριακό κρατίδιο ή στο «άλλο συστατικό κράτος» – κατά την ορολογία του σχεδίου Ανάν. Ήδη, στη συνεδρίαση της Τρίτης 12 Νοεμβρίου του Εθνικού Συμβουλίου, ασκήθηκε (κατά τις πληροφορίες της Καθημερινής) «κριτική στις δηλώσεις του πρωθυπουργού Κ. Σημίτη», με την έννοια ότι «προδέσμευσε» τη Λευκωσία... Ωστόσο, σχεδόν ταυτόχρονα, ο πρόεδρος Γλ. Κληρίδης δήλωνε ότι «δεν θα θυσιάσω το δάσος για το δέντρο» και ότι οι προτάσεις Ανάν δεν εννοούν ούτε υπεραπλουστεύσεις, ούτε μαξιμαλιστικές προσεγγίσεις.

Υπάρχουν, όμως, και άλλα σημεία τα οποία προβληματίζουν τόσο την ελλαδική, όσο και την ελληνοκυπριακή πλευρά: Για ορισμένους πολιτικούς αναλυτές, λόγου χάρη, είναι ακατανόητη η εμμονή του Κόφι Ανάν να αναβιώσει τη συνθήκη εγγυήσεως του 1960, η οποία, παραχωρεί, όπως είναι γνωστό, στις τρεις εγγυήτριες δυνάμεις (Ελλάδα, Τουρκία και Βρετανία) το δικαίωμα επέμβασης – όσο και αν η παρουσία

ΕΤΟΙΜΑΣΤΗΚΑΝ ΑΚΟΜΗ ΔΥΟ ΤΟΜΟΙ ΤΟΥ ΑΝΤΙ (2001)

Είναι έτοιμοι και διατίθενται από τα γραφεία του περιοδικού
(Δημοχάρους 60, Αθήνα 115 21)

δύο ακόμα τόμοι του ΑΝΤΙ που συμπεριλαμβάνουν τα τεύχη
729 έως και 741 (ο 54ος)
και 742 έως και 753 (ο 55ος).

Θα βρείτε επίσης τους τόμους των προηγούμενων ετών
Στους τόμους του περιοδικού ΑΝΤΙ
αποτυπώνεται η σύγχρονη ιστορία μας.

Α' εξάμηνο 2001

Β' εξάμηνο 2001

διεθνούς ειρηνευτικής δύναμης στην Κύπρο, μάλλον αποτρέπει (ή θα απέτρεπε...) επεμβάσεις του είδους αυτού. Από την άλλη, διάχυτη είναι η αίσθηση ότι θα απαιτηθεί πολύς μόχθος και πολλή καλή θέληση, προκειμένου να λειτουργήσει ένα εξαμελές υπουργικό συμβούλιο, όπου το βέτο ενός μόνον τουρκοκυπριακού μέλους του, μπορεί ν' ανατρέψει τις αποφάσεις των υπολοίπων πέντε μελών. Και, φυσικά, το ερώτημα που αναπηδά είναι κατά πόσον το ελβετικό μοντέλο (με δεδομένη την εκεί πολιτική συναίνεση) μπορεί να μεταφυτευθεί στην Κύπρο και να έχει λειτουργικότητα...

ΩΣΤΟΣΟ, και παρά τα αρνητικά αυτά, (τα «δύσκολα» αυτά), τόσο ο πρόεδρος Γλ. Κληρίδης, όσο και ο πρωθυπουργός Κ. Σημίτης, πιστεύουν ότι οι προτάσεις Ανάν μπορούν ν' αποτελέσουν «αφετηρία» –ή ιστορική ευκαιρία– για την επίλυση του Κυπριακού, στη βάση ενός έντιμου συμβιβασμού, ο οποίος, κατά την άποψή τους, απομακρύνει την εσαεί διχοτόμηση της Κύπρου και εμπεδώνει, σε ένα μεγάλο βαθμό, την αξία της ενιαίας Κύπρου. Το «ενιαίο» του κυπριακού κράτους, άλλωστε, προσδιορίζεται από τη «μία κυριαρχία», τη «μία διεθνή προσωπικότητα», τη «μία ιθαγένεια» και, φυσικά, από τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΗ: ΠΟΣΟ ΣΚΛΗΡΗ;

ΠΑΝΤΩΣ, εντύπωση προκαλεί ότι για πρώτη φορά, στην Ελλάδα, οι τόνοι, στην αντιμετώπιση ενός εθνικού θέματος, είναι χαμηλοί και ότι η διαπίστωση αυτή καλύπτει και το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης. Τη διαπίστωση καταγράφει, ιδιαίτερα, *Η Αυγή*, η οποία παρατηρεί ότι 24 ώρες μετά την ανακοίνωση των προτάσεων Κόφι Ανάν «δεν επιβεβαιώνεται το σύνθημα σκηνικό των αντιπαραθέσεων για εθνικά θέματα». Και αμέσως παρακάτω: «Όλα τα πολιτικά κόμματα (στην Ελλάδα και στην Κύπρο) τονίζουν την ανάγκη διαπραγματεύσεων για το Κυπριακό και αποφεύγουν να υιοθετήσουν ανοιχτά αρνητική στάση για το σχέδιο Ανάν».

Η ΣΤΑΣΗ αυτή ίσως να μην είναι άσχετη με το γεγονός ότι και οι Βρυ-

ξέλλες έχουν ταχθεί υπέρ του σχεδίου Ανάν, παρ' όλον ότι η νομική υπηρεσία της Κομισιόν επισημαίνει πρωτοφανείς παρεκκλίσεις από το ευρωπαϊκό κεκτημένο. Ήδη, ο αρμόδιος για θέματα διεύρυνσης επίτροπος Γκύντερ Φερχόιγκεν, εξεδήλωσε προθυμία να παρέμβει, ώστε οι προβλεπόμενες, στο σχέδιο Ανάν, «μεταβατικές περιόδους» να μην αποκλίνουν από την κοινοτική νομοθεσία – διάβαζε από το κοινοτικό κεκτημένο. [Για «δύσκολες περιπτώσεις», η μέση μεταβατική περίοδος, σε ό,τι αφορά τη διακίνηση και εγκατάσταση πολιτών, κυμαίνεται –κατά το κοινοτικό κεκτημένο– μεταξύ 7-10 ετών, σε αντίθεση με την εικοσαετία(!) που προβλέπει το σχέδιο Κόφι Ανάν.]

ΤΟ ΒΑΣΙΚΟ ερώτημα, ωστόσο, παραμένει ένα: Τι περιθώρια διαπραγματεύσεως («σκληρής» ή «ολιγότερο σκληρής») υπάρχουν, για τη βελτίωση ορισμένων, τουλάχιστον, προτάσεων του γενικού γραμματέα του ΟΗΕ; Ο Κόφι Ανάν πιστεύει, βέβαια, ότι το σχέδιό του (και όσοι δούλεψαν πίσω από το αυτό – κυρίως Βρετανοί και Αμερικανοί) είναι ένα «σοφά ισορροπημένο σχέδιο», γι' αυτό και η έκκλησή του προς τα ενδιαφερόμενα μέρη (Έλληνες και Τούρκους της Κύπρου) ήταν έκκληση στη «γενναιότητα» και τη «σοφία» τους. Θαυμάσια! Ωστόσο, παρά την καλλιέργεια ενός κλίματος ευφορίας, με την έννοια ότι πολλά μπορούν να διορθωθούν, κατά το στάδιο των διαπραγματεύσεων, οι περισσότεροι αναλυτές πιστεύουν ότι ο Ανάν «δεν είναι ευεπίφορος σε τροποποιήσεις ή βελτιώσεις», καθώς «βελτιώσεις» ή «τροποποιήσεις» θα προτείνει, ασφαλώς, και η τουρκική πλευρά... Φυσικά, ο Κόφι Ανάν δεν θα είχε αντίρρηση αν κάπου ο Γλ. Κληρίδης ή ο Ραούφ Ντενκτάς βρεθούν σύμφωνοι σε μια τροποποίηση. Κατά τα άλλα, πολλά θα εξαρτηθούν, ασφαλώς, και από την τουρκική πλευρά, αλλά και από τον δυναμισμό που θα επιδείξει, ενδεχομένως, η Ευρωπαϊκή Ένωση, στην προάσπιση του κοινοτικού κεκτημένου.

Η ΣΤΑΣΗ ΑΓΚΥΡΑΣ ΚΑΙ ΝΤΕΝΚΤΑΣ

ΩΣ ΤΗΝ ΩΡΑ που σύρονται οι γραμμές αυτές, το μόνο βέβαιο είναι ότι ούτε ο Ντενκτάς, ούτε ο Ρετζέπ Ταγίπ Ερ-

νογάν, ο θριαμβευτής των πρόσφατων τουρκικών εκλογών, τοποθετήθηκαν αρνητικά απέναντι στο σχέδιο Κόφι Ανάν. Αλλά και ούτε έσπευσαν να πουν «ναι». Ο Ερνογάν μίλησε, βέβαια, για «βελγικό μοντέλο», ύστερα τον υποχρέωσαν «να τα μαζέψει», μετά επανήλθε πάλι στο «μοντέλο» αυτό, ενώ τη Δευτέρα αναμένεται να έλθει στην Αθήνα, για συνομιλίες με τον πρωθυπουργό Κ. Σημίτη. Κάποιοι, που παθαίνονται για θέματα πρωτοκόλλου, διερωτώνται τι είδους υποδοχή δέον να επιφυλάξουν στον Ερνογάν, εφόσον δεν είναι πρωθυπουργός. Η ουσία, ωστόσο, βρίσκεται στο τι κουβέντες θα έχει με τον Έλληνα πρωθυπουργό και αν, πραγματικά, προσβλέπει σε μια νέα εποχή στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, πέρα από τα *ζεϊμπέκικα* και τα άλλα ομοειδή.

ΤΟ ΤΟΥΡΚΙΚΟ κατεστημένο δεν συγχωρεί τον Κόφι Ανάν, για δύο λόγους: Πρώτον, γιατί υπέβαλε σχέδιο επίλυσης του Κυπριακού – κάτι που «εκφεύγει από τις αρμοδιότητές του». [Κατά τον Σουκρού Σινά Γκιουρέλ, λόγου χάρη, υπηρεσιακό υπουργό Εξωτερικών, ο γενικός γραμματέας του ΟΗΕ μπορεί να προσφέρει υπηρεσίες για την «ευδοκίμηση» του διαλόγου Κληρίδη-Ντενκτάς, αλλά όχι και να υποβάλλει «σχέδια λύσεως του Κυπριακού»!] Δεύτερον, γιατί υπέβαλε σχέδιο, σε μια περίοδο ρευστότητας, όπου η Τουρκία δεν διαθέτει ούτε κυβέρνηση, ούτε πρωθυπουργό...

ΤΕΛΙΚΑ, οι περισσότεροι αναλυτές πιστεύουν ότι όταν η Τουρκία και ο Ντενκτάς θα κληθούν ν' απαντήσουν στο «δέχεσθε» ή «δεν δέχεσθε» το σχέδιο Κόφι Ανάν, θα εκβάλουν κραυγήν μεγάλην, επί τω ότι «το σχέδιο αδικεί σαφώς την Τουρκία», ότι «ευνοεί σαφώς τη νότια Κύπρο», ότι «ελληνικός δάκτυλος υπαγόρευσε ή συνέταξε τις κυριότερες διατάξεις του σχεδίου» και ότι μια οποιαδήποτε δεύτερη ανάγνωση του σχεδίου επιβάλλει αναγκαίες διορθώσεις, κλπ. Όσο για την κατάληξη, οι ίδιοι αναλυτές πιστεύουν ότι η Άγκυρα ή ο Ντενκτάς δεν έχουν λόγους να μη δεχθούν ένα σχέδιο για το οποίο δούλεψαν, με πολύ μεράκι, οι Αμερικανοί και οι απηνεείς φίλοι τους, οι Βρετανοί...

ANTHNΩΡ

ΝΕΠΟΤΙΣΜΟΣ

Έχουμε και λέμε: Γεώργιος εγέννησε Ανδρέα, Ανδρέας εγέννησε Γιωργάκη και πάει λέγοντας. Αλευράς προσέφερε ανεψιόν Αλευρά, υφυπουργό. Μητσοτάκης, ανεψιός παλαιού πολιτικού της... Κρητικής Πολιτείας, εγέννησε Ντόρα (αλλά και Κυριάκο) και μετά τη Ντόρα ακολουθούν ανίψια, εγγόνια κ.λπ. Βαρβιτσιώτης προσέφερε υιόν Βαρβιτσιώτη και έπονται άλλοι. Προσφάτως πληροφορηθήκαμε (λέω προσφάτως, αν και ήτο βουλευτής και το αγνοούσαμε) ότι Γιώργος Γεννηματάς είχε γεννήσει κόρη Φώφη. Παλαιότερα βεβαίως είχαμε άλλα τζάκια: Τι Βενιζέλους, τι Τρικούπηδες, τι Δεληγιώργηδες, τι... Έκλεισε εκείνος ο παλαιός κύκλος πάνω στην εκατονταετία. Περιμένετε άλλα 100 χρόνια. Έχει ο Θεός.

Χ.Ν.

ΓΙΑ ΕΝΑ ΚΑΠΟΥΤΣΙΝΟ

Ο ελληνισμός υπέστη τη δεύτερη σε σημασία ήττα μετά τη μικρασιατική καταστροφή. Κύπριοι και Έλληνες, η λεγόμενη μεταπολιτευτική γενιά, είμαστε συνυπεύθυνοι για την στρατηγική αυτή ήττα του ελληνισμού. Διότι πουλήσαμε τα πάντα για μια χούφτα ευρώ.

Α.Δ.

ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ: ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ Ή ΚΥΠΡΙΑΚΟ;

Σε μια περίοδο όπου ο εορτασμός της εξέγερσης του Πολυτεχνείου το 1973 έχει περάσει σε δεύτερη μοίρα –απασχολώντας μόνο κάποια επετειακά αφιερώματα του Τύπου– βρέθηκε ξαφνικά στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος. Αφορμή στάθηκε η απόπειρα εκ μέρους του ΠΑΣΟΚ να περιβληθεί μ' ένα ειδικό νόημα η συγκεκριμένη εκδήλωση.

Πρότεινε λοιπόν ο γραμματέας του κόμματος Κώστας Λαλιώτης η επέτειος να προσλάβει τον χαρακτήρα μιας διαδήλωσης όλων των κομμάτων ενάντια στην τρομοκρατία. Τόσα χρόνια γίνονται προσπάθειες να παραμείνει ζωντανή η μνήμη αυτού του γεγονότος (πράγμα όχι και τόσο εύκολο), και τώρα μ' ένα επικοινωνιακό τέχνασμα επιχειρείται να χρησιμοποιηθεί με απώτερο στόχο να επιβραβευθεί η κυβερνητική πολιτική και οι χειρισμοί σχετικά με την τρομοκρατία. Και να παίξουμε και με την ευκαιρία τα επικοινωνιακά παιχνίδια για την περίφημη κεντροαριστερά.

Αποτελεί ή όχι προσβολή στον αντιδικτατορικό αγώνα το ότι εμμέσως υποχρεώνεται η αρι-

στερά να κάνει αυτοκριτική για τη στάση της απέναντι στην τρομοκρατία, δηλώνοντας ότι την «αποκηρύσσει» και ζητώντας «συγγνώμη» για το ότι τόσα χρόνια δεν διοργάνωσε αυτή μια ανάλογη δημόσια εκδήλωση διαμαρτυρίας;

Όμως κάθε φορά που ζωντάνευε η μνήμη του Πολυτεχνείου, τα επίκαιρα ζητήματα έβγαιναν μπροστά. Άλλοτε τα οικονομικά, άλλοτε το Παλαιστινιακό, άλλοτε οι βομβαρδισμοί στο Κοσσυφοπέδιο και τη Σερβία.

Τις μέρες αυτές όλοι προβληματίζονται για τις εξελίξεις στο χρόνιο θέμα της Κύπρου. Είναι βέβαιο ότι και φέτος η διαδήλωση για την επέτειο του Πολυτεχνείου θα είναι επικεντρωμένη στην επικαιρότητα.

Η μνήμη του Πολυτεχνείου θα συνδεθεί με τους αγώνες για μian ανεξάρτητη και αυτόνομη Κυπριακή Δημοκρατία. Το ιωαννινικό πραξικόπημα στην Κύπρο ήταν άλλωστε –να μην το ξεχνάμε– η αρχή των δεινών για το μαρτυρικό νησί. Η φετεινή επέτειος ας σταθεί μια αφορμή να θυμηθούμε εκείνα που χρόνια είχαμε αγνοήσει.

Σ. Λέτσιος

ΑΓΝΟΟΥΜΕΝΟΙ - ΑΓΓΛΙΚΕΣ ΒΑΣΕΙΣ

Αν κάτι απαιτείται αυτή τη στιγμή, πέρα απ' όλα και πάνω απ' όλα, είναι ασφαλώς εθνική ομοψυχία και σε Κύπρο και σε Ελλάδα. Και βέβαια όχι μικροκομματικά παιχνίδια ή (προ)εκλογικές σκοπιμότητες. Το αίμα των μαρτύρων αλλά και τα ολέθρια λάθη κατά καιρούς της ελλαδικής ή της κυπριακής ηγεσίας πρέπει να καθιστούν τους πάντες σώφρονες και ικανούς ν' αντιμε-

τωπίσουν τις νέες συνθήκες.

Αν πάντως προσωπικά με θλίβει κάτι εμπρός σ' αυτή τη –συγκρατημένη– γενική αισιοδοξία είναι ότι πουθενά δεν αναφέρονται οι αγνοούμενοι –έστω και ως ένα δράμα που τελεσιδίκησε– αλλά και το ότι παραμένουν ανέγγιχτες οι βρετανικές βάσεις κι ας υπήρξε η Βρετανία, ιστορικά, η απαρχή των δεινών και η σκοτεινή μοίρα της μαρτυρικής

Μεγαλονήσου.

— Γιατί λοιπόν να παραμένει η ξεδοντιασμένη Αγγλία –και οι βάσεις της– ως εγγυήτρια; Δεν φτάνει η παρουσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της υπερδύναμης; Πώς διασφαλίζεται η ανεξαρτησία του νέου κρατικού σχήματος με την παρουσία μιας τόσο παλιάς αμαρτίας;

Διερωτώμαι και θλίβομαι.

Μ.Σ.

ΝΟΜΕΝΚΛΟΚΑΡΑ

Και γιατί, παρακαλώ, να μην πάρουν δωρεάν κρατικά αυτοκίνητα και οι βουλευτές μας; Αυτοί στο πηγάδι κατούρησαν; Πώς παίρνουν υπουργοί, πρωθυπουργοί, πρόεδροι, τέως πρόεδροι, γενικοί γραμματείς, διοικητές, δήμαρχοι, αντιδήμαρχοι, στρατηγοί, αρχηγοί, υποστράτηγοι, ταξίαρχοι, συνταγματάρχες, πλοίαρχοι (αυτοί οι τελευταίοι πάνε με τζιπ, οι καημένοι), μητροπολιτάδες, αρχιεπίσκοποι, ηγούμενοι, καθηγούμενοι, αγάδες, πασάδες, ντερβισάδες, που έλεγε κι ο Καραγκιόζης. Διότι, αγαπητοί, η νομενκλατούρα δεν πρέπει μό-

νον να είναι, αλλά και να φαίνεται. Αλλέως πώς θα διαφοροποιείται από το πόπολο, το οποίο οφείλει να πληρώνει πανάκριβα και να φορολογείται δια βίου για το σαράβαλό του.

Εξάλλου οι βουλευτές μας είναι μόλις τριακόσιοι, ενώ όλοι οι παραπάνω χιλιάδες, όπως χιλιάδες είναι τα διαθέσιμα κρατικά κάρα. Είπαμε: είμαστε έθνος ένδοξον πλην ανάδελφον, με πτωχόν λαόν αλλά πλουσίαν ηγεσίαν. Δηλαδή είμαστε, αδέλφια, με δυο λόγια, μαλάκες με λοφίο σε λοφάκια (αυτά γύρω απ' το Μέγαρο Μουσικής για μουσίτσες). **Τζίμ Μπούκης**

ΑΛΑΖΟΝΕΙΑ; ΚΡΥΨΙΝΟΙΑ; ΦΟΒΟΣ;

Φανερά ενοχλημένοι ο βουλευτής και πρώην υπουργός του ΠΑΣΟΚ Θόδωρος Πάγκαλος και η νέα δήμαρχος της Αθήνας Ντόρα Μπακογιάννη, εξέφραζαν το βράδυ της περασμένης Δευτέρας στον «Αντέννα» την πικρία τους για την έλλειψη ενημέρωσης των μελών της ελληνικής βουλής εκ μέρους της κυβέρνησης σχετικά με το σχέδιο Ανάν για την επίλυση του Κυπριακού που είχε δοθεί μερικές ώρες νωρίτερα στα ενδιαφερόμενα μέρη.

Πολύ περισσότερο μάλιστα όταν δύο ανταποκριτές του καναλιού, ο ένας από τη Νέα Υόρκη και ο άλλος από την Κωνσταντινούπολη, μετέδιδαν λεπτομέρειες του σχεδίου από μία περίληψη που είχε διανεμηθεί από τον ίδιο τον Γ.Γ. του ΟΗΕ.

Στην Αθήνα όμως η κυβέρνηση, κρατώντας σαν επτασφράγιστο μυστικό το σχέδιο, προτίμησε την ίδια εκείνη ημέρα να ενημερώσει επιλεκτικά ορισμένα πρόσωπα και μόνο την επόμενη έκανε μια λεπτομερέστερη ενημέρωση των πολιτικών κομμάτων μέσω του υπουργού Εξωτερικών Γιώργου Παπανδρέου.

Την ίδια αντιμετώπιση όμως επεφύλαξε η κυβέρνηση και στο αίτημα που διατύπωσε αμέσως η αντιπολίτευση για την ανάγκη σύγκλισης των πολιτικών αρχηγών υπό τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

Εκπρόσωποι της κυβέρνησης, λέει, «άφησαν ανοιχτό το ενδεχόμενο» να πραγματοποιηθεί η σύγκλιση του Συμβουλίου. Αυτό όμως σημαίνει ότι, αν αποφασισθεί τελικά, η σύγκλιση θα ορισθεί για αργότερα. Που σημαίνει επίσης ότι αυτή θα γίνει... κατόπιν εορτής, αφού η κατ' αρχήν απάντηση στον Ανάν πρέπει να δοθεί την ερχόμενη Δευτέρα.

Αλαζονεία; Κρυψινοία; Φόβος (γιατί άραγε;) και αμηχανία; Τίποτα απ' όλα αυτά και όλα μαζί. Διότι τα κόμματα εξουσίας στην Ελλάδα δεν έχουν μάθει να συνδιαλέγονται μεταξύ τους ανοιχτά και καθαρά, όχι μόνο στα μεγάλα και ζωτικά θέματα, αλλά και στα μικρά και ανώδυνα καθημερινά προβλήματα, ενώ αντίθετα θεωρούν ευκολότερο να κατηγορούν το ένα το άλλο για προδοσία, για υποταγή, ή για διαφθορά...

Τ.Δ.

ΜΗΠΩΣ ΚΑΗΚΕ;

Ο κ. Χρυσοχοϊδης επισκέφθηκε πρόσφατα τις ΗΠΑ. Με τιμές τον υποδέχθηκαν οι μεγάλοι μας σύμμαχοι. Τον πήγαν στο Λάνγκλεϋ -ξέρετε, εκεί που εδρεύει η CIA- συνάντησε όλους τους «μεγάλους» ομολόγους του και επέστρεψε με χαμόγελα. Την επομένη της άφιξής του συνελήφθη ο Γιάννης Σερίφης. Όλοι είπαν ότι η σύλληψη αυτή ήταν αποτέλεσμα των πιέσεων που δέχθηκε στις ΗΠΑ. Ο ίδιος μας διαβεβαίωσε ότι συζητήσαν μόνον για την ασφάλεια των Ολυμπιακών Αγώνων... Πώς όμως να τα πιστέψεις όλα αυτά; Το σίγουρο είναι ότι οι αμερικανοί τον «έκαψαν» τον κ. Χρυσοχοϊδη. Ίσως να τον εκάλεσαν μόνον γι' αυτό...

Χ.Ν.

ΔΕΝ ΤΗΝ ΚΟΠΑΝΑΜΕ ΟΛΟΙ;

Λοιπόν, αγαπητοί μου, ας σκεφτούμε να κάνουμε κάτι επείγοντως, διότι «ουκ επ' άρτον μόνον ζήσεται άνθρωπος». Αλλιώς γιατί να σκάμε; Ας την κοπανήσουμε όλοι για το Βέλγιο. Εκεί εξάλλου υπάρχει με βεβαιότητα και το περίφημο «βελγικό μοντέλο». Θα το συναντήσουμε εκεί. Και την Ελλάδα ας την κατοικήσουν νέα φύλα. Που θα σέβονται περισσότερο το χώρο και την ιστορία του. Εμείς μάλλον είμαστε ανάξιοι.

Α.Δ.

ΟΙ «ΜΟΝΟΦΘΑΛΜΟΙ» ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ

Στους τυφλούς ο μονόφθαλμος βασιλεύει. Επί της ουσίας η παροιμία χρησιμοποιείται γενικά. Πρόσφατα ανακαλύψαμε ότι μπορεί να χρησιμοποιηθεί σ' αυτό που θα λέγαμε πώληση τεχνολογίας στη χώρα μας.

Με αφετηρία τον τεράστιο χώρο των Η/Υ, συμβαίνουν καθημερινά απίστευτα πράγματα.

Έτσι είναι πολύ συνηθισμένο φαινόμενο μια εταιρεία –και αυτές συνήθως είναι οι μεγάλες (π.χ. «Πλαίσιο», Hewlett Packard)– να πουλάει ένα εξάρτημα ή ένα ολόκληρο σύστημα και στην πορεία να μην μπορεί να το υποστηρίξει είτε μηχανολογικά είτε σε επίπεδο software.

Και ο καταναλωτής-χρήστης τι κάνει σ' αυτές τις περιπτώσεις; Αν είναι γνώστης, το... παλεύει μόνος του και ψάχνοντας· και αν είναι και τυχερός, μπορεί να το βρει...

Στις περισσότερες περιπτώσεις ψάχνει κανείς πληροφόρηση μέσω internet ή περιμένει... και περιμένει... και περιμένει την επίσημη αντιπροσωπεία τότε... θα δέξει ν' ασχοληθεί και να λύσει το πρόβλημά του...

Πρόκειται για ένα πολύ μεγάλο κεφάλαιο, καθώς δεν υπάρχει διέξοδος να διατυπωθεί διαμαρτυρία ή να επιβληθούν ποινές στις εταιρείες που δεν πράττουν αυτά που είναι μέσα στα καθήκοντά τους.

Το mouse του Αντί

ΤΟ ΠΑΡΑΛΗΡΗΜΑ ΤΩΝ ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΩΝ

Στο έγκριτο εβδομαδιαίο περιοδικό *Ciao*, διαβάζουμε ορισμένες ενδιαφέρουσες πληροφορίες.

Συγκεκριμένα στο ρεπορτάζ που φέρει τον τίτλο «Οι φυλές του clubbing και των μπουζουκιών» μαθαίνουμε ότι:

Οι κοσμικοί «καταθέτουν» στα μπουζούκια «από 500.000 δρχ. μέχρι 20.000.000 δρχ. τη βραδιά. Αν είναι special το event, τότε τα λουλούδια αναστενάζουν, όπως και τα πορτοφύλια. Καίσαρης και Μαρινόπουλος συνήθως πιάνουν τα 4.000.000 δρχ., ο Δημήτρης Κοντομηνάς τα 15.000.000 δρχ., ο Γιώργος Σαλονίκης τα 20.000.000 δρχ., ο Θωμάς Λιακουνάκος τα 9.000.000 δρχ., ο Μυτιληναίος τα 18.000.000 δρχ. και ο Άρης Βωβός τα 14.000.000 δρχ. Εννοείται ότι δεν πληρώνουν ποτέ cash, αλλά η υπογραφή τους μετράει. Και βέβαια δεν ζητούν ποτέ σκόντο στο λογαριασμό, αφού είναι υπεράνω...»

Στην παραπάνω κατηγορία των κοσμηκών, περιλαμβάνονται επίσης, σύμφωνα με το ρεπορτάζ, οι: «Στα κλάμπ: Πάρης Κασιδόκωστας, Ζέτα Βομβογιάννη, Μαριάννα Λάτση, Έλενα Κουντουρά, Δημήτρης Λύρας, Κ. Βερνίκος, Μαριάννα Βερνίκου, Σοφία Καρβέλα, Γιώργος Γυφτάκης, Άννα Μαρία Λυκουρέζου. Στα μπουζούκια: Σπύρος Παζαρόπουλος, Αλέξης Γιαννακόπουλος, Νίκος Αγγλούπας, Θοδωρής Κυριακού, Βασίλης Αποστολόπουλος, Άκης Γλου, Ανδρέας Κορασίδης, Βασίλης Πατέρας,

Θωμάς Βαρβιτσιώτης κ.α. Στους λαϊκούς – όχι ιδιαίτερα γνωστούς: ο πολιτικός μηχανικός Ρούλης Δροσόπουλος, που είναι πασίγνωστος στο χώρο της νυχτερινής διασκέδασης και έχει ιδιαίτερη αδυναμία στον Λευτέρη Πανταζή, ο εργολάβος δημοσίων έργων Γιάννης Περδίκη που λατρεύει την Καίτη Γαρμπή, τη Λένα Παπαδοπούλου και την Άτζελα Δημητρίου, ο εργολάβος οικοδομών Γιάννης Δημητρός που προτιμά τον Βασίλη Καρρά».

Επειδή δεν θέλουμε να ξεπέσουμε στον... λαϊκισμό, όχι μόνο δεν θα σχολιάσουμε τα παραπάνω στοιχεία, αλλά θα κλείσουμε με κάτι sic το κείμενό μας. Σε άλλο ρεπορτάζ του –πάντα έγκριτου– περιοδικού *Ciao*, και στη στήλη «High Society», διαβάζουμε ότι οι περισσότερες κοσμικές κυρίες «μπορεί να έχουν αδυναμία στα ρολόγια Harry Winston, Frank Muller και Gullia (όπως η Γιάννα Αγγελοπούλου, η Ιωάννα Μαρινοπούλου, η Νατάσα Λιακουνάκου), αλλά το περίφημο διαμαντένιο Super Ice Cube, η ναυαρχίδα του οίκου Chopard που σχεδίασε για λογαριασμό της ο οίκος de Greisoyono, στην Ελλάδα το έχει μόνο η κυρία Σάντυ Κοπελούζου. Όσο για την τιμή του; φημολογείται ότι ξεπερνά τα διακόσια εκατομμύρια δραχμές»...

Θα μπορούσαμε να πούμε πολλά... αναρχοαντόνομα σοσιαλιστικά, αλλά θα ρίξουμε το επίπεδο. Εξάλλου, δεν είναι πια της μεθόδου...

ΟΦΙς

ΒΟΜΒΙΣΤΕΣ ΕΚ ΤΟΥ ΑΣΦΑΛΟΥΣ

Πριν λίγες ημέρες γίναμε μάρτυρες ενός καινούργιου «τεχνολογικού επιτεύγματος» των ΗΠΑ: Πύραυλος εκτοξεύθηκε από ένα μη επανδρωμένο αεροσκάφος και ανατίναξε στην έρημο της Υεμένης αυτοκίνητο στο οποίο επέβαιναν έξι άτομα, μεταξύ των οποίων, όπως ανακοινώθηκε, και ο επικεφαλής του δικτύου της αλ-Κάιντα στην Υεμένη. Τέτοια ακρίβεια στόχευσης, τόση προετοιμασία με υπολογιστές, αεροσκάφη μη επανδρωμένα, πύραυλοι κ.λπ, κ.λπ.

Καλά, ο κόσμος έχει προχωρήσει πολύ. Αυτοί οι μικροί άθλιοι παλαιστίνιοι τρομοκράτες που ζώνονται εκρηκτικά και ανατινάσσουν εαυτούς και αλλήλους βρίσκονται μερικές εκατοντάδες χρόνια πίσω... Ενώ μια προηγμένη τεχνολογία σώζει τη ζωή του βομβιστή και τιμωρεί τον τρομοκράτη· τον αντίπαλο, τον εκπρόσωπο του άξονα του κακού δηλαδή.

X.N.

Σκίτσο του Δημήτρη Πετσετίδη

ΕΓΩ ΕΙΜΑΙ ΕΝΑ ΦΤΩΧΟΠΑΙΔΟ

Στον Παναγιώτη Λαφαζάνη

Ποιος πληρώνει το βαρκάρι;
Μα, ποιος άλλος παρά τα ψάρια του!

Επιτρέψτε μου να σας αφηγηθώ μια προσωπική ιστορία-εμπειρία ζωής. Προπερασμένη Πέμπτη πρωί και πηγαίνω φάκελο με εικαστικό υλικό σε φίλο δημοσιογράφο του Συγκροτήματος. Ξέρετε, στην Χρήστου Λαδά. Ποδηλατώ προς τα κει από την Πινακοθήκη και ψιλοβρέχει. Φθάνω στην είσοδο του ΔΟΛ και παρατηρώ σούσουρο και κίνηση «φουσκωτών». Μπάτσοι ή σεκιουριτάδες – πάντως με πολιτικά – με σπρώχνουν στην άκρη, ενώ μιλάνε σε μικρόφωνα που κρέμονται απ' τα αυτιά τους σαν σκουλαρίκια. Η ώρα είναι λίγο πριν τις δέκα όταν καταφθάνει μια κουστωδία τροχοφόρων. Προπορεύεται μοτοσυκλετιστής της Ασφάλειας εν στολή, ακολουθεί βαρεία, εξακοσάρα, αλεξίσφαιρη(;) μαύρη μερσεντές και έπεται αυτοκίνητο ακολουθίας γεμάτο αστυνομικούς με πολιτική περιβολή. (Αυτούς πια έχω μάθει λόγω «κουλτούρας» να τους αναγνωρίζω με το πρώτο.) Έρχεται ο πρωθυπουργός, σκέφτομαι, ή έστω ο πρόεδρος της Βουλής, γιατί δεν μπορώ να φανταστώ ότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας – που διακαιούται τέτοιας ακολουθίας και τόσων μέτρων ασφαλείας – θα ερχόταν λίαν πρωί στο Λαμπρακείο. Από το πρωθυπουργικό όχημα όμως εξέρχεται βλοσυρός και μεγαλειώδης ο κ. Σταύρος Ψυχάρης κι αμέσως τα σώματα των μπάτσων φτιάχνουν ανθρώπινη ασπίδα. Όμως η προσωπική του φρουρά, επιμένω, δεν αποτελείται από σεκιουριτάδες μιας ιδιωτικής εταιρείας αλλά από άνδρες της ΕΛΑΣ. Γιατί άραγε; Δεν θα μπορούσαν ο ζάπλουτος κ. Ψυχάρης και ο παντοδύναμος ΔΟΛ να πλήρωναν όπως κάθε άλλος «πολύτιμος» ιδιώτης για την ασφάλειά τους; Και, διάβOLE, τι διάβολο χρειάζεται ο μοτοσυκλετιστής της Τροχαίας;

Αίφνης, τα συναισθήματα αλλάζουν. Συγκινούμαι βαθύτατα καθώς διαπιστώνω πόσο υψηλά έφτασε το φτωχόπαιδο από τον Πειραιά κι επειδή κι εγώ γεννήθηκα στα Ταμπούρια του Πειραιά είναι φυσικό να καμαρώνω. Αλλά νιώθω και δέος, γιατί εκεί εμπρός μου βαδίζει η εξουσία η ίδια και η δύναμη αυτού του τόπου, την οποία βεβαίως δεν έχουν, κατά βάθος, οι προσχηματικοί εκλεγμένοι μας εθνοπατέρες. Ενώπιον του «πατερούλη» κάθε άλλη

μορφή πατρότητας παρέλκει. Ορμάω να του φιλήσω το χέρι, να δεχτώ την ευλογία του – μην ξεχνάτε ότι ήταν και Διοικητής του Αγίου Όρους και ότι παραιτήθηκε μεν αλλά δεν έγινε αποδεκτή η παραίτησή του –, αλλά οι μπάτσοι με συγκρατούν. Δακρύζω από τη φόρτιση. Η όλη «τελετή» κρατάει λίγα δευτερόλεπτα. Μετά όλα ηρεμούν κι εγώ εισέρχομαι στο κτήριο και αφήνω το φάκελο στο θυρωρό. Όταν βγαίνω, οι ακροβολισμένοι μυστικοί ελέγχουν το ποδήλατο. Αισθάνομαι ευτυχής, μεταρσιωμένος. Είχα έρθει σ' επαφή με την ιστορία την ίδια, είχα δει πρόσωπο με πρόσωπο την αληθινή εξουσία αυτού του τόπου. Διαπίστωνα χειροπιαστά πού μπορεί να φτάσουν τ' αυτοδημιούργητα φτωχόπαιδα της πατρίδας μου σε συνθήκες φιλελεύθερης οικονομίας, υγιούς ανταγωνισμού και αξιοκρατίας. Στα μάτια μου ο κ. Ψυχάρης δεν ήταν απλά ο εκδότης του *Βήματος*, ο διακεκριμένος – και βραβευμένος από την Επταετία ακόμη – δημοσιογράφος, ο δεινός χειριστής της ελληνικής, ο λόγιος διανοούμενος ή ο πνευματικός ηγέτης: ήταν κυρίως ο καλός Χριστιανός (Ορθόδοξος, προς άρσιν παρεξηγήσεων) και κυριώτατα ο επιτυχημένος επιχειρηματίας ο οποίος διευθύνει έναν οικονομικό κολοσσό – και μερικούς μικρότερους – επ' αγαθώ της φιλτάτης ημών πατρίδος. Ο κ. Ψυχάρης είναι ο πιο διάσημος Πειραιώτης (μαζί με τον Σκυλίτη και τον Πανταγιά).

Γιατί όμως τον φυλάνε τόσοι και τόσο; – ερωτήματα αρχίζουν να με βασανίζουν καταστρέφοντας το αίσθημα της αγαλλίασης που λίγο πριν σας περιέγραψα. Μπορεί να είναι στόχος του οποιουδήποτε ένα τέτοιο στήριγμα του έθνους; Θα μου πείτε πως και στον Ελ. Βενιζέλο επιτέθηκαν και θα έχετε δίκαιο. Τρομάζω. Μήπως δεν εξαρθρώθηκε ακόμη η 17N; Όμως το έγκυρον *Βήμα* μάς διαβεβαιώνει περί του αντιθέτου. Και, τέλος, τι χρειάζεται ο μοτοσυκλετιστής; Μήπως είναι λίγο μπανάλ; Μοτοσυκλετιστή χρησιμοποιεί εξ όσων γνωρίζω και ο κ. Βαρδινογιάννης. Για τον κ. Ψυχάρη θα προέκριναν έναν έφιππο γρεναδιέρο, όπως είθισται για τη βασίλισσα της Βρετανίας και την παράδοση των Πλανταγενέ.

– Μήπως επ' αυτού θα έπρεπε ο Παναγιώτης Λαφαζάνης να υποβάλει επίκαιρη επερώτηση στη Βουλή; Ε όχι και με απλό μοτοσυκλετιστή η ψυχή του εθνικού μας βήματος και του κρατικού διασκελισμού!

Μάνος Στεφ.

ΕΤΕΡΟΔΙΚΙΑ

Ο αξιότιμος κ. Πολ Γούλφοβιτς, αναπληρωτής υπουργός Αμυνας των ΗΠΑ, δήλωσε ότι «πρέπει να ασκούμε πιέσεις όπου μπορούμε, πρέπει να απορρίψουμε τα άσυλα όπου μπορούμε, πρέπει να ασκήσουμε πιέσεις σε κάθε κυβέρνηση...» Όλα αυτά όμως τα «όπου μπορούμε» και «να ασκήσουμε πιέσεις σε κάθε κυβέρνηση» μας θυμίσαν ότι ήδη η Ουάσιγκτον, αρνούμενη να αναγνωρίσει το κύρος και την ισχύ του Διεθνούς Δικαστηρίου, έχει επιβάλει με τον ένα ή τον άλλο τρόπο το γνωστό μας καθεστώς ετεροδικίας σε διάφορες χώρες μέλη – ή προαλειφόμενα μέλη – του ΝΑΤΟ, προκειμένου να προλάβει ενδεχόμενες διώξεις σε βάρος αμερικανών στρατιωτών ή πολιτών.

Οι ΗΠΑ μπορούν, με τη γνωστή μέθοδο των δύο μέτρων δύο και σταθμών, να αναγνωρίζουν καθεστώς ασυλίας μόνο όπου αυτό συμβαδίζει με τα αμερικανικά συμφέροντα, ειδ' άλλως την απορρίπτουν. Γι' αυτό θεωρούμε σωστή την απόφαση του Προέδρου της ελληνικής Βουλής Απόστολου Κακλαμάνη να ματαιώσει τη συζήτηση για την επικύρωση της ειδικής συμφωνίας που υπέγραψαν Αθήνα και Ουάσιγκτον για το νομικό καθεστώς των Αμερικανών που βρίσκονται επίσης στην χώρα μας.

Αρκεί μόνο το κείμενο αυτό να μην μείνει μόνο στο «ψυγείο», αλλά να πάει κάπου βαθύτερα, εκεί που του αρμόζει...

Τ.Δ.

Η ΔΥΣΚΟΛΗ ΤΕΧΝΗ ΤΗΣ ΔΟΛΙΟΤΗΤΑΣ Ή ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΕΣ ΜΙΑΣ ΑΠΟΚΡΥΨΗΣ

Μετά το τέλος των αυτοδιοικητικών εκλογών παρακολουθήσαμε στους «Πρωταγωνιστές» της ΕΡΤ την παραμυθία τους προς τον κατά κράτος ηττημένο υποψήφιο δήμαρχο του ΠΑΣΟΚ στη Θεσσαλονίκη κ. Βούγια.

Δε μας εκπλήσσει ούτε η επιλογή του προσώπου ούτε ο κλασικός τρόπος που επιλέχθηκε για την παραμυθία του, αλλά η σύλληψη της ίδιας της ιδέας της παραμυθίας και η δολιότητα που υπέκρυπτε η σκοπιμότητά της.

Είναι γνωστό σε όλους πως ο κ. Βούγιας αυτοχειριάστηκε πολιτικά και ήταν γι' αυτό απόλυτα βέβαιο ότι κάθε προσφυγή του στη λαϊκή ετυμηγορία θα επικύρωνε τον πολιτικό του αυτοχειριασμό. Η ήττα του δεν ήταν παρά η φυσική συνέπεια αλλά και επιμαρτυρία του πολιτικού του θανάτου, που μόνος του προκάλεσε. Πρόκειται επομένως για φυσιολογικότατη ήττα, για το αναπότρεπτο αποτέλεσμα της πολιτικής πράξης της αποστασίας, την οποία ο λαός, επειδή την έχει γνωρίσει βιωματικά, ξέρει να μην τη διαχωρίζει ούτε κατά κεραία από την πράξη της προδοσίας.

Κι ενώ λοιπόν η συντριβή του κ. Βούγια ήταν καρπός της «αφύσικης» ηθικά πράξης του αλλά και κατάδηλη έκφραση της

λαϊκής απέχθειας απέναντί της, οι «Πρωταγωνιστές» πλαισίωσαν την ήττα του με μια σειρά από άλλες ήττες καθόλα φυσιολογικές από ηθική τώρα άποψη, για να την κατατάξουν και αυτή ανάμεσά τους, ώστε να χαθεί η ηθική της ιδιαιτερότητα και να εξαφανιστεί κάθε ίχνος που δείχνει την αιτιακή σύνδεση απρεπών πολιτικών πράξεων με τις συνακόλουθες ήττες. Ο απώτερος λοιπόν στόχος της εξομώσεως ήταν αυτός: Η εξαφάνιση της απρέπειας της πολιτικής πράξης που προκάλεσε την πολιτική ήττα, αλλά και η απόκρυψη των υγιών ανακλαστικών του λαού, που δρουν σε τέτοιες περιπτώσεις αυτόματα και αποκαθιστούν την ηθική τάξη, όταν και εφόσον κάποια ήθη εξακολουθούν να ισχύουν στην πολιτική ζωή.

Για να ολοκληρώσουν δε το έργο της δολιότητάς τους, απόδωσαν αυτή την ήττα στη δεξιοκρατία της Θεσσαλονίκης, θέλοντας να δείξουν πως αγνοούν ότι για το λαό, που ξέρει τις προτεραιότητές του, προηγείται η προγραφή των προδοτών και έπεται των δεξιών.

Ότι η μεταπήδηση του κ. Βούγια από τον ΣΥΝ στο κυβερνών κόμμα ενείχε προδοσία· το ομολόγησε έμπρακτα και το ΠΑΣΟΚ με την επίδειξη προς αυτόν της ίδιας συμπεριφοράς που εκδήλωναν

οι Γερμανοί απέναντι στους προδότες, μόνο που εδώ την πολιτική εκτέλεση δεν ανέλαβε το ίδιο, για να μην αποθαρρύνει άλλους επίδοξους προδότες που τόσο τους χρειάζεται, αλλά την ανέθεσε στο λαό. Γι' αυτό το λόγο το ΠΑΣΟΚ έχρισε υποψήφιο δήμαρχο τον κ. Βούγια και όχι επειδή προτίμησε, όπως λένε πολλοί, να κάψει ένα καμένο χαρτί παρά ένα άκαυτο. Ίσως όμως να έπαιξαν ρόλο και τα δύο, για να συνδυαστεί το τερπνόν μετά του ωφελίμου.

Όταν πάντως κάποιος πολιτικός διενεργεί μια πράξη, που αφήνει έκδηλα τα σημάδια της ηθικής της απρέπειας, κι έρχεται κατόπιν ένας δημοσιογράφος να σβήσει αυτά τα σημάδια, δεν αναγορεύει τον εαυτό του ο τελευταίος σε ηθικό αυτουργό αυτών των πράξεων;

Είναι πολύ λυπηρό που δημοσιογράφοι νέοι στην ηλικία θέλουν να συγκαλύπτουν αήθεις της πολιτικής αλλά και ν' αποκρύπτουν υγιέστερες αντιδράσεις της λαϊκής νέμεσης. Και είναι κρίμα για τη δημοκρατία μας που νέοι πάλι δημοσιογράφοι υπηρετούν επάξια αυτή την τέχνη της δολιότητας. Αν δεν ήταν όμως άξιοι για κάτι τέτοιο, θα μου πείτε, δε θα τους ανατίθετο η ευθύνη τέτοιων εκπομπών.

Αλέκος Τζιόλας

ΜΠΡΟΣ ΓΚΡΕΜΟΣ ΚΑΙ ΠΙΣΩ ΡΕΜΑ

Απίστευτες σκηνές και διάλογοι αναπτύχθηκαν μεταξύ αστυνομικών και πεζών στους γύρω από το γήπεδο του Παναθηναϊκού δρόμους την Τετάρτη το βράδι.

Για λόγους ασφαλείας απαγορεύονταν ακόμα και η κυκλοφορία των πεζών (!) στους δρόμους γύρω από το γήπεδο γιατί προπονούνταν η Φενερμπαχτσέ.

Οι αντιδράσεις των πεζών ήταν από ήπιες και ξαφνιασμένες, μέχρι την ανταλλαγή με τους αστυνομικούς και... σκληρότερων φράσεων... Ειδικά αν έπρεπε να κάνουν μεγάλους κύκλους για να πάνε στον προορισμό τους.

Για μηχανές και αυτοκίνητα δεν το συζητάμε καν τι γίνονταν. Από τη μια η απαγόρευση της κυκλοφορίας σε ικανοποιητική ακτίνα γύρω από το γήπεδο, και από την

άλλη οι καθημερινοί αποκλεισμοί που υφίστανται από τα αντίστοιχα μέτρα ασφαλείας γύρω από την κοντινή αμερικανική πρεσβεία. Εκεί βέβαια δεν απαγορεύεται η κυκλοφορία τυπικά, αλλά ουσιαστικά. Όποιος οδηγός δικύκλου έχει την ατυχία να περάσει γύρω από εκεί, δεν υπάρχει περίπτωση να μην τον σταματήσει κάποιο μπλόκο και να μην τον γράψει (για κράνος κ.λπ.). Σε καθημερινή βάση... Άρα δεν είναι μακριά ο καιρός που κανείς δεν θα περνάει από εκεί, γιατί θα την έχει σίγουρη την κλήση της τροχαίας.

Μ' αυτά και με άλλα, δεν μπορούμε που πάνε... περίπατο τα αισθήματα φιλίας του ελληνικού λαού προς τους άλλους...

ΟΦΙς

ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΡΟΜΟΣ

Πολύς ο θόρυβος για το «οπλοστάσιο του τρόμου» που υποτίθεται ότι διαθέτει ο Σαντάμ Χουσεϊν στο Ιράκ. Για τα βιολογικά, ατομικά και άλλα όπλα όμως που βρίσκονται και αναπτύσσονται σε διάφορες χώρες του «πολιτισμένου» κατά Τζορτζ Μπους κόσμου, απειλώντας ολόκληρη την ανθρωπότητα, κανένας λόγος.

Κι όμως, ο πρόεδρος Πούτιν έδωσε στην παγκόσμια κοινή γνώμη ένα δείγμα αυτού του τρόμου με τη χρήση αερίων με βάση την μορφίνη εναντίον των τσετσένων αυτονομιστών που είχαν καταλάβει το Πολιτιστικό Θέατρο της Μόσχας, ενώ οι Αμερικανοί προβάλλουν ένα νέο βιολογικό όπλο που θα χρησιμοποιηθεί εναντίον επικίνδυνων διαδηλωτών.

Και δεν είναι μόνο αυτά. Τις ημέρες αυτές σ' ένα συνέδριο για τα βιολογικά όπλα που πραγματοποιήθηκε στη Θεσσαλονίκη ακούστηκαν πολλά φοβερά και τρομερά για την ισχύ των νέων «έξυπνων» αυτών όπλων, η ύπαρξη και η χρήση των οποίων κάθε άλλο παρά έχει σχέση με την προστασία του περιβάλλοντος και κυρίως με τον σεβασμό της ανθρώπινης ζωής.

Ο Σαντάμ Χουσεϊν τους μάρανε...

Τ.Δ.

ΑΠ' ΤΟ ΑΥΤΙ... ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΨΥΧΙΑΤΡΟ

Οποία κατάληξη! Είναι δυνατόν αυτοί που ενσαρκώνουν το κράτος (κατά πως ήθελε ο Κ. Μητσοτάκης) να υποχρεώνονται να περάσουν από ψυχιατρική εξέταση, για να διαπιστωθεί κατά πόσο είναι ικανοί να ασκήσουν τα καθήκοντά τους; Ποτέ δεν είναι αργά: Με τα τόσα περιστατικά που αφορούν τυχαίες εκπυρσοκροτήσεις πιστολιών, ξυλοδαρμούς αθώων πολιτών, αναμίξεις σε παράνομα κυκλώματα, θα πηγαίναμε εμείς στους ψυχναλυτές για ν' αντέξουμε τα απανωτά σοκ της καθημερινότητας. **ΣΩ.ΛΕ**

Η ΧΥΤΡΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

♥ Σήμερα, 15 Νοεμβρίου, πάει στην Πάτρα ο Κ. Λαλιώτης για να προετοιμάσει το ταξίδι του πρωθυπουργού στην αχαϊκή πρωτεύουσα. Θα συναντήσει και στελέχη «άλλων πολιτικών χώρων» προκειμένου να αναλυθεί το φαινόμενο της Αχαΐας και η μεθοδολογία του να εφαρμοστεί και σε άλλους νομούς.

Αυτά γράφει *Το Βήμα της Αιγιάλειας*, το οποίο όμως σε σχόλιό του παρατηρεί:

Ο «μικρός» Συνασπισμός συνεργάστηκε με το ΠΑΣΟΚ και τα αποτελέσματα υπήρξαν κάτι περισσότερο από θετικά και για τους δύο ευκαιριακούς συνεταιίρους, αλλά κυρίως για το κυβερνών κόμμα που απέφυγε τα χειρότερα. Αυτό ξανάδωσε θάρρος στο Γ. Γ. του ΠΑΣΟΚ και ξανάρχισε μαζί με άλλα κορυφαία στελέχη να ξαναπέλνουν το τροπάρι της συνεργασίας με την Αριστερά. Σαν «πονηρός» βέβαια Πελοποννήσιος ο κ. Λαλιώτης, διέγινωσε σωστά ότι αντί ο πνιγμένος να πιαστεί από τα μαλλιά του, προτιμότερο είναι να πιαστεί από το μικρότερο αλλά σωτήριο σωσίβιο της Αριστεράς, που βρίσκεται ακριβώς δίπλα του. Βαθυστόχαστοι όμως αναλυτές περί τα εκλογικά διατυπώνουν την άποψη ότι η συνεργασία ΠΑΣΟΚ-Συνασπισμού απέδωσε λόγω της πάγιας αρχής που λέει «η ισχύς εν τη ενώσει». Άλλοι πάλι, περισσότερο ειδικοί γευσιγνώστες της πολιτικής αναλυτές, λένε ότι όλα εξηγούνται γευστικώς. Το σημερινό ΠΑΣΟΚ, τονίζουν, είναι τόσο άνοστο ώστε κανείς δεν μπορεί όχι μόνο να το φάει, αλλά ούτε να το δοκιμάσει. Για να βελτιωθεί επομένως η πολιτική γεύση του ΠΑΣΟΚ χρειάζεται οπωσδήποτε βελτιωτικά γεύσεως, δηλαδή καρυκεύματα, όπως λέγονται. Κατά το παρελθόν είχαν βέβαια χρησιμοποιηθεί τέτοια αριστερά καρυκεύματα (ΕΟΚ-ΝΑΤΟ-Εξω οι βάσεις του θανάτου) με πολύ καλά αποτελέ-

σματα. Σήμερα ωστόσο χρειάζεται κάτι περισσότερο για να καλύψει τις βαριές οσμές της σήψης που αναδύεται από την εικοσαετή διακυβέρνηση της χώρας. Ο Συνασπισμός έχει τις ενεργητικές αποσμητικές ιδιότητες που χρειάζεται η περίπτωση. Το πρόβλημα είναι αν αντί να αρωματίσει, πάρει άσχημες μυρωδιές και ο ίδιος.

♥ Αλλού όμως ήρθαν ανάποδα τα πράγματα. Όπως στη Λέσβο, λ.χ. Εκεί, ο Φρ. Παπαδέλλης στήριξε την υποψηφιότητα Βουνάτσου η οποία απεδείχθη διόλου ελκυστική· ας την στήριξε και ο εσωκομματικός αντίπαλος Ν. Σηφουνάκης. Όμοια και η περίπτωση του υποψήφιου δημάρχου Μυτιλήνης, στην οποία παρεισέφεραν οι εσωκομματικές αντιπαλότητες. Αυτά πάντως δεν επτόησαν τον απερχόμενο Νομάρχη Λέσβου Δημήτρη Βουνάτσο, ο οποίος, όπως μαθαίνουμε από τα *Κυριακάτικα Λεσβιακά*, εδήλωσε:

«Το γεγονός ότι και ο Ναπολέον έχασε... κάπως με ανακουφίζει.»

♥ Όμως τα καθημερινά προβλήματα είναι πολλά. Λέτε να αναρωτήθηκαν ποτέ οι εκτελεστικάριοι γι' αυτά; Στον *Διαβάτη της Νισύρου* διαβάσαμε:

Στην κυκλοφορία στη Νίσυρο, που είναι και το ζητούμενο, παρατηρώ ότι οι οδηγοί των περισσότερων αυτοκινήτων δεν τηρούν τους κανόνες οδικής κυκλοφορίας, από συνήθεια.

Επειδή η κυκλοφορία είναι μικρή το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου, και σπάνια διασταυρώνονται με άλλα αυτοκίνητα, κινούνται μόνιμα, όλο το χρόνο, απρόσεκτα. Άλλοι πάλι, επειδή προφανώς έχουν συνηθίσει από την εποχή που κυκλοφορούσαν με δίκυκλα μοτοποδήλατα μέσα στην πόλη με τους στενούς δρόμους, σταθμεύουν όπου και όπως τους βολεύει, ακόμα και σε στροφές.

Τουρκικές εκλογές και Κυπριακό

των Θεόδωρου Κουλουμπή και Φίλιππου Σαββίδη

Η επόμενη μέρα των τουρκικών εκλογών μας βρίσκει μπροστά σε νέα δεδομένα όσον αφορά στο εσωτερικό πολιτικό σκηνικό στην Τουρκία. Το αποτέλεσμα ανέτρεψε την προηγούμενη κατάσταση και έστειλε τη μεγάλη πλειοψηφία των παραδοσιακών πολιτικών στα σπίτια τους. Η επιλογή των τούρκων πολιτών επιτρέπει, για πρώτη φορά μετά από πολλά χρόνια, τη δημιουργία αυτόνομης κυβέρνησης η οποία θα κληθεί να αντιμετωπίσει τα κρίσιμα πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα της χώρας τους. Ταυτόχρονα, έχουμε μπροστά μας το λεπτομερές σχέδιο των Η.Ε. για μια γενική διευθέτηση του Κυπριακού το οποίο θα πρέπει να αξιολογηθεί προσεκτικά. Η σημερινή συγκυρία ίσως αποτελεί την τελευταία ευκαιρία για την επίλυση του κυπριακού προβλήματος. Ως τέτοια δεν πρέπει ν' αφηθεί να πάει χαμένη.

Ποια είναι, όμως, τα συγκεκριμένα μηνύματα από τις τουρκικές εκλογές και πώς επηρεάζουν τις προοπτικές επίλυσης του Κυπριακού; Δεν είναι τυχαίο ότι τούρκοι αναλυτές έχουν χαρακτηρίσει την έκβαση των εκλογών «πολιτική παλινόρθωση» ή μια «ήρεμη επανάσταση». Μέσα από την εκλογική διαδικασία το πολιτικό κατεστημένο της Τουρκίας –το «παλιό»– ηττήθηκε κατά κράτος. Τόσο οι παραδοσιακές πολιτικές δυνάμεις όσο και αυτός ακόμα ο στρατός –ο οποίος ενίσχυε την πολεμική κατά του «ισλαμοδημοκρατικού» Κόμματος της Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης– αποδοκιμάστηκαν από τους τούρκους ψηφοφόρους. Το πολιτικοστρατιωτικό κατεστημένο βρέθηκε, αίφνης, σε κατάσταση άμυνας αντιλαμβανόμενο ότι η τουρκική κοινωνία απαιτεί ρηξικέ-

λευθες αλλαγές στη ζωή του τόπου. Απαιτείται, μ' άλλα λόγια νέο ήθος και ύφος στην εξουσία και ορθολογισμός στη διαχείριση των προβλημάτων της χώρας. Η λαϊκή εντολή δημιουργεί, έτσι, τις προϋποθέσεις εξόδου από τα πολιτικά, οικονομικά και κοινωνικά αδιέξοδα. Στη σημερινή συγκυρία, το ηττημένο υποκειμενικά, αν όχι αντικειμενικά, κατεστημένο δε μπορεί ν' αγνοήσει το λαϊκό αίσθημα όπως είχε κάμει σε προηγούμενες εποχές. Είναι σχεδόν βέβαιο ότι μια στρατιωτική επέμβαση για να ακυρωθεί το εκλογικό αποτέλεσμα θα υπονόμει άμεσα την ευρωπαϊκή προοπτική της Τουρκίας, την οποία όλες σχεδόν οι πολιτικές δυνάμεις της χώρας, όπως και ο στρατός, υποστηρίζουν.

ΟΙ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ

Ωστόσο, δε μπορεί να αγνοηθεί το γεγονός ότι το 45% του τουρκικού πληθυσμού δεν αντιπροσωπεύεται στη νέα Εθνοσυνέλευση που θα ορκιστεί σε μερικές βδομάδες. Το όριο του 10%, για τη συμμετοχή των κομμάτων στο κοινοβούλιο καταδίκασε τουλάχιστον τέσσε-

ρα κόμματα και τους ψηφοφόρους τους στην μακροχρόνια περιθωριοποίηση. Αυτή η κατάσταση από μόνη της υπογραμμίζει το έλλειμμα δημοκρατίας που υπάρχει στην Τουρκία. Ταυτόχρονα, δημιουργεί πρόσθετες υποχρεώσεις για το θριαμβευτή των εκλογών, το «ισλαμοδημοκρατικό» Κόμμα της Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης του Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, καθώς και για το Λαϊκό Ρεπουμπλικανικό Κόμμα του Ντενίζ Μπαϊκάλ. Το καθολικό αίτημα είναι να συνεργαστούν και να συντονιστούν για να μεταρρυθμίσουν το τουρκικό Σύνταγμα έτσι ώστε να συνάδει με τις δημοκρατικές αρχές που απαιτεί η τουρκική κοινωνία και η ευρωπαϊκή προοπτική της Τουρκίας.

Η επόμενη μέρα των εκλογών βρίσκει τη γείτονα έτοιμη να λειτουργήσει με μια αυτοδύναμη κυβέρνηση «Ισλαμοδημοκρατών». Αυτή η εξέλιξη θα συμβάλει στη δημιουργία ισχυρής κυβέρνησης η οποία θα είναι σε θέση να προωθή τις μεταρρυθμίσεις που απαιτεί η ευρωπαϊκή επιλογή της Τουρκίας καθώς και η αντιμετώπιση των δισεπύλων κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων. Ακόμα πιο σημαντικό είναι το γεγονός ότι έρχονται στο προσκήνιο νέοι πολιτικοί με νέες και, εν πολλοίς, μετριοπαθείς ιδέες. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι από τους 550 βουλευτές που εξελέγησαν μόνο 59 υπηρέτησαν στην προηγούμενη Εθνοσυνέλευση. Περαιτέρω, η παρουσία του Αμπτουλλάχ Γκιουλ, για παράδειγμα, στη διακυβέρνηση της χώρας ανοίγει ένα παράθυρο ευκαιρίας για μεταλλαγή της τουρκικής εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής προς το καλύτερο. Η μετεκλογική επιβεβαίωση του ευρωπαϊκού προσανατολισμού τόσο του Κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης όσο και του Λαϊκού Ρεπουμπλικανικού Κόμματος ενισχύει τις φιλοευρωπαϊκές και εκσυγχρονιστικές δυνάμεις στη χώ-

Ο Θεόδωρος Κουλουμπής είναι καθηγητής Διεθνών Σχέσεων και γενικός διευθυντής του Ελληνικού Ιδρύματος Αμυντικής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ). Ο Φίλιππος Σαββίδης είναι διεθνολόγος και επιστημονικός συνεργάτης του ΕΛΙΑΜΕΠ.

ρα, οι οποίες δηλώνουν συγκρατημένη αισιοδοξία για τις προοπτικές και την πολιτική που θα ακολουθήσει η νέα κυβέρνηση στο Κυπριακό, τις ελληνοτουρκικές σχέσεις και στο δύσκολο ευρω-τουρκικό μέτωπο.

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΡΝΤΟΓΑΝ ΚΑΙ ΚΥΠΡΙΑΚΟ

Τι σημαίνουν, όμως, όλα αυτά για τις προοπτικές διευθέτησης του Κυπριακού και ποια πρέπει να είναι η στάση Αθηνών και Λευκωσίας; Θα ήταν παρακινδυνευμένο να δοθεί η εντύπωση ότι όλα θα είναι «μέλι-γάλα» για την κυβέρνηση του Ταγίπ Ερντογάν και ότι η εξωτερική πολιτική της θα διαφοροποιηθεί ριζικά από αυτή των προηγούμενων κυβερνήσεων. Η αναδίπλωση Ερντογάν σε σχέση με τις πρόσφατες θετικές δηλώσεις του για το Κυπριακό και τα Ελληνοτουρκικά είναι ενδεικτική των δυσκολιών που θα αντιμετωπίσει σε κάθε του προσπάθεια απόκλισης από την παραδοσιακή προσέγγιση. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι ο Ερντογάν ακύρωσε την προγραμματισμένη επίσκεψή του στα κατεχόμενα εδάφη της Κύπρου και θα έλθει πρώτα στην Αθήνα στις 18 Νοεμβρίου.

Η αναδίπλωση Ερντογάν ήταν προϊόν της πρώτης αναμέτρησής του με το κατεστημένο της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής. Το λεγόμενο «βαθύ κράτος» χαρακτηρίζεται από έντονο συντηρητισμό και προβάλλει παραδοσιακές γεωπολιτικές αντιλήψεις. Το πιο πιθανόν είναι ότι θ' ακολουθήσουν και άλλες τέτοιες αναμετρήσεις. Το κατεστημένο αυτή τη στιγμή παρακολουθεί άγρυπνο τις εξελίξεις και τη συμπεριφορά Ερντογάν και θα προσπαθήσει να ελέγξει τις κινήσεις του. Μακροπρόθεσμα, όμως, μια «νέα τάξη πραγμάτων» στην Τουρκία –ειδικά αν ενισχυθεί από εξωγενείς παράγοντες όπως είναι η Ε.Ε. στο Συμβούλιο Κορυφής της Κοπεγχάγης και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο– μπορεί να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για ουσιαστικές αλλαγές στην ακολουθούμενη πολιτική. Το πρώτο μεγάλο «τεστ» είναι το Κυπριακό, το οποίο μπαίνει επιτακτικά μπροστά στη νέα τουρκική κυβέρνηση – ειδικά μετά την κατάθεση του Σχεδίου Ανάν.

Η απάντηση που θα δώσει η Άγκυρα

στο σχέδιο των Η.Ε. θα εκπέμπει και τα πρώτα ουσιαστικά μηνύματα σ' ό,τι αφορά το Κυπριακό και τα Ελληνοτουρκικά καθώς και για το ρόλο που το στρατιωτικό κατεστημένο θα παίζει σ' αυτή τη συγκυρία. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι το αποτέλεσμα των τουρκικών εκλογών μπορεί να αποδειχθεί θετικό για τα ελληνικά και κυπριακά συμφέροντα, αφού τόσο το Κόμμα της Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης όσο και το Λαϊκό Ρεπουμπλικανικό Κόμμα έχουν υιοθετήσει την ευρωπαϊκή προοπτική της Τουρκίας και έχουν επιδείξει, παρά τις κατά καιρούς αντιφάσεις, μετριοπαθή στάση. Για πρώτη φορά μετά από πάρα πολλά χρόνια δημιουργούνται στην Τουρκία οι συνθήκες για μια πιο εποικοδομητική προσέγγιση στο Κυπριακό. Μια κυβέρνηση «Ισλαμοδημοκρατών» με την υποστήριξη και των φιλοευρωπαϊστών του Μπαϊκάλ είναι πολύ πιθανόν να συζητήσει σοβαρά την προοπτική αποδοχής του Σχεδίου Ανάν.

ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΛΥΣΗ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ

Μέσα στο πλαίσιο αυτό, πώς πρέπει Αθήνα και Λευκωσία να πολιτευθούν; Είναι πλέον σαφές ότι η λύση του Κυπριακού θα είναι «αμοιβαία οδυνηρή», και ίσως κάτι περισσότερο για την ελληνοκυπριακή πλευρά. Η λύση δεν θα είναι δίκαιη. Αλλά ο στόχος μας παραμένει να φθάσουμε σε μια βιώσιμη και λειτουργική λύση, η οποία να συνάδει με τα ψηφίσματα των Η.Ε. και το ευρωπαϊκό κεκτημένο. Πρέπει να τονιστεί ότι η ειδοποιός διαφορά στη σημερινή συγκυρία είναι ο παράγοντας Ε.Ε. Για πρώτη φορά στη μακροχρόνια και επώδυνη ιστορία του Κυπριακού, ένας εξωγενής παράγοντας, η Ε.Ε., ενεργεί ως βασικός καταλύτης για ειρηνική επίλυση του Κυπριακού, προσφέροντας ένα πλαίσιο ασφαλείας και προστασίας των καλώς νοούμενων συμφερόντων του κυπριακού Ελληνισμού και όλων των Κυπρίων γενικότερα. Το ευρωπαϊκό θεσμικό και κανονιστικό πλαίσιο θα μπορούσε να μετατρέψει μια οδυνηρή λύση σε λειτουργική και βιώσιμη αμβλύνοντας τα αρνητικά για την ελληνοκυπριακή πλευρά σημεία. Με άλλα λόγια, η οδυνηρότητα της λύσης μετριάζεται από το γεγονός ότι οι όποιες απο-

κλίσεις από το ευρωπαϊκό κεκτημένο θα είναι συγκεκριμένου χρόνου (δηλαδή μεταβατικές).

Αθήνα και Λευκωσία πρέπει να αντισταθούν στις «Σειρήνες» της πολιτικής της «μη λύσης» του Κυπριακού πριν την ένταξη. Λύση ή δρομολόγηση λύσης πριν ή ταυτόχρονα με την ένταξη της Κύπρου εξυπηρετεί καλύτερα τα ζωτικά συμφέροντα του κυπριακού Ελληνισμού αφού

(α) αντιμετωπίζει αποτελεσματικά τα όποια προσχήματα για αναβολή ή ακύρωση της ένταξης της Κύπρου στην Ε.Ε.,

(β) ελέγχει τα λαϊκιστικά/εθνικιστικά και σκληροπυρηνικά στοιχεία στην Άγκυρα και στην τουρκοκυπριακή κοινότητα,

(γ) ξεφεύγει από τον άμεσο κίνδυνο παγιοποίησης της διχοτόμησης,

(δ) ανατρέπει την πολιτική του εποικισμού που συστηματικά έχει ακολουθήσει η Τουρκία από το 1974, και

(ε) εξασφαλίζει την επιστροφή στην ελληνοκυπριακή διοίκηση μεγάλου τμήματος των κατεχομένων επιτρεπόμενων σε (85.000) ελληνοκυπρίους πρόσφυγες να ανακτήσουν και να ζήσουν στις περιουσίες τους.

Σε τελευταία ανάλυση, οι εξελίξεις στην Τουρκία σε συνάρτηση με τον καταλυτικό ρόλο της Ε.Ε. μας δίνουν μια μεγάλη ευκαιρία για συνολική διεύθυνση του Κυπριακού και ανοίγουν διάπλατα το δρόμο για μια ιστορική επίλυση και των ελληνοτουρκικών διαφορών. Αν πάει χαμένη και αυτή η ευκαιρία, μοιραία, ο κίνδυνος παγιοποίησης της διχοτόμησης θα γίνει μεγαλύτερος. Οι στιγμές είναι πραγματικά κρίσιμες και δεν επιτρέπουν τη γλώσσα εθνικής πλειοδοσίας, πατριδοκαπηλίας και υπερπατριωτικών μαξιμαλισμών. Η διαπραγμάτευση γίνεται με τα Η.Ε. και την τουρκοκυπριακή κοινότητα, όχι με ταξύ μας. Το τελευταίο πράγμα που χρειάζεται ο Ελληνισμός αυτή τη στιγμή είναι ένας νέος διχασμός. Ο Γλαύκος Κληρίδης έχει απόλυτη ανάγκη ουσιαστικής συμβολής όλων των Ελλήνων σε Αθήνα και Λευκωσία για να φέρει σε αίσιο τέλος την πιο δύσκολη και συνάμα την πιο σημαντική διαπραγμάτευση της πολύχρονης πολιτικής του σταδιοδρομίας.

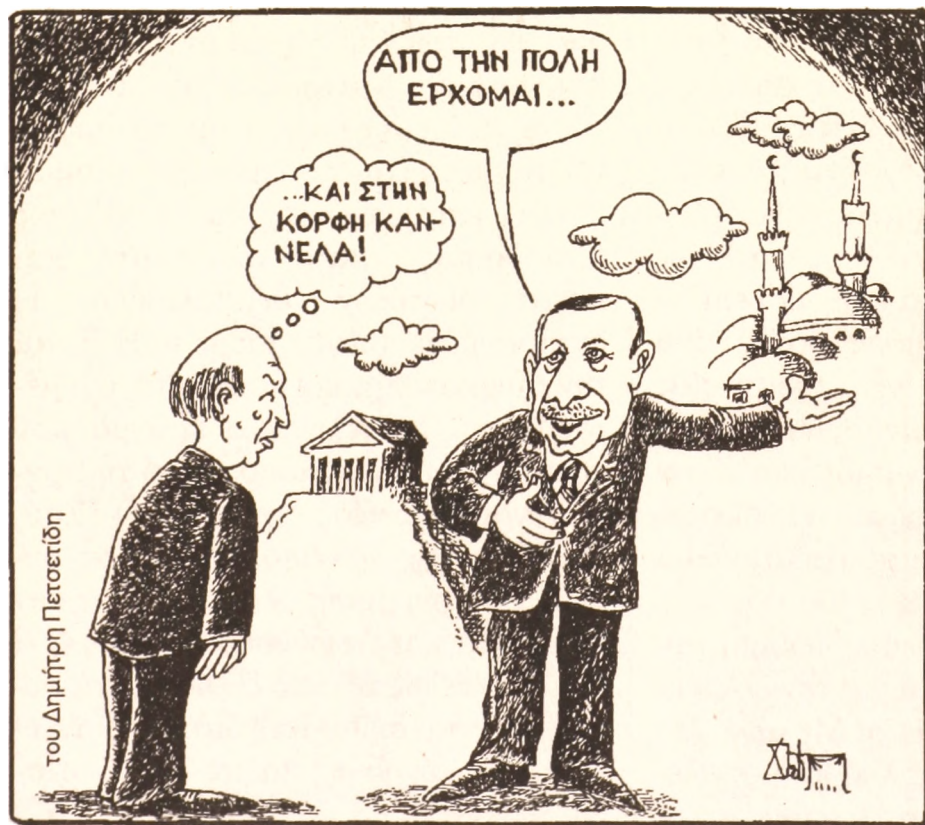

Συμβιβασμός: Η τέχνη και η τεχνική του και τα όριά του

του Μανόλη Καρέλλη

Η λέξη που «κυκλοφόρησε» περισσότερο από κάθε άλλη, τις τελευταίες μέρες, στη χώρα μας και σε σχέση πάντα με την κυπριακή υπόθεση ήταν ο *συμβιβασμός* – καθώς και όλα τα εννοιολογικά ισοδύναμά της.

Την ακούσαμε, πράγματι, σε τηλεοπτικές παραγωγές που οργανώθηκαν από «έτοιμους» από καιρό υπευθύνους, σε μια εκπληκτική και άλλως ανεξήγητη σύμπτωση χρονικής επιλογής. Την αντιληφθήκαμε σε ραδιοφωνικές εκπομπές που έμοιαζαν συντονισμένες με κάποια *αόρατη κεντρική*. Τη διαβάσαμε στις εφημερίδες και σε όλες τις στήλες των, τις πολιτικές και τις παραπολιτικές, στις ειδησεογραφικές, στο κύριο άρθρο των, για όσους επιμένουν σ' αυτό, στη σχολιογραφία των. Και την εντοπίσαμε σε δηλώσεις όπως εκείνη του κύπριου υπουργού των Εξωτερικών που τη συνδύασε με τον επιθετικό προσδιορισμό του *έντιμου* και του *συμπατριώτη*, του γενικού συντονιστή των διαπραγματεύσεων για τη λύση στο κυπριακό πρόβλημα που τον χαρακτήρισε προκαταβολικά *μεγάλο*.

Και είχε σχέση η χρησιμοποίηση της λέξης και της έννοιας του συμβιβασμού με τη διάθεση που πρέπει να επιδειχθεί και με τη στάση που πρέπει να τηρηθεί από πλευράς Ελληνοκυπρίων και Ελλήνων όταν εμφανισθεί, επιτέλους ολοκληρωμένο, το σχέδιο επίλυσης του κυπριακού προβλήματος (έτσι ονομάζεται, τώρα και κάμποσο καιρό, κυρίως μετά το Ελσίνκι, η εισβολή στην Κύπρο, η κατοχή, ο εποίκισμός και όλα τα συνεπακόλουθα). Ένα σχέδιο που το «μαγειρεύει» ο γενικός γραμματέας του Ο.Η.Ε. κ. **Ανάν**, με προσωπικές παρεμβάσεις του αμερικανού προέδρου κ. **Μπους**, του βρετανού πρωθυπουργού κ. **Μπλερ** και του επικεφαλής της Ε.Ε. κ. **Πρόντι**.

Στο συμβιβασμό, εξάλλου, αναφερόταν, εμμέσως έστω, και ο πρωθυπουργός κ. **Κώστας Σημίτης** όταν έκανε λόγο για «*κρίσιμες αποφάσεις*» που πρέπει να ληφθούν και «*δύσκολα ερωτήματα*» στα οποία πρέπει να δοθεί απάντηση, ενώ ήταν βέβαιο ότι η κρισιμότητα των αποφάσεων και η δυσκολία των απαντήσεων ήσαν στενά συνδεδεμένες με την ύπαρξη και την έκταση του συμβιβασμού που βρίσκεται *ante portas*.

Κι εδώ θα πρέπει να ειπωθεί ότι ο συμβιβασμός ως πολιτική πρακτική δεν απορρίπτεται κατ' αρχήν.

Αντίθετα, για την πολιτική πάντα ο λόγος, «*η δεύτερη λύση είναι εκείνη που επικρατεί τις συντριπτικά περισσότερες φορές και όχι η καλύτερη*» – και η δεύτερη λύση είναι, ασφαλώς, η συμβιβαστική.

«... Οι δημοκρατικές μας αρχές και το ισχύον σύστημα της ομοσπονδιακής διακυβέρνησης της χώρας –σημειώνει ο δολοφονηθείς κάτω από συνθήκες που ουδέποτε διευκρινίσθηκαν πλήρως πρόεδρος των Η.Π.Α. **Τζων Φ. Κένεντυ** στο κλασικό του έργο *Σκιαγραφίες των γενναίων*– απαιτούν ένα συνεχή συμβιβασμό μεταξύ των επιθυμιών του κάθε ατόμου ή της ομάδας και των επιθυμιών των άλλων ατόμων ή ομάδων γύρω τους...» Και αποτελεί η παρατήρηση αυτή μια προτροπή που μπορεί κάλλιστα να εξέλθει των ομοσπονδιακών ή των εθνικών ορίων.

Ένας άλλος αμερικανός πολιτικός, αρκετά παλιότερος αυτός, δεν είχε διστάσει να αναγνωρίσει στο συμβιβασμό «*τη συνεκτική ουσία της (αμερικανικής) συμπολιτείας*», ενώ, βέβαια, και το δόγμα αυτό μπορεί, ίσως και να πρέπει, να θεωρηθεί ως κανόνας και της διεθνούς συμβίωσης.

Νομιμοποιημένος, κατ' αρχήν τουλάχιστον, ο συμβιβασμός, δεν παύει, όμως, να παρουσιάζει ορισμένα προβλήματα τα οποία θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε *προβλήματα των ορίων του*.

Έτσι θα πρέπει να γνωρίζουμε εκ των προτέρων «πώς και με ποιους μπορούμε να συμβιβαζόμαστε» και ως πού μπορεί να φτάσει ο συμβιβασμός.

Γιατί, όπως σημειώνει ο Κένεντυ στο βιβλίο του, «υπάρχει πάντα ο κίνδυνος να καταφεύγει κανείς σε μη απαραίτητες υποχωρήσεις όχι για να επιτύχει τη μόνιμη λύση μιας διαφοράς αλλά για να πάει μπροστά ο ίδιος», κρατώντας μια θέση που του έχει με τον ένα ή τον άλλον τρόπο δοθεί ή εγγράφοντας προσημείωση υποθήκης για μια άλλη – συμπληρώνω, όχι αυθαίρετα πιστεύω, το κείμενο του συγγραφέα της Σκιαγραφίας.

Θα πρέπει να γνωρίζουμε, επίσης, τα όρια πέραν των οποίων δεν επιτρέπεται να προωθηθεί ο συμβιβασμός.

Και τα όρια αυτά τα προσδιορίζουν τα ιδανικά μας. Ο συμβιβασμός περιγράφεται ως η κίνηση εκείνη που επιτρέπει την εξεύρεση λύσεων και που δεν πρέπει να φτάσει, όμως, σε *θυσιά αρχών*. Διαφορετικά, αν δηλαδή ασκώντας το συμβιβασμό θυσιάσουμε αρχές και ιδανικά, καταλήγουμε σε καταστάσεις που, όπως είχε πει ο Τζωρτζ Μπέρναρντ Σω «θα είναι βρόμικες από συμβιβασμούς, μουχλιασμένες από σκοπιμότητες, στρεβλωμένες από ρουσφετολογία και σάπιες από διάβρωση».

Ειδικά για το θέμα στο οποίο αναφέρεται η φιλολογία περί του συμβιβασμού, όπως την περιγράψαμε, για το Κυπριακό, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι τα όρια εκείνα πέραν των οποίων δεν επιτρέπεται να προχωρήσει σε καμιά περίπτωση, είναι η δημοκρατική αρχή σύμφωνα με την οποία η πλειοψηφία κυβερνά, η αναγνώριση ενός κράτους, μιας κυριαρχίας και μιας ιθαγενείας, καθώς και των ελευθεριών εκείνων που συμπεριλαμβάνονται στο καλούμενο κεκτημένο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στα όρια, επίσης, του προκειμένου συμβιβασμού συναριθμείται και η αντιμετώπιση του *τουρκικού εποικισμού* σύμφωνα με τις αρχές του διεθνούς δικαίου και, σε καμιά περίπτωση, με την παραδοχή του ή με την ισοδύναμή της σιωπής.

Ακόμα: ο συμβιβασμός δεν θα πρέπει να αφήνει περιθώρια ερμηνείας του τέτοιου ώστε να θεωρηθεί ως η επιβράβευση της βαρβαρότητας και της προσβολής του διεθνούς δικαίου που συνιστούν πράξεις, όπως η εισβολή, η κατοχή, ο εποικισμός και ό,τι αυτές συνιστούν.

Διαφορετικά, αν δηλαδή ο επικείμενος συμβιβασμός αφήνει τέτοια περιθώρια ερμηνείας, ποιος θα εγγυηθεί ότι η πλευρά εκείνη που είδε τις παρανομίες της να επιβραβεύονται δεν θα ολοκληρώσει τις ενέργειές της στην ελληνική Κύπρο ή ότι δεν θ' αρχίσει να μετατοπίζει το ενδιαφέρον της και σε άλλες περιοχές;

Ποιος, ακόμα, σε περίπτωση που επιδειχθεί *υπέρμετρος ρεαλισμός* από ελληνοκυπριακής ή ελληνικής πλευράς, είναι σε θέση να μας διαβεβαιώσει πειστικά, ότι το «κακό» θα σταματήσει εδώ, στην εκποίηση δηλαδή ενός μόνο τμήματος του ελληνισμού –γιατί, ας μη γελιόμαστε και ας μην κοροϊδεύουμε τους εαυτούς μας, για εκποίηση πρέπει να μιλάμε και ότι, αν δεν οχυρωθούμε σωστά και αν δεν επιδείξουμε την αποφασιστικότητα που απαιτείται, δεν θα ακολουθήσουν των κυοφορουμένων «ευτυχέστερων ημερών» και άλλες

εξίσου ή και περισσότερο αποφράδες, μια και ο γαλλικός λόγος που θέλει την όρεξη «να έρχεται τρώγοντας», ισχύει πάντοτε;

Συμβιβασμός, λοιπόν, αφού τον επιθυμούν διακαώς φίλοι και σύμμαχοι με ή χωρίς εισαγωγικά. Ας τον χωνέψουμε, όσο κι αν κάτι το «αιρετικό» μάς λέει μέσα μας ότι ο συμβιβασμός με τον Αττίλα σημαίνει με κάποιον τρόπο προσχώρηση στη λογική και στις απόψεις του, όπως ακριβώς συμβιβασμός με την τρομοκρατία σημαίνει αποδοχή της φιλοσοφίας της και συμβιβασμός με τη ληστεία και τους ληστές σημαίνει αναπόφευκτα μεταφορά στο στρατόπεδό των.

Ας χαράξουμε, όμως, τα σαφή και ευδιάκριτα όριά του.

Και ας μην τα υπερβούμε με κανένα τρόπο ό,τι κι αν στοιχίσει η συμμόρφωσή μας με τους κανόνες της ηθικής, του καθήκοντος, της τιμής.

ΑΝΟΙΚΤΟ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

Μέλη της Εθνικής Ένωσης Ίνστιτούτων Ομαδικής Ανάλυσης (Ε.Ε.Α.Τ.Ι.Ν.),
της Εθνικής Ομοσπονδίας Ψυχαναλυτικής Ψυχοθεραπείας (Ε.Ε.Π.Ψ.) και
της Εθνικής Έταιρείας Ψυχοθεραπείας Ελλάδος (Ε.Ε.Ψ.Ε.) (Μέλος της Ε.Α.Ρ.)

ΕΤΗΣΙΑ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

Ομαδική Ψυχοθεραπεία - Ψυχόγραμμα
Ψυχολογική Αξιολόγηση
Κοινωνική Ψυχιατρική - Κοινωνικοθεραπεία
Δυναμική της Οικογένειας

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ
ΨΥΧΟΔΡΑΜΑ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΘΕΡΑΠΕΙΑ
ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

ΑΘΗΝΑ, ΙΩΑΝΝΙΝΑ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Πληροφορίες - Έγγραφές

Αθήνα: Γραμματεία τοβ Α.Ψ.Κ. 9.00 π.μ. - 9.00 μ.μ.
Γεωργία Μουφοπούλου 0651 75487, Τζένη Τόλη 0651 21782,
Ιωάννινα: Φραντζέσκα Μπισσιόλα 031/455.331, Τρίτη - Τετάρτη 6.00 - 8.00 μ.μ.
Θεσσαλονίκη: Ασπασία Παπαδοπούλου 031 / 435.919, Δευτέρα & Τετάρτη: 6.00-8.00 μ.μ.
Κατερίνη: Λάμπης Σιδιρόπουλος 0351/ 38465, Τρίτη 10.00 - 1.00 π.μ. & Τετάρτη 5.00-8.00 μ.μ.
Λάρισα: Στέλλα Γ. Λαμπροπούλη 041 / 253108
Βόλος: Μαρία Άποστολίδου 0421 / 50349

Σ ΧΑΡΑΛΑΜΠΗ 1 & ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ, 114 72 ΑΘΗΝΑ * ΤΗΛ 6447.533-6435.980
FAX 6445.140 e-mail: igav-opc@otenet.gr - www.opc.gr

Δεν είναι λειτουργικό το σχέδιο Ανάν

του Σταύρου Λυγερού

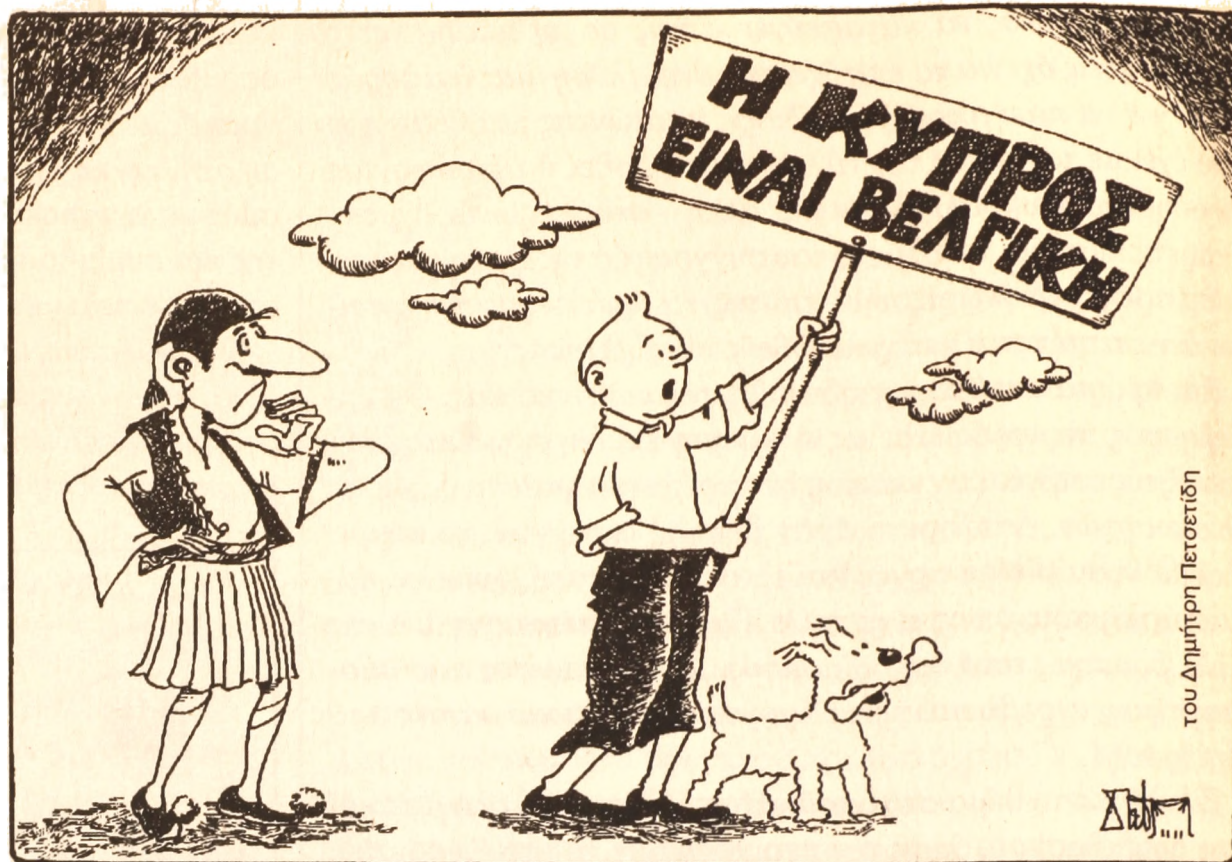
Η σύγκριση του σχεδίου Ανάν με τις επιδιώξεις των δύο πλευρών στο Κυπριακό πείθει ότι οι προτάσεις του Γενικού Γραμματέα είναι πολύ πιο κοντά στις τουρκικές παρά στις ελληνικές θέσεις. Κι αυτό, παρά το γεγονός ότι με την πάροδο των χρόνων η Άγκυρα και ο Ραούφ Ντενκτάς κλιμάκωναν ολοένα και περισσότερο τις απαιτήσεις τους, ενώ αντιθέτως η Λευκωσία και η Αθήνα διολίσθαιναν συνεχώς προς αυτά που προηγουμένως θεωρούνταν απαράδεκτα.

Το αποτέλεσμα είναι ότι με την κατάθεση του σχεδίου Ανάν δρομολογείται μια ασφυκτική διαπραγματευτική διαδικασία όσον αφορά και τα χρονικά περιθώρια και βεβαίως την ουσία. Σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα, η διαπραγμάτευση επί των θεμελιακών διατάξεων (το ένα τρίτο περίπου του συνολικού σχεδίου) θα πρέπει να έχει ολοκληρωθεί και να έχει υπογραφεί σχετική συμφωνία πριν την σύνοδο κορυφής στην Κοπεγχάγη. Κι αυτό, γιατί θα συμπεριληφθεί στην απόφαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Εάν υπογραφεί αυτή η συμφωνία δεν θα υπάρχει δυνατότητα απεμπλοκής ειδικά για την ελληνοκυπριακή πλευρά. Υπαναχώρηση θα ισοδυναμεί με ακύρωση της ένταξης. Η τουρκική πλευρά θα έχει αναλάβει κι αυτή πολιτική δέσμευση, αλλά δεν θα υπάρχει γι' αυτή τέτοιου είδους επίπτωση.

Οι υπόλοιπες διατάξεις του σχεδίου θα συζητηθούν μετά την Κοπεγχάγη και μέχρι τις 28 Φεβρουαρίου θα έχει υπογραφεί και δεύτερη συμφωνία, ώστε μέχρι τις 30 Μαρτίου να έχουν πραγματοποιηθεί και τα χωριστά δημοψηφίσματα στις δύο κοινότητες για έγκριση ή όχι της λύσης. Ουσιαστικά, οι μη θεμελιακές διατάξεις δεν πρόκειται να αποτελέσουν αντικείμενο διαπραγματεύσεων. Όπου οι δύο πλευρές διαφωνούν, ο Κόφι Ανάν θα επιβάλει δεσμευτικά τη θέση του.

Η προτεινόμενη λύση είναι συγκα-

λυμένη συνομοσπονδία και ως εκ τούτου δεν είναι ούτε στοιχειωδώς ανεκτή από τη σκοπιά του θεμιτού εθνικού συμφέροντος. Εκτός αυτού, όμως, το κρατικό μόρφωμα που σχεδιάζουν δεν είναι ούτε συμβατό με το κοινοτικό κεκτημένο, ούτε λειτουργικό. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο, εάν τελικώς εφαρμοσθεί, θα προκαλέσει αδιέξοδα και πιθανώς κρίση με απρόβλεπτες επιπτώσεις πρωτίστως για τον κυπριακό Ελληνισμό. Κρίση, η οποία μοιραία θα εμπλέξει και την ίδια την Ελλάδα.

Παρά τις δηλώσεις, το σχέδιο Ανάν δεν είναι μια απλή βάση διαπραγματεύσεων. Στην καλύτερη περίπτωση θα προκύψουν οριακές αλλαγές. Το πολιτειακό μόρφωμα, που σε μεγάλο βαθμό σχεδίασε ο λόρδος Χάνι, δεν θα πάψει να είναι τερατούργημα.

Όπως είναι γνωστό, τις περιορισμένες αρμοδιότητες του «κοινού κράτους» θα ασκεί ένα εξαμελές Προεδρικό Συμβούλιο (τέσσερις Ελληνοκύπριοι και δύο Τουρκοκύπριοι), το οποίο θα λαμβάνει αποφάσεις μόνο εφόσον συμφωνεί και ο ένας εκ των δύο Τουρκοκυπρίων.

Στις περιπτώσεις που προκύπτει αδιέξοδο, λόγω διαφωνίας, τη δεσμευτική απόφαση θα λαμβάνει το Ανώτατο Δικαστήριο, το οποίο ουσιαστικά θα λει-

τουργεί σαν υπερκυβέρνηση. Θα την αποτελούν τρεις Ελληνοκύπριοι, τρεις Τουρκοκύπριοι και τρεις ξένοι δικαστές. Αυτοί οι τελευταίοι, αν και δεν θα διαθέτουν καμία δημοκρατική νομοποίηση, με την ψήφο τους θα γέρνουν την ζυγαριά προς την μία ή την άλλη κατεύθυνση στα μεγάλα θέματα κρατικής πολιτικής, επί των οποίων οι δύο κοινότητες δεν θα μπορούν να συμφωνήσουν.

Όλα αυτά και πολλά άλλα αρνητικά θα μπορούσε κανείς να τα παρακάμψει, εάν η λύση άνοιγε το δρόμο για την όσμωση των δύο κοινοτήτων και τη λειτουργική επανενοποίηση της Κύπρου. Δυστυχώς θα διατηρηθούν για μία εικοσαετία (και μετά) φραγμοί στη δυνατότητα των Ελληνοκυπρίων να εγκατασταθούν και να επενδύσουν στη βόρειο Κύπρο. Αυτό που ισχύει χωρίς κανένα περιορισμό στις σχέσεις των χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεν θα ισχύει στο εσωτερικό της Κύπρου!

Μόνο πραγματικό αντάλλαγμα που εξασφαλίζει η ελληνοκυπριακή πλευρά είναι η επιστροφή κάποιων εδαφών, δεδομένου ότι το ποσοστό εδάφους που θα διατηρήσει το τουρκοκυπριακό κράτιδιο θα είναι 28,5% ή 28,6%. Αλλά και τα εδάφη που θα επιστραφούν στους Ελληνοκυπρίους, θα επιστραφούν μετά από τρία χρόνια!

Έρχονται οι Πράσινοι

του Τάκη Διαμαντή

Ένα νέο πολιτικό κόμμα φαίνεται ότι βρίσκεται ήδη στα σκαριά και, όπως λέγεται, πρόκειται να κάνει επίσημα την εμφάνισή του γύρω στις αρχές του ερχόμενου μήνα. Η ιστορία μάλιστα αποκτά μεγαλύτερο ενδιαφέρον καθώς η προσπάθεια για τον σχηματισμό του γίνεται στο πλαίσιο μιας εισαγόμενης κίνησης και συγκεκριμένα των Πρασίνων της Ευρώπης, οι οποίοι έχουν ήδη παρακλάδια τους σε όλες σχεδόν τις χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τώρα αναζητούν τρόπο να εκπροσωπηθούν και στην Ελλάδα.

Προς το παρόν, η δημιουργία του νέου κόμματος αναφέρεται έμμεσα σε ανακοίνωση που εμφανίστηκε στην ιστοσελίδα του Οικολογικού Φόρουμ, το οποίο ενημερώνει τους φίλους του για μια προσπάθεια «πολιτικής ανασυγκρότησης του οικολογικού χώρου», ενώ παράλληλα καλεί «όλους τους πολίτες που αισθάνονται την ανάγκη να συμμετάσχουν στην προσπάθεια αυτή, να γνωστοποιήσουν τη διάθεσή τους».

Περιλαμβάνει μάλιστα και ένα ερωτηματολόγιο, στο οποίο οι ενδιαφερόμενοι πρέπει να απαντήσουν, αν επιθυμούν να έχουν μια απ' ευθείας επαφή με την «οργανωτική επιτροπή», για καλύτερη ενημέρωσή τους, και αν σκοπεύουν να βοηθήσουν στην οργάνωση τοπικών συναντήσεων στις περιοχές που ζουν (προφανώς για τη δημιουργία τοπικών οργανώσεων του νέου πολιτι-

κού φορέα).

Στην ίδια ανακοίνωση, η οποία σε πρώτη φάση απευθύνεται κυρίως σε οικολογικές οργανώσεις και επιλεκτικά σε ορισμένα μέσα ενημέρωσης ιδιαίτερα της βόρειας Ελλάδας, αναφέρεται ότι η απόφαση για την «αυτόνομη έκφραση της πολιτικής οικολογίας» πάρθηκε στην πρώτη πανελλαδική συνδιάσκεψη του Φόρουμ που έγινε τον περασμένο Μάρτιο και η οποία συμπληρώθηκε από μία δεύτερη τον Ιούνιο, οπότε έγινε ανάλυση της κατάστασης στον οικολογικό χώρο και συζήτηση σε θέματα στρατηγικής.

Ενδιαφέρον όμως έχει το παρασκήνιο αυτής της απόπειρας για τη δημιουργία οικολογικού κόμματος, η οποία στην ουσία αποτελεί συνέχεια μιας προσπάθειας που έχει ξεκινήσει εδώ και πολύ καιρό.

Αρχικά οι Πράσινοι πλησίασαν τους οικολόγους που βρίσκονται στο περιβάλλον του ΣΥΝ, με στόχο τον σχηματισμό ενός πολιτικού οικολογικού φορέα. Η προσπάθεια εκείνη μάλιστα παρά λίγο να ευοδωθεί, χάλασε όμως εξαιτίας του ότι οι Πράσινοι εμφανίστηκαν ιδιαίτερα φειδωλοί στη χρηματοδότηση του νέου κόμματος, με αποτέλεσμα η προσπάθεια να χαλάσει στη γέννησή της.

Αργότερα οι Πράσινοι επανήλθαν· τη φορά αυτή όμως απευθύνθηκαν απ' ευθείας στον ΣΥΝ, ο οποίος ήδη είχε περιλάβει στον τίτλο του και την Οικολογία, ζητώντας από αυτόν να αποτελέσει τον πόλο ενός καθαρά οικολογικού κόμματος.

Η πρόταση φάνηκε αρχικά αρκετά δελεαστική στον ΣΥΝ που άρχισε να την εξετάζει. Σύντομα όμως σταμάτησε κάθε συζήτηση, όταν οι Πράσινοι του έθεσαν ως απαραίτητη προϋπόθεση να αποχωρήσει από την ομάδα των αριστερών κομμάτων του ευρωκοινοβου-

λίου, πράγμα που ο ΣΥΝ απέρριψε κατηγορηματικά.

Οι Πράσινοι ωστόσο δεν το έβαλαν κάτω, καθώς η δραστηριότητά τους, εκτός από τους οποιουδήποτε πολιτικούς στόχους που εξυπηρετεί, απορροφά επίσης κάποια κοινοτικά κονδύλια. Έτσι, όπως δείχνουν, «καίγονται» να επεκτείνουν την παρουσία τους και στην Ελλάδα.

Στο πλαίσιο αυτό μάλιστα πάρθηκε η απόφαση να προχωρήσουν στη δημιουργία ενός πράσινου κόμματος με όποιον βρισκόταν διαθέσιμος, οπότε επιστρατεύθηκαν ορισμένα από τα παλιά στελέχη των Οικολόγων Εναλλακτικών και άλλων συναφών οργανώσεων, τα οποία έβαλαν μπροστά τη δημιουργία του νέου πολιτικού φορέα που θα αποτελεί παρακλάδι τους και άρα θα λειτουργεί υπό την εποπτεία τους.

Σύμφωνα με την ανακοίνωση του Οικολογικού Φόρουμ, την οργανωτική επιτροπή για την ιδρυτική συνδιάσκεψη του νέου φορέα αποτελούν οι Ηλίας Γιαννίρης, Γιώργος Δημαράς, Κατερίνα Κολτσιδά, Παναγιώτης Λιαπόπουλος, Παναγιώτης Μίχας, Γιάννης Μπλιώνης, Γιάννης Παρασκευόπουλος, Στέφανος Σταμέλλος, Ηλέκτρα Στροβολίδου, Γιάννης Σχίζας, Μιχάλης Τρεμόπουλος και Γιάννης Χαραλαμπίκης.

Μερικοί από τους παραπάνω, καθώς και άλλα στελέχη της κίνησης, συμμετέχουν ήδη ενεργά στον ΣΥΝ ή στο ΠΑΣΟΚ, ενώ στον σκοπό αυτό συνεισφέρουν τη βοήθειά τους και άλλοι παράγοντες από την Ελλάδα ή σχετιζόμενοι με αυτήν, όπως η ελληνίδα πολεοδόμος κ. Βούλα Τσέτση που εργάζεται στο γραφείο των Οικολόγων στις Βρυξέλλες, καθώς και ο ελληνικής καταγωγής βουλευτής του Βελγίου Χρήστος Δουλκερίδης.

Ένα πολιτικό κόμμα όμως, εκτός από

τον κύριο πυρήνα στελεχών και κάποιους φίλους που μπορεί να έχει από τη γέννησή του, χρειάζεται οπαδούς-ψηφοφόρους. Πού θα στραφεί λοιπόν για να αναζητήσει την εκλογική του πελατεία;

Ο κόσμος της δεξιάς παράταξης μάλλον αποκλείεται· έτσι εκείνο που μένει είναι ο χώρος της Αριστεράς, στον οποίο ήδη προσπαθεί να επενδύσει όχι μόνο το ΠΑΣΟΚ, που θεωρεί ότι συγγενεύει μαζί του, αλλά και η Νέα Δημοκρατία.

Λόγω μάλιστα της προηγούμενης απόπειρας των Πρασίνων να προσεταιρισθούν τον ΣΥΝ, αλλά και των δεσμών που έχουν ορισμένα στελέχη του νέου κόμματος μαζί του, είναι βέβαιο ότι απ' αυτόν θα ξεκινήσει η προσπάθεια προσέλκυσης οπαδών, πράγμα που θα κάνει βεβαίως σκληρότερο τον αγώνα

των... μνηστήρων που διεκδικούν τη συνεργασία του ΣΥΝ και οι οποίοι εκ των πραγμάτων θα αυξηθούν.

Εδώ θα πρέπει εξάλλου να προσθέσουμε ότι –στον απόηχο της πρόσφατης «επίθεσης φιλίας» στον ΣΥΝ από πλευράς ΠΑΣΟΚ μετά τις δημοτικές και νομαρχιακές εκλογές– κάποιες άλλες εκτιμήσεις δεν αποκλείουν το ενδεχόμενο η δημιουργία του νέου κόμματος να συνδέεται άμεσα ή έμμεσα με την προσπάθεια για ένταξη του ΣΥΝ στη συζήτηση για την περίφημη κεντροαριστερά που επιδιώκει το κυβερνών κόμμα. Αν τώρα η προσπάθεια του νέου κόμματος για συνεργασία με τον ΣΥΝ δεν ευοδωθεί, θα ακολουθήσει το ΚΚΕ και στην ανάγκη άλλα μικρότερα κόμματα και ομάδες του χώρου αυτού. Αξίζει να παρακολουθήσουμε τη συνέχεια.

Γουруνο-Τηλε-Λεπτομέρειες

στον Μανώλη Γλέζο

του Μάνου Στεφανίδη

Όσοι έκαναν την πολιτική ποδόσφαιρο, ας μην ενοχλούνται, επειδή ο «λαός» τους σκέπτεται με τα πόδια.

— Άσχετο: Σφάξανε γουρουνάκια στη φάρμα;

Είναι Κυριακή πρωί 10 Νοεμβρίου. Ο καρατζαφερικός σταθμός «Τηλε-Άστυ» μεταδίδει από τον ιστορικό, βυζαντινό ναό της Αγίας Σοφίας τη λειτουργία. Απορώ και εξίσταμαι. Έχει το «Τηλε-Άστυ» βαν και αναμεταδότη στην Θεσσαλονίκη; Και αν ναι, πώς απέσπασε τη νόμιμη άδεια ή έστω την προσωρινή έγκριση που ισχύει και για τους λοιπούς (ημι-παράνομους) τηλεδιαύλους; Σε λίγο το μυστήριο ξεκαθαρίζει. Κάνοντας ζάπινγκ βλέπω ότι η ET3 μεταδίδει την ίδια εικόνα από την Αγία Σοφία, νόμιμη αυτή τη φορά. Απλώς το «Τηλε-Άστυ» «κλέβει» την κρατική τηλεόραση –δεν είναι το μόνο άλλωστε– και μασκάρει τη θέση του σήματος της ET3 μ' ένα δικό του βυζαντινοειδές γράφημα. Ψιλά γράμματα, θα μου πείτε· που όμως δείχνουν πως ο κρατικός μηχανισμός «παίζει» Καρατζαφέρη στο φουλ.

Τις προάλλες πάλι ο «σοβαρός» πρωινός δημοσιογράφος της NET, μαιτρ της φαιάς προπαγάνδας, είχε σε αποκλειστική συνέντευξη τον πρόεδρο του ΛΑΟΣ επί ημίωρο σχεδόν. Οι ερωτήσεις που του υπέβαλε με το γνωστό λουκουμοειδές του ύφος – ένα χάρμα ακούειν· κι ο ίδιος, με την γιαρμαδιά γραβάτα που τον κάνει να φαίνεται λιγότερο παχύς, ένα όνειρο ιδέσθαι.

Και να σκεφτεί κανείς πως ένας –ο

Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

Από την πλευρά της Πολιτικής Οικολογίας ο Γιάννης Σχίζας διευκρίνισε στο Αντι ότι η προσπάθεια που γίνεται αποτελεί συνέχεια πολλών και όχι επιτυχών προσπαθειών που έγιναν στο παρελθόν για να συσπειρωθούν όσοι δραστηριοποιούνται γύρω από την οικολογία.

Πρόσθεσε ότι στο πλαίσιο αυτό και με δεδομένο ότι το υπάρχον σχήμα είναι ουσιαστικά μία μικρή ομάδα που λειτουργεί περισσότερο με τη μορφή μιας γραμματείας και γι' αυτό δεν μπορεί να ικανοποιήσει τις ανάγκες ενός πόλου συσπείρωσης, η προσπάθεια περνά τώρα σε νέα φάση, με στόχο την δημιουργία ενός Φόρουμ ευρύτερων διαστάσεων.

Βεβαίως, όπως είπε, όσοι στρέφονται προς το Φόρουμ, όσον αφορά τις τακτικές επιλογές τους έχουν αντίθετες απόψεις. Για το λόγο αυτό και ορισμένοι της Πράσινης Πολιτικής έχουν σχέσεις με το ΚΚΕ και το ΔΗΚΚΙ, με τα οποία συνεργάστηκαν στις πρόσφατες εκλογές, ενώ η Πολιτική Οικολογία κινείται με τον ΣΥΝ.

Παρά τις διαφορετικές αυτές επιλο-

γές ωστόσο, πρόσθεσε, στο βάθος όλοι επιθυμούν μια προγραμματική σύγκλιση που θα οδηγήσει στη δημιουργία ενός ευρύτερου οικολογικού φορέα.

Αναφορικά με το ρόλο των Πρασίνων της Ευρώπης, ο κ. Σχίζας είπε ότι η πολιτική οικολογία στην Ελλάδα έχει μια διακριτή πολιτική ταυτότητα και πάντα εκφραζόταν από τους ευρωπαίους Πράσινους, παρά την ύπαρξη αντιθέσεων σε σχέση με τις θέσεις τους σε ορισμένα σοβαρά θέματα, όπως ο πόλεμος της Γιουγκοσλαβίας κ.ά., για τα οποία υπάρχουν πολλές διαφοροποιήσεις στην Ελλάδα και έχει ασκηθεί έντονη κριτική.

Ωστόσο οι Πράσινοι, έχοντας διαπιστώσει ότι το σχήμα που υπάρχει στην Ελλάδα δεν μπορεί να ανταποκριθεί στις ανάγκες ενός πολιτικού φορέα, δείχνουν τη διάθεση να «διευκολύνουν» και, ύστερα από την αποτυχία τους να συνεργασθούν με τον ΣΥΝ ως οργανωμένο κόμμα, βλέπουν τώρα την ανάγκη να ρίξουν το βάρος τους σ' ένα φορέα που μπορεί να αποκτήσει ευρύτερες διαστάσεις.

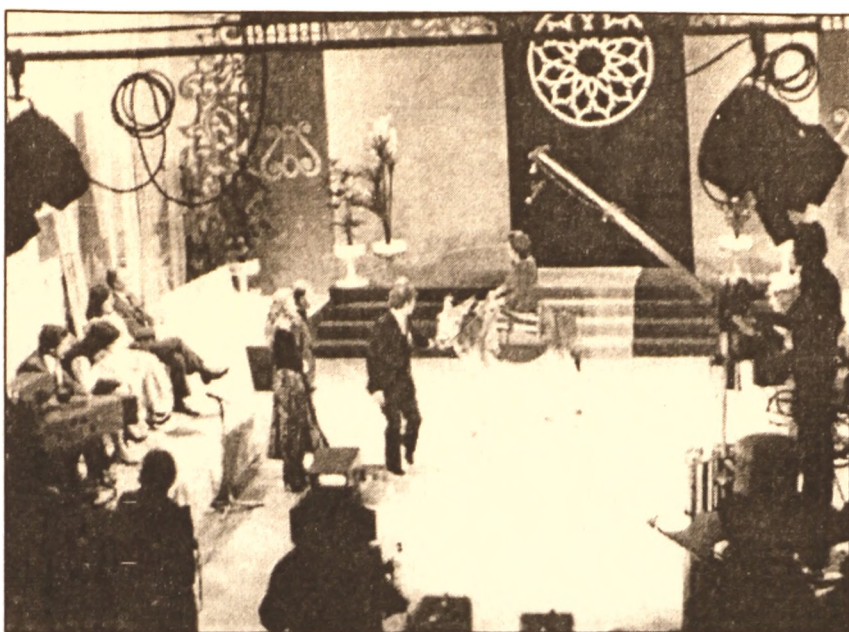
τελευταίος επιζών- ήρωας της πρόσφατης ιστορίας μας, εξετέθη για να εκλεγεί σε μια τυπική, άνευ αρμοδιοτήτων θέση -κάτι σαν τον tribunus plebis επί ρωμαϊκής αυτοκρατορίας- και η τηλεοπτικοφόρος πλέμπα ψήφισε γραβατωμένους δικηγόρους και κομματικά ενεργούμενα. Όταν δεν ψήφισε Καρατζαφέρη. Αντ' αυτού Γουλιμής.

Και βέβαια αν πραγματοποιείτο μια δημοσκόπηση -ιδιαίτερα μάλιστα ανάμεσα στους νέους- και ρωτούσαμε ποιος είναι ο Γλέζος, ποιος ο Καρατζαφέρης, ποια η Φώφη και ποιος ο Φούφουτος, μην αμφιβάλλετε για τις απαντήσεις. Και επ' αυτού φταίμε όλοι μας. Αλλά κυρίως φταίνει όσοι υποβαθμίζουν σταθερά την ποιότητα της παρεχόμενης παιδείας.

Μου 'λεγε τις προάλλες ο -μη-αριστερός- ζωγράφος Γιώργος Λαναράς: «Το θεώρησα εθνικό μου καθήκον να ψηφίζω Γλέζο.»

Απ' την άλλη η Άννα η Αυστριακιά του Μεγκά-λου διαύλου απαντούσε σκαιά σ' ερώτηση τηλεθεατή της (από την Αμερική παρακαλώ), ότι δεν βγάζει τον -επίσης πρόεδρο- Βασίλη Λεβέντη «γιατί αυτοί εκεί είναι σοβαροί». Δεν έχουν πρόβλημα όμως να «βγάλουν» τον άλλο πρόεδρο, τον Μάκη Βορίδη, με κάθε ευκαιρία φτηνιάρικης τηλε-σπέκουλας. Η γραμμή είναι σαφής: Πρέπει να δημιουργηθεί κόμμα και ευδιάκριτο ψηφοφορικό ρεύμα προς τα δεξιά της ΝΔ, γιατί οι επόμενες εκλογές επίκεινται και από το αποτέλεσμα τους θα κριθούν πολλά, όσον αφορά στη νομενκλατούρα που λυμαίνεται, υπό σοσιαλιστικό μανδύα, τη χώρα.

Έτσι «παίζει» σε καθημερινή προπαγανδιστική βάση το άλλο «διαμάντι» της δημοσιογραφίας, ο πασίγνωστος Γρηγόρης Μιχαλόπουλος, ο υπερασπιστής της παπαδοπουλικής δικτατοπροεδρίας της «δημοκρατίας» του αρρωστημένου μυαλού τους. Αυτός πάλι εκπέμπει από το «Πόλις» κι εσείς ερευνήστε για τον ιδιοκτήτη κι αυτού του παρακάναλου: Όχι, δεν θα μεμφθώ το ΕΡΣ. Οι άνθρωποι λειτουργούν ως θεσμικό άλλοθι του υπουργείου Προεδρίας και παρότι εί-

"Φάρμα" και όχι μόνο μεταφορικά τα τηλεοπτικά πλατώ

ναι δεμένοι χειροπόδαρα, συχνά υπερβαίνουν εαυτούς για να ξεκαθαρίσουν την τηλεοπτική κόπρη. Την ευθύνη την φέρει ακέραια η κυβέρνηση μη εφαρμόζοντας τους νόμους που η ίδια ψήφισε, αλλά και τα λοιπά κόμματα είτε με τα υστερόβουλα, σκοπιμολογικά τους παιχνίδια, είτε με την ακηδία τους. Ας μην ξεχνάμε ότι και ο ΣΥΝ στο προηγούμενο ΕΡΣ είχε στείλει τον σύντροφο Νίκο Καϊμάκη για να κομίσει νέες ιδέες και ν' αντιμετωπίσει αυτό το πολύτροπο και παντοδύναμο μέσο που λέγεται «τηλεόραση».

Προσωπικά δεν θα διστάζω να επαναλαμβάνω ότι μια σύγχρονη αριστερή πολιτική θα πρέπει να ξεκινά από τον επανασχεδιασμό της χρήσης και του ελέγχου των ΜΜΕ, γιατί αυτά συνιστούν σήμερα -και μαρξιστικά να το δει κανείς- τις πιο ισχυρές όσο και επικίνδυνες μηχανές πολυπαραγωγής «προϊόντων», νέας μορφής.

Άλλο παράδειγμα: στα ριάλιτι οι τηλεοπτικοί φάρμερς διχάζονται «ηθικά» και προβληματίζονται, όχι με νεο-καντιανές μεθόδους συλλογιστικής αλλά μάλλον με παρακαντιανές, σχετικά με το αν πρέπει ή όχι να σφάξουνε γουρουνάκια. Στην πραγματική ζωή, η οποία όμως τείνει όλο και περισσότερο να καταστεί προσομοίωση της γυάλινης, κάποια γουρούνια με ανθρώπινες μασέλες και μεταξωτά πουκάμισα δεν έχουν κανένα μοραλιστικό δίλημμα προκειμένου να σφάξουν ανθρώπους και τους σφάζουν και συμβολικά και κυριολεκτικά.

Κατά τ' άλλα, στην εκπληκτική εκπομπή Mediterraneo που αναμεταδίδει προς τιμήν της η NET -που όμως δεν συμμετέχει σ' αυτή την ευρωπαϊκή παραγωγή- είδα την περασμένη Κυριακή ένα συνταρακτικό ντοκιμαντέρ σχετικά με την παραγκούπολη που έχει στηθεί σ' ένα προάστειο της Δαμασκού και κατοικείται από τους χιλιάδες παλαιστίνιους πρόσφυγες των υψωμάτων του Γκολάν. Τριάντα χρόνια μετά το 1976 και την ισραηλινή εισβολή ονειρεύονται να γυρίσουν πάλι στις πατρογονικές τους εστίες, αλλά το πράγ-

μα φαντάζει τόσο δύσκολο όσο και η επιστροφή των Κυπρίων στην Κερύνεια ιδιαίτερα με το καινούργιο, υπερεπείγον σχέδιο Ανάν. Και συλλογίζομαι τι συνταρακτικό μέσο παιδείας, ευαισθητοποίησης και ονειρικού ταξιδιού είναι η τηλεόραση όταν βρίσκεται στα κατάλληλα χέρια.

Νά ένας ακόμη λόγος για τον οποίο δεν συγχωρώ το ΠΑΣΟΚ. Γιατί είχε μια τεράστια δύναμη στα χέρια του και την χρησιμοποίησε στενά προπαγανδιστικά, ανεγκέφαλα κομματικά, χωρίς φαντασία, χωρίς γνώση και χωρίς αιδώ. Και τώρα που ήδη έχει κατασκευάσει μέσω της αλλοτριωτικής, αποβλακωτικής πολιτικής του μια γενιά -τουλάχιστον- τηλεκανιβάλων, ας ετοιμαστεί να εισπράξει την κρίση και την παιδεία των εκπροσώπων της τηλεδημοκρατίας που επέβαλε. Ας χαρεί όχι για την πλήρη ανατροπή αξιών αλλά για το ποδοπάτημα της όποιας -ακόμη και μελλοντικής- αξίας. Στον μεταμοντέρνο χυλό την ιστορία και την τιμή της την «υπερασπίζονται» χουλιγκάνοι και ο Καρατζαφέρης, ενώ οι «ιδέες» και οι «ήρωες» δεν είναι τίποτα άλλο από πανό που καίγονται και που καίνε σε γήπεδα παρουσία γιαουρτωμένων υπουργών.

Υ.Γ. Και μην εξοργίζεται ο προειρημένος γιαρμάς της NET, επειδή εφημερίδες χλεύαζαν τον υπουργό κι όχι τους χουλιγκάνους. Όσοι έκαναν την πολιτική ποδόσφαιρο δεν πρέπει να παραπονιούνται επειδή πλέον ο «λαός» τους σκέπτεται με τα πόδια.

Η φενάκη της «δημιουργικής λογιστικής»

του Κ. Τσαλόγλου

Η «δημιουργική λογιστική», οι συνεχείς, δηλαδή, ψευδολογίες σχετικά με έσοδα, δαπάνες, ελλείμματα, δανεισμούς οδήγησαν στη χρεωκοπία κολοσσιαίες αμερικανικές επιχειρήσεις. Η ίδια «λογιστική» επελέγη από τις κυβερνήσεις του κ. Κ. Σημίτη ως η προσφορότερη μέθοδος για να εμφανίζει πλεονασματικούς τους μονίμως ελλειμματικούς ετήσιους κρατικούς προϋπολογισμούς, να αναγγέλλει μειούμενο το συνεχώς διογκούμενο δημόσιο χρέος, να σημειώνει εθνικο-οικονομικές ή πολιτιστικές «επιτυχίες», όπως η πρόωρη ένταξη στην ευρωζώνη και η αποκοτιά διοργάνωσης Ολυμπιακών Αγώνων, να επιτίθεται λαύρος εναντίον όσων τολμούν να αμφισβητήσουν τα «επιτεύγματα» του πασοκικού κλάσματος που κυβερνά, να κομπορρημονεί για δήθεν προόδους της ελληνικής οικονομίας, όταν η ανταγωνιστικά παραγωγική της δραστηριότητα βαδίζει σταθερά προς το... μηδέν!

Όπου η Στατιστική Υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης επιβεβαιώνει όλες τις καταγγελίες της αντιπολίτευσης. Και με την ψήφο του στις πρόσφατες δημοτικές και νομαρχιακές εκλογές διαμηνύσει το «τέλος ανοχής» προς την δήθεν σοσιαλιστική, δήθεν εκσυγχρονιστική, δήθεν κοινωνική, δήθεν αναπτυξιακή εικοσαετή διακυβέρνηση του «κινήματος», ο ελληνικός λαός. Η «δημιουργική λογιστική» είχε φτάσει και εδώ στο... πτωχευτικό της τέλος!

Και σε ό,τι μεν αφορά στα κίνητρα επιλογής προτεραιοτήτων και στόχων του εισοδηματισμού στην εθνική πολιτική σκηνή ΠΑΣΟΚ, η ανάγνωσή τους δεν παρουσίασε καμιά δυσκολία. Με την εκμετάλλευση ενός έντονου αντι-δεξιού αισθήματος της πλειοψηφίας του εκλογικού σώματος έγινε πιστευτή η πρόθεση «αλλαγής» και απαλλαγής –επιτέλους!– από τους ιμπεριαλιστικούς εναγκαλισμούς. Με τον απερίσκεπτο δανεισμό από το εσωτερικό και το εξωτερικό ικανοποιήθηκαν εισοδηματικά αιτήματα εργαζομένων και συνταξιούχων, ώστε να ενισχυθεί η εντύπωση για το εσκεμμένο της αντικοινωνικής νοοτροπίας της ελεγχόμενης από τα παραδοσιακά «τζάκια» Δεξιάς. Δεν χρειάζονταν περισσότερα για να κερδίσει τις συμπάθειες κεντρώων και αριστερών ο νικητής του συντηρητισμού. Αρνούνται, τώ-

ρα, οι αριστεροί να συγκυβερνήσουν μαζί του. Είναι η σωστή πολιτική θέση. Η οποία δεν ακυρώνει, δυστυχώς, το λάθος ότι «συγκυβερνήσαν» όταν έπρεπε να ελέγχουν.

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΑΔΥΝΑΤΕΙ ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΣΗ ΔΕΝ ΤΟΛΜΑ

Ό,τι ενδιαφέρει, πλέον, το παρόν και το άμεσο μέλλον είναι η αναζήτηση θετικής απάντησης στο ερώτημα αν μπορεί να αντιστραφεί η σημερινή πορεία αποδυνάμωσης των εθνικών αναπτυξιακών δυνατοτήτων, με την αλλαγή κυβερνητικών διαχειριστών.

Είναι πολύ πιθανό τα κόμματα της αντιπολίτευσης, που θα κληθούν από την εκλογική πλειοψηφία να κυβερνήσουν, να μη συνεχίσουν το «μεγάλο φαγοπότη» που απογύμνωσε την οικονομία από τα κάθε μορφής διαθέσιμα της για να σχηματιστούν από τη μία ημέρα

στην άλλη τεράστιες ιδιωτικές περιουσίες. Θα πρόκειται για θετικότητα, αναμφισβήτητη, πράξη. Αντικειμενικά ανεπαρκή, ωστόσο, για επαναδημιουργία των χαμένων ευκαιριών αναβάθμισης της χώρας στην κλίμακα του διεθνούς καταμερισμού εργασίας. Το ανομολογεί, κατά έμμεσο τρόπο, η αξιωματική αντιπολίτευση όταν υποστηρίζει ότι θα χρειαστούν ογδόντα χρόνια για να επιτευχθεί η πραγματική σύγκλιση της οικονομίας μας με τις οικονομίες των ισχυρών εταίρων της Ε.Ε. Το ανομολογεί και με την άρνησή της να κινητοποιήσει την ελληνική κοινωνία υπέρ της επίσπευσης των εκλογών ώστε να απομακρυνθεί, όσο γίνεται ταχύτερα, η κατηγορούμενη για καταστροφική πολιτική κυβέρνηση.

Η επιφυλακτικότητα που προδίδει η δεύτερη αυτή «ομολογία», και η οποία δεν αναμένεται από κομματικό οργανισμό σίγουρο για την διαχειριστική επάρκειά του, παραπέμπει στην αγνώριση, από την αντιπολίτευση, των οξύτατων προβλημάτων που θα πρέπει να αντιμετωπίσει αν της ανατεθεί η εξουσία. Προτιμά, επομένως, να αφήσει το Υπουργείο του κ. Σημίτη να συνθλιβεί από τις συνέπειες της δικής του ανεπάρκειας, ώστε το ΠΑΣΟΚ, όχι μόνο να συντριβεί εκλογικά, αλλά και να χάσει τη δυνατότητά του ως μελλοντικού διεκδικητή της εξουσίας. Πολιτική συλλογιστική, που παραπέμπει, με τη σειρά της, στη διαπίστωση ότι το ΠΑΣΟΚ χρησιμοποιεί την οικονομική και κοινωνική καθίζηση, για την οποία ευθύνεται, ως το αποτελεσματικότερο επιχείρημα παραμονής του στην εξουσία! Ενθαρρυντικό, αληθινά, μήνυμα προς το λαό, και από τις δύο κατευθύνσεις!

Καμία δημοκρατική κυβέρνηση, όσο καλή θέληση και αν έχει, δεν θα είναι, πράγματι, σε θέση να αντιστρέψει σε σύντομο διάστημα τα κρισιμότερα χαρακτηριστικά του σημερινού εθνικο-οικονομικού μας συστήματος.

Η ΚΑΤΑΣΠΑΤΑΛΗΣΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ ΚΑΙ Η ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΑΔΡΑΝΕΙΑ

Τα διαμόρφωσε η θολή στρατηγική επιδίωξη της πρώτης οκταετίας πασοκικής διακυβέρνησης. Τα επιδείνωσε η άκαμπτη φιλοσοφία περί προβαδίσματος του κομματικού συμφέροντος, σε κάθε περίπτωση, που υπαγόρευσε την κυβερνητική πρακτική του σημερινού πρωθυπουργού. Τα ανέχθηκε η κοινωνία για καθαρά συγκυριακούς εισοδηματικούς λόγους. Δεν τα καταδίκασε με ευθείς λόγους και πειστικά επιχειρήματα η κάθε ετικέτας αντιπολίτευση. Η τελευταία εικοσαετία δεν σημαδεύτηκε μόνο από τον παραπλανητικό λόγο, αλλά και από την απουσία πειστικού αντίλογου.

Θεμελιώδης προϋπόθεση για την τροχοδρόμηση θετικών εξελίξεων είναι η ουσιαστική «σύγκλιση» της οικονομίας προς τα επίπεδα των εταίρων μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Την σύγκλιση αυτή ανέλαβαν, ακριβώς, να υποβοηθήσουν τα Κοινοτικά Ταμεία με τις παχυλές παροχές τους από το 1981 και έως το 2006. Δεν είχε άλλο νόημα η οικονομική αυτή συμπαράσταση, σύμφωνα με την πρόνοια της Συμφωνίας της Ρώμης για όλα τα βραδυπορούντα κράτη-μέλη. Δυστυχώς, τα ποσά που από τότε εισπράξαμε, μαζί με όσα διατέθηκαν από εθνικά διαθέσιμα, πέραν των διασυνοριακών οδικών δικτύων και των άλλων χρήσιμων για το διαμετακομιστικό εμπόριο του Κοινοτικού Βορρά έργων, δεν κατάφεραν, στο επίπεδο της εθνικής πλουτοπαραγωγικής επίδοσης, να συγκρατήσουν τις εξαγωγές στο αναλογικό προς τις εισαγωγές ύψος του 1980, και να στηρίξουν την ανταγωνιστική βιομηχανική παραγωγή ώστε να αντισταθμιστεί το συναλλαγματικό βάρος του εμπορικού ισοζυγίου. Από την συρρίκνωση του εθνικού παραγωγικού μηχανισμού και την κατάρρευση προβλεπόμενων εσόδων από τον τομέα των Υπηρεσιών -Χρηματιστήριο, τόκοι τραπεζικών καταθέσεων κ.λπ.- μειώθηκαν τα κρατικά έσοδα κάτω του κρίσιμου επιπέδου για αναλογική εθνική συμβολή στα χρηματοδοτούμενα από την Ε.Ε. έργα, για μείωση του δημόσιου χρέους, για άσκηση κοινωνικής πολιτικής. Με την προσθήκη της εκτεταμένης δαπάνης για την προετοιμασία των Ολυμπιακών Αγώνων η δημοσιονομική διαχείριση, και

**Ό,τι απέμεινε από την
«κινητικότητα» της
ελληνικής οικονομίας
είναι... τα ακίνητα, τα
αυτοκίνητα, και τα κινητά
τηλέφωνα! Εκτεθειμένα,
και αυτά, στις ξαφνικές...
βροχοπτώσεις!**

νων η δημοσιονομική διαχείριση, και κατ' επέκταση ολόκληρη η οικονομία ακύρωσαν κάθε δυνατότητα προώθησης της πραγματικής σύγκλισης. Της αναβάθμισης, δηλαδή, της εθνικής μας οικονομίας. Ό,τι απέμεινε από την «κινητικότητα» της ελληνικής οικονομίας είναι... τα ακίνητα, τα αυτοκίνητα, και τα κινητά τηλέφωνα! Εκτεθειμένα, και αυτά, στις ξαφνικές... βροχοπτώσεις! Ο τουρισμός, τέλος, παρά τα αναλλοίω-

της αξίας φυσικά και ιστορικά «κεκτημένα» του μάταια προσπαθεί να αναχθεί σε ανταγωνιστικά ισχυρό χώρο υποδοχής επισκεπτών.

ΑΙΤΟΥΜΕΝΟ Η ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ ΣΥΓΚΛΙΣΗ

Η απειλή μιας νεο-αποικιακής μορφής εξάρτησης από τις πολύμορφες συμφεροντολογικές επιλογές του ξένου κεφαλαίου και των πολιτικο-στρατιωτικών εκπροσώπων του είναι, ήδη, ορατή. Και αυτό, ούτε λίγο-ούτε πολύ, σημαίνει πως δεν οφείλουμε να πειθαρχούμε μόνο στο Σύμφωνο Νομισματικής και Δημοσιονομικής Σταθερότητας της «Ένωσης», αλλά και να συμμορφωνόμαστε χωρίς αντιρρήσεις στις εντολές συμμετοχής σε ηγεμονικές, τυχοδιωκτικές επιχειρήσεις!

Η προτεραιότητα στην επιτυχία της ουσιαστικής σύγκλισης, την οποία υποσχέθηκε από του βήματος της Εκθέσεως Θεσσαλονίκης ο κ. Κ. Σημίτης, είναι ένας ακόμη κενός λόγος στο πλήθος των κενολογιών για τη στήριξη της «δημιουργικής λογιστικής». Ουσιαστική σύγκλιση -με όσα αρνητικά αυτό συνεπάγεται σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο- δεν είναι ορατή για το εγγύς μέλλον. Και δεν είναι, γιατί το «επίτευγμα» πρέπει να προέλθει από την αλλαγή παραγωγικής -στην ευρύτετη έννοιά της- και καταναλωτικής συμπεριφοράς του ικανού για εργασία πληθυσμού.

Από εκεί, συνεπώς, πρέπει να ξεκινήσει και η προετοιμασία της αντιπολίτευσης που διεκδικεί την ανάληψη κυβερνητικής εξουσίας. Από την επεξεργασία, δηλαδή, και τον εμπλουτισμό του πολιτικού της λόγου με συγκεκριμένα μέτρα που θα επιτρέψουν την απαλλαγή του εθνικο-οικονομικού μας συστήματος από εθελοτυφλίες απέναντι στην ιστορική πραγματικότητα, από εμμονές σε παρωχημένες επιλογές, από εφησυχασμούς που οδηγούν σε απογοητεύσεις, από προσπάθειες μετακύλισης προσωπικής ευθύνης στους ώμους τρίτων. Δύσκολο, ασφαλώς, έργο. Και η δυσκολότερη πλευρά του είναι η δυσκολία αποδοχής του από πολίτες που συνήθισαν να καταναλώνουν περισσότερα από όσα παράγουν. Κάποτε, ωστόσο, πρέπει να αντικατασταθεί η αντιπαραγωγική λογιστική από την παραγωγική εργασία.

Αποθάρρυνση κυκλοφορίας νερού και οχημάτων

του Δ.Ζ. Παπανικολάου

Ο Κηφισός συνεχίζει να ξεφεύγει από τον έλεγχό μας, παρότι οι βροχές δεν είναι και τόσο μεγάλες. Η μόνη πρόσφατη μεταβολή στην ποιότητα του νερού, που πέφτει μαζί με τις βροντές και τις αστραπές, είναι το ευμέγεθες χαλάζι. Αυτή τη φορά χτυπήθηκαν τ' αυτοκίνητα και γλύτωσαν οι άνθρωποι. Το υπουργείο πιστεύει πως θα τα καταφέρει. Εξάλλου, όπως έχει αποδειχτεί, μόνο από τ' αλλεπάλληλά του λάθη μαθαίνει.

Μήπως και η ίδια η κοινωνία το ίδιο δεν κάνει; Διορθώνεται από τα λάθη της. Συνήθως αυτό αποδεικνύεται. Ποιοτικά άλματα γίνονται μόνο με τη γνώση. Στο κείμενο που ακολουθεί, θα προσπαθήσω να εξηγήσω τι συμβαίνει με τη ροή του νερού σε αγωγούς και τι με τη ροή των αυτοκινήτων, όταν αυτά κυκλοφορούν στους δρόμους.

Φανταστείτε ένα χαλασμένο φανάρι και μια αλυσίδα αυτοκινήτων μήκους δύο χλμ., περιμένοντας ν' ανάψει πράσινο. Το πράσινο ανάβει και το πρώτο αυτοκίνητο παίρνει μπρός. Για να ξεκινήσει όμως το τελευταίο, περνάει μισή ώρα. Αυτό δεν συμβαίνει με το νερό. Μόλις ανοίξουμε τη βρύση, η ταχύτητα του νερού είναι η ίδια σ' όλο το μήκος του αγωγού. Η νόμοι που διέπουν τη ροή των αυτοκινήτων και του νερού είναι διαφορετικοί.

Φανταστείτε όμως έναν αγωγό όπως ο Κηφισός. Ξαφνικά πιάνει μια νεροποντή που διαρκεί δύο ώρες και σ' αυτές τις δύο ώρες το βροχομετρικό υψόμετρο είναι 50 χιλιοστά. Τι σημαίνει αυτό; Εάν έχω ένα στρογγυλό ταψί με ύψος τοιχωμάτων 50 χιλιοστά και το βγάλω έξω στην βροχή, θα ξεχειλίζει προς το τέλος της νεροποντής.

Στον Κηφισό λοιπόν καταλήγουν οι περισσότεροι αγωγοί ομβρίων του λεκανοπεδίου. Δεν καταλήγουν όλοι, γιατί ακόμη δεν έχουν κατασκευαστεί, με αποτέλεσμα οι περισσότεροι δρόμοι

των βορείων προαστείων να μετατρέπονται σε χειμάρρους. Επειδή οι δημότες δεν θέλουν να συμμετέχουν στην καθυστέρηση της ροής προς τον Κηφισό μεταφέροντας με κουβάδες, μετά τη νεροποντή, το νερό στους αγωγούς ομβρίων από τα υπόγειά τους, έχουν δημιουργηθεί έργα που θα οδηγούν τα βρόχινα προφανώς στον Κηφισό. Εάν ολοκληρωθούν αυτά τα δίκτυα, στον Κηφισό θα οδηγούνται τα όμβρια ύδατα μιας επιφάνειας 150 τ.χλμ., η οποία σύντομα θα έχει συνολικά σφραγιστεί, είτε με ασφάλτο είτε με τσιμέντο, χωρίς απορροφητική ικανότητα. Σε μια δώρη βροχόπτωση 50 χιλιοστών, η ποσότητα που ο Κηφισός πρέπει να οδηγήσει στη θάλασσα είναι 7.500.000 κ.μ. νερό. Για να γίνει αντιληπτή αυτή η ποσότητα, σκεφτείτε πως το δίκτυο της ΕΥΔΑΠ στέλνει στην Ψιττάλεια για καθαρισμό 750.000 κ.μ. την ημέρα, δηλαδή σ' ένα δώρο αποχετεύονται μόλις 62.500 κ.μ. νερό. Εάν η βροχή που θα πέσει στο δώρο δεν είναι 50 αλλά 100 χιλιοστά, πράγμα διόλου απίθανο, τότε ο Κηφισός θα πρέπει να παροχετεύσει στη θάλασσα 15.000.000 κ.μ. Σε μια τέτοια όμως περίπτωση, που απευχόμαστε, ίσως η πίεση του νερού τινάξει στον αέρα όλα τα καλύμματα του Κηφισού, φρακάροντας με τα μπάζα τη ροή του.

Το πρόβλημα δημιουργείται από τη μη δυνατότητα καθυστέρησης της ροής. Εάν υπήρχε μια μικρή επιβράδυνση λίγων μόνο δεκαλέπτων το πρό-

βλημα δεν θα υπήρχε.

Τα ίδια προβλήματα είχαν στη δεκαετία του '60 οι ευρωπαϊκές πόλεις, καθώς μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο ανέπτυξαν γύρω από το κέντρο τους προαστιούπολεις. Κανείς τους δεν είχε τη φαντασία να σχηματίσει, στο μυαλό του, την εικόνα μιας επίπεδης οικιστικής ανάπτυξης, με δέκα φορές περισσότερους δρόμους σε επιφάνεια από τις κατοικίες που χτίζονταν. Όμως υπήρξε κι ένα μεγάλο όφελος, γιατί στους υπεύθυνους μηχανικούς έγινε αντιληπτή η σπουδαιότητα της καθυστέρησης της ροής του νερού, για να μην υπερφορτίζονται τα δίκτυα ομβρίων και πέρασε στην ευρωπαϊκή νομοθεσία, για την έκδοση οικοδομικών αδειών, η έννοια της επιβράδυνσης, ώστε να λαμβάνεται μέριμνα κατά την προσθήκη νέων οικοδομών.

Το κυριότερο όμως κέρδος προήλθε από τους συγκοινωνιολόγους, γιατί αυτοί μετέφεραν τις έννοιες αυτές από τη ροή ρευστών στην κυκλοφορία οχημάτων, ξεδιαλύνοντας όμως τη διαφορετικότητα των ροών. Έτσι η έννοια αποθάρρυνση της κυκλοφορίας άρχισε σιγά-σιγά να διαδίδεται στον ευρωπαϊκό χώρο. Άρχισαν λοιπόν στις ευρωπαϊκές πόλεις να δημιουργούν τεχνητά εμπόδια στην κίνηση των αυτοκινήτων, για να καθυστερεί η προσέλευσή τους στο κέντρο, ώστε οι δρόμοι με το συγκεκριμένο πλάτος τους να μπορούν να αντέξουν την κίνηση των αυτοκινήτων, με τον ίδιο τρόπο που η καθυστέρηση της ροής του βρόχινου νερού προς τους αγωγούς καθιστά δυνατή την ομαλή παροχέτευση χωρίς υπερχειλίση.

Οι έννοιες αυτές της αποθάρρυνσης

(κυκλοφορίας νερού, οχημάτων) θα γίνουν σε λίγο κατανοητές, όταν με τη λειτουργία της Αττικής Οδού θα διευκολυνθεί η προσέλευση των οχημάτων στο κέντρο της Αθήνας. Για μεγάλο χρονικό διάστημα θα εκφράζουμε έκπληξη, γιατί η εκταμίευση τρισεκατομ-

μυρίων δεν θα έχει αποδώσει τα αναμενόμενα οφέλη, δηλαδή την αποσυμφόρηση του κυκλοφοριακού, αφού ακριβώς το αντίθετο θα έχει συμβεί, η ραγδαία επιδείνωσή του.

Πιστεύω όμως πως θα έρθει μια εποχή που η ανάγκη θα μας οδηγήσει στο

να βρούμε λύσεις. Συνήθως τα προβλήματα που προστίθενται σε μια κοινωνία έχουν ένα πεπερασμένο όριο, όπως το διάλυμα αλατιού σ' ένα ποτήρι με νερό: από μια στιγμή και μετά, το αλάτι που προσθέτουμε και δεν διαλύεται, κατακάθεται ατόφιο στον πάτο.

ΟΙ ΟΜΟΡΦΟΙ ΠΑΡΟΧΘΙΟΙ ΤΩΝ «ΚΗΦΙΣΩΝ», «ΟΜΟΡΦΑ» ΠΝΙΓΟΝΤΑΙ...

Εκτελούν το έργο, «εκτελούν» και το μέλλον

Της Όλγας Ι. Φωτακοπούλου

Στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια έχει διαμορφωθεί μια πραγματικότητα. Μπορεί να περιγραφεί ως εξής: Υπάρχουν δύο αντίπαλα στρατόπεδα. Μεταξύ τους έχουν διεξαχθεί και εξακολουθούν να διεξάγονται πολλές «μάχες». Το ένα είναι ο συνήθης ηττημένος.

Η εικόνα που επαναλαμβάνεται είναι η ακόλουθη: Σοβαροί κρατικοί λειτουργοί –κάποιες φορές μόνο κατά δήλωσή τους σοβαροί– «οραματίζονται» ένα «μεγάλο δημόσιο έργο». Το μεγάλο αυτό δημόσιο έργο, εννιά στις δέκα φορές περίπου, δημιουργεί προβλήματα στο περιβάλλον. Έτσι, πολίτες –όσοι λίγοι εξακολουθούν να είναι ενεργοί– και περιβαλλοντικές οργανώσεις –όσες παρά τις αντιξοότητες λειτουργούν– προβληματίζονται και αντιδρούν.

Αυτούς τους δεύτερους, υψηλοί κρατικοί λειτουργοί τα τελευταία χρόνια τους ονομάζουν «γραφικούς και τρελούς», προκειμένου να ακυρώσουν έτσι το κύρος τους στην κοινή γνώμη και να αρθούν οι αντιδράσεις και οι αντιστάσεις για «να γίνει το έργο».

Και τα περισσότερα απ' αυτά τα έργα έχουν γίνει. Πρόχειρα και –παρά τις βαρύγδουπες εξαγγελίες– χωρίς όραμα, χωρίς φροντίδα και χωρίς συνολική σύλληψη.

Και αυτό έρχεται να το επιβεβαιώσει η πραγματικότητα. Η οποία είναι ανελέητη. Εκ των υστέρων βεβαίως. Συνήθεις νικητές οι κρατικοί λειτουργοί και εργολάβοι. Συνήθεις ηττημένοι οι πολίτες και οι οργανώσεις που τους εκπροσωπούν.

Ακριβώς αυτή η πραγματικότητα αφορά και τα έργα στον Κηφισό.

Κάποιοι έκαναν «επανάσταση» και κατασκεύασαν έργα κατά μήκος της κοίτης του. Ότι δεν υπήρξε καμιά μέριμνα για το περιβάλλον αποδείχθηκε περίτρανα τους τελευταίους μήνες. Ότι δεν υπήρξε κανενός είδους όραμα και συνολική σύλληψη στο σχεδιασμό τους επίσης αποδείχθηκε «πανηγυρικά» από τα αποτελέσματα της βροχοπτώσης στους γύρω δήμους.

Τρεις φορές μέσα σε σαρανταπέντε μόλις μέρες και παρά τα έκτακτα μέτρα του κρατικού μηχανισμού, ο Κηφισός πλημμύρισε, με τα γνωστά για τους κατοίκους των γύρω περιοχών αποτελέσματα.

Όταν ευαισθητοποιημένοι επιστήμονες και φορείς προειδοποιούν για τους κινδύνους τέτοιων επεμβάσεων είναι «γραφικοί και τρελοί» ή «αρνητικοί απέναντι στο μέλλον, την εξέλιξη και... βεβαίως τον εκσυγχρονισμό». Όταν δυστυχώς επιβεβαιώνονται από την πραγματικότητα και εκ των υστέρων, πώς θα πρέπει να τους ονομάσει κανείς;

Οι ίδιοι κρατικοί φορείς πάντως με περίσσειμα θράσους και πάλι «γραφικούς και τρελούς» θα τους ονομάσουν στο επόμενο... «εμπνευσμένο» έργο που θα τους βρουν μπροστά τους...

Στην Ελλάδα, και όχι μόνο στην Αθήνα, υπάρχουν «Κηφισοί» πολλοί. Μέσω των έργων έχουν πλουτίσει πολλοί, αλλά πάντα «οι πολλοί λίγοι» σε σχέση με το σύνολο των πολιτών.

Καλά έχουν κάνει και έχουν πλουτίσει. Το ζήτημα είναι ότι τα έργα που κατασκευάζουν, όχι μόνο δεν στοχεύουν στο μέλλον, αλλά είναι τέτοια η

προχειρότητα στον σχεδιασμό και την εκτέλεσή τους, που στοχεύουν και εντέλει εκτελούν το μέλλον των ανθρώπων και της ποιότητας ζωής τους.

Και βέβαια υπάρχει ένα σχήμα οξύμωρο. Δεκαετίες πριν –που οι τεχνολογικές δυνατότητες δεν συγκρίνονταν με τις σημερινές– έχουν κατασκευαστεί έργα όντως με όραμα, που προσέφεραν όρους ευκολίας στη ζωή των ανθρώπων. Σήμερα, που οι τεχνολογικές δυνατότητες είναι απείρως υψηλότερες και με ορδές οικονομικών μεταναστών να εργάζονται με όρους οικονομικού μεσαίωνα, προκύπτουν αυτά τα αποτελέσματα.

Θα πρέπει να το πάρουμε απόφαση. Οι «Κηφισοί» θα πλημμυρίσουν πολλές φορές και πολλούς χειμώνες ακόμα. Αλλά και τα καλοκαίρια δεν πρόκειται να είναι ευκολότερα. Τότε δεν έχουμε πλημμύρες, αλλά πυρκαγιές...

Κοινός παρονομαστής ένας. Ένα υπουργείο –το ΥΠΕΧΩΔΕ– το οποίο ήταν και είναι μόνο Δημοσίων Έργων και καθόλου Περιβάλλοντος.

Όμως το πιο εξωφρενικό είναι το ακόλουθο.

Το ΥΠΕΧΩΔΕ ζητά επιπλέον κονδύλια από τον προϋπολογισμό, 58,7 εκατομμυρίων ευρώ, για αντιπλημμυρικά έργα στο λεκανοπέδιο! Δεν φτάνει που οι πολίτες ακριβοπλήρωσαν τα «οράματά» τους, τώρα θα πληρώσουν και τα σπασμένα τους!

Φυσικά είναι περιττό να προβλέψουμε ποιοι και με ποιους τρόπους θα πάρουν και αυτά τα 58,7 εκ. ευρώ, για να κατασκευάσουν και αυτά τα (αντιπλημμυρικά) έργα, που θα μας σώσουν από τα άλλα έργα που με ευθύνη των ίδιων μάς έπνιξαν.

Η κρίσιμη συνέχεια...

της Όλγας Ι. Φωτακοπούλου

Με το μέλλον των κτηρίων του πρώην 401 Στρατιωτικού Νοσοκομείου να κρίνεται από μέρα σε μέρα στο Κεντρικό Συμβούλιο Νεοτέρων Μνημείων, το παρασκήνιο αυτής της ιστορίας παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον.

Στο προηγούμενο τεύχος του *Αντί*, παρουσιάσαμε συνολικά το «τοπίο» γύρω από την εξέλιξη της ιστορίας. Μετά την αυτοψία στο χώρο, που πραγματοποιήθηκε πριν είκοσι περίπου μέρες, και πριν ληφθεί η απόφαση από το Συμβούλιο, όλοι όσοι αντιτίθενται στην κατεδάφιση των κτηρίων αυτών κάνουν μια ύστατη προσπάθεια προκειμένου να πείσουν για τη διατήρησή τους.

Υπάρχει μια ρεαλιστική εκτίμηση ότι το... μπαλάκι θα περάσει στο άμεσο μέλλον στον ίδιο τον Υπουργό Πολιτισμού.

Βασίζεται στο γεγονός ότι οι κοινωνικοί φορείς που ζητούν τη διατήρηση των κτηρίων αυτών, θα εξαντλήσουν όλα τα περιθώρια ανεξάρτητα από την όποια απόφαση του Κεντρικού Συμβουλίου Νεοτέρων Μνημείων.

Ωστόσο είναι ρεαλιστικότερη η εκτίμηση ότι είναι πιθανότερο να δούμε τελικά να γίνεται πραγματικότητα το «ξενοδοχείο της Εκκλησίας» στην οδό Δεινοκράτους.

Όλοι όσοι απαισιοδοξούν για την πορεία των πραγμάτων, στηρίζουν αυτή τους την απαισιοδοξία στους γενικότερους σχεδιασμούς που αφορούν την εικόνα της περιοχής.

Αναλύσαμε ήδη, στο προηγούμενο τεύχος του *Αντί*, γιατί η αντίληψη ότι πρόκειται απλά για μια διένεξη μεταξύ Εκκλησίας και κατοίκων της περιοχής, είναι εξαιρετικά επιφανειακή.

Σ' εκείνο το κείμενο καταλήγαμε με

μία ερώτηση: «γιατί πρέπει οπωσδήποτε να γίνει αυτό το ξενοδοχείο; γιατί να καταστραφεί ένας ακόμη από τους ελάχιστους εναπομείναντες ελεύθερους χώρους στο πολύπαθο κέντρο της Αθήνας;»

Η απάντηση μας δίνεται μέσω πληροφοριών που συνοψίζονται στο εξής:

Γιατί το Μέγαρο Μουσικής που βρίσκεται ακριβώς δίπλα και η Όπερα και το Συνεδριακό Κέντρο που κατασκευάζονται χρειάζονται περισσότερα –από τα ήδη υπάρχοντα– ξενοδοχεία κοντά τους για να λειτουργήσουν. Τα οποία ξενοδοχεία θα χρειαστεί να κατασκευασθούν από τεχνικές εταιρείες που πιθανόν να έχουν σχέση με τα προαναφερόμενα «μέγαρα».

Ο αριθμός τους υπολογίζεται στα έξι με επτά – και αναφερόμαστε σε ξενοδοχεία έτοιμα να δεχθούν υψηλούς πελάτες...

Μπροστά σ' αυτή την «αναγκαιότητα» προφανώς υποχωρούν οι ανάγκες του γενικότερου συνόλου των πολιτών της Αθήνας για ελεύθερους χώρους και πράσινο.

Όσοι γνωρίζουν «πρόσωπα και πράγματα» λοιπόν απαισιοδοξούν.

Ωστόσο οι φορείς το παλεύουν αποφασιστικά. Στο πλαίσιο αυτό καταθέτουν αυτές τις μέρες αναλυτικό υπόμνημα ο Σύλλογος Αρχιτεκτόνων, ο σύλλογος «Λυκαβηττός» και η Εταιρεία Προστασίας Φυσικού Περιβάλλοντος και Πολιτιστικής Κληρονομιάς, για την ιστορική αξία των κτηρίων και σαν σύνολο αλλά και για το καθένα ξεχωριστά.

Το πιο παλιό από αυτά, λιθόκτιστο, το οίκημα Λυράκη, υπάρχει και σε φωτογραφία του 1887. Σ' αυτό, ήδη από το 1882, λειτουργούσε η Σχολή Υπαξιωματικών και αργότερα χρησιμοποιήθηκε από το παλιό νοσοκομείο.

Η ιστορία αυτών των κτηρίων είναι αρκετά μεγάλη. Υπάρχουν ορισμένα σημεία της που χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής.

Το 1904 εγκαθίσταται στον χώρο το Α' Γενικό Στρατιωτικό Νοσοκομείο Αθηνών. Υπήρξε το τρίτο κατά χρονολογική σειρά νοσοκομείο α' τάξεως μετά το Στρατιωτικό Νοσοκομείο Ναυπλίου, που ιδρύθηκε το 1825 και λειτούργησε ως το 1940, και το Στρατιωτικό Νοσοκομείο στην περιοχή Μακρυγιάννη, του οποίου τα εγκαίνια έγιναν το 1836.

Το νοσοκομείο αναπτύχθηκε με βάση τις γαλλικές επιστημονικές αντιλήψεις της εποχής «που ήταν προοικονομική και η οικοδόμηση των νοσοκομείων γίνονταν κατά περίπτωση. Τότε υπήρξε πρότυπο και η γενική εμφάνισή του και η αρτιότητά του ήταν τέτοια, που εξέπληξε τους γιατρούς και δημοσιογράφους της εποχής που το επισκέφθηκαν στα εγκαίνιά του και γράψανε σχετικά», όπως αναφέρεται σε κείμενο του υποστράτηγου Υγειονομικού, Αντώνη Μοσχονά.

Παρ' όλες τις αντιξοότητες, το νοσοκομείο αποτέλεσε τη βασική υγειονομική κυψέλη του ελληνικού στρατού εκείνες τις κρίσιμες δεκαετίες. Σ' αυτό ακριβώς το νοσοκομείο νοσηλεύτηκαν χιλιάδες ασθενείς και τραυματίες (αξιωματικοί και οπλίτες) των Βαλκανικών Πολέμων 1912-13, του Μακεδονικού μετώπου 1916-18, της Μικρασιατικής Εκστρατείας 1919-1922, του Ελληνοϊταλικού και Ελληνογερμανικού Πολέμου 1940-41, της Κατοχής 1941-44 και των πολεμικών επιχειρήσεων 1944-45 και 1946-49 (*Ιστορικά Θέματα*, 1984, «Σύντομη Ιστορία των Στρατιωτικών Νοσοκομείων Αθηνών και ιδιαίτερα του 401 Γ.Σ.Ν.Α.»). Στο νοσοκομείο αυτό αναπτύχθηκε επίσης κέντρο ερευνών και υπήρξε το βασικό νοσοκομείο εκπαίδευσης των νεότερων υγειονομικών αξιωματικών και των αδελφών νοσοκόμων.

Στη Γαλλία αντίστοιχα νοσοκομεία έχουν διατηρηθεί, ως συνδεδεμένα με την ιστορία της ιατρικής της χώρας. Στην Ελλάδα λειτουργούν αλλιώς τα πράγματα...

Κίνημα κατά της παγκοσμιοποίησης: Δύσκολη η ενηλικίωσή του

του Σωτήρη Λέτσιου

Πλημμύρισαν οι δρόμοι της Φλωρεντίας καθώς πάνω από 500.000 άτομα –στην πλειοψηφία τους νέοι– διαδήλωσαν ενάντια στον πόλεμο και την παγκοσμιοποίηση, βροντοφωνάζοντας το σύνθημα ότι ένας άλλος κόσμος είναι εφικτός.

Η νεολαία –η νεολαία της ευρωπαϊκής ηπείρου για να ακριβολογούμε– έχει καταφέρει μες απ’ τη συμμετοχή της στις διαδηλώσεις ενάντια στην αμερικάνικης προέλευσης παγκοσμιοποίηση να ξανακερδίσει τη χαμένη θέση της στο προσκήνιο της επικαιρότητας. Είναι σαν να προσπαθεί ν’ αποδείξει εδώ και χρόνια ότι δεν την αφορά η σταδιακή συντηρητικοποίηση και αποξένωση των δυτικών κοινωνιών και να κερδίσει ένα απλό στη σύλληψή του και ταυτόχρονα πολλά υποσχόμενο στοίχημα: Ότι διαθέτουν το πολιτικό αισθητήριο και τις πολιτικές ανησυχίες σύμφωνα με τις οποίες μπορούν να θεωρηθούν πολιτικοί επίγονοι της γενιάς του ’60 και των αντίστοιχων κινημάτων της εποχής εκείνης. Αυτό βέβαια δεν συνεπάγεται ότι έχουν κατακτήσει ιδεολογική συγκρότηση ικανή να χαράξει προς τα έξω μια ξεκάθαρη και συνεπή σε κάποιες αρχές πολιτική πρόταση. Οι πλέον αισιόδοξοι για το μέλλον της αριστεράς είναι πιθανόν να διαβλέψουν, με αφορμή τις εκδηλώσεις αυτές, ότι έτσι δίνεται μια μεταχρονολογημένη αλλά γεμάτη προοπτική απάντηση σ’ όσους είχαν εκτιμήσει ότι μετά το 1989 η αριστερά περιήλθε σε ανυπαρξία τόσο σε επίπεδο λόγου όσο και συνδικαλιστικής δράσης.

Η βαθιά κρίση του κομμουνιστικού κινήματος κορυφώθηκε με την κατάρρευση του σοβιετικού προτύπου. Ωστόσο τα σημάδια της κρίσης ήταν ορατά ήδη από τη δεκαετία του ’60, όταν ένα αντίστοιχο με το σημερινό αλλά και με διαφοροποιήσεις παγκόσμιο κίνημα απωπνυσσόταν έξω από τα όρια του συστή-

ματος αποτελώντας όμως κομμάτι της κοινωνίας. Μέσα απ’ τις ιδεολογικές του συγχύσεις και αντιφάσεις τροφοδότησε τα κόμματα της αριστεράς με νέες πολιτικές θέσεις που μεταξύ άλλων αναφέρονταν από την οικολογία και την ανάδειξη των προβλημάτων των κοινωνικών μειονοτήτων, έως τον σεβασμό των σεξουαλικών ιδιαιτεροτήτων κάποιων κοινωνικών ομάδων.

Η αιρετική και αντισυμβατική τάση που καλλιέργησε στον χώρο του το νεολαϊστικό κίνημα στα χρόνια του ’60 επέτρεψε στην αριστερά να πειραματιστεί σε νέες μορφές πολιτικής δράσης, αλλά σε τελική ανάλυση οι όποιες προτάσεις νεοτερικότητας εκ μέρους της δεν απέτρεψαν την επικράτηση της δεξιάς και του νεοφιλελευθερισμού. Μετά από πολλές ταλαντεύσεις, για λόγους επιβίωσης η παραδοσιακή αριστερά μετακινήθηκε και θέλησε να οικειοποιηθεί θέσεις που παλαιότερα κατείχαν οι σοσιαλδημοκράτες, καθιστώντας σαφές ότι αδυνατεί να επιλέξει μια ενδιαμέσια λύση αφήνοντας πίσω τη νεοφιλελεύθερη διαχείριση και τη λογική της απόλυτης απόρριψης της παγκοσμιοποίησης. Η συντήρηση της ουτοπίας φαίνεται ότι ικανοποιεί τον άτακτο παρορμητισμό ενός κινήματος που δεν έχει ενηλικιωθεί και λιγότερο μπορεί να μετουσιωθεί σε συγκεκριμένες πολιτικές θέσεις που συμπεριλαμβάνονται σ’ ένα διεξοδικό πρόγραμμα ενός σημερινού αριστερού κόμματος. Όταν έκλεινε ο κύκλος της αμφισβήτησης της γενιάς του ’60, τι ακριβώς αποκόμιζαν, σε τι ωφελούνταν τα ευρωπαϊκά κόμματα της αριστεράς στον διαρκή αγώνα για την κατάκτηση της εξουσίας; Μήπως το ότι κατάφεραν να διανύσουν μια δύσκολη πορεία μεταξύ φθοράς και αφθαρσίας για να συναντηθούν στο σημείο όπου όλοι τους ασπάζονται την οικονομία της αγοράς και συναινούν στη

χάραξη μιας νεοφιλελεύθερης πολιτικής; Οι οργανώσεις που συγκροτούν το σημερινό κίνημα κινούνται σε συνθήκες πολιτικής χειραφέτησης σε σχέση με την επίσημη αριστερά, η οποία αν και διστάζει να το κηδεμονεύσει, το παρακολουθεί από κοντά προσπαθώντας ν’ αντλήσει νέα συνθήματα. Προσπαθώντας να μιλήσει γι’ αυτό αρθρώνοντας έναν υπερασπιστικό λόγο είναι πολύ πιθανόν να το συρρικνώσει, να το περιορίσει, ακριβώς εκείνη τη στιγμή που αυτό πασχίζει να εμφανιστεί ως η πλέον αξιόπιστη αντιπολιτευόμενη φωνή σε παγκόσμιο επίπεδο. Πολεμώντας το σύστημα της παγκοσμιοποίησης αυτές οι οργανώσεις συναρθρώνονται με συστηματικό τρόπο σ’ έναν άτυπο, πλην αποφασιστικό και μεθοδικό πόλο πολιτικής αντιπολίτευσης με παγκοσμιοποιημένο χαρακτήρα. Έχουμε το παράδειγμα ενός παγκόσμιου «κόμματος», όπου συναντώνται μια μεγάλη ομάδα από ετερογενή στοιχεία, που περιλαμβάνουν μη κυβερνητικές οργανώσεις, οικολόγους, παλαιούς κομμουνιστές και τροτσκιστές, συνδικαλιστές, θρησκευόμενους, αναρχικούς. Ένα πολύχρωμο συνονθύλευμα που ολοένα απλώνεται, αδυνατώντας να επεξεργαστεί ένα κοινό πρόγραμμα αρχών στο οποίο όλοι θα συμφωνούν. Ποιος κίνδυνος ελλοχεύει σ’ αυτή την περίπτωση; Να επαναληφθεί το φαινόμενο που είχε εμφανιστεί με τη συγκρότηση των λαϊκών μετώπων της αριστεράς του μονολιθικού παρελθόντος, του φλύαρου εγχειρήματος που αυτοαναλώνεται στην κριτική του συστήματος και ικανοποιείται με τη συμμετοχή σε μεγάλες μαζικές εκδηλώσεις. Άραγε θα δεχτούν τα κόμματα της αριστεράς κάποιες επιδράσεις ώστε να προχωρήσουν στον εντοπισμό των δικών τους λαθών που θα τα φέρει πιο κοντά στα σημερινά προβλήματα;

Μεταξύ σφύρας και άκμονος

του Τάκη Διαμαντή

Ο κύβος για το Ιράκ έχει ριφθεί και όσο πιο γρήγορα το καταλάβουν ο ίδιος ο Σαντάμ Χουσεΐν και ορισμένοι από τους ηγέτες αραβικών και άλλων χωρών, τόσο το καλύτερο. Η απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας δεν αφήνει κανένα περιθώριο για παρερμηνείες, καθώς το σκηνικό που στήνεται κομμάτι-κομμάτι παραπέμπει στο... χρονικό ενός προαναγγεληθέντος θανάτου.

Ανεξάρτητα από την καταδίκη της απόφασης του Συμβουλίου Ασφαλείας εκ μέρους της ιρακινής βουλής (στο κάτω-κάτω διακαιούνται να το κάνουν, έστω και για την τιμή των όπλων), όπως αναμενόταν ο Σαντάμ Χουσεΐν την αποδέχθηκε τελικά όπως έχει, με όλους τους όρους που θέτει για τον έλεγχο του οπλοστασίου του από την αρμόδια ομάδα των διεθνών παρατηρητών.

Δηλαδή εδώ τελειώνει η υπόθεση και όλα θα ξαναγίνουν όπως ήταν πριν; Θα μπορούν πλέον ο λαός του Ιράκ, οι γειτονικοί αραβικοί λαοί, το Ισραήλ, αλλά και ολόκληρη η διεθνής κοινότητα να κοιμούνται ήσυχοι με την εντύπωση ότι ξεπεράσαμε τον κίνδυνο ενός πολέμου με ανυπολόγιστες συνέπειες;

Μάλλον όχι, αν κρίνει κανείς από τις προειδοποιήσεις που συνεχίζουν να εκπέμπουν διεθνείς οργανισμοί και ινστιτούτα, αλλά και σοβαρές προσωπικότητες, για ένα επικείμενο ολοκάτωμα, ενώ συνεχίζονται οι λαϊκές κινητοποιήσεις στις ίδιες τις ΗΠΑ και σε άλλες χώρες. Άλλωστε η Ουάσιγκτον έσπευσε να σχολιάσει αρνητικά την απόφαση του Σαντάμ Χουσεΐν, προεξοφλώντας έμμεσα ότι δεν θα την τηρήσει.

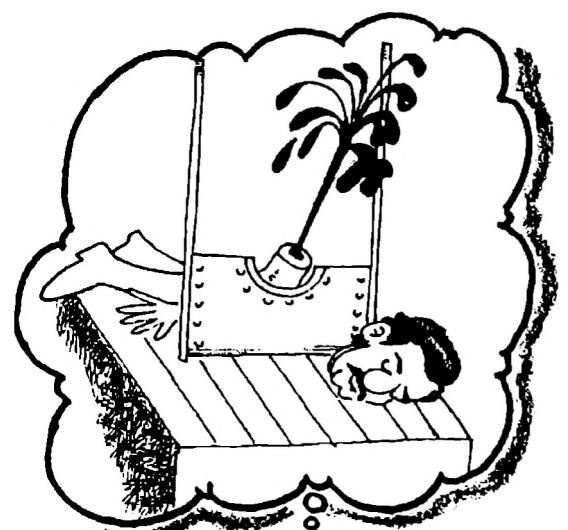
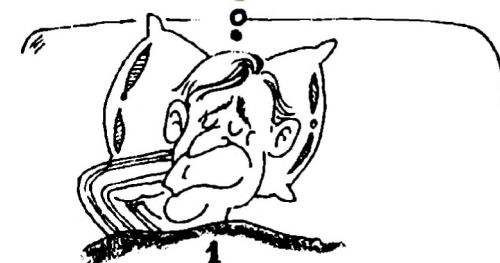
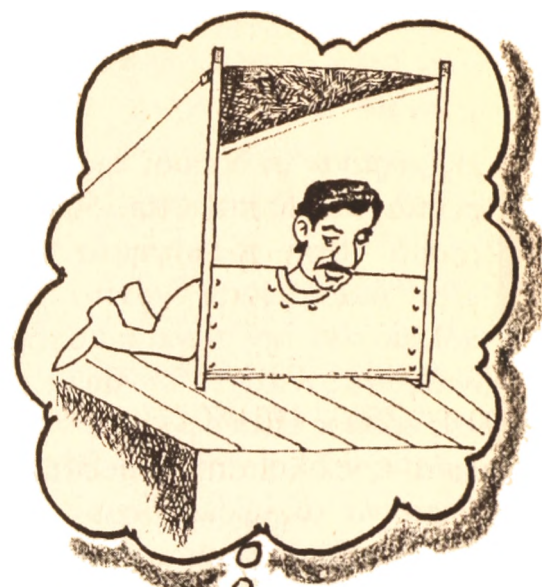
Ας δούμε όμως τα πράγματα με τη σειρά: Τα τρομοκρατικά χτυπήματα του περσινού Σεπτεμβρη στη Νέα Υόρκη και την Ουάσιγκτον ήταν λογικό να προκαλέσουν την οργή των Αμερικανών και μαζί του προέδρου Τζορτζ Μπους. Έδωσαν ωστόσο την ευκαιρία για υπερβολές του τύπου «σταυροφο-

ρία εναντίον της διεθνούς τρομοκρατίας», ή της απομόνωσης συγκεκριμένων κρατών και της ένταξής τους σ' έναν «άξονα του κακού».

Το Ιράκ ήταν ήδη στο στόχαστρο των Αμερικανών, οι οποίοι εδώ και μία δεκαετία σκέφτονται πώς θα απαλλαγούν από το έτσι κι αλλιώς αντιδημοκρατικό και καταπιεστικό καθεστώς του Σαντάμ Χουσεΐν και πώς θα το αντικαταστήσουν με μια περισσότερο «πιστή» εξουσία, ώστε να θέσουν υπό τον έλεγχό τους τα τεράστια αποθέματα πετρελαίου που διαθέτει αυτή η χώρα. Άλλωστε αυτός ήταν και ο λόγος του πολέμου του 1991, με την περίφημη «καταιγίδα της ερήμου», από τον άλλο Μπους, πατέρα του σημερινού προέδρου.

Έτσι, μέσα στο κλίμα του τρόμου που δημιουργήθηκε διεθνώς, ήταν πολύ εύκολο για τους Αμερικανούς να ξαναθυμηθούν το «τρομερό οπλοστάσιο» του Σαντάμ Χουσεΐν, να τον συμπεριλάβουν μεταξύ των εχθρών της ανθρωπότητας και να αναλάβουν εκστρατεία εναντίον του.

Θα πρέπει να θυμηθούμε όμως ότι, θέτοντας τους στόχους του για το Ιράκ, ο πρόεδρος Μπους δεν περιορίστηκε μόνο στον αφοπλισμό του, αλλά προχώρησε περισσότερο, προειδοποιώντας για την «ανάγκη» να ανατραπεί ο ίδιος ο Σαντάμ. Τελευταία, για λόγους τακτικής, υποχρεώθηκε ν' αλλάξει τη φρασεολογία του και να χαμηλώσει τους τόνους στα περί ανατροπής του ιρακινού προέδρου, ωστόσο ο στόχος παραμένει.

Έτσι, ακόμα και με την αποδοχή της απόφασης του Συμβουλίου Ασφαλείας, ο Σαντάμ Χουσεΐν δεν θα αποφύγει μια επίθεση, εκτός αν οι συνθήκες που θα δημιουργηθούν με την είσοδο στο Ιράκ των διεθνών παρατηρητών, υπό την κάλυψη «διεθνούς» στρατιωτικής δύναμης προστασίας, τον υποχρεώσουν σε απομάκρυνση από την εξουσία.

Δύο ζητωκραυγές για το σχέδιο του Ευρωπαϊκού Συντάγματος!!

του Αλέξανδρου Καζαμιά

Παρά τις αδυναμίες του, το προσχέδιο της Συνταγματικής Συνθήκης που πρόσφατα είδε το φως της δημοσιότητας αποτελεί μια ακτίνα φωτεινής ελπίδας για την Ευρώπη που μας λείπει. Το 18σέλιδο κείμενο που κατέθεσε στις 28 Οκτωβρίου ο πρόεδρος της «Συνέλευσης για το Μέλλον της Ευρώπης», Βαλερύ Ζισκάρ ντ' Εστέν, είναι ένα τολμηρό σχέδιο για ένα νέο ευρωπαϊκό οικοδόμημα που διατηρεί συνάμα όσα στοιχεία ρεαλισμού απαιτούνται για την υιοθέτησή του από τη Διακυβερνητική Συνδιάσκεψη του 2004. Πέρα από τους τεχνικούς σκοπούς του, που αφορούν στην απλοποίηση του νομικο-διοικητικού εφιάλτη πενήντα χρόνων σπασμωδικής κι αποσπασματικής ολοκλήρωσης, το νέο προσχέδιο Συντάγματος θέτει στέρεα πολιτικά θεμέλια για τη διευρυμένη Ένωση των 25 κρατών-μελών. Αν και προϊόν του «συνομοσπονδιακού οράματος», που ο ίδιος ο ντ' Εστέν υπηρέτησε ως πρόεδρος της Γαλλίας στην επταετία 1974-81, η πρότασή του σήμερα παραμένει ό,τι καλύτερο διαθέτει η Ένωση για την καταπολέμηση των αλληλένδετων κινδύνων του δικού της εθνικού αποσυντονισμού καθώς και του αμερικανικού ολοκληρωτισμού που τον εκμεταλλεύεται.

Έτσι, Δύο Ζητωκραυγές για τη Δημοκρατία: η Μία επειδή επιτρέπει την ποικιλία και η άλλη επειδή επιτρέπει την κριτική. Δύο ζητωκραυγές είναι αρκετές: δεν υπάρχει ευκαιρία για τρεις. Μόνο η Αγάπη η Αγαπημένη Δημοκρατία το αξίζει αυτό.
E.M. Forester, *Δύο Ζητωκραυγές για τη Δημοκρατία*, 1951.

Το μεγαλύτερο ίσως επίτευγμα του προσχεδίου της Συνταγματικής Συνθήκης είναι ο υψηλός βαθμός συγκρότησης που κατάφερε να διατηρήσει μέσα σ' ένα περιβάλλον έντονης αντιπαλότητας και αντιφάσεων. Αν και δικαιολογημένες οι επικρίσεις που δέχτηκε το κείμενο εξαιτίας της ασάφειάς του για το μελλοντικό όνομα της Ένωσης (αρ. 1), ή για τη μη θέσπιση της θέσης του «Προέδρου της Ένωσης» (αρ. 15α, 17α, 18α), δείχνουν ελάχιστη κατανόηση για την περιορισμένη δικαιοδοσία που έχει η «Συνέλευση για το Μέλλον της Ευρώπης», καθώς και το χαοτικό πλαίσιο της

«Δήλωσης του Λάακεν» που αποφάσισε τον Δεκέμβριο να την ιδρύσει. Αν κρίνει δε κανείς το κείμενο του προσχεδίου σε σχέση με τις γενικόλογες και συγκεκριμένες παρεμβάσεις πολλών εκ των 105 μελών της –ιδίως πάνω στο θέμα της διάκρισης των εξουσιών της Ένωσης από εκείνες των κρατών-μελών–, τότε ίσως θα έπρεπε να υποψιαστούμε πως πρόκειται για θαύμα!

ΑΠΟ ΤΗ «ΔΗΛΩΣΗ ΤΟΥ ΛΑΑΚΕΝ» ΣΤΟΝ ΝΤ' ΕΣΤΕΝ

Αυτό που φαίνεται ν' αναγνωρίζει ο πρόεδρος της Συνέλευσης, κι ας μην το ομολογεί ανοιχτά, είναι πως, παρά την υιοθέτηση του ευρώ, ολόκληρη η διαδικασία της ενοποίησης αλέθεται εδώ και μια δεκαετία κάτω από τις μυλόπετρες μιας κρίσης. Η περιβόητη Δήλωση του Λάακεν, που υποτίθεται ότι κατάφερε ν' αντικρίσει κατάματα την ανάγκη μιας ριζικής ανασυγκρότησης ενόψει της διεύρυνσης του 2004, θεωρεί απλά ότι η Ένωση «βρίσκεται σ' ένα σταυροδρόμι» και κηρύσσει αυτάρε-

σκα ότι «το εγχείρημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει πετύχει». Με τη συνηθισμένη πλαστική της γλώσσα, η δήλωση αυτή διόλου δεν εξετάζει τις αιτίες των εσωτερικών δυσλειτουργιών που οδήγησαν την Ένωση σε μια δεκαπενταετία αμφιταλάντευσης ενόψει της διευρύνσεώς της προς την Ανατολή. Αντίθετα, αποδίδει την όλη ανάγκη μιας εσωτερικής μεταρρύθμισης στις εξωτερικές «προκλήσεις» του «ταχέως μεταβαλλόμενου κόσμου της παγκοσμιοποίησης» που έχει, καθώς φαίνεται, αιωνίως παγιωθεί.

Κι ενώ η Δήλωση του Λάακεν ζητά απ' την Ευρώπη «ν' αναλάβει ηγετική θέση στη νέα πλανητική τάξη», τότε μες από έναν «ρόλο σταθεροποιητικό» και τότε μες από ένα «πλαίσιο ηθικό», έρχεται τώρα ο πρόεδρος της Συνέλευσης –που διόρισε η ίδια– να μιλήσει σε μια γλώσσα ειλικρινέστερη και καθαρή. Κατ' αρχήν, είναι ελπιδοφόρο που ο ντ' Εστέν ερμηνεύει τη δημιουργία της Συνέλευσης ως αντίδραση σε εσωτερικές κι όχι εξωτερικές δυσλειτουργίες: μιλώντας στο Κολλέγιο της Ευρώπης στις 2 Οκτωβρίου, κατέστησε σαφές πως θεωρεί ότι η Συνέλευση ιδρύθηκε διότι «τα αποτελέσματα των Διακυβερνητικών Διασκέψεων του Άμστερνταμ και της Νίκαιας υπήρξαν χαμηλότερα των προσδοκιών». Εξίσου ελπιδοφόρες είναι και οι συνεχείς αναφορές του στο αίτημα της «πολιτικής ένωσης», τη στιγμή που η Δήλωση του Λάακεν αφήνει ανοιχτό το ενδεχόμενο «επιστροφής καθηκόντων στα κράτη-μέλη». Τέλος, είναι ιδιαίτερα ευπρόσδεκτη η προθυμία με την οποία τολμά και πάλι να προφέρει την απαγορευμένη λέξη «ομοσπονδία» που, μετά τη διαγραφή της απ' τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, έχει ολότελα εξοστρακιστεί.

Οι «Μεγάλοι»
της Ε.Ε.:
Μπλερ,
Πρόντι,
Σρέντερ.

ΤΙ ΝΕΟ ΠΡΟΣΦΕΡΕΙ ΤΟ ΠΡΟΣΧΕΔΙΟ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ;

Μεσ από μία στενή ερμηνεία της εντολής του Λάακεν, το προσχέδιο της Συνταγματικής Συνθήκης έχει, αρχικά, δύο τεχνικής φύσεως σκοπούς: (α) να απλουστεύσει τις 1045 σελίδες των τεσσάρων Συνθηκών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (της Ρώμης, του Μάαστριχτ, του Άμστερνταμ και της Νίκαιας) και (β) να ενσωματώσει στο νέο κείμενό του τα 54 άρθρα του «Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ένωσης» που υιοθέτησε η Διάσκεψη της Νίκαιας στις 18 Δεκεμβρίου 2000. Αν κι από μόνη της μια τέτοια διαδικασία δε θα μπορούσε να περατωθεί χωρίς να ληφθούν αποφάσεις πολιτικού περιεχομένου, η Δήλωση του Λάακεν αναθέτει επιπλέον στη Συνέλευση να δώσει απάντηση σε δεκάδες επιπρόσθετα ερωτήματα για κάθε σχεδόν πολιτική πλευρά του μέλλοντος της Ένωσης.

Ήδη από το πρώτο των συνολικά 53 άρθρων του προσχεδίου της Συνταγματικής Συνθήκης γίνεται σαφής αναφορά στον στόχο ίδρυσης μια νέας ομοσπονδιακής Ένωσης Κρατών. Αποβλέποντας ουσιαστικά σε μια δικέφαλη συνομοσπονδία ισχυρών εθνικών και ομοσπονδιακών θεσμών, το άρθρο 1 προβλέπει ρητά τη δημιουργία «μιας Ένωσης Ευρωπαϊκών Κρατών, η οποία ενώ διατηρεί τις εθνικές ταυτότητές τους... διοικεί ορισμένες κοινές αρμοδιότητες σε ομοσπονδιακή βάση». Αν και στο ίδιο άρθρο, όπως τονίζουν οι επικριτές του, αφήνεται όντως ανοιχτό το θέμα της επίσημης ονομασίας της Ένωσης αυτής, συνάμα επιτυγχά-

νεται η δέσμευση της Διακυβερνητικής του 2004 να επιλέξει μία από τέσσερις διόλου αθά καθορισμένες ονομασίες: «Ευρωπαϊκή Κοινότητα», «Ευρωπαϊκή Ένωση», «Ηνωμένες Πολιτείες της Ευρώπης», «Ενωμένη Ευρώπη». Όμως επειδή η πρώτη θα θεωρηθεί ιστορικά ξεπερασμένη και η τρίτη υπερβολικά «αμερικανική», η επιλογή θα περιοριστεί ανάμεσα στη δεύτερη, που επιθυμούν οι Βρετανοί, αλλά που είναι κι αυτή ιστορικά ξεπερασμένη, και στην τέταρτη, που τώρα μοιάζει πιθανότερη κι ως είναι η πιο «ομοσπονδιακή».

Πολύ πιο ριζοσπαστική ωστόσο είναι η θέσπιση στο άρθρο 5 του νέου θεσμού της «διπλής ιθαγένειας», δηλαδή της εθνικής και της ευρωπαϊκής, μαζί με το δικαίωμα του κάθε πολίτη «να χρησιμοποιεί ελευθέρως τη μία ή την άλλη». Μπορεί βεβαίως ορθά να κρίνει ο *Economist* ότι το άρθρο αυτό «ίσως αποτελεί παράδειγμα συγκεχυμένης σκέψης», όμως αν ο θεσμός της «διπλής ιθαγένειας» τροποποιηθεί έτσι ώστε να γίνει αποδεκτός από τη Διακυβερνητική του 2004, τότε θα έχει ανοίξει οριστικά η προοπτική για μια ανεξάρτητη Ευρωπαϊκή Πολιτεία. Τούτο βεβαίως θα εναπόκειται καθαρά στον τρόπο με τον οποίο οι ίδιοι οι πολίτες θα επιλέξουν: αν στην πλειοψηφία τους υιοθετήσουν την ευρωπαϊκή αντί της εθνικής τους ιθαγένειας, τότε η Ένωση θα καταστεί *de facto* κράτος, με ό,τι απρόβλεπτο μπορεί να συνεπάγεται αυτό. Σε κάθε περίπτωση όμως, η εισαγωγή του θεσμού της «διπλής ιθαγένειας» θεσπίζει στην πράξη μια καθημερινή διαδικασία δημοψη-

φίσματος, μέσω διαβατηρίων, όπου οι πολίτες θα μπορούν να επιλέγουν αν θέλουν να ανήκουν στην εθνική τους πολιτεία, ή σε μία ενιαία ευρωπαϊκή.

Εξίσου σημαντική επίσης είναι και η νέα μέθοδος αυτοχρηματοδότησης του προϋπολογισμού που, σύμφωνα με το άρθρο 38, «θα χρηματοδοτείται εξ ολοκλήρου από ίδιους πόρους». Πέρα απ' το οριστικό τέλος που θέτει η διάταξη αυτή στην πενηντάχρονη οικονομική εξάρτηση της Ένωσης απ' τα κονδύλια των κρατών-μελών, η αυτοχρηματοδότηση του προϋπολογισμού ανοίγει οριστικά την προοπτική για μια κοινή δημοσιονομική πολιτική που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί και ως εργαλείο μακρο-οικονομικής διαχείρισης. Αλλά, ακόμα κι αν κάτι τέτοιο διαφέρει απ' τις προστάσεις που στοίχησαν την πολιτική καριέρα του Όσκαρ Λαφοντέν, το σίγουρο είναι πως στο εξής οι πολιτικές της Ένωσης θα χαίρουν πολύ καλύτερης χρηματικής στήριξης από το μίζερο 1,27% του ΑΕΠ των κρατών-μελών της, που αποτελεί ακόμα το «πλαφόν» των πόρων που επιτρέπεται να διαθέτει.

Αξίζει τέλος να επισημανθεί και η πολύτιμη συμβολή των άρθρων 45 περί της νέας διαδικασίας «αναστολής» του δικαιώματος ενός κράτους-μέλους να παραμένει μέλος της Ένωσης, καθώς και του άρθρου 46, που εισάγει τη νέα διαδικασία της «εκούσιας αποχώρησης» ενός κράτους μέλους απ' την Ένωση. Χάρη στο πρώτο, η Ένωση θα διαθέτει τώρα πλέον ένα ισχυρό εργαλείο πολιτικής για την αντιμετώπιση φαινομένων όπως η παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιω-

μάτων, ή η υπονόμηση της δημοκρατίας σε κάποιο από τα κράτη-μέλη της. Συνάμα, με τη διαδικασία της «εκούσιας αποχώρησης», η Ένωση θα μπορεί με μιας και δια παντός να απαλλαγεί απ' τα εκβιαστικά παζάρια των υπεξαιρέσεων –κυρίως από τη Βρετανία– αφού στο εξής όσοι υπονομεύουν την ενοποίηση με κίνητρα εθνικιστικά, θα μπορούν πλέον να τίθενται από την Ένωση ενώπιον της ωμής επιλογής ανάμεσα στη συμμόρφωση και στην αποχώρηση.

ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΜΙΑ «ΔΙΚΕΦΑΛΗ» ΠΑΡΑ ΜΙΑ ΑΚΕΦΑΛΗ ΕΥΡΩΠΗ

Έτσι όπως τίθεται από τις συνθήκες, το δίλημμα που αντιμετωπίζει σήμερα η Ευρώπη βρίσκεται ανάμεσα σε μια εξωτερικά κατευθυνόμενη διαπλάτυνση που ορίζεται από τη δυναμική της παγκοσμιοποίησης και το πεδίο του νέου Νατοϊκού χώρου, και σε μια εσωτερικά ωθούμενη συνοχή που ορίζεται από τη δυναμική της περιφερειακής ολοκλήρωσης και της ευρωπαϊκής αυτοτέλει-ας. Υπό τις παρούσες συνθήκες, όσοι ακόμα ελπίζουν πως θα ξυπνήσουν αύριο, ή ακόμα σε πέντε χρόνια, βλέποντας να ορθώνεται μπροστά τους η ομοσπονδιακή Ευρώπη που άφησαν για μια δεκαετία να διαλύεται μέσα στα ανάλαφρα όνειρά τους, χρειάζεται να αφήσουν την υποκριτική τους κριτική.

Τώρα που ετοιμάζονται τα αεροπλανοφόρα που θ' αμολήσουν τα μαχητικά τους πάνω απ' το Ιράκ, η πρώτη προτεραιότητα για το μέλλον της Ευρώπης είναι ν' απεξηραθεί απ' τα πλοκάμια της αμερικανικής κυριαρχίας. Όσο ακόμα υφίσταται όμως μια ακέφαλη Ευρώπη εθνών-κρατών, με κυβερνήσεις που φαντάζονται ότι η ομοσπονδιακή της ένωση βρίσκεται στην επόμενη γωνία, όλα τα κεκτημένα μιας ενοποίησης πενήντα χρόνων θα συνεχίζουν να πλαταιίνουν και να λεπταίνουν, αφήνοντας μόνο μια αγορά. Το προσχέδιο της Συνταγματικής Συνθήκης του ντ' Εστέν είναι μια τελευταία ευκαιρία για την ανατροπή μιας τέτοιας εξέλιξης. Απέναντι σ' αυτό, η επιλογή μας είναι αντίστοιχη μ' εκείνη που είχε κάποτε τεθεί για τον στενότερο έλληνα φίλο του: ή ο Ζισκάρ ή τα F16.

Ένα Σύνταγμα για την Ευρώπη: Πού βρίσκεται η πραγματική συζήτηση;

της Kirsty Hughes

Μετά το δημοψήφισμα στην Ιρλανδία ο δρόμος για τη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης άνοιξε, όμως η συζήτηση στη συντακτική Συνέλευση πνίγεται από τις φιλοδοξίες των μεγάλων κρατών της Ένωσης. Για να έχουμε λοιπόν μια υγιή συζήτηση για το δημοκρατικό έλλειμμα στην Ευρώπη, ο κυρίαρχος ρόλος θα πρέπει ν' αναληφθεί από τη Συνέλευση.

Πριν δύο εβδομάδες περίπου, ο πρόεδρος της συντακτικής Συνέλευσης, Βαλερί Ζισκάρ ντ' Εστέν, δημοσιοποίησε την πρότασή του για το Σύνταγμα της μελλοντικής «Ενωμένης Ευρώπης», στην οποία περιλαμβάνονται αρκετές αμφιλεγόμενες απόψεις που προκαλούν αντιδράσεις εκ μέρους πολλών χωρών-μελών της Ένωσης. [Το θέμα αυτό απασχόλησε άλλωστε και την επιτροπή για ευρωπαϊκά θέματα της ελληνικής βουλής, που όμως επικέντρωσε τη συζήτησή της περισσότερο σε θέματα σημαντικά μεν (όπως η ονομασία της νέας οντότητας που θα προκύψει, ή η διπλή υπηκοότητα που προτείνεται για όλους τους πολίτες της Ένωσης), αλλά που δεν αντικατοπτρίζουν δε το κυριότερο, που είναι η δομή της νέας αυτής οντότητας, η οργάνωσή της και η άσκηση των διαφόρων εξουσιών που απορρέουν από την οργάνωση αυτή.]

Η Kirsty Hughes εργάζεται στο Centre for European Policy Studies στις Βρυξέλλες και είναι Συντονίστρια του European Policy Institutes Network. Το κείμενό της δημοσιεύθηκε στις 23/10/2002 στο <http://www.opendemocracy.net> απ' όπου το αλίσυσε και μετέφρασε ο συνεργάτης μας Νίκος Μακεδόνας και το επεξεργάστηκε και προσαρμόσε στα νεότερα δεδομένα ο Τάκης Διαμαντής.

Ακόμα και τώρα όμως η διαδικασία που ξεκίνησε με τη συντακτική Συνέλευση εξακολουθεί να βρίσκεται μάλλον στο μέσον του δρόμου προς τον επανασχεδιασμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ένα καίριο ερώτημα που προκύπτει είναι: Πόσο ουσιαστικά συμβάλλουν προς την κατεύθυνση αυτή οι προτάσεις ντ' Εστέν και στην προκειμένη περίπτωση της συντακτικής Συνέλευσης; Στις προτάσεις αυτές, η Συνέλευση προσπαθεί να πάρει θέση στη διαμάχη-κλειδί μεταξύ των υποστηρικτών της «ολοκλήρωσης» της ΕΕ και των υποστηρικτών της «διακυβερνητικής» της οργάνωσης, τασσόμενη έμμεσα υπέρ της δεύτερης άποψης. Έτσι κι αλλιώς όμως θεωρείται βέβαιο ότι το θέμα αυτό θα παρακαμφθεί, εν γνώσει και του ίδιου του ντ' Εστέν, από τα μεγάλα κράτη-μέλη που μονοπωλούν πολλά από τα σημεία-κλειδιά της συζήτησης. Άλλωστε για τον ντ' Εστέν λέγεται ότι βρίσκεται πολύ κοντά στις θέσεις ορισμένων μεγάλων κρατών-μελών και ειδικότερα της Γαλλίας και του Ηνωμένου Βασιλείου.

Η βεβαιότητα αυτή ενισχύεται, αν ληφθούν υπόψιν και οι δυσλειτουργίες και περίπλοκες ισορροπίες που παρατηρήθηκαν καθ' όλη τη διάρκεια των εργασιών της Συνέλευσης, εντός της οποίας υπήρξαν αρκετές αντιθέσεις

και τριβές, καθώς και από το γεγονός ότι μεγάλο μέρος των συζητήσεων γίνονταν και εξακολουθούν να γίνονται εκτός Συνέλευσης, στο πλαίσιο ενός παράλληλου διαλόγου ανάμεσα στα κράτη-μέλη. Ενός διαλόγου μάλιστα που προχωρεί ταχύτερα, ιδιαίτερα σ' ό,τι αφορά το θεμελιώδες ερώτημα του πολιτικού ελέγχου της Ένωσης.

Και δεν είναι τυχαίο ότι τα μεγαλύτερα κράτη-μέλη κυριαρχούν προς το παρόν στη συζήτηση, διότι η διαμάχη για την πολιτική ισχύ εντός της διευρυμένης ΕΕ θα λάβει χώρα μεταξύ των μεγάλων και των μικρών κρατών-μελών. Έτσι οι διεργασίες που γίνονται σε διάφορα επίπεδα δείχνουν ότι, παρά την επιθυμία της Συνέλευσης να ακολουθήσει την τακτική της προώθησης συμβιβασμών από ζήτημα σε ζήτημα, τα μεγάλα κράτη επιδιώκουν να επιβάλουν απόψεις σε πολλές περιπτώσεις αντίθετες με όσα έχουν συζητηθεί στη Συνέλευση.

Η χρονική περίοδος μέχρι και το τέλος του έτους θα είναι κρίσιμη για την επίτευξη συμβιβασμών σε ορισμένα καίρια θέματα, όπως είναι για παράδειγμα η διαδικασία λήψης αποφάσεων. Εδώ, με εισήγηση της πρώτης ομάδας εργασίας, περιελήφθη στην πρόταση ντ' Εστέν ο έλεγχος της εφαρμογής της αρχής της επικουρικότητας από τα εθνικά κοινοβούλια, πράγμα που σημαίνει βέβαια αύξηση της ισχύος των εθνών/κρατών-μελών της Ένωσης. Αλλά η δεύτερη ομάδα εργασίας εισηγείται την ενιαία νομική προσωπικότητα της Ένωσης, κάτι που ενώ δεν αλλάζει κατ' ουσίαν την ισορροπία μεταξύ των θεσμών της ΕΕ, της προσδίδει ισχυρότερη εμφάνιση στο διεθνές επίπεδο.

Επίσης η Συνέλευση υποστηρίζει ξεκάθαρα την απλοποίηση των μη συνεκτικών και λαβυρινθωδών νομοθετικών διαδικασιών της Ένωσης. Ένας τρόπος ώστε να επιτευχθεί αυτός ο σκοπός είναι η επέκταση της διαδικασίας της συναπόφασης με τη συμμετοχή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, έτσι ώστε ν' αποκτήσει ισοδύναμη με το Συμβούλιο Υπουργών νομοθετική ισχύ. Και ένα ισχυρότερο Ευρωπαϊκό Κοινο-

βούλιο θα σημάνει ένα σημαντικό βήμα προς μια ομοσπονδιακή/«ολοκληρωσιακή» κατεύθυνση για την Ένωση.

Επιπλέον προτείνεται η δημιουργία ενός νέου σώματος συνέλευσης, το οποίο θ' αποτελείται από βουλευτές των εθνικών κοινοβουλίων και ευρωβουλευτές. Υπάρχουν βέβαια πολλές απόψεις για τον ακριβή ρόλο του, όμως ένας ισχυρότερος ρόλος, τόσο για τα εθνικά όσο και για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, θα υποβοηθούσε την απλοποίηση των νομοθετικών διαδικασιών και την υπέρβαση του δημοκρατικού ελλείμματος της Ένωσης.

Όπως εκτιμάται όμως, οι παραπάνω ιδέες τοποθετούνται στο κεντρικό ζήτημα της επιλογής ανάμεσα σε μια ομοσπονδιακή ή σε μια διακυβερνητική Ένωση, με τη Συνέλευση να δείχνει ότι παραμερίζει την ισχύ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Συμβουλίου στη διακυβέρνηση της ΕΕ, επιτρέποντας έτσι τον πρωταγωνιστικό ρόλο στις συζητήσεις αυτές να έχουν τα μεγάλα κράτη-μέλη με επικεφαλής το Ηνωμένο Βασίλειο.

Να θυμηθούμε άλλωστε ότι νωρίτερα το Ηνωμένο Βασίλειο είχε αποπειραθεί να υποκαταστήσει τη Συνέλευση, παραγγέλοντας σε βρετανό δικηγόρο (τον Άλαν Ντάσγουντ) και υιοθετώντας ένα σχέδιο Συντάγματος (δημοσιεύθηκε στα μέσα Οκτωβρίου), το οποίο τάσσεται ηθελημένα και φανερά εναντίον της ομοσπονδιακής και υπέρ της διακυβερνητικής Ένωσης, προτείνοντας επιπλέον την ιδέα που είχαν παρουσιάσει από τις αρχές του έτους το Ηνωμένο Βασίλειο και η Γαλλία, της δημιουργίας δηλαδή μίας θέσης προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου.

Την ιδέα αυτή μάλιστα υποστήριξαν επίσης η Ισπανία και η Ιταλία, ενώ αντίθετα οι μικρότερες χώρες και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επιτέθηκαν σφόδρα εναντίον της. Ο Επίτροπος για το Εμπόριο, Λαμύ, δήλωσε μάλιστα ότι μια τέτοια απόφαση θα οδηγούσε στη μετατροπή της Επιτροπής σε γραμματεία, κάτι που αποτελεί τον ανομολόγητο σκοπό του Ηνωμένου Βασιλείου.

Από την άλλη μεριά, σε μια κίνηση εξευμενισμού, η Γαλλία διαδίδει ιδέες

Βαλερί Ζισκάρ Ντ' Εστέν.

ότι η προτεινόμενη νέα θέση του προέδρου θα πρέπει πρώτα να καλυφθεί από κάποια μικρή χώρα. Σ' αυτό όμως οι υποστηρικτές της ομοσπονδιακής διακυβέρνησης απαντούν με την πρόταση εκλογής του προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής από το προτεινόμενο νέο σώμα συνέλευσης των βουλευτών των εθνικών κοινοβουλίων και των ευρωβουλευτών.

Σ' αυτό το σημείο εμφανίζεται η Γερμανία, στην οποία μετά τις εκλογές του Οκτωβρίου ισχυροποιήθηκε αρκετά ο υπουργός Εξωτερικών Γιόσκα Φίσερ, οπαδός της άποψης ότι η Επιτροπή δεν θα πρέπει να αποδυναμωθεί. Ήδη ο Φίσερ, ο οποίος ετοιμάζεται να δημοσιοποιήσει σχέδιο με τις θέσεις της Γερμανίας, όπως ανακοινώθηκε θα αντιπροσωπεύει πλέον τη χώρα του στη Συνέλευση, μια εξαιρετικά σημαντική ενέργεια που δείχνει ότι η Γερμανία έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, γι' αυτό και ρίχνει εκεί τον δυναμισμό και το πολιτικό βάρος του υπουργού της των Εξωτερικών, με σκοπό ν' αντιμετωπιστεί η δυναμική και οι θέσεις του ισχυροποιημένου αντιπροσώπου του Ηνωμένου Βασιλείου Πίτερ Χέιν.

Αν και η Γερμανία έχει αφήσει να εννοηθεί ότι πιθανόν να υποστηρίξει την ιδέα ενός προέδρου της Ένωσης, έχει επίσης τονίσει ότι θα πρέπει να υπάρξει παράλληλα ενίσχυση του ρόλου της

Επιτροπής. Έτσι η γερμανική θέση θα μπορούσε να οδηγήσει στη συμβιβαστική λύση της θέσπισης της εκλογής και του προέδρου της Επιτροπής και του προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, παρά τις ισχυρότατες αντιρρήσεις που το Ηνωμένο Βασίλειο προβάλλει απέναντι σε κάθε ιδέα εκδημοκρατισμού της Επιτροπής.

Και ενώ αυτή η διαμάχη συνεχίζεται, δεν έχει ακόμη ευθέως τεθεί υπό συζήτηση στο βήμα της Συνέλευσης, πλην όμως έχει εμμέσως παρουσιασθεί κατά τη συζήτηση του ζητήματος της ευρωπαϊκής εξωτερικής πολιτικής – με την αναμενόμενη ρήξη μεταξύ των υποστηρικτών της ιδέας της Επιτροπής για μια ενιαία διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής από την Επιτροπή (δια της αφομοίωσης του ύπατου Αντιπροσώπου του Συμβουλίου, Χαβιέρ Σολάνα, από τον Επίτροπο Εξωτερικών Σχέσεων, Κρισ Πάτεν) και εκείνων που, υπό την ηγεσία του Πίτερ Χέιν, επιμένουν στην πρωτοκαθεδρία του Συμβουλίου και των κρατών-μελών.

Εν τω μεταξύ, στις εκτός Συνέλευσης συζητήσεις νέες σημαντικές γαλλικές ιδέες εμφανίζονται με την αντίθετη πρόταση, της «αφομοίωσης» δηλαδή του Πάτεν από τον Σολάνα και της συνεπακόλουθης ενίσχυσης του Συμβουλίου, πρόταση που ενδεχομένως να γίνει αποδεκτή και από το Ηνωμένο Βασίλειο. Έτσι οι εκτός της Συνέλευσης συζητήσεις μεταξύ των «μεγάλων» προχωρούν πάλι χωριστά και ανεξάρτητα από τη Συνέλευση. Επίσης η Συνέλευση δεν παίρνει θέση σε άλλα σημαντικά θέματα, όπως το μέγεθος της Επιτροπής, ή το σχετικό βάρος των ψήφων του Συμβουλίου. Εδώ εμφανίζονται –εκτός Συνέλευσης φυσικά– κάποιες νέες γερμανικές ιδέες για την αντιμετώπιση των δισταγμών των μικρών χωρών να εγκαταλείψουν τις θέσεις Επιτρόπων, με την προσφορά σ' αυτές θέσεων στη στελέχωση των υπηρεσιών της Επιτροπής καθώς και κάποιας προεδρίας Συμβουλίου Υπουργών. Μια ιδέα που όπως υποστηρίζεται θα οδηγήσει σε μια ισορροπία μεταξύ μιας μικρότερης και ισχυρότερης Επιτροπής και ενός μικρότερου και απαλλαγμέ-

νου από την εναλλαγή των προεδριών Συμβουλίου.

Ένα άλλο θέμα που απασχόλησε τη Συνέλευση είναι αν θα πρέπει το αποκλειστικό δικαίωμα νομοθετικής πρωτοβουλίας της Επιτροπής να επανακατανεμηθεί μεταξύ Συμβουλίου και Κοινοβουλίου, μια κίνηση που θα υπονόμει σοβαρά την Επιτροπή, καθώς και η διαδικασία της αρνησικυρίας σε μια ΕΕ 25 κρατών-μελών. Η Συνέλευση υποστηρίζει μια σημαντική επέκταση του συστήματος της ειδικής πλειοψηφίας, πράγμα που υποστηρίζεται περισσότερο απ' όσο παλαιότερα εκ μέρους των «μεγάλων» χωρών, διότι θα τις βοηθήσει να συγκεντρώσουν τον πολιτικό έλεγχο στο Συμβούλιο χωρίς τις δυσκολίες που θα επέβαλε μια σειρά αρνησικυριών από τις μικρές χώρες.

Ήδη στη συνάντηση κορυφής της Σεβίλλης οι ηγέτες των χωρών-μελών, προκαταλαμβάνοντας τη Συνέλευση, είχαν συμφωνήσει σε μεταρρυθμίσεις που αφορούσαν το Συμβούλιο με κοινή πρόταση του Ηνωμένου Βασιλείου και της Γερμανίας. Με την πρόταση αυτή περιορίζεται ο αριθμός των συναντήσεων του Συμβουλίου, επίσης ορισμένες νομοθετικές λειτουργίες θα πραγματοποιούνται δημόσια, ενώ το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επιβεβαιώνει τον ηγετικό του ρόλο στον καθορισμό του στρατηγικού προγράμματος εργασίας της Ένωσης.

Μέχρι τώρα όμως η τακτική της προώθησης ιδεών και προτάσεων του Ηνωμένου Βασιλείου έχει αποδειχθεί αποτελεσματική στο να στρέψει τις εκτός Συνέλευσης συζητήσεις προς την κατεύθυνση των συμφερόντων αυτής της χώρας. Έτσι ο ρόλος της Επιτροπής φαίνεται να υποβαθμίζεται. Ωστόσο, μετά τις πρόσφατες εκλογές, η Γερμανία επαναδραστηριοποιείται και κανείς δεν περιμένει να συμφωνήσει ο Γιόσκα Φίσερ με πολλές από τις βρετανικές προτάσεις.

Όμως μέσα σ' όλο αυτό το παιχνίδι θέσεων των «μεγάλων», πολλά σημαντικά ζητήματα παραμένουν σε εκκρεμότητα, μόνο που συζητούνται στα «λόμπι» και τους διαδρόμους της εξουσίας.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Σειρά:

ΛΑΟΙ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΙ

PASCALE BALLE

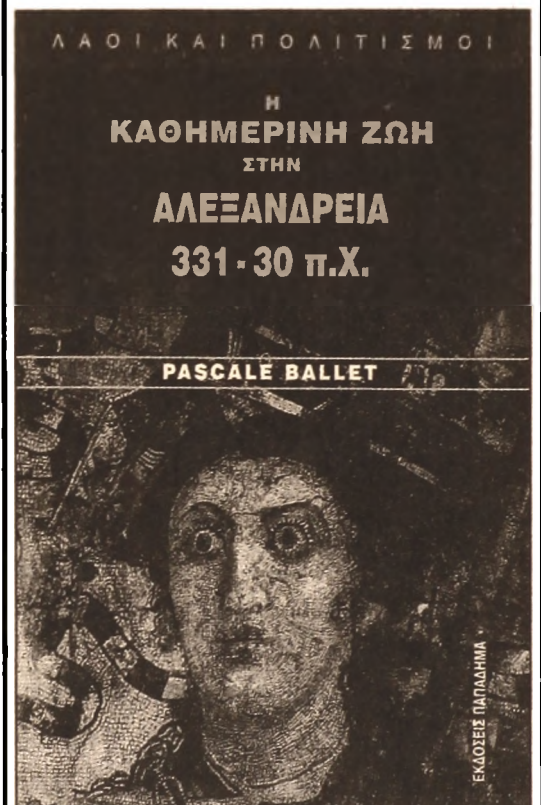
Καθηγήτρια Πανεπιστημίου

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΖΩΗ ΣΤΗΝ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

331-30 π.Χ.

**Μετάφραση
Σταύρου Βλοντάκη**

332 σελίδες
με 8 χάρτες και πίνακες
και 8 εικόνες εκτός κειμένου

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ**

Προσφορά στον Πολιτισμό
και την Παιδεία

Ιπποκράτους 8 Αθήνα
Τηλ.: 36.27.318
www.papadimasbooks.gr
e-mail: papadimas@atp.gr

Οι αντοχές και το μέλλον της δημοκρατίας

του Αλί Ταρτάνογλου

Ναι, στις εκλογές της 3ης Νοεμβρίου στην Τουρκία το ΑΚΡ (Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης) αναδείχθηκε αριθμητικά σε κόμμα εξουσίας, με μόνη αντιπολίτευση το CHP (Ρεπουμπλικανικό Λαϊκό Κόμμα). Όμως πολιτικά και ηθικά, αλλά και σύμφωνα με τα κριτήρια μιας ιδανικής δημοκρατίας, υπάρχουν πολλά κρίσιμα σημεία που δημιουργούν αντίστοιχα ερωτηματικά για το μέλλον της νέας αυτής εξουσίας...

Κατ' αρχήν, με δεδομένα την αποχή από τις εκλογές του 25% των ψηφοφόρων κι αυτό το απαράδεκτο όριο του 10% για την είσοδο των κομμάτων στη βουλή, το ΑΚΡ και το CHP, με τα ποσοστά 35% και 19,5% των ψήφων που συγκέντρωσαν αντίστοιχα, αντιπροσωπεύουν συνολικά 16,5 από τα 41,5 εκατομμύρια των τούρκων ψηφοφόρων, αφήνοντας όλους τους άλλους χωρίς καμία εκπροσώπηση στο κοινοβούλιο.

Βεβαίως η ευθύνη για την κατάσταση αυτή βαρύνει κατά κύριο λόγο τα κόμματα που συμμετείχαν στην προηγούμενη βουλή, καθώς επίμονα αρνήθηκαν ν' αλλάξουν τον εκλογικό νόμο και μαζί το υφιστάμενο εκλογικό όριο του 10%, με αποτέλεσμα τα ίδια αυτά κόμματα να έχουν πέσει στον λάκκο που έσκαψαν τα ίδια και να βρίσκονται τώρα εκτός βουλής. Έτσι, οι ηγέτες των κομμάτων αυτών -Μπουλέντ Ετζεβίτ, Ντεβλέτ Μπαχτσελί, Μεσούτ Γιλμάζ, Ρετσαΐ Κουτάν και Τανσού Τσιλέρ- είναι τώρα πλέον απλοί πολίτες· εκείνο που μένει όμως είναι ότι εξαιτίας της άρνησής τους αυτής κατέρρευσαν τόσο η κεντροδεξιά όσο και η κεντροαριστερά στην Τουρκία.

Από την άλλη πλευρά, το παλιότερο κόμμα της Τουρκίας, το Ρεπουμπλικανικό Λαϊκό, που είχε ιδρύσει ο Κεμάλ Ατατούρκ, κατάφερε μεν να περάσει στη βουλή, μετά από τριετές διάλειμμα, όμως δεν θα πρέπει να αισθάνεται όσο θα περίμενε ευτυχές. Με τις 178 έδρες που εξασφάλισε, μένει τώρα ως η μόνη

αντιπολίτευση, η οποία, έχοντας απέναντί της την ισχυρή δύναμη των 363 εδρών που εξασφάλισε το ΑΚΡ, δεν θα έχει τίποτε άλλο να προσφέρει εκτός από μια αναποτελεσματική αρνητική ψήφο στις αποφάσεις της βουλής που δεν θα συμφωνούν με τις δικές της θέσεις.

Αντίθετα, οι 363 έδρες του ΑΚΡ βρίσκονται πολύ κοντά στον αριθμό των 367 εδρών που απαιτούνται για την πραγματοποίηση αλλαγών στο σύνταγμα της χώρας. Έναν αριθμό που δεν θα είναι καθόλου δύσκολο να καλύψει με τη συνεργασία κάποιων από τους 9 ανεξάρτητους που κατά παράδοξο τρόπο πέρασαν στη βουλή.

Εδώ όμως θα πρέπει να σημειωθεί ότι η επιτυχία του ΑΚΡ, καθώς και η ζημία που υπέστησαν τα κόμματα της απερχόμενης εξουσίας, οφείλεται κατά μεγάλο μέρος στην «ψήφο διαμαρτυρίας» μιας μεγάλης μερίδας ψηφοφόρων, καθώς είναι αδύνατο το ποσοστό των ψήφων που συγκέντρωσε να προέρχεται ολόκληρο από πολίτες με ισλαμική ιδεολογία.

Μόνο που είναι βέβαιο ότι οι «διαμαρτυρόμενοι» ψηφοφόροι δεν έλαβαν καθόλου υπ' όψη τους το γεγονός ότι, σύμφωνα με δικαστικές αποφάσεις και τις αρχές του εκλογικού νόμου, ο Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν δεν μπορεί να γίνει ούτε μέλος του κοινοβουλίου, ούτε πρόεδρος του κόμματός του και άρα πρωθυπουργός. Όπως δεν έλαβαν υπ' όψη τους τις δίκες που εκκρεμούν σε βάρος του Ερντογάν για διαφθορά, σε

Ο νικητής των τουρκικών εκλογών Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν.

σχέση με κάποιες αποφάσεις του την περίοδο που ήταν δήμαρχος Κωνσταντινουπόλεως, ή τις υποψίες σχετικά με την προσωπική του περιουσία. [Αναφορικά με το δεύτερο, στον τουρκικό τύπο έχει αναφερθεί ότι η προσωπική του περιουσία φτάνει το ένα εκατομμύριο δολάρια, πράγμα για το οποίο ο ίδιος δικαιολογήθηκε λέγοντας ότι «δανείστηκε» από τα... εφηβικής ηλικίας παιδιά του. Ο Ερντογάν έχει τρία παιδιά που σπουδάζουν στις ΗΠΑ και, όταν ρωτήθηκε πώς καλύπτει τα έξοδά τους, δήλωσε ότι παίρνουν σπουδαστικό επίδομα 1.000 δολαρίων από έναν «φίλο» επιχειρηματία, ο οποίος σε σχετική ερώτηση είχε απαντήσει με τη σειρά του: *Εδώ το τουρκικό κράτος έδωσε υποτροφία ακόμα και στον Αμπντούλάχ Οτσαλάν· γιατί να μη δώσω επίδομα στα παιδιά του Ερντογάν;*]

Μετά απ' όλα αυτά είναι μάλλον αδύνατο να ερμηνεύσει κανείς την πολιτι-

ΤΟ ΝΕΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΣΚΗΝΙΚΟ ΣΕ ΑΡΙΘΜΟΥΣ

Έναν σχεδόν αιώνα μετά τις συγκλονιστικές αλλαγές που επέφερε στην τότε οθωμανική αυτοκρατορία η ανατροπή του σουλτάνου και η αναρρίχηση στην εξουσία του Κεμάλ Ατατούρκ, για πρώτη φορά, με τις εκλογές της 3ης Νοεμβρίου, το πολιτικό σκηνικό της Τουρκίας κυριαρχείται πλέον από δύο παρατάξεις εκ διαμέτρου αντίθετες, με παραδοσιακή εχθρότητα μεταξύ τους.

Πρόκειται για το Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (AKP) του Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν που ήλθε πρώτο συγκεντρώνοντας 35% των ψήφων και το Ρεπουμπλικανικό Λαϊκό Κόμμα (CHP) του Ντενίζ Μπαϊκάλ, δεύτερο με 19,5% των ψήφων. Που σημαίνει ότι πρώτο είναι το κόμμα των ισλαμιστών, τους οποίους ο Ατατούρκ είχε προσπαθήσει και πετύχει να θέσει στο περιθώριο της πολιτικής ζωής, με δεύτερο το κόμμα που είχε ιδρύσει ο ίδιος ο μεγάλος πολιτικός ηγέτης για να επιβάλει τις πολιτικές θέσεις του στην νέα τότε Τουρκία.

Πέρα από την ανάλυση των αιτιών και φαινομένων που οδήγησαν σ' αυτό το αποτέλεσμα, αξίζει να δει κανείς τους αριθμούς που συνθέτουν το νέο πολιτικό σκηνικό που διαμορφώνεται στη χώρα.

Κατ' αρχήν θα πρέπει να δούμε ότι στις εκλογές υπήρξε μία μεγάλη αποχή της τάξης του 25%, που σημαίνει ότι 11, 5 εκ. ψηφοφόροι, από το σύνολο των 41,5 εκ., δεν προσήλθαν στις κάλπες. Που σημαίνει ότι για το εκλογικό αποτέλεσμα «μετρούν» οι ψήφοι 30 εκ. ψηφοφόρων.

Επίσης πρέπει να σημειώσουμε την ύπαρξη του εκλογικού ορίου 10% που απαιτείται για την είσοδο ενός

κόμματος στο κοινοβούλιο. Γεγονός που συνέβαλε αποφασιστικά στην εξαίρεση των υπολοίπων κομμάτων από τη συμμετοχή τους στην βουλή.

Εδώ μάλιστα έχουμε και το οξύμωρο φαινόμενο ότι στη βουλή πέρασαν 9 ανεξάρτητοι βουλευτές, συγκεντρώνοντας ποσοστό 0,9%, ενώ εκτός βουλής έμεινε το κόμμα του Ορθού Δρόμου της Τανσού Τσιλέρ, το οποίο είχε συγκεντρώσει ποσοστό 9,7% των ψήφων.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, το AKP συγκέντρωσε την προτίμηση 35% των ψηφισάντων, που μεταφράζεται σε 10,5 εκ. ψηφοφόρους, ενώ το CHP συγκέντρωσε την προτίμηση του 19,5%, ή 6 εκ. ψηφοφόρων.

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι το 45,5%, ή 14,5 εκ. από εκείνους που ψήφισαν, δεν εκπροσωπούνται στην βουλή. Αν μάλιστα προσθέσουμε σ' αυτούς και τα 11,5 εκ. εκείνων που απείχαν, σημαίνει ότι συνολικά 26 εκ. πολιτών δεν εκφράζονται από τη νέα βουλή.

Αυτό μάλιστα γίνεται περισσότερο κατανοητό από το γεγονός ότι με βάση τα παραπάνω, το AKP εκφράζει ουσιαστικά λιγότερο από το 25% του συνόλου των ψηφοφόρων της χώρας, ενώ το CHP εκφράζει αντίστοιχα λίγο περισσότερο από 14%.

Παρ' όλα αυτά, στη διανομή των 550 εδρών της βουλής, το AKP πήρε τελικά 363, ενώ το CHP πήρε 178. Που σημαίνει ότι το μεν AKP πήρε 171 περισσότερες έδρες από τις 192 που αντιστοιχούν στο ποσοστό που συγκέντρωσε στις εκλογές, ενώ το CHP πήρε 71 περισσότερες από τις 107 που αντιστοιχούν στο δικό του ποσοστό.

κή εξαφάνιση του Γιλμάζ και της Τσιλέρ –δύο εκ των κυριότερων πρωταγωνιστών της διαφθοράς– με επιχείρημα τις κατηγορίες που έχουν διατυπωθεί σε βάρος τους.

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Από την άλλη πλευρά, υπάρχει και μια άλλη εξήγηση για το 35% των ψήφων που συγκέντρωσε το AKP. Οι ψηφοφόροι είχαν κατηγορήσει τα κόμματα της κυβέρνησης και της αντιπολίτευσης για τη βαριά και επώδυνη οικονομική κρίση που προκάλεσε αύξηση της ανεργίας και της φτώχειας και ακόμα και πείνα. Ήταν εξαγριωμένοι με τους αρχηγούς των κομμάτων αυτών, επειδή δεν ήθελαν να εγκαταλείψουν την εξουσία πολύ νωρίτερα, παρά τις ήττες που είχαν υποστεί σε αρκετές περιπτώσεις.

Ένα άλλο ερώτημα είναι αν μπορούν οι ψηφοφόροι να κατηγορήσουν την Ευρωπαϊκή Ένωση ή το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο για την οικονομική κρίση που υφίστανται. Επίσημες εκθέσεις έχουν δείξει ότι το 70% της τουρκικής κοινής γνώμης υποστηρίζει την ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ η πλειονότητα των τούρκων πολιτών γνωρίζουν πολύ λίγα για το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και αδυνατούν ν' αντιληφθούν τη σχέση που έχει αυτό με την οικονομική κρίση που βιώνουν.

Μπορεί όμως το αποτέλεσμα των εκλογών, με τη νίκη του AKP, ν' αλλάξει την εικόνα αυτή; Και αν ναι, πόσο μπορεί να την αλλάξει;

Αυτή τη στιγμή το κυρίαρχο πρόβλημα είναι ποιος θα γίνει πρωθυπουργός στη νέα κυβέρνηση που θα σχηματισθεί.

Όπως είναι γνωστό, ο Ερντογάν δεν μπορούσε να είναι ούτε αρχηγός του κόμματός του, το οποίο μέχρι τώρα δεν έχει εκλέξει νέο πρόεδρο, ούτε υποψήφιος βουλευτής, που σημαίνει ότι δεν μπορεί να γίνει ούτε πρωθυπουργός, αφού σύμφωνα με το σύνταγμα της χώρας ο πρωθυπουργός πρέπει να έχει εκλεγεί βουλευτής.

Φυσικά ο διορισμός του ηγέτη του μεγαλύτερου κόμματος στη θέση του πρωθυπουργού αποτελεί παράδοση, ή κώδικα τιμής, αν και ο Πρόεδρος της χώρας έχει το δικαίωμα να ορίσει οποιονδήποτε από τους βουλευτές, είτε του μεγαλύτερου είτε ενός άλλου κόμματος. Είναι βέβαιο όμως ότι ο Ερντογάν δεν θα θελήσει τον διορισμό ως πρωθυπουργού κάποιου που δεν θα είναι πιστός στον ίδιο, οπότε είναι πιθανό ο

υποψήφιος που θα έχει την υποστήριξη του Ερντογάν να είναι πιο ριζοσπαστικός, με αποτέλεσμα ο πρόεδρος της χώρας να αρνηθεί να δώσει την εντολή σχηματισμού κυβέρνησης.

Ένα δεύτερο θέμα είναι ότι το ΑΚΡ δεν έχει οικονομικό και κοινωνικό πρόγραμμα διαφορετικό από αυτά των κομμάτων της προηγούμενης βουλής. Ο ίδιος ο Ερντογάν υποσχέθηκε προεκλογικά ότι θα συνεχίσει να τηρεί το πρόγραμμα που έχει επιβληθεί από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και ότι παράλληλα θα αναστρέψει την πορεία της ανεργίας και της φτώχειας, όμως δεν εξήγησε από ποια πηγή θα καλύψει τις υποσχέσεις αυτές. Έτσι εκείνο που του μένει είναι μια ριζοσπαστική, επαναστατική ίσως, αλλαγή στο πρόγραμμα του ΔΝΤ, που σημαίνει να διακόψει τις σχέσεις με τον διεθνή αυτόν οργανισμό, έχοντας όμως να πληρώνει τα χρέη της χώρας. Είναι βέβαιο όμως ότι δεν ήταν αυτό που ήθελαν οι ψηφοφόροι του ΑΚΡ.

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Αναφορικά τώρα με την Ευρωπαϊκή Ένωση, από τα εκλογικά αποτελέσματα γίνεται φανερό ότι τα κόμματα που εξαφανίστηκαν είναι εκείνα που τάσσονταν κατηγορηματικά υπέρ της Ευρώπης. Αυτοί που τα εξαφάνισαν όμως είναι το 70% των πολιτών, που υποστηρίζουν την ένταξη της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, πράγμα που σημαίνει ότι η πολιτική ήττα, ιδιαίτερα του Ετζεβίτ, του Γιλμάζ και της Τσιλέρ, δεν ήταν έκφραση αντιπολίτευσης στην ευρωπαϊκή προοπτική.

Ο Ερντογάν και το ΑΚΡ γνωρίζουν αυτή την πραγματικότητα πολύ καλά, ωστόσο ούτε ο λαός ούτε ο Ερντογάν και τα στελέχη του ΑΚΡ βλέπουν την Ευρωπαϊκή Ένωση σαν κάτι «αναπόφευκτο» ή «αναπότρεπτο». Επίσης, οι πιστοί ισλαμιστές, ο Ερντογάν και τα στελέχη του ΑΚΡ θεωρούν την Ευρωπαϊκή Ένωση ως «χριστιανικό κλαμπ», μέσα στο οποίο υπάρχουν πολλά αντιμουσουλμανικά στοιχεία. Είναι βέβαιο λοιπόν ότι πριν απ' όλα θα θελήσουν να ελέγξουν αν πρόκειται πραγματικά για «κλαμπ» ή όχι.

Γελαστοί οι οπαδοί του Κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης.

Από την άλλη πλευρά είναι δύσκολο να πει κανείς ότι τα δημοκρατικά κριτήρια που θέτει η Ευρωπαϊκή Ένωση ενδιαφέρουν ολοκληρωτικά και άμεσα το ΑΚΡ. Ήδη για τα στελέχη του κόμματος δημοκρατία σημαίνει «αφήστε τους να κάνουν ό,τι θέλουν», ενώ θα ήταν αρκετή γι' αυτούς η άρση των περιορισμών που έχουν επιβληθεί στον Ερντογάν, στον Ερμπακάν, καθώς και σε κάποιους στενούς συνεργάτες τους.

Όλοι αυτοί γνωρίζουν εξάλλου ότι είναι αδύνατο να ελπίζουν σε κάποια οικονομική βοήθεια, ακόμα και από την Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς γνωρίζουν επίσης ότι ο τελωνειακός της θεσμός αποτελεί βαρύ εμπόδιο για την Τουρκία ήδη από το 1995, ενώ στο μεταξύ τα κομματικά στελέχη έχουν στενούς δεσμούς περισσότερο με τους τοπικούς μεγάλους ή μικρούς επιχειρηματίες της Ανατολίας παρά με τους μεγάλους καπιταλιστές της Κωνσταντινούπολης, οι οποίοι σαφώς είναι υπέρ της Ευρώπης.

Χαρακτηριστική είναι η πρώτη δήλωση που έκανε ο αντιπρόεδρος του ΑΚΡ, Αμπντουλλάχ Γκιουλ, τη νύχτα των εκλογών: «Μ' αυτά τ' αποτελέσματα θα αποσυρθεί ο χαρακτηρισμός "ισλαμιστές" που μας έχουν αποδώσει. Είμαστε ένα συντηρητικό δημοκρατικό κόμμα. Φυσικά όμως, στον συντηρητισμό υπάρχουν επίσης η θρησκεία, η ιστορία, η παράδοση και η κουλτούρα. Ακολουθούμε τις παλιές αξίες της Τουρκίας».

Με λίγα λόγια μπορούμε να πούμε ότι το ΑΚΡ θα διατηρήσει τις σχέσεις με το ΔΝΤ, τουλάχιστον για κάποιο διάστημα, και ότι δεν θα κρατήσει ψηλά το θέμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως έκαναν οι κυβερνήσεις του Ετζεβίτ και κυρίως του Γιλμάζ, αλλά θα το αφήσει να κινηθεί με τη δική του δυναμική.

Εκτός από αυτά, οικονομικά και κοινωνικά δεν έχουν πολλά να κάνουν. Τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα, είναι αδύνατο να προσφέρουν κάποια ανάπτυξη στις συνθήκες ζωής των ψηφοφόρων τους και γενικότερα στη χώρα. Είναι πολύ δύσκολο να κάνουν κάποια ριζοσπαστικά και, πολύ περισσότερο, επαναστατικά βήματα, καθώς αναλαμβάνουν την εξουσία μέσα στους περιορισμούς του συστήματος που έχει ήδη εγκαθιδρυθεί στην χώρα.

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΟΥ ΙΡΑΚ

Από την άλλη πλευρά, η πιθανή αμερικανική επίθεση κατά του Ιράκ αποτελεί ένα ακόμα πρόβλημα για το ΑΚΡ. Ο λαός του Ιράκ είναι στη συντριπτική πλειονότητά του μουσουλμανικός, που σημαίνει ότι πρακτικά ότι το ΑΚΡ δεν μπορεί να εγκρίνει μια τέτοια επίθεση. Όμως το ΑΚΡ και ο Ερντογάν έχουν υποστηριχθεί φανερά και δυναμικά από τις ΗΠΑ. [Προσωπικά έχω δει σε δημοσιεύματα αμερικανικών μέσων που συνδέονται με την κυβέρνηση της Ουάσιγκτον, αναδημοσιευμένα στον

τουρκικό τύπο, σχόλια του τύπου «ήδη υπάρχει καθολικός με θέση στον Λευκό Οίκο, γιατί όχι και ένας μετριοπαθής μουσουλμάνος στην Αγκυρα;», ενώ ο πρώην πρόεδρος Μπιλ Κλίντον σε ομιλία του στο πανεπιστήμιο της Τζώρτζια-δον το 1999, λίγο πριν από μια επίσημη επίσκεψή του στην Τουρκία, είχε αναρωτηθεί: «Γιατί ο ισλαμικός κόσμος δεν έχει έναν χαλίφη, όπως οι Χριστιανοί έχουν τον Πάπα; Μ' αυτή την έλλειψη αντιμετωπίζουμε δυσκολίες στην επικοινωνία μας με τον κόσμο αυτό.»]

Το τρομοκρατικό χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου άλλαξε το διεθνές σκηνικό, ωστόσο αν ο ισλαμισμός του Ερντογάν περιορισθεί στα όρια της Τουρκίας και δεν ενοχλεί τη Δύση, τότε κι εκείνη δεν θα έχει καμία αντίρρηση, ιδιαίτερα καθώς το ΑΚΡ έχει κατοχυρώσει μια ισχυρή δύναμη με 363 έδρες στη βουλή της χώρας.

Για το 65% των ψηφοφόρων που δεν τον ψήφισαν ωστόσο, το πλέον αδύνατο σημείο του Ερντογάν είναι η αναξιπιστία του. Όσο και αν διακηρύσσει ότι δεν είναι ριζοσπάστης ή φανατικός ισλαμιστής, η συντριπτικά μεγαλύτερη μερίδα των πολιτών δεν τον πιστεύει.

Ένα ποίημα που διάβασε δημόσια και έγινε αφορμή να φυλακισθεί και να χάσει τα πολιτικά του δικαιώματα έλεγε: «Τα τζαμιά είναι οι στρατώνες μας, οι μιναρέδες είναι οι ξιφολόγχες μας, οι τρούλοι είναι τα κράνη μας...». Ο ίδιος εξάλλου διακήρυξε ότι «για μας η δημοκρατία είναι ένα τρένο στο οποίο έχουμε ανεβεί μέχρι να φτάσουμε εκεί που θέλουμε και μετά θα κατεβούμε». Σήμερα ωστόσο ισχυρίζεται ότι έχει αλλάξει, αλλά δεν πείθει.

Επίσης είναι αδύνατο να ισχυρισθεί ότι είναι δημοκράτης, ιδιαίτερα μέσα στο κόμμα του, στο οποίο ασκεί εξουσία του ενός ανδρός, τιμωρώντας ακόμα και την μικρότερη κριτική σε βάρος του.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ

Ένα ερώτημα που απασχολεί ιδιαίτερα είναι τι θα κάνει τελικά το στρατιωτικό κατεστημένο της χώρας, ο ρόλος του οποίου στα πολιτικά πράγματα της χώρας είναι απόλυτα γνωστός. Εδώ

Νίκησε ο Ερντογάν. Οι μαντήλες παραμένουν...

όμως θα πρέπει να σημειωθεί ότι υπάρχει ισχυρή εντύπωση πως τα διοικητικά κλιμάκια του τουρκικού στρατού και ιδιαίτερα ο αρχηγός του γενικού επιτελείου, Χιμί Ουζκιούκ, δεν αντιμετωπίζει τις ΗΠΑ με την ίδια ψυχρότητα της προηγούμενης ηγεσίας του στρατηγού Κιβρίκογλου. Ο ίδιος ο Ουζκιούκ μάλιστα βρισκόταν σε επίσημη επίσκεψη στις ΗΠΑ ακριβώς την επόμενη ημέρα των εκλογών της 3ης Νοεμβρίου, ενώ οι Αμερικανοί επισημαίνουν ότι ο Κιβρίκογλου δεν είχε επισκεφθεί τη χώρα τους ούτε μία φορά στη διάρκεια της τετραετούς θητείας του, ενώ αντίθετα προτίμησε να επισκεφθεί την Κίνα.

Με βάση τα παραπάνω μπορεί κανείς να πει ότι, εάν το ΑΚΡ δεν πάει πολύ μακριά με τον ισλαμισμό του, το ενδεχόμενο μιας παρέμβασης του στρατού, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, φαίνεται μάλλον πολύ μικρό.

Εκκρεμεί βεβαίως μία δίκη σε βάρος του ΑΚΡ, στην οποία υπάρχει η πιθανότητα το Ανώτατο Δικαστήριο να αποφασίσει την διάλυσή του. Σε μια τέτοια περίπτωση όμως, όπου για πρώτη φορά ένα κυβερνητικό κόμμα θα υποχρεωθεί να διαλυθεί, θεωρείται βέβαιο ότι η ηγεσία του ΑΚΡ θα προχωρήσει αμέσως στη δημιουργία ενός

νέου κόμματος.

Πέρα απ' όλα αυτά ωστόσο, το κρισιμότερο ζήτημα προκύπτει από δύο παράγοντες: ο ένας είναι το γεγονός ότι το ΑΚΡ δεν έχει καμία πρόταση για μια νέα οικονομική πολιτική που θα ικανοποιούσε όχι μόνο τους ψηφοφόρους του αλλά γενικότερα τον τουρκικό λαό και ο δεύτερος ότι οι ΗΠΑ ασκούν ισχυρές πιέσεις για μια επίθεση εναντίον του Ιράκ. Δύο παράγοντες που περιορίζουν δραματικά την άσκηση ικανοποιητικής πολιτικής, οπότε δεν αποκλείεται το κυβερνητικό κόμμα να χάσει την ψυχραιμία του και να μετατρέψει την κοινοβουλευτική πλειοψηφία του σε μια μορφή δικτατορίας. Μια εξέλιξη όμως στην οποία ο Ερντογάν και τα στελέχη του κόμματός του είναι πιθανόν να χάσουν τον έλεγχο.

Με λίγα λόγια, είναι πολύ δύσκολο να πει κανείς ότι αυτές οι εκλογές θα φέρουν θετικές εξελίξεις στη ζωή του τουρκικού λαού. Το αντίθετο είναι περισσότερο πιθανό, καθώς, ανεξάρτητα από το πόσο το αντιλαμβάνεται η πλειονότητα των πολιτών, υπάρχει μια μεγάλη μερίδα που γνωρίζει σαφώς ότι η Τουρκία διοικείται όχι από την Αγκυρα αλλά από τις Βρυξέλλες και την Ουάσιγκτον.

Η πολιτική εξουσία υποκύπτει στους εκβιασμούς της Εκκλησίας: Ποιο το βαθύτερο αίτιο;

του Αλέκου Τζιόλα

Κρίνοντας κανείς από τη στάση των κυβερνήσεων ΠΑΣΟΚ απέναντι στο γενικό θέμα των σχέσεων Κράτους και Εκκλησίας αλλά και από τον τρόπο ή το χρόνο ανακίνησης του ειδικότερου θέματος των ταυτοτήτων, που αποτελεί παρωνυχίδα του πρώτου, η ίδια η ανακίνησή του δεν προκλήθηκε, φαίνεται, από την τωρινή κυβέρνηση εξαιτίας ανάλογης πίστης ή σχετικής προγραμματικής της δέσμευσης, ούτε από κάποια συναφή οδηγία της Ε.Ε., ίσως ούτε από διάθεση αυτοάμυνας απέναντι στις πολιτικές επεμβάσεις της Εκκλησίας, αλλά –το πιθανότερο– από προφανή πρόθεση επίδειξης «αριστερότητας».

Το ίδιο, πιστεύω, ήθελε να δείξει η κυβέρνηση και με την πρόσφατη πρόταση του κ. Δαφέρμου για αποκλεισμό της διδασκαλίας των Θρησκευτικών από την εκπαίδευσή μας, πρόταση που αποσύρθηκε αμέσως. Έτσι το ΠΑΣΟΚ, που δεν αποτόλμησε τότε που έπρεπε το διαχωρισμό Κράτους και Εκκλησίας, τώρα, που δεν έχει πια τα «κότσια», περιορίζεται στο ρόλο επίδειξης προσποιητής θέλησης.

Ανεξάρτητα πάντως από τις πραγματικές διαθέσεις της κυβέρνησης, οι τριβές ή και οι συγκρούσεις της με την Εκκλησία δείχνουν ότι στις σχέσεις της κοσμικής εξουσίας και της θρησκευτικής υπάρχει στη χώρα μας πρόβλημα, το οποίο κατά τις πρόσφατες αυτοδιοικητικές εκλογές αναφάνηκε και πάλι με την υποψηφιότητα του κ. Τζαννετάκου και την επιτυχία που είχε η αποδοκιμασία της εκ μέρους της Εκκλησίας. Δεν έχει σημασία αν αυτή τη φορά έπληττε τη Νέα Δημοκρατία, αλλά ότι αυτό υπάρχει. Συνίσταται δε η ύπαρξή του και φανερώνεται στη δυνατότητα που έχει η Εκκλησία να εκβιάζει την

πολιτική εξουσία, χωρίς η τελευταία να μπορεί ν' ασκεί αντίστροφα τον εκβιασμό. Αυτό σημαίνει ότι πάνω από τη θεσμοποιημένη εξουσία υπάρχει μια άλλη, άτυπη και ανώτερη, η θρησκευτική. Για να συμβαίνει όμως αυτό, θα πρέπει το δικαίωμα της ανεξιθρησκείας στη χώρα μας να είναι ουσιαστικά ακατοχύρωτο, έστω κι αν αποτελεί πραγματικότητα και διατυμπανίζεται η συνταγματική του κατοχύρωση. Μόνον έτσι μπορεί να εξηγηθεί η «μονοδρομικότητα» των εκβιασμών.

Επομένως δεν μπορούμε να μιλάμε για ολοκληρωμένη εφαρμογή αυτού του δικαιώματος, αλλά για ελλιπέστατη, τη στιγμή μάλιστα που η κατοχυρωτική παρέμβαση λαμβάνει χώρα στο στάδιο της έκφρασης, δηλαδή στο δευτερογενές στάδιο, και όχι στο πρωτογενές, όπου συντελείται η γέννηση του προβλήματος. Με άλλα λόγια το δικαίωμα της ανεξιθρησκείας, από την εποχή του Διαφωτισμού ακόμη που διατυπώθηκε, εκλαμβάνεται ως δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης της θρησκευτικής πίστης, όχι όμως και ως δικαίωμα ελεύθερης διαμόρφωσης της θρησκευτικής

συνείδησης. Επομένως αφορά όχι στην ελεύθερη διαμόρφωση του περιεχομένου του αλλά στην ελεύθερη έκφρασή του, με αποτέλεσμα να μην είναι κατοχυρωμένη η ελευθερία της θρησκευτικής επιλογής και η πραγματική ανεξιθρησκεία. Γι' αυτό παρατηρούμε ότι σε όλες τις χώρες, όπου ισχύει αυτό το δικαίωμα, η κύρια θρησκεία, μπορεί και στις δυο δογματικές της εκδοχές, προστατεύεται με ανάλογες συνταγματικές προνομίες και έχει κατ' επέκταση το μονοπώλιο της καλλιέργειάς της. Στη Γερμανία δε, εκτός του ότι το κρατικό κανάλι μεταδίδει κάθε Σάββατο «το λόγο του Θεού», ο γερμανός πολίτης φορολογείται επιπρόσθετα για το θρησκευμά του.

Ανάλογες προνομίες αλλά και ιδιαίτερη προστασία από το Σύνταγμα έχει στη χώρα μας και η Ορθόδοξη Εκκλησία, με αποτέλεσμα να ισχύει και εδώ το μονοπώλιο της προβολής των δικών της ιδεών και να χρησιμοποιείται επιπλέον η εκπαίδευση ως κύριος μηχανισμός καλλιέργειάς τους. Έτσι η Πολιτεία διεκπεραιώνει ρόλο εμφύτευσης ενός συγκεκριμένου θρησκευτικού αισθήματος στους νέους, συμβάλλοντας συγχρόνως στη δημιουργία του αντίστοιχου ιδεολογικού καθεστώτος.

Συνεπώς με μια τέτοια ρύθμιση του θρησκευτικού δικαιώματος αποκλείεται κάθε ελευθερία στην επιλογή του θρησκευόμενου, γιατί λείπει η ελεύθερη διαμόρφωση της θρησκευτικής συνείδησης, ενώ ο τυχαίος ασπασμός της προνομιούχου θρησκείας προσλαμβάνει διαστάσεις ακλόνητης αντικειμενικής καθοριστικότητας και μετατρέπεται σε σταθερό ρυθμιστή αντιλήψεων, στάσεων και κοινωνικών καταστάσεων. Η καλλιέργεια εξάλλου της θρη-

σκευτικής κοσμοθεώρησης, που επιφέρει σύγχυση ανάμεσα στη θρησκευτική και επιστημονική σκέψη, συντηρεί τον ανορθόλογο τρόπο σκέψης και ζωής ως τις μέρες μας, γεγονός που παρατείνει τη ζωή των διαχωριστικών μεταξύ των ανθρώπων και διατηρεί στη βάση της μισαλλοδοξίας αποκλεισμούς και «γκετοποιήσεις». Διατηρείται ακόμη στο διηνεκές η υπονόμευση του ορθολογικού τρόπου σκέψης όπως και η ισχύς μιας εξόφθαλμης αντινομίας: Το έλλογο στοιχείο, η κοσμική δηλαδή εξουσία, που διαμορφώνεται με βάση τις διερευνήσεις και τις διαπιστώσεις της επιστήμης του Δικαίου, καλλιεργεί το αντιφατικό του, το άλογο στοιχείο των θρησκευτικών κοσμοθεωρήσεων, επωάζοντας έτσι μόνο του το «αυγό του φιδιού», που θ' αποτελεί τη μόνιμη απειλή της ύπαρξής του. Όντας όμως σε διαρκή απειλή η ύπαρξή του, βρίσκεται και σε συνεχή ομηρία, οπότε εξαναγκάζεται να υποκύπτει σε κάθε εκβιασμό που του ασκεί το «έκθρεμμά» του. Έτσι ο αμοιβαίος φόβος στη σχέση του Γιάννη με το θεριό καταλήγει να έχει μονοδρομική ισχύ: Ο Γιάννης φοβάται το θεριό αλλ' όχι και το θεριό το Γιάννη, γιατί το θεριό ως έκφραση του άλογου στοιχείου δεν έχει την αίσθηση του τραγικού, άρα ούτε και τη συναίσθηση του φόβου.

Βεβαίως θα πρέπει στο σημείο αυτό ν' αναγνωριστεί ότι στην Ευρώπη τουλάχιστον το «θεριό» μέσω της Αναγέννησης, του Διαφωτισμού και της Γαλλικής Επανάστασης «εξημερώθηκε» αρκετά και πιστεύεται πως δεν υπάρχει κίνδυνος επανεξαγρίωσής του. Διαφαίνεται όμως παράλληλα ότι δεν μπορεί να έχει κανείς απόλυτη εμπιστοσύνη στο αποτέλεσμα της εξημέρωσης. Γι' αυτό και το έλλογο στοιχείο προέβη επιπρόσθετα στη «γενναιοδωρία» να εκχωρήσει στο άλογο στοιχείο ένα μεγάλο τμήμα της δικής του εξουσίας, ώστε να υπάρχει μεταξύ τους ισορροπία δυνάμεων και να ελαχιστοποιούνται οι πιθανότητες επαναφοράς του «θεριού» σε καταστάσεις προγενέστερες της εξημέρωσης.

Στη χώρα μας όμως μια τέτοια εξημέρωση του «θεριού» λόγω διαφορετικών ιστορικών συνθηκών δεν έχει καν συντελεστεί και αυτό αντανακλάται στο πρόσωπο της Ορθόδοξης Εκκλησίας

κάθε φορά που εκδηλώνει την πολιτική της βούληση. Αυτός είναι και ο λόγος που εδώ το έλλογο στοιχείο υποκύπτει σε κάθε εκβιασμό που του ασκεί το άλογο.

Ωστόσο, αν και ελλιπέστατα κατοχυρωμένο το δικαίωμα της ανεξιθρησκείας στις δυτικές δημοκρατίες, κανείς δεν μπορεί να υποβαθμίσει την τεράστια σημασία που είχε η επίτευξη της κατοχύρωσής του. Πρόκειται για πολιτικό και κοινωνικό επίτευγμα μεγάλης ιστορικής σημασίας, για κατοχύρωση της ίδιας της αμφισβήτησης της αντικειμενικότητας της θρησκευτικής «αλήθειας». Γι' αυτή δε την κατοχύρωση απαιτήθηκαν πνευματικοί αγώνες χιλιετιών αλλά και η δυναμική παρέμβαση της Γαλλικής Επανάστασης.

Παρήλθαν ωστόσο τρεις αιώνες περίπου, αφότου ο Διαφωτισμός φιλοδόξησε και κατόρθωσε ν' αναδείξει το λόγο βασικό διαμορφωτή της κοινωνικής και πολιτικής ζωής προβάλλοντας επίμονα το αίτημα της ανεξιθρησκείας. Οι συνθήκες για την ολοκλήρωση του περιοχόμενου αυτού του δικαιώματος και της θεσμικής του κατοχύρωσης δεν έχουν ωριμάσει άραγε ακόμα; Η νομική επιστήμη, που δεν είναι υποχρεωμένη ν' αναστέλλει τη λειτουργία της εξαιτίας των διαμορφωμένων κοινωνικών και πολιτικών καταστάσεων, μήπως είναι ώρα να δει το θέμα σε όλο του το βάθος, για να διαμορφώσει τη νέα της πρόταση και να την προσφέρει για προστατευτική ασπίδα στην πολιτική εξουσία, ώστε να παύσει η τελευταία να υποκύπτει σε θρησκευτικούς εκβιασμούς;

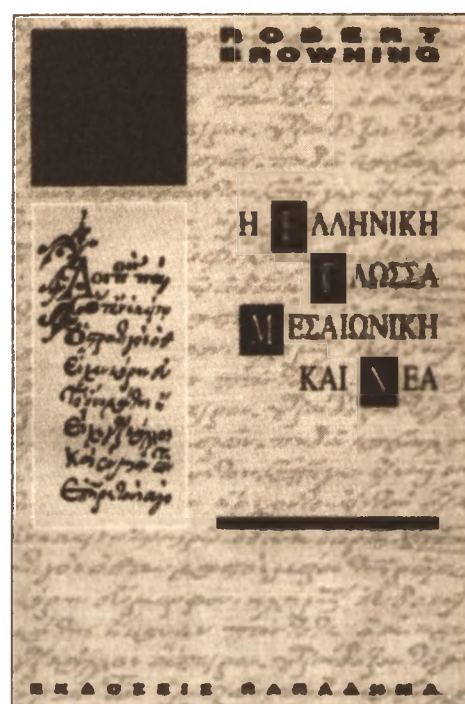
Στην αρχαία Αθήνα από τον 6ο αι. π.Χ. (και ίσως επειδή ήταν π.Χ.) ρυθμίστηκε αυτό το θέμα από το Σόλωνα, ενώ τον 5ο αι. στον ανεπανάληπτο ύμνο της δημοκρατίας του Επιτάφιου του Περικλή δεν υπάρχει καμιά αναφορά συσχέτισης της λειτουργίας της δημοκρατίας με το θρησκευτικό παράγοντα κι ούτε κάποια επίκληση στο θείο. Οι σημερινές συγκρούσεις μεταξύ πολιτικής εξουσίας και Εκκλησίας, που σημειώνονται δυόμιση χιλιάδες χρόνια αργότερα, μήπως καταδεικνύουν και την ανάλογη ποιοτική απόσταση που χωρίζει τη σημερινή μας δημοκρατία από το αρχέτυπό της;

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

ROBERT BROWNING

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΝΕΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΜΑΡΙΑ Ν. ΚΟΝΟΜΗ

Το βιβλίο «Η Ελληνική Γλώσσα Μεσαιωνική και Νέα» του γνωστού Ελληνιστή και Βυζαντινολόγου R. Browning, πάντοτε επίκαιρο, κυκλοφορεί σε τρίτη έκδοση. Το πρώτο μέρος αναφέρεται στη γλώσσα της Βυζαντινής Λογοτεχνίας, ενώ στο δεύτερο εξετάζεται το ζήτημα της Ελληνικής διγλωσσίας χθες και σήμερα. Στόχο του βιβλίου αποτελεί η κατάδειξη μιας **συνεχούς παράδοσης της Ελληνικής γλώσσας** από τα ομηρικά ποιήματα (7ος αι. π.Χ.) ως τις μέρες μας. Η ειδικότερη προσέγγιση αφορά την ανάπτυξη της Ελληνικής γλώσσας από την Ελληνιστική εποχή μέχρι σήμερα.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό
και την Παιδεία

Ιπποκράτους 8 Αθήνα

Τηλ.: 010 36.27.318

www.papadimasbooks.gr

e-mail: papadimas@atp.gr

Ποδόσφαιρο και πολιτική

Γράφει ο Νίκος Πρωινός

Εν αρχή ην το χάος. Μ' άλλα λόγια το Υπουργείο Εξωτερικών, της υπερηφάνου (και εκσυγχρονιστικής) Ελλάδος, η οποία ασκεί ως γνωστόν ανεξάρτητον πολιτικήν προασπιζόμενη τα εθνικά μας συμφέροντα γενικώς. Αν τώρα σ' αυτό το «γενικώς» συμπεριλαμβάνεται και η προώθηση της αμερικάνικης πολιτικής στην περιοχή, αυτό είναι μια άλλη ιστορία. Ή μάλλον είναι η ιστορία. Αμαρτωλή βέβαια, αλλά δε μπορεί να τα έχουμε κι όλα δικά μας. Μην είμαστε και πλεονέκτες. Τι ζόρι τραβάμε δηλαδή, αν η μισή Κύπρος είναι υπό κατοχή ή στα Ίμια δε μπορεί να υπάρξει ελληνική σημαία και για τα γίδια που πρέπει να βοσκήσουν χρειάζεται κοινό πόρισμα της μικτής κτηνοτροφικής επιτροπής των ΥΠΕΞ των δύο χωρών. Για μια παλιοβραχονησίδα (κατά το παλιόσπιτο του μακαρίτη στην Εκάλη) θα χαλάσουμε τις καρδιές μας με τους γείτονες; Είναι σοβαρά πράγματα αυτά; Κι αν ριξουμε και καμιά ζεϊμπεκιά (το μακρύ ζεϊμπέκικο του George) σε κατάσταση ευθυμίας ή έστω ευρισκόμενοι εις βαρύν (κι ασήκωτον) νταλγκάν, μετά του συναδέλφου μας υπουργού (κάτω από τα ενθουσιώδη παλαμάκια των γνωστών κλακαδόρων του στρουμποσοσιαλισμού) είναι έγκλημα; Μόνο οι ξενέρωτοι διώκτες του ρεμπέτικου μπορούν να ισχυριστούν κάτι παρόμοιο.

Ούτως εχόντων των πραγμάτων και δεδομένης της εντολής του Μεγάλου Αδελφού «βρείτε τα», οι εγκέφαλοι του ΥΠΕΞ σκέφτηκαν. Κάναμε τη περατζάδα μας με τους σεισμούς. Οι εκδρομές μας στην Πόλη καλά κρατούν –ελέω φτηνών δερμάτων–, δε συνδιοργανώνουμε το 2008 τους διεθνείς ποδοσφαιρικούς αγώνες; Κι ο Μεγάλος Αδελφός θα ευχαριστηθεί και θα προωθήσουμε την ελληνοτουρκική φιλία! Ποιον ρώτησαν γι' αυτό; Όπως πάντα κανέναν. Γιατί η άσκηση εξωτερικής πολιτικής δε γίνεται με ποδοσφαιρικές διοργανώσεις. Ακόμα κι ο Τσουκάτος το ξέρει αυτό. Άλλα πράγματα χρειάζονται και κυρίως διάλογος, ισότιμος, εντός του πλαισίου των διεθνών κανόνων δικαίου.

Έτσι φτάσαμε στην κλήρωση του ημιδιαλυμένου φέτος Παναθηναϊκού με τη Φενερμπαχτσέ. Προηγήθηκε επίσκεψη αντιπροσωπείας της τούρκικης ομάδας στην Αθήνα και γλέντια σε νυχτερινά πολιτιστικά (κατά Γιαννόπουλο) κέντρα. Για άλλη μια φορά καλλιεργήθηκε η ψευδής εικόνα ότι όλα θα πάνε καλά και θα υπερνικήσει η... φιλία των λαών. Άλλες όμως οι βουλές των Γκαγκάτσηδων (της ΕΠΟ) και άλλες των οπαδών. Οι φιλαθλοι του Παναθηναϊκού δέχτηκαν ομοβροντία από πέτρες στο γήπεδο πριν τον αγώνα. Κι αν αυτό εντάσσεται στη σημερινή μορφή του ποδοσφαίρου (δείτε τι έγινε στο ίδιο γήπεδο, με την ίδια ομάδα και με αντίπαλο όχι ελληνική, αλλά την τουρκική Γαλατά Σεράι), η κατάσταση στο γήπεδο έγινε εκρηκτική, όταν ξεδιπλώθηκε πανό 80 μέτρων (!) με τον τίτλο «Ιστανμπούλ από το 1453 – Θάνατος για

εσάς». Τα αίματα άναψαν κι εκείνη τη στιγμή ο υπουργός των Εξωτερικών μας, μετά του κ. Λιάνη και του κ. Βενιζέλου εμφανίστηκαν μειδιώντας να μπαίνουν στον αγωνιστικό χώρο χαιρετώντας τους φιλάθλους.

Έτσι εκσφενδονίστηκαν μερικά πλαστικά καθίσματα από την κερκίδα των πράσινων προς την παρέα και ξεκίνησε ο αγώνας. Όχι ο ποδοσφαιρικός. Αλλά αυτών που επιμένουν σε εκδίκηση για όσα έγιναν εντός και εκτός γηπέδου και αυτών που ορθώς μεν προτάσσουν την ομαλή διεξαγωγή της ρεβάνς, αλλά με μεθόδους που ρίχνουν λάδι στη φωτιά. Όπως ο τύποις πρόεδρος της ΠΑΕ Παναθηναϊκός Φιλίππιδης που έχει αποδειχτεί κι από το παρελθόν επικίνδυνος για την ομάδα (απλά υπενθυμίζουμε τα επεισόδια με τον Ολυμπιακό πέρυσι στη Λεωφόρο). Ανέστειλε τη δραστηριότητα των οργανωμένων οπαδών (προσωρινά λέει) και αύξησε υπέρμετρα τις τιμές των εισιτηρίων, αποκλείοντας έτσι τη δυνατότητα εισόδου στο γήπεδο φιλάθλων χαμηλού οικονομικού εισοδήματος. Ίσως στο μέλλον αποφασίσει να διαθέτει εισιτήρια μόνο στους κατόχους 4Χ4. Αλλά ας μη ξεχνά το κάζο Τζαννετάκου.

Στην Πάτρα ακούστηκαν υβριστικά συνθήματα σε βάρος της ΠΑΕ και του ΥΠΕΞ για την πολιτική τους. Τι θα γίνει με τη ρεβάνς δε γνωρίζουμε. Αλλά ανεξάρτητα από το αποτέλεσμα του αγώνα, ξεκίνησε μια μεγάλη κόντρα που ναι μεν μοιάζει με ενδοοικογενειακό καυγά των πράσινων, αλλά ουσιαστικά έθεσε για πρώτη φορά σε αμφισβήτηση το εγχείρημα του 2008. Αυτοί που αποφασίζουν πρέπει να το ξανασκεφτούν πριν είναι αργά. Γιατί αν δε θρηνήσαμε θύματα αυτή τη φορά, τίποτα δεν αποκλείει κάτι τέτοιο για το μέλλον που οραματίζονται οι «εγκέφαλοι» του ΥΠΕΞ. Ας αφήσουν το ποδόσφαιρο ήσυχο κι ας μη μπερδεύουν τις μπ... με τις βούρτσες κατά πως θα 'λεγε κι ο Γεωργίου του Φίλαθλου.

ΠΛΑΤΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΕΙΣ. ΣΗΜΕΙΩΜΑ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ - ΕΡΜ. ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Ν.Μ. ΣΚΟΥΤΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ο Πλάτων γνωρίζει ότι η κατάσταση που διαμορφώνεται σε ένα κράτος είναι συνάρτηση του ήθους: της αρετής και της δικαιοσύνης πρωτίστως των αρχόντων (άφοῦ τελικά μόνον ἀτομικὰ προσδιορισμένοι ἄνθρωποι ἄρχουν κι ὄχι «οἱ νόμοι» ἢ «οἱ ἰδέες» ἢ «ὁ λαός») ἀλλὰ καὶ τῆς ἠθικῆς οὐσίας που θὰ ὑπάρχει στοὺς ἀρχομένους. Ὑπὸ αὐτοὺς τοὺς ὅρους ἡ παιδεία προβάλλει ὡς μιὰ ρεαλιστικὴ δυνατότητα, ἴσως ἡ μόνη ρεαλιστικὴ δυνατότητα· καὶ ὁ Πλάτων στηρίζει τὰ πάντα σ' αὐτήν, στὴ διάπλαση τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς προσωπικότητας (τῆς μόνης πραγματικῆς διαλεκτικῆς σύνθεσης στὴ ζωὴ) ἔχοντας τὴν τραγικὴ ἐπίγνωση ὅτι αὐτὸ που ὅλο κι ὅλο μπορούμε νὰ ἀντιτάξουμε σὰν ἀνάχωμα στὴν πλημμυρίδα τοῦ κακοῦ εἶναι ἡ γνώση, ἡ ἀρετὴ, ἡ ὁμορφιά.

Ν. Μ. Σ.

εκδόσεις ΠΟΛΙΣ

ΟΜΗΡΟΥ 32, ΤΗΛ. 36 43 382, FAX 36 36 501, e-mail: polis@ath.forthnet.gr

Επισημαίνουμε

Το Σοκ του '70

Για μια τέχνη σταθερά πολιτική

(Με αφορμή μια έκθεση στον τεχνχώρο «Το Μήλο»)

Η κληρονομία της δεκαετίας του '60 προς τα παιδιά που την άφησαν πίσω για να διαβούν πιο έμπειροι το κατώφλι των πρώτων χρόνων του '70, περιέκλειε το αναζωογονητικό άρωμα μιας υπερβατικής ελευθεριότητας, μιας διάθεσης για την εκτόξευση ενός ανατρεπτικού χιούμορ μέσα από διάφορες μορφές τέχνης, που ασκούν κριτική απελευθερωμένες από κάθε ηθικοπλαστικό κίνητρο. Όλες αυτές οι εκφράσεις σε επίπεδο τέχνης αποκτούν το χαρακτήρα μιας πολιτικής πράξης η οποία δεν αυτοθαυμάζεται με το να δηλώνει ότι προχώρησε σε άλλη μια μορφή πολιτικής παρέμβασης. Η επιτυχία αυτού του κινήματος του '70 –επιτρέπεται σε κάποιον παρατηρητή σήμερα να πει– ήταν ότι «διέβρωσε» δημιουργικά και καθοριστικά τη συνείδηση των μετέπειτα γενεών, εμφυτεύοντας την έννοια της «πολιτικής» πράξης σε μια κατηγορία σημερινών καλλιτεχνών που δηλώνουν αυτάρεσκα ότι επ' ουδενί τούς απασχολεί η πολιτική. Τι πιο ωραία ομολογία ότι η πολιτική στροβιλίζεται στις λεωφόρους της αδιάπτωτης έμπνευσής τους; Η πολιτικοποίηση εγκαθίσταται ουσιαστικά στην μεταπολιτευτική Ελλάδα του 1974 με ολίγη καθυστέρηση λόγω συνταγματαρχών. Ό,τι είχε συμβεί στον κόσμο στα χρόνια του '60, στην ελληνική επικράτεια το πληροφορούμαστε ουσιαστικά μετά το 1974. Το κλίμα της εποχής διοχετεύεται μεταξύ άλλων και στην εικαστική δημιουργία. Ήδη από τη δεκαετία του '60 ο πολεοδόμος Κωνσταντίνος Δοξιάδης, ο αρχιτέκτων Τάκης Ζενέτος, ο συνθέτης Ιάνης Ξενάκης, ο γλύπτης Τάκης, ο εικαστικός και μαθηματικός Παντελής Ξαγοράρης και ο Νίκος Κεσσανλής προετοιμάζουν την ελληνική κοινωνία για μια μελλοντική κατάσταση πατώντας στην εμπειρία του φουτουρισμού, του μοντέρνου κινήματος στην αρχιτεκτονική και των μεγάλων ουτοπιών του 20ού αιώνα.

Η γκαλερί «Δεσμός» αποτέλεσε έναν πολιτιστικό χώρο που προσέφερε την δυνατότητα έκφρασης σε πολλούς καλλιτέχνες ανεξάρτητα από εμπορικές σκοπιμότητες. Στις εκθέσεις του «Δεσμού» περνούν οι κυριότερες εμμονές της δεκαετίας του '70 και ταυτόχρονα συμπυκνώνονται οι πιο τολμηρές καλλιτεχνικές αρχές του 20ού αιώνα. Με τις ανησυχίες τους στο χώρο της Γεωμετρίας πειραματίζονται ο Απέρης, η Κονταράτου, ο Μίχας. Τη σχέση με το φυσικό ή τεχνητό περιβάλλον εξερευνούν ο Γαίτης, ο Κανιάρης... Στην περφόρμανς επιδίδονται ο Θόδωρος, ο Λαζόγκας, ο Λογοθέτης... Από κοντά και ο Αλέξης Ακριθάκης.

Το πολιτικό στοιχείο θα περάσει κυρίως μες από το έργο της Χρύσας Ρωμανού, η οποία θα διαπραγματευθεί και τις αστικές ψυχογεωγραφίες των Καταστασιακών και των νεότερων της «γενιάς του '70», της λεγόμενης Σχολής των Αθηνών (Μπότσογλου, Ψυχοπαίδης, Βαλαβανίδης, Κατζουράκης, Δίγκα, Σκουλάκης). Στις αρχές του 21ου αιώνα με την πολιτική κατάσταση να κινείται στα όρια της απαθούς στασιμότητας και τα κοινωνικά κινήματα ν' αρθρώνουν δειλά την παρουσία τους στα πλαίσια κοινωνικών μειοψηφιών, το έργο τέχνης καλείται να εκφράσει τις εσωτερικές διαδρομές και διαθέσεις μιας κοινωνίας που επιμένει ν' αρνείται τον εαυτό της καλυπτόμενη από τα εκκεντρικά ρούχα διασκεδαστικών πλην υποτιθέμενων πρωτοποριών.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ

- Στις 5/11 εγκαινιάσθηκε η νέα έκθεση του Μουσείου Μπενάκη «Εικόνες 14ου-18ου αι. από τη συλλογή της Ρένας Ανδρεάδη». Παρουσιάζει 27 από τις εικόνες της συλλογής που η συλλέκτρια δώρισε στο Μουσείο πριν το θάνατό της, συλλογής εξαιρετικά αξιολογής, που διακρίνεται για την ποικιλία της θεματικής των έργων και προσφέρει ένα πανόραμα της των ελληνικών φορητών εικόνων από τον 14ο ως τον 18ο αι. Διάρκεια ως 5/12.

- «Disturb» είναι ο τίτλος της ομαδικής έκθεσης νέων εικαστικών δημιουργών, ελλήνων και ξένων (με έργα ζωγραφικής, γλυπτικής, φωτογραφίας, video-art και εγκαταστάσεις), που πρωτοπαρουσιάστηκε στην Ύδρα το καλοκαίρι και από τις 9/11 έως τις 10/1/03 παρουσιάζεται στον νέο χώρο τέχνης LAB Art Projects (Μιαούλη 6, 105 64 Αθήνα).

- Έκθεση φωτογραφίας με θέμα τον Καύκασο και τίτλο «Ερεβάν, Μπακού, Τυφλίδα - Ματιές από το χθες στο σήμερα» παρουσιάζεται από την προηγούμενη Κυριακή 10/11 και μέχρι τις 2/12 στο Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης (Εγνατίας 154, Θεσ/νίκη). Σίγουρα αξίζει να την επισκεφθείτε.

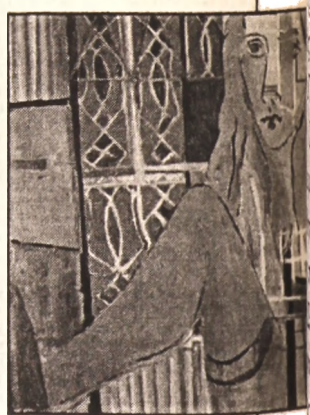
- Η γκαλερί Καλφαγιάν (Καψάλη 6, Αθήνα) παρουσιάζει τις μέρες αυτές και μέχρι τις 7/12 την έκθεση ζωγραφικής του Τάσου Παυλόπουλου με νέα, πολύ ενδιαφέροντα έργα του σημαντικού αυτού δημιουργού.

- Τη νέα δουλειά του φωτογράφου Στέλιου Σκοπελίτη μπορείτε να δείτε στη Γκαλερί 7 (Ζαλοκώστα 7, κέντρο Αθήνας), στην έκθεσή του με τίτλο «Αιολική Μάνη», μέχρι τις 30/11.

- Έκθεση ζωγραφικής της Αναστασίας Μπρίσκολα φιλοξενείται μέχρι τις 23/11 στην Astra Galerie (Καρυάτιδων 8, Ακρόπολη).

- Έκθεση ζωγραφικής της Κλεοπάτρας Μουσελά παρουσιάζει από τις 11/11 έως τις 7/12 η Diana Gallery (Αρμούδιου 10, Βαρβάκειος Πλατεία).

- Στις 14/11 στη γκαλερί Ζουμπουλάκη (Πλατεία Κολωνακίου 20) εγκαινιάστηκε αναδρομική έκθεση με κοσμήματα του γλύπτη Takis. Διάρκεια έως 29 Νοεμβρίου.

Σωτήρης Λέτσιος

Για τον Μάνο Λοΐζο

Έκθεση γυναικών σκιτσογράφων

Ο ήλιος πάντα προβάλλει από μια φωτογραφία του Μάνου Λοΐζου. Και μια φωτογραφία του Μάνου Λοΐζου έχει πάντα δύναμη. Την ίδια σχεδόν δύναμη και τρυφερότητα που έχουν τα τραγούδια του.

Βρήκαμε ενδιαφέρον το τεύχος 7 του περιοδικού *Μετρονόμος*, το οποίο έχει ένα εκτεταμένο αφιέρωμα στον Λοΐζο.

Στις 17 Σεπτεμβρίου συμπληρώθηκαν είκοσι χρόνια από τον θάνατό του.

Στα κείμενα του αφιερώματος συγκαταλέγεται και δωδεκασέλιδο φωτογραφικό οδοιπορικό από το προσωπικό αρχείο του Μάνου Λοΐζου.

Ο *Μετρονόμος* εκδίδεται από την ομώνυμη, μη κερδοσκοπική Εταιρεία Μελέτης Ελληνικής Μουσικής. Περιλαμβάνει άρθρα και θέματα που αφορούν στην ελληνική μουσική και το τραγούδι και κυκλοφορεί κάθε τρεις μήνες.

Το Δίκτυο Ανατολικής Ευρώπης για τα Δικαιώματα των Σκιτσογράφων διοργανώνει διεθνή έκθεση σκίτσου, αποκλειστικά με έργα γυναικών σκιτσογράφων, με θέμα: «Γυναίκες σκιτσογράφοι σχεδιάζουν για την ελεύθερη έκφραση». Τα έργα πρέπει να είναι πρωτότυπα (όχι φωτοαντίγραφα), σχεδιασμένα με τη χρήση οποιασδήποτε τεχνικής μεθόδου, ενώ θα πρέπει να συνοδεύονται από μια φωτογραφία και ένα συνοπτικό βιογραφικό σημείωμα της δημιουργού, στα αγγλικά. Η κάθε σκιτσογράφος μπορεί να αποστείλει απεριόριστο αριθμό έργων, από τα οποία θα επιλεγούν έως και 5 έργα.

Τα έργα θα πρέπει να αποσταλούν έως τις 15 Ιανουαρίου 2003 :
Angela Ionita

CARTOONISTS RIGHTS NETWORK EAST EUROPE
Str-Eminescu, Nr-28A, Sc-A, Ap-27, 2000-Pioiesti, Romania
Για περισσότερες πληροφορίες στην ηλεκτρονική σελίδα:
www.interplus.ro/smileclub

Β Ο Μ Β Ι Δ Ι Α πολιτιστικής Α Φ Α Σ Ι Α Σ

• BPO χέστους πανελλαδικά.

• Αρκεί να μην (ξανα)βρέξει και στην Κύπρο. (Το πιάσατε το υπονοούμενο που θάλεγε κι ο πρόεδρος!)

• Πάντως μέλλοντες πρωθυπουργοί Τζεμ-Γιωργάκης - γιοκ!

• Αλήθεια, το α-Τζεμ πιλάφι με γιαούρτι δεν φτιάχνεται;

• Απ' την άλλη, Σημίτης-Γιωργάκης «επιλύουν» το Κυπριακό. Τους έχετε εμπιστοσύνη; Ούτε κι εγώ!

• Οι Αποστόλοι Ανδρέας και Τίτος να βάλουν το χέρι τους.

• Κουίζ: Πώς λέγεται γιαουρτωμένος έλλην υπουργός εν Τουρκία;

• Γιωργοντλού!

• Πρόεδρε, έδιωξες τον Λεμονή, τον Κόλλια, τον Μητρόπουλο. Τον Λούβαρη πότε θα τον διώξεις;

• Σκέφτομαι πως αν πηγαίνουν τόσο καλά οι επιχειρήσεις του κ. Κόκκαλη όσο και

ο «Θρύλος», δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο κυρ Σωκράτης είναι ιδιοφυΐα.

• Εκτός κι αν τα κάνει αυτά ο πρόεδρος επειδή κατά βάθος -και από παλιά- είναι πανάθα.

• Δεν πα να διαφήμιζε εκ του πονηρού η «Ελευθεροτυπία» το «συνοικέσιο» ΠΑΣΟΚ-ΣΥΝ, εκνευρίζοντάς μας απίστευτα;

• Στην πραγματικότητα έχουμε «τέσσερις κηδείες και κανένα γάμο».

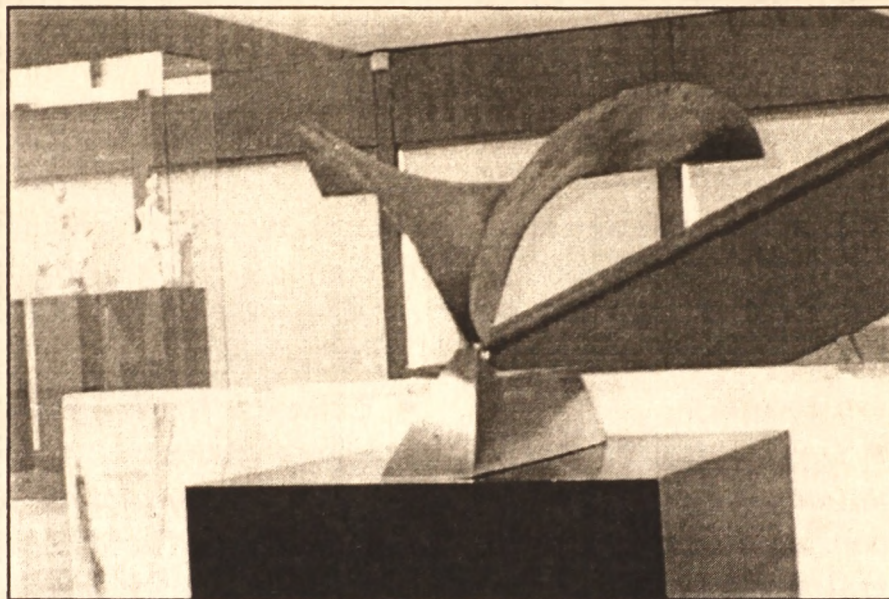
• Πώς το λέει το λαϊκό δίστιχο;

• «Με κουμπάρο το Λαλιώτη / κάθε σχέση ματαιιότη».

• Σκέφτομαι και μελαγχολώ: Η αισθητική αυτής της δύσμοιρης πόλης περνά από τον Αβραμόπουλο και τον Λαλιώτη στην Γιάννα, τη Ντόρα και τη Βάσω...

• Κερασάκι στην τούρτα ο Καλατράβα με κι ας κλαίω!

• Κρίμα όμως τόση κομπίνα με εκθέσεις, προβολές κ.λπ., γιατί τελικά δεν προλαβαί-

Καλατράβα με... Χαλεπά στο βάθος. Χαλεποί καιροί για την τέχνη.

νει ν' ανακαινίσει το Ολυμπιακό Στάδιο, όπως διαβάζουμε στην «Ε» της 8 και 9.11.

• Πρόλαβε όμως να πληρωθεί!

• Ο υφυπουργός του ΥΠΠΟ κ. Αλευράς δηλώνει:

• «Είναι μεγάλη η δυσκολία του έργου από πλευράς τεχνικών χαρακτηριστικών και μεγάλη η πιθανότητα να μην κατασκευαστεί τελικά...»

• Τουλάχιστον, κ. υφυπουργέ, πείτε στην κ. Πλάκα της Πινακοθήκης ν' αποσύρει το «γλυπτό» του Καλατράβα από την αίθουσα που είναι ο Χαλεπάς, πρώτον

γιατί είναι ιεροσυλία και δεύτερον γιατί δεν υφίσταται πλέον λόγος. (Δες φωτοτό.)

• Προπαγάνδα - γιοκ.

• Τι ντέρμπι Παναθηναϊκού-Φενερμπαχτσέ μου λέτε!

• Το πραγματικό γίνεται ανάμεσα σε Ντένις Όσβαλτ και Βενιζέλο.

• Όπου άλλος είναι ο Ντένις κι άλλος είναι βέβαια ο τρομερός! (στο σούμο).

• Ευτυχώς πάντως που ο κ. πρωθυπουργός μέσα στο Δεκέμβριο θα εγκαινιάσει, όπως μας υποσχέθηκε, ένα μεγαλεπήβολο έργο...

• Το μητροπολιτικό πάρκο

«Η προσευχή του ακροβάτη»

«Η προσευχή του ακροβάτη» είναι μια παράσταση με έργα του Μάνου Χατζιδάκι, η οποία θα παρουσιασθεί στη μουσική σκηνή Αθηνά (Λ. Ποσειδώνος 3, Ν. Φάληρο) για τέσσερις βραδιές.

Ο Ηλίας Λιούγκος είναι ένας από τους αντιπροσωπευτικούς ερμηνευτές του έργου του Μάνου Χατζιδάκι. Την Παρασκευή 29 και το Σάββατο 30 Νοεμβρίου και την Παρασκευή 6 και το Σάββατο 7 Δεκεμβρίου θα παρουσιάσει κορυφαίες στιγμές από το έργο του Μάνου Χατζιδάκι, έτσι ακριβώς όπως τις διδάχθηκε από τον συνθέτη.

Θα ακουστούν αποσπάσματα από τους κύκλους έργων *Μεγάλος Ερωτικός*, *Αντικατοπτρισμοί*, *Παράλογα* καθώς και τραγούδια από τη *Λαϊκή* και τη *Ρωμαϊκή Αγορά*.

Η μουσική επιμέλεια του προγράμματος ανήκει στον Θόδωρο Κοτεπάνο, συμμετέχει η Ελένη Μιχαλοπούλου και ερμηνεύουν οι μουσικοί: Διονύσης Βερβιτσιώτης-βιολί, Μαρίνος Γαλατσινός-κλαρίνο, Θόδωρος Κοτεπάνος-πιάνο, Theo Lazarou-κοντραμπάσο, Τάσος Μυσιρλής-βιολοντσέλο.

Ίσραελ Χόροβιτς από τη «Θεατρική Σκηνή»

Το έργο του σύγχρονου αμερικανού συγγραφέα Ίσραελ Χόροβιτς *Line-n γραμμή* σε σκηνοθεσία Αντώνη Αντωνίου παρουσιάζει για πρώτη φορά στη χώρα μας η «Θεατρική Σκηνή» (Νάξου 84. Πλατεία Κολιάτσου).

Πρωταγωνιστεί ο ίδιος ο Αντώνης Αντωνίου, μαζί με τους ηθοποιούς Νατάσα Ασίκη, Βασίλη Μπατσακούτσα, Κώστα Κουτσολέλο και Σωτήρη Τσακομίδα.

με τα δάση και τα ρυάκια στο πρώην αεροδρόμιο του Ελληνικού: Έναν μοναδικό πνεύμονα πρασίνου.

- Ενώνοντας τα πρανή του Υμηττού με τη θάλασσα μέσω άφθονης χλωρίδας και πανίδας (Σέντραλ Παρκ ένα πράγμα).

- Τι γοητευτικό όνειρο! Νά και σε κάτι που θα ωφεληθούν οι κατά τ' άλλα τσιμεντολυμπιακοί αγώνες.

- Στο να ονειρευόμαστε τι θα μπορούσαμε να είχαμε κάνει.

- Το 2004 έπρεπε κυρίως να το σπονσοράρουν τα τσιμέντα TITAN. Το πιάσατε το υπονοούμενο!

- «Κομπίνες, ντόπα* και μπετόν / το μήνυμα των Ολυμπιακών»: η Νεολαία ΠΑΣΟΚ στον Γ. Λιάνη.

- Όπως επίσης εξαιρετικό έργο θα είναι η πεζοδρομηση και δενδροφύτευση του αρχαίου μαραθώνιου δρόμου – μια ιδέα του Στέφανου Μάνου που μας ξαναθύμισε τις προάλλες ο Γιάννης Τριάντης.

- Κι άλλο ένα όνειρο για την Ελλάδα του μέλλοντός μας.

- Τουλάχιστον ας μας επι-

τρέπεται να ονειρευόμαστε ακόμη.

- Τι άλλο μαθαίνω; Πως και οι αστυνομίες Σκοπίων και Βελιγραδίου βοηθούν τη δική μας στην εξάρθρωση της τρομοκρατίας.

- *Ιντέλιτζενς Σέρβοι*.

- Επιλεκτική εξάρθρωση, βεβαίως-βεβαίως.

- Έχω κι ένα ευχάριστο: ο πολύς κ. Φώτης Παπαθανασίου, αντιδήμαρχος πολιτισμού και απαξοπαντάρχης του Αβραμοπούλου δεν επανεξελέγη. Είχαν και μερικά καλά οι τελευταίες πολυέξοδες, ανούσιες και –κυρίως– ανώφελες εκλογές.

- Εμείς θα θυμόμαστε την πλήρη ανυπαρξία πολιτιστικής πολιτικής απ' τον Δήμο και τη λειτουργική υποβάθμιση χώρων όπως το Γκάζι ή το «Μελίνα Μερκούρη».

- Όπως επίσης την δραματική εγκατάλειψη αθλητικών κέντρων όπως το Ρουφ και το Σεράφειο Κολυμβητήριο, στο οποίο ακόμη, παρά την επικινδυνότητά του λόγω των τελευταίων σεισμών, εξακολουθούν να σιτίζονται οι πένητες της πόλης και να στεγάζονται σε κούτες δεκάδες σύγχρονοι

τρογλοδύτες!

- Αυτό θα πει κοινωνική πολιτική.

- Άσχετο; Κάντε κάτι για τις εκκωφαντικές-προκλητικές εξατμίσεις των δίκυκλων. Μια πόλη στα όρια της υστερίας.

- Κατά τ' άλλα τα υπόγεια του Σεράφειου Κολυμβητηρίου ήταν ο χώρος όπου ο φιλομειδής δήμαρχος «δεξιωνόταν» μπροστά στις κάμερες κάθε Πάσχα και Χριστούγεννα τους άστεγους αυτής της πόλης.

- Φιλομειδής φρίκη, φρικώδης κοροϊδία.

- Τα του Κυπριακού θα σας τα πουν άλλοι αρμοδιότεροι.

- Εμείς πειράζει που ανησυχούμε με την πληθώρα των εγγυητών;

- Έχετε περάσει απ' το Μέγαρο; Έχουν στηθεί λόφοι, λοφάκια κι έχουν ανοιχθεί χαράδρες, ώστε να φθάσουν τ' ανοικοδομήσιμα επίπεδα στα επίπεδα των γύρω δρόμων.

- ...Και να καλυφθεί η παρανομία δια παρανομίας.

- Νυν υπέρ πάντων η ελληνική νομοθεσία.

- (Αρκεί να νομοθετούμε

προσωπικώς.)

- Όπως νομοθέτησε αυτοπροσώπως η Βουλή για να μοιράσει Mercedes στους βουλευτές της.

- Εύγε, κ. Πρόεδρε!

- Πάνω που είμασταν έτοιμοι να σας συγχαρούμε για την εξαιρετική τοποθέτηση στο περιστύλιο της Βουλής ενός εθνικού έργου: της γλυπτικής Ζωφόρου του Χρήστου Καπράλου με θέμα τον Πόλεμο, την Κατοχή και την Αντίσταση.

- Μια μοναδική σύνθεση της νεότερης τέχνης μας, δουλεμένη με δωρικό-επικό τρόπο, έτσι ώστε το λαϊκό να καθίσταται υψηλή έκφραση.

- Βέβαια η κυρία που την ανέλυε ενώπιον ανέραστων πολιτικών και ανέραστων «ειδικών» έλεγε άρες-μάρες, αλλά – μικρό το κακό.

- «Ο άνθρωπος δεν μπορεί ν' αγαπήσει τον εαυτό του, αν πρώτα δεν τον καταδικάσει.» Τζων Χριστοφόρου.

- Θεέ μου, φύλαγέ με από τους φίλους μου. Τους εχθρούς μου τους ξέρω.

- Φίλοι, άμα λες την αλήθεια, γιοκ.

Μανωλάκης ο βομβιστής

Cevat Çapan - Ahmet Yorulmaz: Μια γέφυρα για τα Ελληνικά Γράμματα από τα Χανιά του χθες στην Τουρκία του σήμερα

Από αριστερά: Ο Τζεβάτ Τσαπάν, ο εκδότης του περιοδικού και ο Νομάρχης Χανίων Γιώργος Κατσανεβάκης στο γραφείο του στη Νομαρχία.

Στο γεμάτο από κόσμο χώρο των Νεωρίων στο παλιό ενετικό λιμάνι στα Χανιά έγινε το βράδυ της Δευτέρας 11 Νοεμβρίου η συνάντηση με δυο εξέχοντες τούρκους λογοτέχνες που οργάνωσαν η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Χανίων και το περιοδικό *Αντί*. Ο Τζεβάτ Τσαπάν και ο Αχμέτ Γιορουλμάζ, των οποίων οι γονείς είχαν γεννηθεί στα Χανιά και έφυγαν το 1924 με τη συμφωνία ανταλλαγής των

πληθυσμών, έμειναν τρεις μέρες στη γενέθλια πόλη των γονιών τους και με συγκίνηση περπάτησαν στα σοκάκια της πόλης αναζητώντας τα ίχνη μιας παλιότερης εποχής.

Στην πόλη αλλά και τα χωριά που επισκέφθηκαν συνάντησαν τους συμπολίτες των γονιών τους και έγιναν δεκτοί με αγάπη και ενδιαφέρον από τους Χανιώτες. Ένωσαν οικεία και φιλικά και αναγνώρισαν τους εαυτούς τους σαν

Χανιά, η παλιά πόλη. Φωτογραφία του 1927, της Nelly.

Χανιώτες. Τους συνόδευαν η σύζυγος του Τζεβάτ, κυρία Γκιονούλ Σιπαχί Τσαπάν και η κόρη τους Λεϊλά Τσαπάν καθώς και άλλο ένα ζεύγος Τουρκοκρητικών από το Αίβαλί, ο Ερσίν και η Σερβέτ Τας. Ο πατέρας του Ερσίν είχε πριν την ανταλλαγή το επίθετο Ζαμπετουλάκης...

Στην εκδήλωση είχαν έρθει πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία που ζουν σήμερα στα Χανιά, καθώς και πολλοί Χανιώτες αλλά και Ρεθυμνιώτες, Ηρακλειώτες και άλλοι Κρητικοί από χωριά, μέχρι και από τη μακρινή Σητεία.

Η έναρξη έγινε με θερμό χαιρετισμό από το Νομάρχη Χανίων, κ. Γιώργο Κατσανεβάκη, και τον εκδότη του περιοδικού *Αντί*.

Στη συνέχεια πήρε το λόγο ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Κρήτης Αλέξης Πολίτης, που ήταν και ο συντονιστής της εκδήλωσης, και μίλησε για τις «Σχέσεις της ελληνικής και της τουρκικής διανόησης». Στη συνέχεια η μεταφράστρια τουρκικής λογοτεχνίας Άνθη Καρρά παρουσίασε τον Αχμέτ Γιορουλμάζ και το έργο του σε μια ομιλία με τίτλο «Μεγαλώνοντας με Χανιώτικες μνήμες στο Αίβαλί του Κόντογλου». Ο Αχμέτ Γιορουλμάζ, αφού αναφέρθηκε με συγκίνηση στις μνήμες των προγόνων του και τις αναζητήσεις του στα Χανιά, διάβασε μικρά απο-

Ο Αχμέτ Γιορουλμάζ, ο Αλέξης Πολίτης και η Άνθη Καρρά.

Εκλογές και κόμματα

Από το βιβλίο του Αχμέτ Γιορουλμάζ *Οι γενιές*, δημοσιεύουμε δύο σύντομα αποσπάσματα που έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον μετά τις πρόσφατες εκλογές στην Τουρκία. Μας φέρνει 56 χρόνια πίσω αλλά μας θυμίζει και πολλά ανάλογα από τη δική μας χώρα.

Στις εκλογές του 1946 η ψηφοφορία είχε γίνει σε ανοικτό χώρο ενώ η καταμέτρηση των ψήφων σε κλειστό. Κάποιοι εκπρόσωποι του Λαϊκού Κόμματος στο Αϊβαλί, κατά την καταμέτρηση των ψήφων που γινόταν στον πάνω όροφο του Δημαρχιακού Μεγάρου, παίζανε λίγο με τ' αποτελέσματα και κατάφεραν να παρουσιάσουν ότι το κόμμα τους είχε πλειοψηφήσει ενώ είχε συμβεί το αντίθετο. Οι Δημοκράτες όμως είχαν πληροφορηθεί απ' τους δικούς τους παρατηρητές στις κάλπες ότι είχαν πλειοψηφήσει με μεγάλη διαφορά. Όπως λοιπόν είχαν καταλάβει την απάτη που τους είχαν στήσει αυτοί οι βασιλικότεροι του βασιλέως Λαϊκοί, οι οπαδοί του Δημοκρατικού Κόμματος οργάνωσαν στους γύρω απ' το Δημαρχιακό Μέγαρο δρόμους μια μεγάλη συγκέντρωση διαμαρτυρίας που κράτησε ως αργά τη νύχτα. Οι κραυγές «γιου!... γιου!», τα σφυρίγματα, οι φωνές θύμιζαν επανάσταση!

Μεταξύ αυτών των Δημοκρατικών συγκαταλέγονταν κι ο τουρκοκρητικός κουρέας Χασάν, ο οποίος μέσα σ' εκείνο το πανδαιμόνιο, ξεσκίζοντας το λαρύγγι του, φώναζε προς τον πάνω όροφο του Δημαρχιακού Μεγάρου χρησιμοποιώντας τις παλάμες του σαν ντουντούκα. Στη συνέχεια ο Σαμακά Χουσεϊν φώναξε τα ίδια:

— Κλέφτες!... Ρεζίληδες!... Δεν ντρέπεστε!...

Σ' όλους αυτούς απάντησε απ' τον πάνω όροφο ο Μυτιληνιός μπακάλης Χουσεϊν, που ήταν μέλος της επιτροπής, σε πολύ υψηλό τόνο.

— Εμείς ανήκουμε στο κόμμα που

Από αριστερά: Αχμέτ Γιορουλμάζ, Τζεβάτ Τσαπάν, Γκιονούλ και Λεϊλά Τσαπάν, στο κλείσιμο της εκδήλωσης.

σπάσματα από το βιβλίο του *Οι γενιές*.

Μετά το διάλειμμα και πάλι η Άνθη Καρρά αναφέρθηκε στο συγγραφικό και μεταφραστικό έργο του Τζεβάτ Τσαπάν, είχε την ευκαιρία να διαβάσει μερικά ποιήματά του και μίλησε για «Τα μελωδικά ακούσματα της μητρικής κρητικής γλώσσας στη μετάφραση της νεοελληνικής και παγκόσμιας ποίησης».

Τελευταίος μίλησε ο Τζεβάτ Τσαπάν αναφερόμενος στην «Επιστροφή του στα Χανιά».

Παρεμβάσεις έγιναν από την Λεϊλά Τσαπάν και την Γκιονούλ Σιπαχί. Η Ρεθυμνιώτισσα κ. **Μαρία Τσιριμονάκη**, που έχει γράψει ένα ωραίο και κατατοπιστικό βιβλίο με μαρτυρίες για τους μικρασιάτες πρόσφυγες που ήρθαν στην Κρήτη και τους Τουρκοκρητικούς που έφυγαν, αναφέρθηκε στο πρόβλημα της προσφυγιάς. Τέλος, η χανιώτισσα συγγραφέας κ. **Κλεοπάτρα Πρίφτη** αναφέρθηκε κι αυτή στα παλιά ταραγμένα χρόνια, καταθέτοντας οικογενειακές μαρτυρίες.

Η εκδήλωση κράτησε ως αργά διατηρώντας αμείωτο το ενδιαφέρον του κοινού. Όλοι ανακάλυψαν κοινές ρίζες και διαπίστωσαν το πλήθος των κοινών στοιχείων και καταβολών που δένουν τους απλούς πολίτες των δύο χωρών που ενώνει το Αιγαίο.

Το *Αντί* θέλει να ευχαριστήσει και από τις στήλες του όλους όσους συνέβαλαν στην επιτυχία της εκδήλωσης. Πρώτα τον Νομάρχη Χανίων κ. Γιώργο Κατσανεβάκη, καθώς και τους εκατοντάδες ανθρώπων που είτε παραβρέθηκαν στην εκδήλωση είτε αγκάλιασαν

με θέρμη τους καλεσμένους μας, όπου κι αν βρέθηκαν. Ιδιαίτερα ευχαριστούμε την κ. Έμυ Παπαβασιλείου που είχε την κεντρική ευθύνη οργάνωσης της εκδήλωσης για τις προσπάθειές της στην προετοιμασία της υποδοχής αλλά και την αντιμετώπιση πλήθους πρακτικών προβλημάτων. Τέλος θέλουμε να ευχαριστήσουμε όλους τους ομιλητές και τον καθηγητή Αλέξη Πολίτη. Αλλά θα πρέπει να τονίσουμε την ιδιαίτερη συμβολή της Άνθης Καρρά που με γνώση και ευαισθησία παρουσίασε το έργο των δύο τούρκων λογοτεχνών.

*Γι τούρκικο γι κρητικό,
το γιασεμί μυρίζει...
Εγώ θαρρώ τσι δυο λαούς
πράμα δε τσι χωρίζει.*

Με τη μαντινάδα αυτή, που χάρισε ο φίλος Ηλίας από τα Χανιά στον Τζεβάτ Τσαπάν από το Αντατεπέ, έκλεισε η εκδήλωση.

Ο Τζεβάτ Τσαπάν στα Χανιά.

στην Τουρκία πριν 56 χρόνια... Και οι «Ξυπόλητοι» στην Κρήτη

απελευθέρωσε την πατρίδα μας... Εσείς είσθε αυτοί που δεν ντρέπονται!

Τότε μέσα απ' το πλήθος υψώθηκαν αλλεπάλληλα γιουχαΐσματα!...

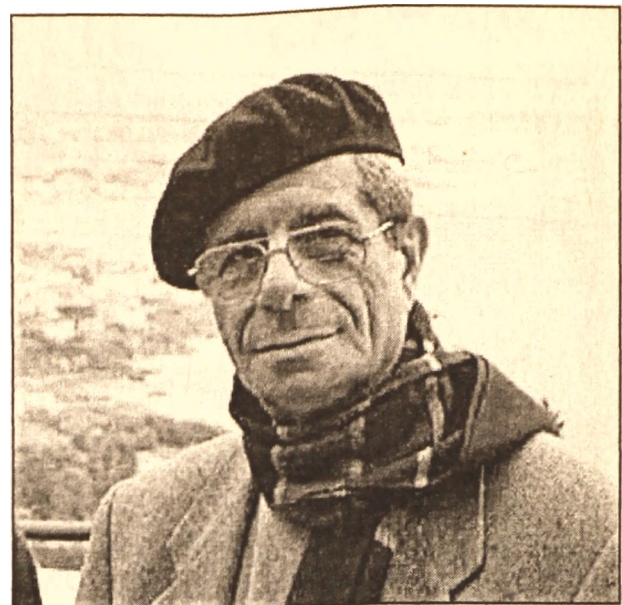
Αυτή τη φορά οι αστυνομικοί αφήνοντας κατά μέρος το σεργιάνι ύψωσαν τα γκλοπς τους. Στις άκρες των γκλοπς ήταν δεμένα κορδόνια καμωμένα από γεννητικά όργανα βοδιών που τα 'χαν στεγνώσει και αλατίσει. Χάρης σ' αυτά τα κορδόνια που τα περνούσαν στους καρπούς των χεριών τους τα κρατούσαν γερά. Τα ύψωναν στον αέρα φωνάζοντας και σκουντούσαν τον κόσμο ως τις προχωρημένες ώρες της νύχτας, μέχρι που κατάφεραν να τον διαλύσουν.

Ο γιατρός, χάρις στις πληροφορίες που είχε απ' τον Χασανάκι, είχε σχηματίσει σαφή γνώμη για τον τόπο που είχε έρθει να εγκατασταθεί, και τους τρόπους που διανέμονταν περιουσίες με τη μέθοδο των «εκχωρήσεων» μετά την προσκόμιση δήθεν βεβαιώσεων και τις καταθέσεις εννέα μαρτύρων. Μάλιστα αφού διάβασε και το ιστορικό σύγγραμμα που είχαν γράψει μαζί ο Χιφζί Ερίμ κι ο Ματζίτ Ουγκούρ κατατοπίστηκε πληρέστερα. Βίωσε κι ο ίδιος προσωπικά τα σκάνδαλα εκείνων των περιφημων εκλογών του '46. Ο θόρυβος είχε ξεσπάσει σε απόσταση εκατό μέτρων απ' το σπίτι του. Δεν ξεχνούσε ποτέ την μεγάλη προσφορά του Ισμέτ Ινονού στη διάρκεια του πολέμου της Ανεξαρτησίας, τον σεβόταν απόλυτα, όμως ήταν συγχρόνως δυσανεκτός μαζί του, επειδή μετά τον θάνατο του Ατατούρκ ακολούθησε μια πολιτική με την οποία έκαμνε σιγά-σιγά παραχωρήσεις απ' τις μεγάλες μεταρρυθμίσεις που είχαν ξεκινήσει. Από την άλλη, είχε χαρεί διότι με διάφορους ελιγμούς είχε καταφέρει να ξεπεράσουμε τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο αβρόχοις ποσί, κι έτσι ξεπερνώντας τα παράπονά του είχε ψηφίσει το Λαϊκό Κόμμα. Διαπίστωνε ότι και στο Αϊβαλί ίσχυαν όσα και στο σύνολο της πατρίδας. Όταν έβλεπε ότι πολλοί που βρίσκονταν μέχρι χτες στις τάξεις του κόμματος τώρα έπαιρναν θέση απέναντί του και κάμνανε κορδελάκια, τον πιάνανε οι διάολοι του. Δεν ήταν δυνατόν να επικρίνουν το κόμμα αυτοί που για τα προσωπικά τους συμφέροντα είχαν αποσχι-

σθεί. Θα μπορούσαν να το κάνουν ομάδες νέων ανθρώπων, που ήταν άφθαρτοι και δεν είχαν κηλιδωθεί με τις πράξεις τους. Υπήρξε ανάγκη ανθρώπων αμόλυντων με καινούργιες γνώσεις με νέες αντιλήψεις. Ο ίδιος, επειδή γνώριζε πολύ καλά τα οφέλη που είχε η πατρίδα από τα «έξι βέλη» του κόμματος, είχε δώσει την ψήφο του εκεί. Και στο μέλλον θα την έδινε, όμως πίστευε στην ανάγκη και τη χρησιμότητα της κριτικής. Επιθυμούσε οι πολιτικοί που υποστηρίζουν τα αντίθετα απ' αυτόν, να είναι νέοι κι αδαμάντινοι κι ας μην άλλαζε ο ίδιος γνώμη.

* * *

Δεν είναι αστείο, είμαι εδώ απ' το 1923, γιατρέ. Είμαι από τους λίγους που ζήσανε την «ανταλλαγή», απ' την αρχή ως το τέλος. Γνώρισα όλους όσους έχουν ανταλλαγεί, από τον ξυπόλυτο ως τον πολύ πλούσιο, τους παρακολούθησα, είδα το τι τραβήξαν. Ναι, γιατρέ! Είπα ξυπόλυτος για; Μου θύμισε το παρελθόν... Τον καιρό που ήμασταν στην Κρήτη ζήσαμε και την μεγάλη κομματομανία των Ελλήνων. Υπήρχαν οι βασιλικοί, υπήρχαν οι Βενιζελικοί που είχαν αρχηγό τον Βενιζέλο που δεν τον συμπαθούσα για τους γνωστούς λόγους, κι είχαν ένα κόμμα ακόμη, το «Κόμμα των Ξυπόλητων» που αντιπροσώπευε τους πτωχούς και τους εργάτες. Το ότι μια πραγματικότητα εκφράστηκε εκεί κάτω τόσο απλά και ξεκάθαρα, τότε, από την μια μ' έκανε να το σκεφθώ το ζήτημα, κι από την άλλη μου προξενούσε γέλιο. Τώρα λοιπόν –φαντασία είναι αυτή– έλα κι εμείς εδώ να ιδρύσουμε ένα κόμμα των «Ξυπόλητων»... Δεν είναι δυνατόν βέβαια! Κατ' αρχήν η κυβέρνηση δεν θα το δεχθεί. Το πρώτο που θα συμβεί θα είναι να πουν: «Και τι σημαίνει αυτό! Θέλετε να ξεσηκώστε τον κόσμο, να δημιουργήσετε εμφύλιες διαμάχες!» Θα μας ψέξουν και θ' απορρίψουν αμέσως αυτήν την επωνυμία και στη συνέχεια θα μας κυνηγήσει η Ασφάλεια! Μετά, για να πούμε και την αλήθεια, στην πολιτική δεν πρέπει να υπάρχει ένα κόμμα με την επωνυμία: «Ξυπόλητοι». Πραγματικά είναι μια άσχημη λέξη που υποδαυλίζει τη διαμάχη μεταξύ των πολιτών.

Ο Αχμέτ Γιορουλμάζ στα Χανιά.

Κοίταξε εμένα. Εφόσον τόσα χρόνια έχω υποστεί τις αδικίες του Λαϊκού Κόμματος, έπιασα κι έγινα Δημοκράτης. Γιατί έγινα όμως; Όχι επειδή η λέξη «Δημοκράτης» ταιριάζει στην πολιτική ή στον κομματισμό, αλλά επειδή θέλω να διαμαρτυρηθώ για τη μεροληπτική συμπεριφορά στα πρόσωπα, που την έβρισκα πάντα μπροστά μου. Όσο γελούσα τότε για το «Κόμμα των Ξυπόλητων» στην Κρήτη, άλλο τόσο γελάω τώρα και με τον εαυτό μου που πέρασα στο Δημοκρατικό Κόμμα μαζί μ' εκείνους τους πρωτεργάτες των αδικιών, που δεν διοικούσαν όπως πρέπει το Λαϊκό Κόμμα και το εγκατέλειψαν, σαν να έφταιξε το κόμμα για ό,τι συνέβη κι όχι αυτοί. Για μένα και όσους ταλαιπωρούς βρίσκονταν στην ίδια κατάσταση με μένα και ψάχνανε εδώ στη μητέρα πατρίδα κλαδί για να καθίσουν, αυτό που κάναμε ήταν σωστό, είναι φυσικό να ενταχθούμε σ' ένα κόμμα που θα υποστηρίξει τα συμφέροντά μας... Αυτό όμως δεν ισχύει για τους άλλους! Ε! λοιπόν δεν γελάς γι' αυτή την αντίθεση; Αυτοί που κατηγορούν αυτό που οι ίδιοι κατέστρεψαν και τώρα στρέφονται στο καινούργιο είναι λίγοι βέβαια...

— Χασανάκι αυτό το γεγονός που το έχεις συλλάβει εσύ και το ονομάζεις γελοιότητα είναι ο καθρέφτης της πολιτικής μας ζωής σ' όλη την επικράτεια.

Μετάφραση: Στ. Ροΐδης

* Έξι βέλη: το σύμβολο του Λαϊκού Κόμματος.

Μανόλης Αναγνωστάκης - Ντίνος Χριστιανόπουλος: Πέραν των ανομοιοτήτων

του Δημήτρη Κόκορη

Η ποίηση του Μανόλη Αναγνωστάκη και η ποίηση του Ντίνου Χριστιανόπουλου διαφέρουν σε αρκετά σημεία: Ένας ευθύς και άμεσος τόνος αναδύεται ήδη από τις πρώτες καταθέσεις του Αναγνωστάκη, ενώ η πρώτη συλλογή του Χριστιανόπουλου (*Εποχή των ισχνών αγελάδων*), χωρίς να αφίσταται από την εξομολογητική διάθεση, θεμελιώνεται σε μία αντικειμενική συστοιχία, στηριγμένη στη μέθοδο που γενικά ονομάζεται «μυθική»¹ και την οποία, αν θα θέλαμε να είμαστε ακριβέστεροι ως προς τα περισσότερα ποιήματα της συλλογής, θα έπρεπε να ονομάσουμε «βιβλική». Το συλλογικό βίωμα, που δεν αποκόπτεται από τις υπαρξιακές του προεκτάσεις, εμφωλεύει στους στίχους του Αναγνωστάκη το ατομικό –κατά κύριο λόγο– βίωμα, που όμως δεν διαρρηγνύει κάθε δεσμό του με την κοινωνικότητα, εγκοιτώνεται στα περισσότερα ποιήματα του Χριστιανόπουλου. Πολλοί στίχοι του Χριστιανόπουλου συμβάλλουν στην ποιητική ενσάρκωση μιας «σωματικά-ερωτικά φορτισμένης υπαρξιακής αγωνίας»² το ερωτικό βίωμα στον Αναγνωστάκη, όπου υπάρχει, στοιχειοθετείται χαμηλότονα και υπαινικτικά.

Στόχος του κειμένου μας –όπως δείχνει και ο τίτλος του– δεν είναι, βέβαια, η υπογράμμιση των διαφορών, αλλά η στοιχειοθέτηση των κοινών σημείων, τα οποία ανιχνεύονται στις ποιητικές, κυρίως, πορείες του Αναγνωστάκη και του Χριστιανόπουλου. Ένα στοιχείο, που κατ' αναλογία συνδέει τους δύο ποιητές, είναι ότι εντοπίζεται μία στερεότυπη άποψη για την ποίηση του καθενός, αλλά έχουν ήδη διατυπωθεί στο φιλολογικό χώρο και γνώμες που συντελούν στον κλονισμό των δύο στερεοτύπων. Το κριτικό στερεότυπο ως προς

την ποίηση του Αναγνωστάκη οδηγεί στην άποψη ότι το έργο του συγκροτεί την πολιτικότερη κατάθεση της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς. Το αντίστοιχο στερεότυπο ως προς την ποίηση του Χριστιανόπουλου μας κατευθύνει στο να δεχτούμε την ποίησή του σαν μια ηθικά τολμηρή και, ως προς τη σημασιολογική της άλω, ατομική κατάθεση του μεταπολεμικού ποιητικού λόγου.

Τα έργα ιστορικού χαρακτήρα ως προς το λογοτεχνικό φαινόμενο είναι αναμενόμενο να απηχούν τις γενικώς ισχύουσες απόψεις. Ο Λίνος Πολίτης διαπιστώνει οξυδερκώς ότι στην ποίηση του Αναγνωστάκη «το αίσθημα [...] της προδοσίας και της ήττας εκφράζεται και σαν διαμαρτυρία πολιτική αλλά και γενικότερα σαν μια απελπισία σε επίπεδο βαθύτερο και τραγικότερο»³ ωστόσο, τον Αναγνωστάκη εξετάζει ως πρώτο και βασικότερο από τους «πολιτικούς-κοινωνικούς» ποιητές.⁴ Η κοινωνική πτυχή της δραματικής ποίησης του Αναγνωστάκη υπογραμμίζεται και στην προσέγγιση του Μάριο Βίτι⁵ και στην προσέγγιση του Ρόντερικ Μπήτον,⁶ αλλά και στις σχετικές αναφορές κριτικών έργων που στοχεύουν σε γενικότερες κατηγοριοποιήσεις της ελληνικής ποιητικής συνεισφοράς.⁷

Ο Ντίνος Χριστιανόπουλος έχει θεωρηθεί ο πρώτος και «ο αμεσότερος στις ομολογίες του» ποιητής, που εκφράζει την υπαρξιακή αγωνία στη σωματική-ερωτική έκφασή της.⁸ Ο Μάριο Βίτι δίνει έμφαση στον «ανεκπλήρωτο και διαβρωτικό πόθο και στην περιγραφική ομολογία» της ποίησης του Χριστιανόπουλου, αλλά δεν παραλείπει να αναφερθεί, παρεκβατικά είναι η αλήθεια, και στην «κοινωνική βίωση» του έρωτα με αφορμή τη συλλογή *Ξένα γόνατα* (1954).⁹ Το κριτικό στερεότυπο συνοψίζεται ευκρινέστερα στη διατύπωση του

Λίνου Πολίτη: «Ο Ντίνος Χριστιανόπουλος [...] είναι ένας ποιητής του ιδιωτικού χώρου, σχεδόν αποκλειστικά ερωτικός, που εκφράζεται με λιτότητα και με έναν ωμό και οξύ ρεαλισμό που δεν αφήνει αμφιβολίες.»¹⁰ Το «σχεδόν» του Λίνου Πολίτη φανερώνει το οξύ του αισθητήριο, αλλά ο χαρακτηρισμός της ποίησης του Χριστιανόπουλου ως ερωτικής, θα πρέπει να συνοδευτεί από τη διευκρίνιση ότι στο «ερωτική» δεν προσδίδεται μόνο σεξουαλική φόρτιση. Επιπροσθέτως, η ποίησή του μπορεί να είναι κυρίως ποίηση του ιδιωτικού χώρου, αλλά όχι αποκλειστικά.

Ίχνη της προσπάθειας για ανατροπή των προαναφερθέντων κριτικών στερεοτύπων έχουν εντοπιστεί: Η έντονα υπαρξιακή διάσταση της ποίησης του Αναγνωστάκη –ιδίως της ποιητικής παραγωγής του πριν από το *Στόχο*, που όντως είναι η πλέον πολιτική του ποιητική κατάθεση– γίνεται αισθητή ως επισημάνση σε ορισμένες προσεγγίσεις, όπως των Γιάννη Δάλλα,¹¹ Στέφανου Μπεκατώρου,¹² Άννας Τζούμα,¹³ Αλέξανδρου Αργυρίου,¹⁴ Βιτσέντζο Ορσίνα,¹⁵ ενώ στο μελέτημα του Νάσου Βαγενά «Ξαναδιαβάζοντας τον Αναγνωστάκη»¹⁶ το ζήτημα τίθεται ρητά, με πειστικότητα και διαύγεια: «Δεν γνωρίζω άλλον Έλληνα ποιητή», τονίζει ο Βαγενάς, «με τόσο στρατευμένο πολιτικό βίο, που να διοχετεύει τόσο λίγα από τα στοιχεία της ιδεολογικής του ταυτότητας στο ποιητικό του έργο (το φαινόμενο θα πρέπει να οφείλεται, κατά κύριο λόγο, στην υψηλή αισθητική συνείδηση του Αναγνωστάκη)».¹⁷

Ο Ντίνος Χριστιανόπουλος αρθρώνει προσωπική φωνή ήδη από την *Εποχή των ισχνών αγελάδων* (1950), αλλά η χροιά της ποιητικής του φωνής εγκοιτώνεται σε μια από τις πλέον κοινωνικές λογοτεχνικές πρακτικές: στη μυθική μέ-

θοδο, η οποία –όπως με λεπτομέρειες έχει δειχτεί–¹⁸ στα περισσότερα ποιήματα της συλλογής ενδύεται ένα πέπλο βιβλικό, που προέρχεται από την Αγία Γραφή και τη χριστιανική μυθολογία. Ποιητικές καταθέσεις σαν τα *Ξένα γόνατα* (1954) ενδυναμώνουν την αποδοχή του Χριστιανόπουλου ως λεκτικά απογυμνωμένου, ερωτικά εξομολογητικού και βιωματικά εξατομικευμένου ποιητή, αλλά η συλλογή *Ο Αλλήθωρος*, που περιλαμβάνει ποιήματα γραμμένα από το 1949 έως και το 1970, ενέχει μια άλλη δυναμική. Όπως σωστά έχει παρατηρηθεί «ο τίτλος, που αντικατέστησε τον αρχικό Προάστια, υποδηλώνει τις δύο θεματικές διαστάσεις της σειράς, την ερωτική, η οποία συνεχίζει την παλιότερη παράδοση, αλλά και μια καινούργια, την κοινωνική, η οποία προσδίδει στα κείμενα ευρύτερο ενδιαφέρον: η στρατιωτική θητεία, η αντιπολεμική διάθεση, οι διώξεις των αριστερών, η δολοφονία του Γρηγόρη Λαμπράκη, η μεταπολεμική ανοικοδόμηση».¹⁹

Ένα μορφικό στοιχείο, που συνδέει ποιητικά τον Αναγνωστάκη και τον Χριστιανόπουλο, είναι η εμφανής προτίμησή τους προς την ολιγόστιχη φόρμα. Ο υψηλός τόνος, ο ανοικονόμητος ποσοτικός λόγος, η πλησμονή σε οποιαδήποτε έκφασή της δεν χαρακτηρίζουν το ποιητικό έργο τους. Και οι δύο στις πρώτες τους ποιητικές συλλογές (*Εποχές*, 1945 – *Εποχή των ισχνών αγγέλων*, 1950) εκκινούν από μια σχετικά πολύστιχη φόρμα –πολύστιχη για τα προσωπικά τους δεδομένα, όχι αντικειμενικά– την οποία στις επόμενες καταθέσεις τους βαθμιαία μικραίνουν, έως ότου φτάσουν στην άκρα λιτότητα και συμπίκνωση: *Το κορμί και το σαράκι*²⁰ περιλαμβάνει μόνο ολιγόστιχα ποιήματα, αρκετά από τα οποία δεν ξεπερνούν τους δύο στίχους, ενώ μία μόνο από τις εγγραφές του ΥΓ.²¹ «απλώνεται» σε έκταση πέραν των τριών στίχων· μάλιστα, από τα εκατόν εικοσιτέσσερα ποιητικά σπαράγματα που συγκροτούν το ΥΓ., τα εξήντα εννέα είναι μονόστιχα.

Αισθητή είναι η απομάκρυνση των δύο ποιητών από την υψιπέτεια και τη λεκτική εκζήτηση του παραδοσιακού λυρισμού. Η σχέση τους φαίνεται να είναι οργανικά λειτουργική και όχι άγονα μιμητική με προδρόμους του ποιητι-

Μανόλης Αναγνωστάκης.

κού μοντερνισμού: Καβαφικοί τρόποι, μπολιασμένοι βέβαια και με στοιχεία προσωπικά, διεισδύουν στην ποίηση του Χριστιανόπουλου. Καρυωτατικοί τόνοι και απόηχοι εμφιλοχωρούν στην ποίηση του Αναγνωστάκη. Η πυκνή πεζολογία και η εκ των ένδον διάσπαση του έμμετρου παραδοσιακού ρυθμού, γνωρίσματα που ο Καβάφης και ο Καρυωτάκης δραστικά εισήγαγαν και οι νεότεροι λειτουργικά αξιοποίησαν, δεν παραγράφουν την έμμετρη παραγωγή των νεότερων, συμπεριλαμβανομένων του Αναγνωστάκη και του Χριστιανόπουλου: Ορισμένες καταθέσεις του «Μανούσου Φάσση»²² και το *Αιώνιο παράπονο*²³ του Χριστιανόπουλου αποδεικνύουν θητεία και μαθητεία στον έμμετρο στίχο και επιβεβαιώνουν το ότι για να δώσει κανείς αξιόλογα ποιήματα σε ελεύθερο στίχο, χρειάζεται να μπορεί να χειρίζεται με επάρκεια και τον παραδοσιακό έμμετρο στίχο.

Ο Αναγνωστάκης και ο Χριστιανόπουλος απέχουν συνειδητά από κάθε εκδήλωση λυρικής πόζας, αλλά εξίσου απέχουν και από τον υπερρεαλισμό, ο οποίος με τη συμβολή άλλων μεταπολεμικών ποιητών (Δ.Π. Παπαδίτσας, Μ.

Σαχτούρης, Ε. Κακναβάτος κ.ά.) στοιχειοθέτησε ένα ευδιάκριτο ρεύμα. Ένας επαρκής βαθμός έλλογης αλληλουχίας γίνεται αισθητός στα ποιήματα του Αναγνωστάκη και του Χριστιανόπουλου, τα οποία διέπονται από έναν ευθύβολο ρεαλισμό. Ο ποιητικός ρεαλισμός τους είναι δραματικά φορτισμένος: η πυκνή διαδοχή συναισθημάτων, σκέψεων, εικόνων (δραματικότητα), η λεκτική απλότητα, η σπαρακτική ειλικρίνεια, που εμφωλεύει στο βιωματικό πυρήνα, προικίζουν με εσωτερικό ρυθμό και νεοτερίζουσα γεύση τους στίχους των δύο ποιητών. Όπως σωστά έχει επισημανθεί για τον Αναγνωστάκη, αλλά η άποψη θα μπορούσε να εκταθεί και στην ποίηση του Χριστιανόπουλου, «η οξύτητα και η διεισδυτικότητα των ερεθισμάτων, το βαθύ και στέρεο βιωματικό υπόστρωμα, η εν γένει εμπειρία ζωής συνθέτουν το μεστότερο και πυκνότερο δυνατό ποιητικό περιεχόμενο, που με τη σειρά του καθίσταται ο πολυτιμότερος αρωγός για την διατήρηση [...] των ευαίσθητων και αδιόρατων εσωτερικών ισορροπιών μεταξύ μορφής και περιεχομένου».²⁴

Πτυχές του σαρκασμού²⁵ έχουν επι-

Ντίνος Χριστιανόπουλος.

λοχωρήσει σε ορισμένους στίχους των δύο ποιητών, χωρίς –ωστόσο– αυτές οι πτυχές να παίρνουν την όψη μιας ειρωνείας, η οποία στοιχειοθετείται από το ότι υπονοούνται μόνο τα αντίθετα των εκ πρώτης όψεως γραφομένων. Ο ειρωνικός Καβάφης, ο σαρκαστικός Βάρναλης, ο σατιρικός Καρυωτάκης μπορούν να αναφερθούν ως ποιητικοί πρόγονοι της σαρκαστικής πλευράς του Αναγνωστάκη και του Χριστιανόπουλου, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι οι δύο ποιητές μιμήθηκαν απολύτως τους επιφανείς προγενέστερους. Ας θυμηθούμε, απλώς ενδεικτικά, δύο ποιήματα, που θεματικώς ανήκουν στο χώρο της σατιρικής καταγγελίας· αναδίνουν και τόνους διαφορετικού θεματικού χειρισμού, αλλά αποκαλύπτουν και σημασιολογική συγγένεια: Οι «Κοσμικοί νέοι»²⁶ του Χριστιανόπουλου («Μάτια τυραννισμένα αυτοί δεν έχουν») καταγγέλλονται εν έτει 1959, γιατί με «άψογα λόγια και χειρονομίες», «... τραγουδάνε επιπόλαια, / μπαίνουν σε κούρσες, διοργανώνουν πάρτυ, / μιλούνε για τον Φρόντ και τα σινεμά–». Οι «Νέοι της Σιδώνας, 1970»²⁷ του Αναγνωστάκη άδουν τραγούδια «καλά, με νόημα και ζουμί» και μέσω αυτών δίνουν «ένα άμεσο παρόν και δραστικό [...] Στην προβληματική και

στους αγώνες του καιρού μας». Ο τελευταίος στίχος [«(Μας γέρασαν προώρως Γιώργο, το κατάλαβες;)»], αποκαθιστά τη δραματική ρεαλιστική φόρτιση του ποιήματος, το οποίο χωρίς αυτόν θα κινούνταν σχεδόν αποκλειστικά στο χώρο της ειρωνείας.

Αναφέρουμε απλώς –για λόγους οικονομίας– ότι κοινά στοιχεία της γενικότερης πνευματικής πορείας των δύο ποιητών είναι η ενασχόλησή τους με το δοκιμακό λόγο²⁸ και ειδικότερα με τη λογοτεχνική κριτική, καθώς και η έκδοση και διεύθυνση από αυτούς δύο ιδιαιτέρως αξιολογών και πολύ γνωστών περιοδικών: Τόσο η *Κριτική* όσο και η *Διαγώνιος* σημάδεψαν τα λογοτεχνικά και πνευματικά δρώμενα του τόπου μας.

Θα κλείσουμε, ωστόσο, την προσπάθειά μας για ψηλάφηση των κοινών σημείων του έργου των δύο λογοτεχνών με το σχολιασμό ενός κομβικού στοιχείου της ποιητικής πρακτικής τους, το οποίο στοιχειοθετείται από τις θρησκευτικές και ειδικότερα τις χριστολογικές τους αναφορές. Τέτοιου τύπου αναφορές δεσπόζουν στην *Εποχή των ισχνών αγελάδων* και εμφιλοχωρούν και σε μεταγενέστερα ποιήματα του Χριστιανόπουλου. Ο Ξενοφών Κοκόλης έχει υποδειγματικά διερευνήσει

την «ποιητική Χριστολογία» του Μανόλη Αναγνωστάκη.²⁹ Μάλιστα, ο Αναγνωστάκης σε τρία ποιήματα («Το Δείπνο», «Όταν αποχαιρέτησα...», «Μιλώ...»), «τροποποιεί σημαντικά ή και αντιστρέφει ριζικά το νόημα των συμβολισμών».³⁰ Το ίδιο πράττει και ο Χριστιανόπουλος ιδίως σε ορισμένα από τα ποιήματά του, τα οποία εκκινούν με μότο μία βιβλική φράση. Ας δούμε δύο από αυτά:

«Έλαιον θέλω και οὐ θυσίαν

*κι εμείς που θυσιάστηκαμε;
εμείς που δε λαδώσαμε;»*³¹

*«πόρνοι καὶ καταδότηι
βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι*

*Θεέ μου
εἶναι τρομερό
να με βάζεις μαζί με τους χαφιέδες».*³³

Οι δύο ποιητές γραμματολογικώς ανήκουν σε διαφορετική γενιά, αλλά αυτού του τύπου η διάκριση είναι, οπωσδήποτε, σχετική. Η αλληλοεκτίμηση Χριστιανόπουλου-Αναγνωστάκη είναι δυνατό να αποδειχθεί. Ο Αναγνωστάκης σε επιστολή γραμμένη τον Νοέμβριο του 1950 στις φυλακές πολιτικών κρατουμένων Επταπυργίου (αντίγραφο της οποίας μας παρεχώρησε ευγενώς ο Ντίνος Χριστιανόπουλος) δεν αποσιωπά ούτε τις ειδικότερες κριτικές του ενστάσεις για την *Εποχή των ισχνών αγελάδων* αλλά ούτε και τη βασισμένη σε επιχειρήματα γενικά θετική γνώμη του για τη συλλογή.

Έχει τη γνώμη ότι ο Χριστιανόπουλος «με την *Εποχή των ισχνών αγελάδων* [...] δίνει το σημερινό μέτρο της πρώιμης πνευματικότητάς του».³³ Αυτά μεταξύ άλλων γράφει ο φυλακισμένος και μελοθάνατος εικοσιπεντάχρονος ποιητής για τον δεκαεννιάχρονο ομότεχνό του.

Από την άλλη, ο Χριστιανόπουλος πέρα από το γνωστό δοκίμιό του για την ποίηση του Αναγνωστάκη, που πρωτοδημοσιεύεται στη *Διαγώνιο* το 1962,³⁴ σε άλλο πρωιμότερο δοκίμιό του για την ποίηση του Νίκου-Αλέξη Ασλάνογλου³⁵ προτάσσει αξιοσημείωτες παρατηρήσεις και για το έως τότε (1954) δημοσιευμένο έργο του Αναγνωστάκη. Κρίνουμε ότι δεν θα ήταν άστοχο αυτές

ακριβώς να αποτελέσουν και τον επίλογο του κειμένου μας:

«Η γενιά που περνάει, αγωνίστηκε να δημιουργήσει μια ποιητική παράδοση στην πόλη μας, εξαντλήθηκε όμως λίγο-πολύ σε αισθητικές αναζητήσεις. Η γενιά που έρχεται, που βγήκε μες απ' τον πόλεμο, βασισμένη στην παράδοση και την εμπειρία των παλαιότερων, αγωνίζεται να αρθρώσει τη δική της σπασμένη φωνή. Εκφράζει τη μοναξιά του σύγχρονου ατόμου και αδιαφορεί για τις λαμπρές ποιητικές εικόνες και τα σπάνια επίθετα.

Ο πρώτος που φέρνει αυτόν τον καινούργιο αέρα εδώ είναι ο Μανόλης Αναγνωστάκης. Μέσα σε μια ατμόσφαιρα γεμάτη δαντέλες και κουρτίνες, αγάλματα και αμφιλύκες (η Καρέλλη και ο Πεντζίκης αποτελούν εξαιρέσεις – εξαιρέσεις όμως με ερωτηματικά), ο Αναγνωστάκης μίλησε με χαμηλή φωνή, με τόνο εξομολογητικό, με ειλικρινή διάθεση και μας έδειξε όλα τα τραύματα μιας πληγωμένης ευαισθησίας, την επιμονή σε μια ιδέα θρυμματισμένη πια, και την αναζήτηση κάποιας πίστης και λίγης αγάπης. Κι όλα αυτά δίχως γιρλάντες, δίχως ναρκισσισμό.»

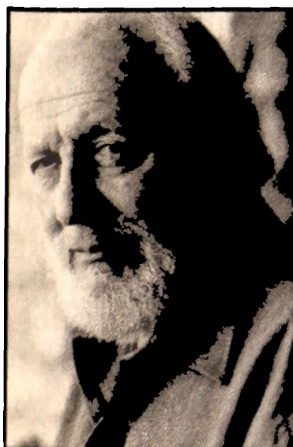
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Βλ. Νάσος Βαγενάς, «Αντικειμενική συστοιχία και μυθική μέθοδος», *Η ειρωνική γλώσσα*, στιγμή, 1994, σ. 55-61.
2. Μιχάλης Γ. Μερακλής, *Σύγχρονη Ελληνική Λογοτεχνία 1945-1980. Μέρος πρώτο: Ποίηση*, Πατάκης, 1987, σ. 123.
3. Λίνος Πολίτης, *Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας*, Μ.Ι.Ε.Τ., 1985, σ. 336-337.
4. Πολίτης, ό.π., σ. 336.
5. Mario Vitti, *Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας*, μτφρ. Μ. Ζορμπά, Οδυσσέας, 1989, σ. 432-433.
6. Roderick Beaton, *Εισαγωγή στη νεότερη ελληνική λογοτεχνία*, μτφρ. Ευ. Ζουργού-Μ. Σπανάκη, Νεφέλη, 1996, σ. 250-251.

7. Βλ., για παράδειγμα, Μερακλής, ό.π., σ. 213-214.
8. Μερακλής, ό.π., σ. 123-124.
9. Vitti, ό.π., σ. 435.
10. Πολίτης, ό.π., σ. 342.
11. *Το Βήμα*, 19.2.1972, βλ. και *Για τον Αναγνωστάκη. Κριτικά κείμενα*, επιλογή: Νάσος Βαγενάς, Αιγαίον, 1996, σ. 88-94.
12. *Κατάθεση '73*, Αθήνα, 1973, βλ. και *Για τον Αναγνωστάκη...*, ό.π., σ. 105-115.
13. *Για τον Αναγνωστάκη...*, ό.π., σ. 164-171 (α' δημοσίευση: 1982).
14. *Η Λέξη*, τχ. 19, 1982, σ. 4-11, βλ. και *Για τον Αναγνωστάκη...*, ό.π., σ. 172-182.
15. *Για τον Αναγνωστάκη...*, ό.π., σ. 213-226 (α' δημοσίευση: 1987).
16. *Το Βήμα*, 17.4.1994, βλ. και *Για τον Αναγνωστάκη...*, ό.π., σ. 293-301.
17. *Για τον Αναγνωστάκη...*, ό.π., σ. 296.
18. Μαρία Ιατρού, *Η «Εποχή των ισχνών αγελάδων» του Ντίνου Χριστιανόπουλου. Ανίχνευση διακειμενικών σχέσεων*, Βάνιας, 1994.
19. Θανάσης Μαρκόπουλος, «Ντίνος Χριστιανόπουλος - Το ποίημα κορμί», *Φιλολογική*, τχ. 77, 2001, σ. 36. Βλ. και Ντίνος Χριστιανόπουλος, *Το επ' εμοί*, Μπιλιέτο, 1993, σ. 14-15.
20. Βλ. Ντίνος Χριστιανόπουλος, *Ποιήματα*, εκδόσεις Διαγωνίου, 1998, σ. 127-301.
21. Βλ. Μανόλης Αναγνωστάκης, *ΥΓ.*, Νεφέλη, 1992, σ. 31.
22. Μανόλης Αναγνωστάκης, *Ο ποιητής Μανούσος Φάσσης. Η ζωή και το έργο του*, στιγμή, 1987.
23. Βλ. Χριστιανόπουλος, *Ποιήματα*, ό.π., σ. 363-389.
24. Γιάννης Πιπίνης, *Μανόλης Αναγνωστάκης. Ένας φανατικός πεζοπόρος της ποίησης*, Σοκόλης, 1999, σ. 21.
25. Βλ. Κατερίνα Κωστίου, *Η ποιητική της ανατροπής. Σάτιρα, ειρωνεία, παρωδία, χιούμορ*, Νεφέλη, 2002.
26. Χριστιανόπουλος, *Ποιήματα*, ό.π., σ. 63.
27. Μανόλης Αναγνωστάκης, *Τα ποιήματα 1941-1971*, στιγμή, 1989, σ. 167.
28. Αρκετά νωρίς ο Νίκος Μπακόλας

υπογράμμισε και συνέδεσε το δοκιμιακό έργο των δύο ποιητών. Με αφορμή την έκδοση των βιβλίων *Υπέρ και κατά* (Αναγνωστάκης) και *Δοκίμια. Σειρά πρώτη* (Χριστιανόπουλος) δημοσιεύει το σημείωμα «Δύο βιβλία με δοκίμια Μανόλη Αναγνωστάκη, Ντίνου Χριστιανόπουλου», εφημερ. *Θεσσαλονίκη*, 19.1.1966.

29. Βλ. Ξ.Α. Κοκόλης, «σε τι βοηθά λοιπόν...». *Η ποίηση του Μανόλη Αναγνωστάκη, μελέτες και σημειώματα*, Νεφέλη, 2001, σ. 107-144.
30. Μανόλης Λεοντάρης [βιβλιοκρισία για το άνωθι –σημ. 29– βιβλίο], *Αντί*, τχ. 757, 22.2.2002, σ. 45.
31. Χριστιανόπουλος, *Ποιήματα*, ό.π., σ. 203.
32. Χριστιανόπουλος, *Ποιήματα*, ό.π., σ. 220. Για την τροποποίηση του βιβλικού χωρίου βλ. Ντίνος Χριστιανόπουλος, *Το επ' εμοί*, Μπιλιέτο, 1993, σ. 51-53.
33. Η επιστολή έχει σταλεί προς την Λούλα Αναγνωστάκη. Ο Χριστιανόπουλος αναφέρει τη συγκεκριμένη επιστολή και στο βιβλίο του *Θεσσαλονίκη, οὐ μ' ἐθέσπισεν...*, Ιανός, 1999, σ. 194.
34. *Διαγώνιος*, τχ. 10, 1962, σ. 10-14. Βλ. και Ντίνος Χριστιανόπουλος, *Δοκίμια. Σειρά πρώτη*, Εκδόσεις Διαγωνίου, 1965, σ. 57-60 καθώς και στον τόμο *Για τον Αναγνωστάκη...*, ό.π., σ. 53-60.
35. «Η ποίηση του Αλέξη Ασλάνογλου», *Πυρσός των αποφοίτων του Πειραματικού*, τχ. 9-10, 1954, σ. 6. Ο Χριστιανόπουλος επισημαίνει («Τάσου Κόρφη: Επιδράσεις των ποιητών της Διαγωνίου στους νεώτερους ποιητές», *Διαγώνιος*, τχ. 5, 1980, σ. 208) ότι «εάν δεχτούμε ότι πράγματι οι τρεις ποιητές της Διαγωνίου επηρέασαν έντονα τους νεώτερους, [...] τότε θα πρέπει να μην ξεχνάμε πως και μια άλλη ομάδα ποιητών, με κοινωνικό προβληματισμό (Αναγνωστάκης-Κύρου-Θασίτης), επηρέασε κι αυτή αρκετούς νέους και δημιούργησε κι αυτή το δικό της «ποιητικό κλίμα».

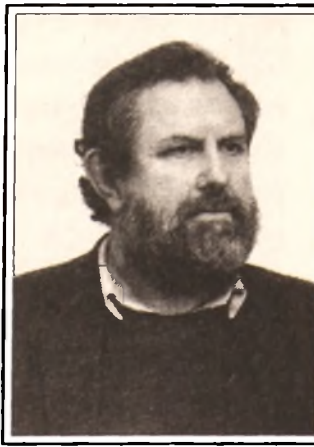
Η.Χ. Παπαδημητρακόπουλος

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

ΡΟΖΑΜΟΥΝΔΗ

Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΡΧΕΙΟΘΕΤΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Δημήτρης Πετσετίδης

ΤΡΟΠΙΚΟΣ
ΤΟΥ ΛΕΟΝΤΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Η χειμερινή κινηματογραφική σεζόν έχει ξεκινήσει – ύστερα από μια αποτυχημένη θερινή – για τα καλά. Κάθε εβδομάδα μάς επιφυλάσσει οπωσδήποτε μια ή και περισσότερες αξιόλογες ταινίες, που το ενδιαφέρον τους δεν περιορίζεται μόνο στην ποιοτική ψυχαγωγία. Ο κινηματογράφος (...όταν είναι κινηματογράφος) παραμένει μια κατεξοχήν πολυσημική τέχνη, κοινωνικά και παιδευτικά χρήσιμος.

«Αυτός ο κόσμος ο μικρός, ο μέγας»

Ο Τίμοθυ Σπολ και η Λέσλι Μάνβιλ, κεντρικοί ήρωες του Μάικ Λι στην ταινία του Όλα ή τίποτα.

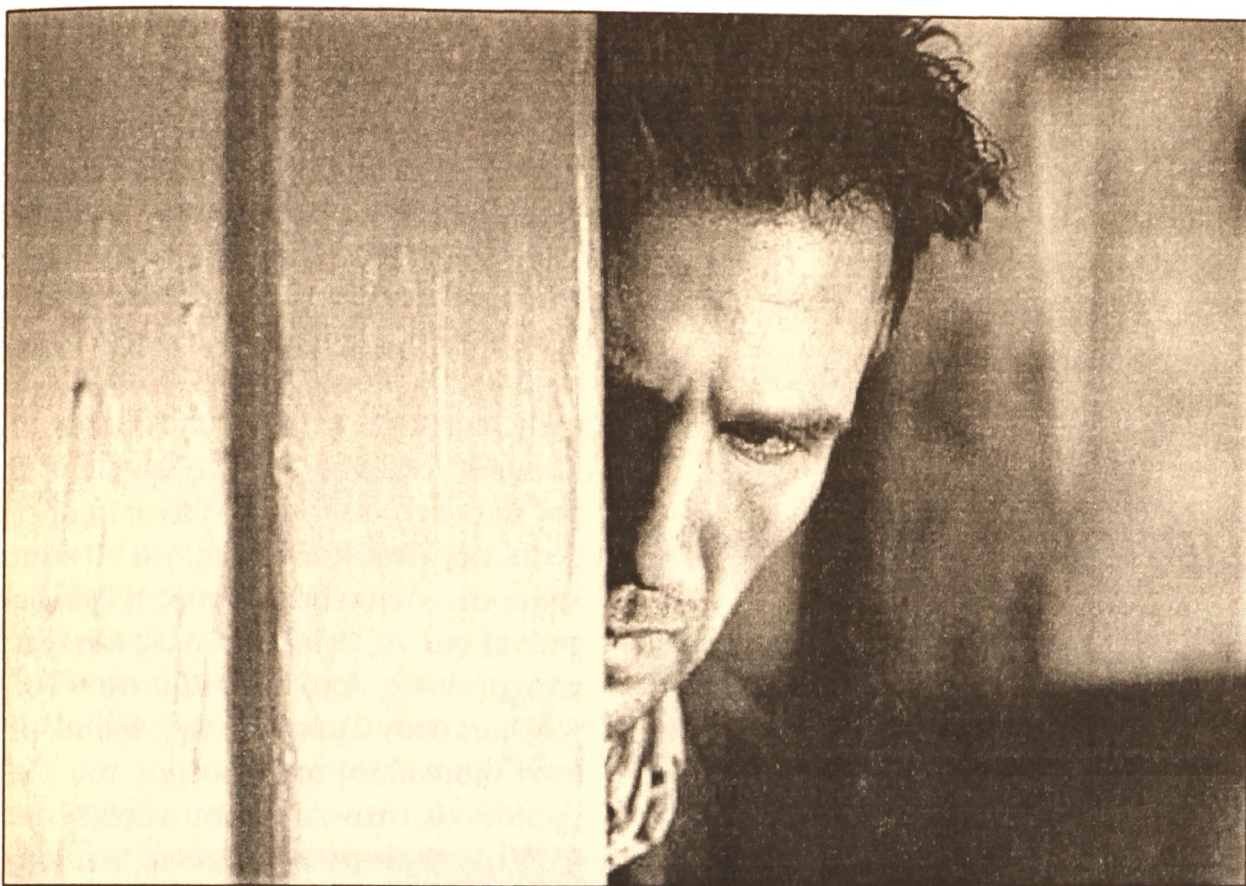
Νά λοιπόν μια ακόμη λαμπρή και πειστική απόδειξη που μας την προσφέρει τούτες τις μέρες ο Μάικ Λι με την ταινία του Όλα ή τίποτα. Χρόνια τώρα γνωρίζουμε ότι ο κινηματογράφος του ασχολείται αποκλειστικά με το αδιαφανές περιεχόμενο του κοινωνικού βίου, τις διανθρώπινες σχέσεις και τις ατομικές περιπέτειες της καθημερινότητας των κάθε λογής μη προνομιούχων, το μικρο-πάνθεον των κάθε είδους άσημων που εντούτοις αποτελούν το αλάτι και την αλήθεια της ζωής. Λούμπεν, μικρο-

μεσαίοι και προλετάριοι, «στίφη» των μεγάλων αστικών κέντρων που σαν μερμήγκια διασταυρώνονται, συμπλέκονται και συνεχίζουν συντροφιά με τα αφυδατωμένα τους όνειρα μέσα σε οικογένειες φυγόκεντρες ή σε αθροίσματα μοιρολατρικής υποταγής. Και όλα αυτά στον κόσμο τον παρόντα, των ημερών μας, όμως ταυτόχρονα αυτός είναι «ο κόσμος ο μικρός, ο μέγας».

Οι ταινίες αυτού του σπουδαίου άγγλου δημιουργού δεν έχουν στόχο τους την κοινωνική καταγγελία, δεν στρατεύονται ταξικά, ούτε πολιτικολογούν.

Αποτελούν αφηγήματα-μαρτυρίες, και δείγματα που μας αποκαλύπτονται με τους τρόπους του εντομολόγου κάτω από το μεγεθυντικό φακό του αφηγητή στις εκπληκτικές λεπτομέρειες που συνιστούν αυτές τις μαρτυρίες και τα δείγματα. Διαμετρικά αντίθετος από το βιομηχανικά τυποποιημένο ντεκουπάζ του αμερικάνικου σινεμά, ο Μάικ Λι μας δείχνει αμέσως την ταυτότητα ενός «χειροποίητου», αυθόρμητου, πολύ συχνά αυτοσχεδιαστικού κινηματογράφου, γνήσια και από πρόθεση ανθρωπιστικού. Τα πάθη και τα παθήματα των ηρώων των ταινιών του δεν προκαλούν την αποστροφή του προσώπου του θεατή. Αντίθετα, το έλεος, ο φόβος και η κάθαρση τον συντρέχουν.

Κάπου στο νότιο Λονδίνο. Συγκρότημα εργατικών πολυκατοικιών. Ο χρόνος, η φθορά και η ανέχεια φωτογραφίζονται επάνω τους. Παρά ταύτα, στα «σωθικά» τους περικλείουν τρέχουσα ζωή. Το «δείγμα» που μας παρουσιάζει ο Μάικ Λι το αποτελούν τρεις οικογένειες σαν ισοσκελές τρίγωνο κοινής μοίρας. Στη σεναριακή κορυφή βρίσκεται ο ταξιτζής Φιλ (Τίμοθυ Σπολ, εμβληματικός ηθοποιός του σκηνοθέτη). Λιγόλογος τόσο στη δουλειά του όσο και στο σπίτι του. Μείγμα στωικότητας και παραίτησης. Η Πένι, η γυναίκα του, είναι ταμίας σε σούπερ μάρκετ. Παλεύει με το χρόνο ανάμεσα στη δουλειά και το σπίτι. Έχει συνηθίσει να υπηρετεί μηχανικά ένα κώδικα καθημερινότητας αισθηματικά αποστασιοποιημένη από τον άντρα της. Η Ρέιτσελ, η καταθλιπτική κόρη τους είναι καθαρίστρια σ' ένα γηροκομείο και ο έφηβος Ρόι, ο γιος, βουλιμικός, εριστικός και αδρανής. Και τα δυο παιδιά (σε αντίθεση με τη μητέρα) είναι απελπιστικά υπέρβαρα, σαν τον πατέρα τους. Τη δεύτερη οικογένεια, στο διπλανό διαμέρισμα, την αποτελούν ο επίσης ταξιτζής Ρον, η αλκοολική γυναίκα του Κάρολ και η κόρη τους Σαμάνθα, ώριμη Λολίτα. Τεμπέλα αλλά και ταραντούλα που караδοκεί. Τρίτο σκέλος του «τριγώνου» η ανύπαντρη μητέρα Μορίν. Η πιο ζωηρή και με ίχνη μιας απροσδιόριστης αισιοδοξίας. Μαζί της και η κόρη της Ντόνα, μια από τα ίδια με τη Σαμάνθα, μόνο που αυτή «διαθέτει» ένα νεαρό εραστή, βίαιο και χυδαίο. Μια απροσδόκητη εγκυμοσύνη

Ο Ρέι Φάινς αναζητεί με το διαταραγμένο μυαλό του την προσωπική του αλήθεια στην ταινία *Spider* του Ντέιβιντ Κρόνεμπεργκ.

της Ντόνα προκαλεί την οργή και τη φυγή του εραστή ενώ η ταραντούλα Σαμάνθα επιχειρεί να επωφεληθεί.

Και στις τρεις «οικογένειες» οι σχέσεις επικοινωνίας είναι ανύπαρκτες. Στην οικογένεια του Φιλ, τοτέμ συμβισμού το τραπέζι του βουλιμικού φαγητού. Μόνο η Μορίν διαθέτει αισθήματα στην προσπάθειά της να επικοινωνήσει με την παρορμητική κόρη της. Ο πυρετικός φακός παρακολουθεί ασκαρδαμυκτί τα καθημερινά δρώμενα. Εικόνες εκπεσμού, απόγνωσης, θλιβερές προσπάθειες ναυαγών, σκληρότητα, δουλείες κοινωνικών αυτοματισμών, υποψίες-χαραμάδες ελπίδας και πίκρα, πίκρα που γίνεται κακότητα και άρνηση. Και όλα αυτά στη σημερινή Αγγλία του Τόνι Μπλερ, της Ελισάβετ και του Μπέκαμ.

Ο Μάικ Λη όμως πιστεύει στην υπέρβαση, στις απρόσμενες εκρήξεις, και τα αισθήματα που βρίσκονται στα κοιμισμένα «ηφαίστεια» θα αναδυθούν. Όλοι έχουν δικαίωμα στο θαύμα και την αγάπη. Μόνο που χρειάζεται το συμβάν, η αναμέτρηση και ο καθαρήριος απολογισμός. Αν αυτή την ταινία την είχε γυρίσει π.χ. ο Αλμοδοβάρ θα ήταν ένα κιτς μελό, εδώ είναι ένα ναρκοπέδιο που η τύχη σου επιτρέπει να το διαβείς. Και ανταμοίβεσαι. Μαζί και ο θεατής.

Ο κινηματογράφος του Μάικ Λη είναι κινηματογράφος περιεχομένου και όχι των μέσων και των τρόπων. Δίχως εφέ και τερτίπια της κάμερας ούτε των πολλών εκατομμυρίων κόστους (το νόμισμα κατά βούλησιν...). Δεν κατασκευάζει φανταστικές κοινωνίες αλλά απλά περιγράφει με ειλικρίνεια αυτήν που υπάρχει.

* * *

Το σύγχρονο Λονδίνο διάλεξε και ο πολύς Ντέιβιντ Κρόνεμπεργκ ως τόπο αφήγησης της ταινίας του *Spider* (αράχνη). Παρά τις έμμεσες συγγενειές της με την ταινία του Μάικ Λη (εποχή, περιβάλλον, ανθρώπινο υλικό), η πρόθεση και ο χειρισμός είναι διαμετρικά αντίθετα. Εδώ, το κέντρο είναι η persona και η διαταραγμένη εικόνα πίσω από το προσωπείο. Στην ταινία το προσωπείο έχει πέσει. Κάποια στιγμή ο θεατής συνειδητοποιεί ότι έχει ήδη βρεθεί τυλιγμένος στα βρόχια της εικόνας της ταινίας η οποία περίτεχνα έχει περιτυλίξει το βλέμμα μας σαν αράχνη, αργά και μεθοδικά. Το ρασιοναλιστικό αδιέξοδο του αφηγήματος οφείλεται στην ελευθερία που παραχωρεί η ταινία στον θεατή να διαλέξει αυτός την εκδοχή. Και η εξήγηση βρίσκεται στη δεξιοτεχνική τελετουργία της απόλυτης προσήλωσης στον τρόπο χειρισμού του κινηματογραφικού μέσου και όχι στο

αφήγημα καθαυτό. Οι τρόποι της αφήγησης είναι τρόποι της αράχνης, στην προκειμένη περίπτωση στα ψυχωτικά αδιέξοδα του νου, στην αδυναμία του να δώσει ταυτότητα στα πραγματικά γεγονότα με τη θολή εικόνα που έχει γι' αυτά.

Ο σχετικά νέος άντρας που διστακτικά κατεβαίνει τελευταίος από το τρένο, βαδίζει μουρμουρίζοντας ακατάληπτα, αναζητώντας μια διεύθυνση. Πρόκειται για έναν ξενώνα που φιλοξενεί ψυχασθενείς σε καταστολή η οποία προφανώς έχει προηγηθεί σε ψυχιατρική κλινική. Το πιο πολύτιμο αντικείμενο, που ανήσυχος προσπαθεί να κρύψει στο άθλιο δωμάτιό του, είναι ένα σημειωματάριο στο οποίο συνεχώς γράφει με πυρετικό τρόπο και γραφή που μοιάζει καβαλιστική. Όταν βγαίνει από τον ξενώνα τριγυρίζει στους χώρους –ή φαντάζεται πως τριγυρίζει– όπου βίωσε τα καθοριστικά γεγονότα για τη μετέπειτα ζωή του στα παιδικά του χρόνια. Η όμορφη μητέρα του δολοφονείται από τον πατέρα του όταν αυτή τον ανακαλύπτει να κάνει έρωτα μ' ένα χυδαίο γύναιο της pub. Αναπαραστάσεις και ερωτήματα αιωρούνται. Με ποια έκανε έρωτα ο πατέρας του; Αυτή που δολοφονήθηκε ήταν η μητέρα του; Η ερωμένη, που την έφερε ο πατέρας του στο σπίτι, μήπως ήταν η μητέρα του; Η διευθύντρια του ξενώνα είναι η ερωμένη του πατέρα του; Το διαταραγμένο μυαλό, το καταχωνιασμένο οιδιπόδειο σύνδρομο και ο αδιέξοδος σεξουαλισμός του γίνονται βασανιστικές και οδυνηρές φαντασιώσεις.

Το μόνιμο κινηματογραφικό μετιέ του Κρόνεμπεργκ παραμένει το ίδιο και στο *Spider*. Αφορμάται από το ρεαλιστικό για να το αποδιαρθρώσει και να το ανασυνθέσει σαν παζλ, χωρίς την αρχική σαφή εικόνα. Μετρ του είδους, με τρόπους αναγνωρίσιμα προσωπικούς, υπηρετεί τους κόσμους του φανταστικού, του διαφορούμενου, του φόβου, του υπαρξιακού χειρουργείου.

Λίγο πιο πάνω δίκαια υπερασπιστήκαμε τον Μάικ Λη και την ταινία του, όμως επίσης δίκαια υπερασπιζόμαστε και τον Κρόνεμπεργκ γιατί η ταινία του και οι τρόποι της είναι αυθεντικά καλλιτεχνικοί.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ

Στο θέατρο Πολιτεία και για δέκα μόνο παραστάσεις παρουσιάστηκαν *Οι ηλικίες του Γελόιου* σε σκηνοθεσία Σωτήρη Χατζάκη και με ερμηνευτή τον Λάκη Λαζόπουλο. Η παράσταση είχε συμπεριληφθεί τον περασμένο Σεπτέμβριο στο πρόγραμμα της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας «12 Θεατρικοί Μονόλογοι. Ο Ηθοποιός και ο σκηνικός του λόγος», ενώ είναι η δεύτερη φορά που παρουσιάζεται η δραματουργική αυτή σύνθεση του Κ.Χ. Μύρη (πρωτοπαρουσιάστηκε από τη Νέα Ελληνική Σκηνή του Θύμιου Καρακατσάνη το 1994).

Μάθημα Μονόλογος

Γελόιο είναι αυτό που προκαλεί με την εμφάνισή του ή τις πράξεις του γέλιο. Η ανθρώπινη ύπαρξη βρίσκει στο γέλιο μια ζωοδότρα δύναμη, το μέσο για να ευφρανθεί, να αυτοσαρκαστεί, να διορθωθεί, να πάρει κουράγιο και να συνεχίσει. Στην πορεία του χρόνου η τέχνη του κωμικού «μεγαλώνει», ενηλικιώνεται αντικατοπτρίζοντας τον κόσμο που αλλάζει. Από τη μακρινή της αριστοφανική γένεση έως σήμερα η πορεία που διέγραψε στο χρόνο και στο χώρο δεν της αφείρεσε ωστόσο τίποτα από τη νεότητα και τη σημασία της.

Ο Λάκης Λαζόπουλος είναι ο έμπειρος κωμικός ηθοποιός που διδάσκει σε έναν νεαρό μαθητευόμενο, τον Κωνσταντίνο Τζανοκωστάκη, την τεχνική και τις μεθόδους που μπορεί να μεταχειριστεί για να κατανοήσει τα πρόσωπα που θα κληθεί να ερμηνεύσει, για να τα προσεγγίσει και να τους δώσει την ανθρώπινη διάστασή τους. Τον διδάσκει τον τρόπο που θα διατηρήσει το φαναράκι της κωμωδίας αναμμένο, όπως αντίστοιχα έπραξαν στο παρελθόν οι μακρινοί συνάδελφοι σε μια πορεία που τους οδήγούσε μια στην τιμή και την δόξα και μια στην καταφρόνηση και την ανυποληψία. Το εύρημα μπορεί να μην είναι πρωτότυπο αλλά λειτουργεί. Η παράσταση αποτελεί ένα μάθημα τόσο για τους νέους ηθοποιούς όσο και για το κοινό, καθώς με τον πιο ευχάριστο τρόπο παρουσιάζει εν συντομία την ιστορία του κωμικού θεάτρου περνώντας από τον Αριστοφάνη στον Σαίξπηρ και από τον Σαίξπηρ στον Μπέκετ και τον Ιονέσκο. Ο Κ.Χ. Μύρης έκανε μια εξαιρετική επιλογή των χαρακτηριστικότερων ίσως μονολόγων στο κωμικό δράμα χωρίς να μείνει σε μια απλή συρραφή κειμένων. Όπως μόνο

ένας άνθρωπος βαθιάς και ουσιαστικής γνώσης θα μπορούσε, προχώρησε σ' ένα αρμονικό τους δέσιμο.

Αφετηρία του ταξιδιού αποτελεί το 424 π.χ και οι *Ιππείς* του Αριστοφάνη. Ο πονηρός Αγοράκριτος κερδίζει με ψέματα την εύνοια του λαού στη βουλή. Ο Δύσκολος του Μενάνδρου κλεισμένος στο σπίτι του γκρινιάζει με κάθε αφορμή αντανakλώντας την γκρίνια που επιφέρει η αλλαγή στον κόσμο. Με τα παινήματα και τα κατορθώματα του Miles Gloriosus του Πλαύτου φτάνουμε στον Σαίξπηρ. Η περίεργη φιγούρα του θυρωρού από τον *Μάκμπεθ*, ο Σκυλομούρης από το *Πολύ Κακό για το Τίποτα*, ο Μαλβόλιο της *Δωδεκάτης Νύχτας* που γελοιοποιείται εν αγνοία του για τα όνειρά του, ο αμετανόητος Φάλσταφ από τις *Εύθυμες Κυράδες* μας συστήνονται με αντιπροσωπευτικούς μονολόγους. Από κει περνάμε στον Μολιέρο και στην «επιθανάτια» αγωνία του Εξηναβελόνη όταν ανακαλύπτει την κλοπή

των χρημάτων του, στην απόδοση του *Φιλάργυρου* από τον Οικονόμου (1816), για να κάνουμε μια στάση στα *Παντρολογήματα* του Γκόγκολ και στην απόδραση του ήρωα από το παράθυρο μόλις πριν το γάμο. Από τους πιο απολαυστικούς σταθμούς της διαδρομής ο μονόλογος του *Χαρτοπαίκτη* του Χουρμούζη. Ο Λαζόπουλος σε ένα πραγματικό παραλήρημα απαριθμεί τα χρόνια της ζωής που υποτίθεται ότι μπορεί ένας άνθρωπος να ζήσει, αφαιρεί βάσανα, δυστυχίες, ύπνο, προβλήματα, αρρώστιες, έγνοιες, για να καταλήξει στο συμπέρασμα πως η ζωή δεν φτάνει για να εκτελέσει όλες αυτές τις υποχρεώσεις. Από εκεί πάμε στον Τσέχωφ και στον Σμυρνώνη της *Αρκούδας*, στον σκηνοθέτη του *Λουτρού* του Μαγιακόφσκι, στον Λάκυ του Μπέκετ από το *Περιμένοντας τον Γκοντό* και στην εκπληκτική αφήγηση της ιστορίας του Συναχιού από τον Πυροσβέστη στη *Φαλακρή Τραγουδίστρια* του Ιονέσκο. Τελευταία στάση στο σύντομο αυτό οδοιπορικό ο κυριευμένος από την τρέλα Βασιλιάς Αηρ. Η παράσταση ολοκληρώνεται με την επίκληση του νέου προστάτη των ηθοποιών, του Αγίου Πορφύριου, που έρχεται να αντικαταστήσει τον παγανιστικό θεό.

Ο Λάκης Λαζόπουλος προσπάθησε στην παράσταση αυτή να μας παρουσιάσει μια διαφορετική καλλιτεχνική του πλευρά από εκείνη, την τηλεοπτική κυρίως, που ξέρουμε. Παρά τη χρήση μεταμορφώσεων, κάτι που γνωρίζει να κάνει πολύ καλά, η παρουσία του διαφοροποιείται. Μπορεί να μην είναι ισάξιες οι ερμηνείες όλων των μονολόγων, αλλά νομίζω πως πρέπει να αναγνωρίσει κανείς τη δουλειά που έχει γίνει και το γεγονός πως περνάει με αξιοπρέπεια και σεβασμό σε καινούργιους για κείνον χώρους υπό την καθοδήγηση ενός έμπειρου σκηνοθέτη. Και βέβαια να σταθούμε στις δύο καταπληκτικές του στιγμές στη συγκεκριμένη παράσταση, στον *Χαρτοπαίκτη* και στον Πυροσβέστη.

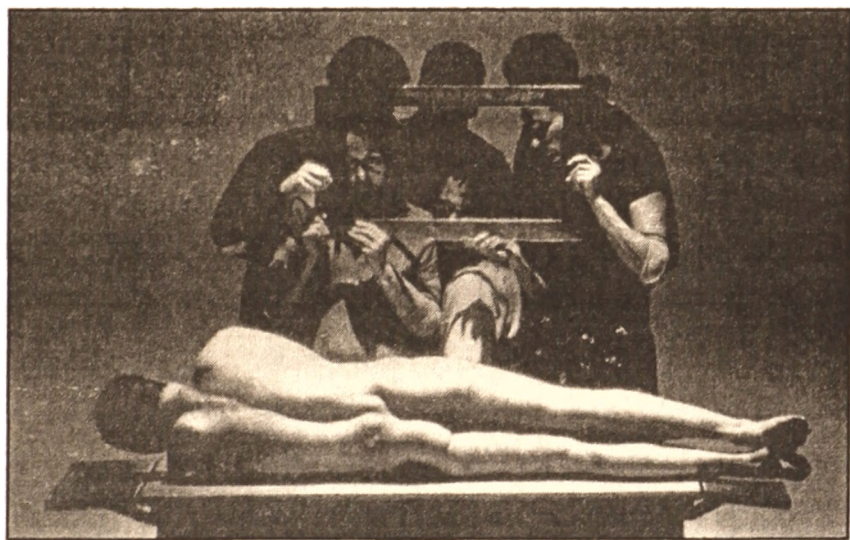
Τα σκηνικά και τα κοστούμια της παράστασης υπέγραψε η Έλση Δρίνη, τη μουσική σύνθεση ο Πλάτων Ανδριτσάκης και τους φωτισμούς ο Αντώνης Παναγιωτόπουλος. Βιολί έπαιζε ζωντανά η Κορίνα Παπαδόδημα.

ΕΙΡΗΝΗ ΜΟΥΝΤΡΑΚΗ

Η Θεσσαλονίκη μπορεί να υπερηφανεύεται ότι έστω για ένα τετραήμερο αποτέλεσε το κέντρο του θεατρικού ενδιαφέροντος πανελληνίως. Πλήθος θεατρόφιλων συγκεντρώθηκαν πριν δύο εβδομάδες στη συμπρωτεύουσα για να παρακολουθήσουν τον πολυδιαφημισμένο αγγλικό θίασο με τον γαλλικό τίτλο «Théâtre de Complicité» και την εξίσου πολυβραβευμένη του παράστασή του *Mnemonic*. Αν κρίνω από το θερμό χειροκρότημα του τέλους και τα ευχαριστημένα πρόσωπα που είδα στην έξοδο της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών, μάλλον οι κόποι της μετακίνησης έπιασαν τόπο.

Η μνήμη του μέλλοντος

Ο αγγλικός θίασος παρουσιάστηκε στη χώρα μας ως ιχνηλάτης των νέων σημείων του θεατρικού μέλλοντος. Στην πραγματικότητα, αποτελεί ένα θίασο πρωτοπορίας «καθιερωμένο» – κάποιος θα σχολίαζε πως αυτό σημαίνει όχι πλέον και τόσο «πρωτοποριακό». Από

το 1983 που ιδρύθηκε, το Complicité έχει ανεβάσει πάνω από 25 παραγωγές, έχει γυρίσει όλο τον κόσμο και έχει τιμηθεί με τα μεγαλύτερα θεατρικά βραβεία. Στα βήματα του Peter Brook και με στόχο ένα ζωντανό και «ενεργό» θέατρο, ο θίασος του Simon Mc Burney κατόρθωσε να στεριώσει τη δουλειά του στη γόνιμη φαντασία και στην επαγγελματική σοβαρότητα.

Τελευταία και άκρως επιτυχημένη δουλειά του το *Mnemonic*. Θα το αποδίδαμε νοηματικά σαν «απόθεμα μνήμης». Η ανακάλυψη πριν δέκα χρόνια ενός απολιθωμένου προγόνου μας ηλικίας 5000 χρόνων στα χιόνια των Άλπεων, είχε τότε προκαλέσει παγκόσμια αίσθηση. Με το ταξίδι του στο δικό του μέλλον, αυτός ο άγνωστος πρόγονος σαν να μας καλούσε πίσω στο δικό μας παρελθόν. Αυτό όμως που για τους επιστήμονες ήταν ένα αληθινό εύρημα, για τους περισσότερο ευσυγκίνητους καλλιτέχνες ήταν αφορμή για μια ακολουθία «μεταφορών». Η ανακάλυψη

της παγωμένης ύπαρξης φάνταζε από μόνη της σαν αποκάλυψη ενός ιερού μυστικού. Τελικά το αμφίβολο δώρο της «αιωνιότητας» δε δόθηκε στον βασιλιά, που το αξίωνε, αλλά σ' έναν Ελπήνορα που δεν το ζήτησε ποτέ. Η μουμιοποίησή του δεν διέσωσε κανένα όνομα, καμιά δόξα, ίσως καμιά παρηγοριά. Άθελά του ο χρόνος διατήρησε ως μόνο μήνυμα αυτού του ανθρώπου από το παρελθόν το φόβο, την εγκατάλειψη και την αδυναμία.

Με αφορμή αυτό το εύρημα των Άλπεων, το Complicité έστησε μια «πολυ-παράσταση»: πολυσυλλεκτική, πολυεθνική, πολυγλωσσική, πολυτροπική και πολυειδολογική. Ουσιαστικά, μια επιτομή των προσπαθειών του σύγχρονου θεάτρου να δημιουργήσει εκ νέου ένα θέατρο «ολικό», πάει να πει ένα θέατρο που δε θα αναλύεται σε επιμέρους στοιχεία και δε θα ερμηνεύεται με βάση αυτά, αλλά θα προτάσσει από μόνο του μια νέα εικαστική θεατρική γλώσσα και ένα νέο αρραγές σκηνικό ύφος.

Τα προβλήματα λοιπόν της πρότασης του Complicité δεν πρέπει να αναζητηθούν στο αισθητικό μέρος της (γιατί ήταν μια αδιαμφισβήτητα σπουδαία παράσταση) όσο κάπου αλλού: Αυτές οι θεατρικές παραστάσεις δημιουργούν έντονες εντυπώσεις, που διαρκούν λίγο. Όταν την άλλη μέρα, μακριά από τη σαγήνη του προβολέα επιστρέφεις πίσω στην παράσταση, σαν να απογοητεύεσαι από την ανικανότητά σου να μετατρέψεις την ύλη της προηγούμενης συγκίνησής σου σε κάτι με μεγαλύτερη πυκνότητα και διάρκεια. Τι είδαμε αλήθεια στο *Mnemonic*; Μια Αγγλίδα να ψάχνει να βρει τον πατέρα της... Παράλληλα έναν επιστήμονα να εξετάζει το λείψανο των Άλπεων... Παράλληλα με όλα αυτά, έναν Έλληνα, έναν Εβραίο, μια Πολωνή να εξιστορούν τις ιστορίες τους... Κάπου βέβαια οδηγούν όλα αυτά, αλλά πού; Μάλλον σε ένα γενικό πανανθρώπινο μήνυμα: «πρέπει να ζούμε όλοι μονιασμένοι, γιατί κατά βάθος είμαστε κλώνοι του ίδιου φυτού». Ακούγεται τόσο υπέροχο αλλά και τόσο αφελές...

Αν τελικά μένει κάποιο συμπέρασμα από την παράσταση του Complicité, αυτό είναι πως όλοι μας έχουμε πολλά να μάθουμε από την κατασταλαγμένη, αν και ακόμα εν κινήσει, προσπάθεια του αγγλικού θιάσου· από την έλλειψη σοβαροφάνειας και από την επίδειξη επαγγελματισμού, από την ενεργή και πολλαπλή συμμετοχή των συντελεστών του, από την ευρηματική και ανανεωτική λειτουργία των ελάχιστων εκφραστικών μέσων του. Όλα αυτά μπορούν να γονιμοποιήσουν πολλαπλώς καλλιτέχνες και θεωρητικούς στον τόπο μας. Προσπάθειες εξάλλου σαν του Μιχαήλ Μαρμαρινού, που, αν και με διαφορές, βρίσκονται στον ίδιο δρόμο, δείχνουν πως και εδώ τα μηνύματα του διεθνούς θεάτρου αναζητήσεων έχουν φτάσει, έστω και στην πιο όψιμη μορφή τους. Ωστόσο, ισότιμα πρέπει να μας προβληματίσουν και να αποτελέσουν αντικείμενο δοκιμασίας οι δυσχέρειες και τα εγγενή προβλήματα αυτών των προσπαθειών. Το θέατρό μας πρέπει να στηριχτεί στον ανοιχτό διάλογο με τα ρεύματα του εξωτερικού, και όχι στη μίμησή τους.

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

Απ' την άλλη δεν υπάρχει καλλιτεχνικό έργο που να μην έχει πολιτική διάσταση, έστω και αρνητική· όπως δεν υφίσταται αισθητική πρόταση που να μην συγκροτεί έναν επικοινωνιακό κώδικα, να μην λειτουργεί σαν γλώσσα. Στη σύγχρονη τέχνη η εικόνα όλο και περισσότερο επιβάλλεται ως λόγος –ρητορικός, έστω, αφελής, κοινότοπος, προβοκατόρικός– ενώ παράλληλα το κείμενο, η γραφή συχνά προβάλλονται επικοινωνιακά ως εικόνες αποστερούμενες βαθμιαία του νοηματικού τους περιεχομένου. Εν αρχή ην ο λόγος λοιπόν, αλλά σήμερα υφιστάμεθα τη δεσποτεία ή και τη βία της εικόνας, ενώ στο βάθος του τοπίου η πολιτική, ούτως ή άλλως, τρίβει τα χέρια της προσμετρώντας το δικό της, ύποπτο, μερίδιο στην παραγωγή του πολιτιστικού προϊόντος.

Έργο του Τζων Χριστοφόρου από την έκθεσή του στην Αΐδουσα Τέχνης Αθηνών.

*Εικόνα της αμφισβήτησης,
τέχνη της επιθυμίας*

Christoforou

Με το patchwork των εικόνων του (φωτογραφίες, αφίσες, «φλουταρισμένη» ζωγραφική, κείμενα, μουσικές!) προσπαθεί ν' αναγάγει τα ντοκουμέντα σε σύμβολα της ανθρωπίνης τραγωδίας αλλά και να διασώσει την προσωπική του ανθρωπιά «κατασκευάζοντας» αισθητικές μορφές, φτιάχνοντας με τα χέρια του το «ωραίο» και το «άσχημο».

Τον χειμώνα του 2000 οργανώσαμε με την Ελληνοαμερικανική Ένωση μια διεθνή έκθεση υπό τον τίτλο «Γλωσσαλγία»: το άλγος της γλώσσας που γίνεται εικόνα και χάνει τη νοηματική ουσία της προς χάριν της ευτελούς, μονοεπίπεδης επικοινωνίας. Κι ενώ η γλώσσα αλλά και η νοηματοδοτημένη εικόνα συγκροτούν κόσμους ολόκληρους, ο κόσμος αρκείται στην επιφανειακή προσπέλα-

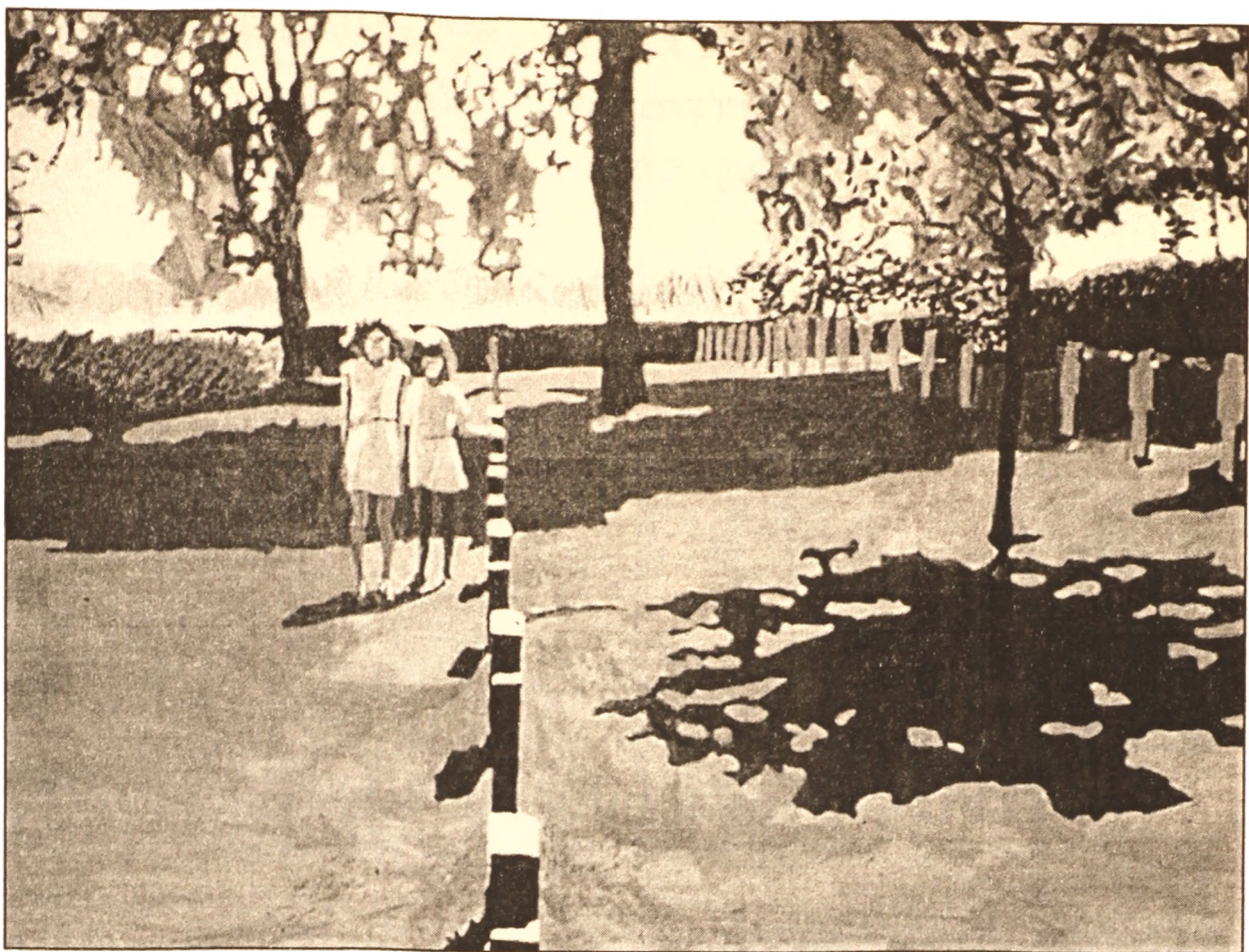
σή τους. Κι αυτό είναι ένα πρόβλημα. Στη «Γλωσσαλγία» επιχειρήσαμε τη συνύπαρξη εννοιολογικών, «γλωσσαλγικών» καλλιτεχνών από την Ελλάδα, την Ισπανία, τις ΗΠΑ και αλλού, αποδεικνύοντας έμπρακτα την αγωνία μας για τη γλώσσα και τις συμπεριφορές της. Έτσι, πλάι στον Βλάση Κανιάρη ή τον Γιώργο Ξένο υπήρχαν έργα του Tapiès, του Ed Ruscha ή της Jenny Holzer, μαζί με οπτικοποιημένη ποίηση του Juan Brossa και του Νάνου Βαλαωρίτη. Μέσω της εκδήλωσης αυτής τότε ανιχνεύτηκε ιστορικά η διεθνής, θα έλεγα, έγνοια για μια Art and Language, καθώς πολλοί καλλιτέχνες, όπως π.χ. ο John Baldessari, εξέφρασαν τις τελευταίες δεκαετίες έναν πολιτικό προβληματισμό σχετικά με την εξουσία της εικόνας καθώς αυτή διαπλέκεται με τον λόγο. Η τιμή όμως αυτής της πρωτοπορίας ανήκει αναμφισβήτητα στη βρετανική ομάδα «A&L», που από το 1968 συντόνισε τα βήματά της προς μια τέχνη εννοιολογική αλλά όχι νοοκρατική· προς μια τέχνη που να την διαρρέει ένα συνεχές πάθος. Αυτό το πάθος που ανιχνεύεται ως σήμερα στη δουλειά του Terry Atkinson και στην πρακτική της εικονοποιίας του. Αυτός ο διαλεκτικός χαρακτήρας του μοντέρνου τελικά, που αντιστέκεται –ακόμη– στην επικράτεια της μεταμοντέρνας συνθήκης. Γιατί αυτό είναι το μεγάλο μάθημα της εργασίας του Atkinson: ότι η έννοια «μοντέρνος» δεν

είναι απλά ιστορική αλλά και πολιτική. Έστω κι αν ολοκληρώνεται σε κάποια κοινωνική φάση, παραμένει ανοιχτή ως αίτημα όποτε οι περιστάσεις σταθούν πρόσφορες. Αυτός ο βολονταρισμός ίσχυε ανέκαθεν στην τέχνη, τουλάχιστον στην υψηλή, ανατρεπτική εκδοχή της, και δεν βλέπω το λόγο γιατί να μην ισχύει και σήμερα. Ο Πιντιγκρίλι, τέλος, λέει «καταλαβαίνω το φιλί σ' έναν λεπρό αλλά όχι την χειραψία μ' έναν ηλίθιο». Στην προκειμένη περίπτωση αρνηθούμε το χέρι μας σ' όσους αντιμετωπίζουν την τέχνη διασκεδαστικά, καιροσκοπικά ή αμιγώς «συλλεκτικά». Θέλετε να μάθετε πού έγκειται η ηλιθιότητά τους; Μα στο ότι ούτε καν φαντάζονται πόσα πράγματα περισσότερα είναι η τέχνη σε σχέση μ' αυτό που εκείνοι νομίζουν. Το 1907 ο Picasso με τις *Demoiselles D'Avignon* ανατρέπει τη μυθολογία του Ωραίου* που εξέθρεψε όλη την ευρωπαϊκή τέχνη, από την αρχαιότητα ακόμη, παρουσιάζοντας γυμνά χωρίς αισθησιασμό και συμπληρώνοντας την «πολιτική» δήλωση της Ολυμπίας του Μανέ από το 1863. Γιατί κι ο Μανέ υπερβαίνει στερεότυπα –ειδικά αυτά της γυναίκας-θηράματος– όταν βάζει τη νεαρή πόρνη να κοιτάει ισότιμα τον θεατή-βιαστή της, προκλώντας τον έτσι να την κατακτήσει, αν μπορεί.

Τέχνη της πρόκλησης, τέχνη της επιθυμίας, μακριά από τον φετιχισμό των στερεοτύπων αλλά με βαθιές ρίζες στο πιο εσωτερικό τους περιεχόμενο.

Η ομάδα «A&L» ιδρύθηκε το 1968 από τους Βρετανούς David Bainbridge, Terry Atkinson, Michael Baldwyn και Harold Hurrell. Το 1969 εξέδωσαν το ομώνυμο περιοδικό με την προσθήκη των Mel Ramsden και Joseph Kosuth, ενώ διχάστηκαν σε βρετανική και αμερικανική ομάδα. Το 1983 το Institute of Contemporary Art του Λος Άντζελες παρουσίασε μεγάλη αναδρομική έκθεση του γλωσσολογικού φαινομένου, ενώ δέκα χρόνια αργότερα κάτι ανάλογο προσπάθησε και το Jeu de Paume στο Παρίσι.

Ο Atkinson απεχώρησε από την ομάδα το 1974, επιμένοντας σε μια πολιτικό-πολιτιστική ζωγραφική σαν κουνημένη φωτογραφία (πρβλ. τους Hamilton, Pine, Richter), εμπνευσμένη

Terry Atkinson: *The stone touchers 3* (βραβείο Turner της Tate).

από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο ή τις αγγλο-ιρλανδικές σχέσεις. Το έργο του *The stone touchers*, που μετέχει στην έκθεση της Ελληνοαμερικανικής Ένωσης, βραβεύτηκε με το Turner της Tate Gallery. Είναι λοιπόν ευτυχής η συγκυρία της αναδρομικής στο «Εργοστάσιο» της ΑΣΚΤ του John Christoforou, έλληνα δημιουργού γεννημένου στο Λονδίνο το 1921 και επηρεασμένου βαθύτατα από την ομάδα COBRA της δεκαετίας του '50. Το ΥΠΠΟ και η επιμελήτρια Μαριλένα Καρρά παρουσίασαν μια επιβλητική έκθεση ενός ζωγράφου της Διασποράς ο οποίος συμπορεύεται με τις σημαντικότερες μορφές του ευρωπαϊκού εξπρεσιονισμού μεταπολεμικά, δηλαδή τον Constant, τον Jorn, τον Dubuffet ή τον Bacon.

Ο Christoforou, μαθητής του Picasso και της Nouvelle Figuration ως προς την «ηρωική» αντίληψη της χειρονομίας, και των Permeke και Soulages ως προς το δράμα της μορφής και του χώρου, εφηύρε έναν αυτόνομο δρόμο έκφρασης συνδυάζοντας υψηλή ζωγραφική ποιότητα και αυθεντικό αίσθημα του τραγικού. Οι φιγούρες του ισορροπούν ανάμεσα στο τιτανικό και το τερατικό, αναδεικνυόμενες σε αυθεντικά σύμβολα μιας εποχής που αναγνώριζε απόλυτες αξίες και ελκόταν τόσο από τον Άγγελο της Ιστορίας όσο και από τον

Εωσφόρο της Πτώσης. Θα 'λεγα ότι η ζωγραφική του είναι σχεδόν κλασική, σταματημένη κάπου στο αποκορύφωμα αλλά και το ψυχορράγημα της νεοτερικότητας. Με την εγχώρια σχολή βέβαια καμιά σχέση, παρά την ιδεολογική, μάλλον, συγγένεια προς τον Μπουζιάνη και τον Θεοφυλακτόπουλο. Επίσης μια *Pietà* του, του 1947, η οποία προσφυώς στήνεται δίπλα σ' ένα έργο του 1984, θυμίζει μακρινά Derain και Γαλάνη.

Ο Christoforou το 1958 εκθέτει στην Whitechapel σε εκδήλωση που ονομάζεται «The Religious Theme» και έκτοτε αρχίζει μια εντυπωσιακή σταδιοδρομία στον ευρωπαϊκό χώρο. Στην Αθήνα μένει μόνο την περίοδο 1930-38. Το 1974 η έκθεσή του στο Μουσείο Galliera ονομάζεται «Nuit et le Néant» (Νύχτα και Ανυπαρξία). Ο ίδιος λέει κάπου: «Ο καλλιτέχνης καθώς περιπλανιέται στην νεκρόπολη των ψυχών, ανακαλύπτει μια καταχθόνια μηχανή με σάρκα και οστά.» Αυτή τη «μηχανή» τη διαπραγματεύεται με κύρος και μ' εσωτερικό αγώνα. Οι *Σφαγές των Αθώων*, οι *Σταυρώσεις* του ή *Η Σφαγή της Χίου* (1991) το αποδεικνύουν. Ένα εντυπωσιακό του έργο του 2001 φέρει τον τίτλο *Au delà des Abîmes* (Πέρα απ' την Άβυσσο). Πικρός ορισμός της ζωγραφικής του της ίδιας.

ΜΑΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ

* Δημήτρης Καπετανάκης, 1937.

Με την έναρξη της νέας χειμερινής σεζόν το Παρίσι σφύζει ιδιαίτερα φέτος από καλλιτεχνική ζωή. Κι αυτό χάρη σε μια πολύ εντυπωσιακή σε φάσμα και σε περιεχόμενο ενότητα εικαστικών εκθέσεων.

Εκθέσεις που, δίχως εξαίρεση, διακρίνονται από μια πολύ υψηλή ποιότητα, καθώς και από την έφεση να αποσπάσουν, όσο γίνεται περισσότερο, την παγκόσμια προσοχή αλλά και «αγορά» στα τεκταινόμενα στη Γαλλία.

Fiac και Art Paris 2002: Ένας σημαίνων απολογισμός

Κατ' αρχήν πρόκειται για τον κατεξοχήν δημιουργικό λόγο-αντίλογο που ενορχηστρώθηκε χάρη στη χρονολογική, για πρώτη φορά, σύμπτωση (24-28 Οκτώβρη 2002) των δύο εκθέσεων, δηλαδή της Fiac (της Διεθνούς Έκθεσης Σύγχρονης Τέχνης, 29ης κατά σειρά, στην Porte de Versailles) και της Art Paris (4ης κατά σειρά, στο Carrousel του Λούβρου). Δίπτυχο που θα μας απασχολήσει ιδιαίτερα εδώ και που απετέλεσε και το επίκεντρο στο ευρύτερο φάσμα των μνημειακών από κάθε άποψη εκθέσεων που συνυπάρχουν μέχρι και τους πρώτους μήνες της καινούργιας χρονιάς στη γαλλική πρωτεύουσα, όπως: Velasquez και Manet (Μουσείο του Orsay)· Picasso και Matisse (Grand Palais)· J. Constable – μια επιλογή του L. Freud (Grand Palais)· Modigliani (Μουσείο του Λουξεμβούργου)· Mathew Barney (Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης της Πόλεως των Παρισίων)· L. Bourgeois (στο πλήρως αναδιαρθρωμένο Palais de Tokyo) κ.ά.

Όχι οπωσδήποτε ανταγωνιστικό το δίπτυχο Fiac-Art Paris, αφού –τουλάχιστον μέχρι τώρα– έχει επικρατήσει η εικόνα ενός απαραίτητου και γι' αυτό πολύτιμου ομολόγου της Fiac σε ό,τι αφορά το προφίλ της Art Paris ειδικότερα (πιο συντηρητική στις επιλογές και στην ποιότητα των εκθεμάτων), χαρακτηρίζεται φέτος από μιαν έφεση να

Έργο του Marcel Broodthaers
(γκαλερί Erna Hécey).

προσελκύσει έναν μεγάλο αριθμό συλλεκτών μεγάλου βεληνεκούς και να ενισχύσει έτσι το Παρίσι σαν κέντρο της διεθνούς αγοράς τέχνης.

Κι αυτό, μία εβδομάδα πριν τη Διεθνή Έκθεση της Κολωνίας. Παράλληλα οι Fiac και Art Paris με ένα σύνολο 258 περιπτέρων (169 για τη Fiac και 89 για την Art Paris) στόχευσαν να ορθώσουν ένα σημαντικό ανάστημα αντίκρου στην πληθώρα των περιπτέρων των Διεθνών Εκθέσεων της Βάλε και των Βρυξελλών (250-300), που βέβαια παραμένουν πολύ περισσότερο κινητικές σε ό,τι αφορά τη διεθνή αγορά. Εξάλλου και στις δυο Παρισινές εκθέσεις παρατηρήθηκε η ανύψωση της στάθμης των εκθεμάτων σε ποιότητα, ενώ καταβλήθηκαν

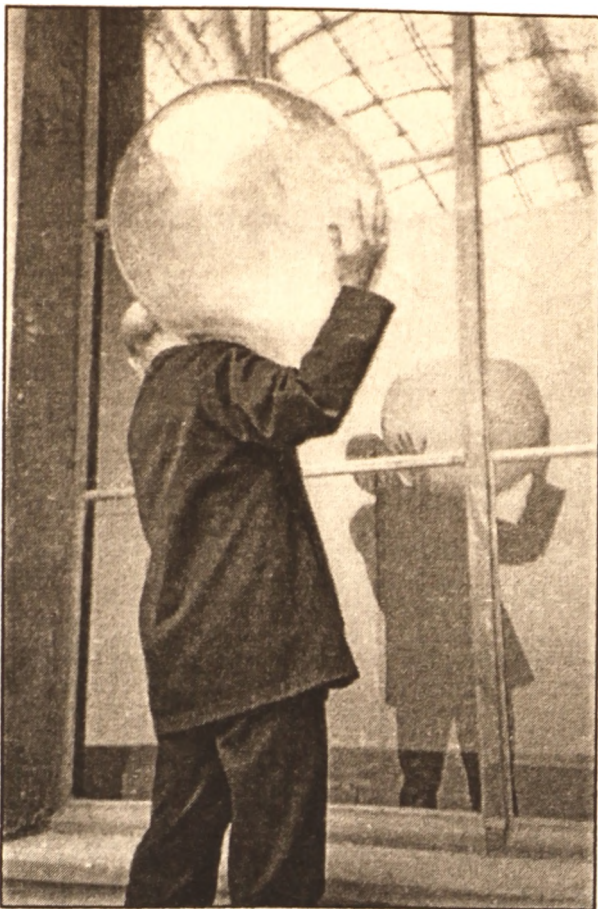
μεγάλες προσπάθειες ώστε να διευκολυνθούν όσο γίνεται οι επισκέπτες (70.000 για τη Fiac και 35.000 για την Art Paris) στην ορθή αξιολόγησή της. Ειδικότερα, ανανεώθηκε το 30% των συμμετοχών στα περίπτερα της Fiac, ενώ μειώθηκαν κατά 30 οι εκπροσωπούμενες αίθουσες τα δύο τελευταία χρόνια.

Στη φετινή Fiac εκπροσωπήθηκαν για πρώτη φορά η Ρωσία και το Ισραήλ, ενώ με έκπληξη μάθαμε από τον γαλλικό τύπο και ειδικότερα από τον κατάλογο της Fiac ότι η Ελλάδα συμμετέχει για πρώτη φορά με τη γκαλερί Unlimited Contemporary Art. Υπενθυμίζουμε σχετικά με αυτό ότι η Ελλάδα έχει επανειλημμένα συμμετάσχει σε προηγούμενες Fiac (με τις γκαλερί Ζουμπουλάκη, Αίθουσα Τέχνης Αθηνών κ.ά.), ενώ η γκαλερί Unlimited, που δηλώνει ότι κάνει την πρωτιά, είναι γαλλική γκαλερί εγκατεστημένη στην Αθήνα. Για πρώτη φορά φέτος συμμετέχουν και μερικές ιδιαίτερα μεγάλες γκαλερί της Γερμανίας, της Ελβετίας και της Νέας Υόρκης (Hauser & Wirth, Gavin Brown, Tanya Bonakdar, Leo Koenig κ.ά.), ενώ συνολικά λαμβάνουν μέρος πάνω από 900 καλλιτέχνες από 48 χώρες. Σημαντικές σε αριθμό είναι και οι ατομικές παρουσιάσεις, ενώ ιδιαίτερη είναι η προσοχή που έχει δοθεί στο τμήμα βίντεο που καλύπτει 500 τ.μ. και παρουσιάζει 12 έργα από τα οποία τα 9 προβάλλονται για πρώτη φορά. Ανάμεσά τους ιδιαίτερη εντύπωση έκανε το βίντεο *Film Stills* του Κινέζου Che Jen Chen (γκαλερί A Gaillard) με θέμα μια σκηνή μαρτυρίου στην Κίνα: εντυπωσιακό έργο που επισφραγίζει τη δυναμική ασιατική παρουσία στη φετινή Fiac. Το ιδιαίτερα ανεπτυγμένο τμήμα των εκδόσεων ολοκληρώνει το πλατύ φάσμα παρουσιάσεων της όλης εκδήλωσης, που απήλαυσαν για πρώτη φορά με ειδικά μελετημένες ανέσεις οι επίλεκτοι συλλέκτες (δωρεάν παραμονή σε πολυτελή ξενοδοχεία, λιμουζίνες, προσκλήσεις σε δείπνα κ.ά.) όπως σημειώνει η καλλιτεχνική σύμβουλος της Fiac, κυρία V. Jaeger.

Κρατώντας ακμαίο το ενδιαφέρον και οι δύο παρουσιάσεις –Fiac και Art Paris– με μια παρατηρημένη φέτος μετακίνηση συμμετοχών από τον ένα οργανισμό στον άλλον (π.χ. η Zanettacci

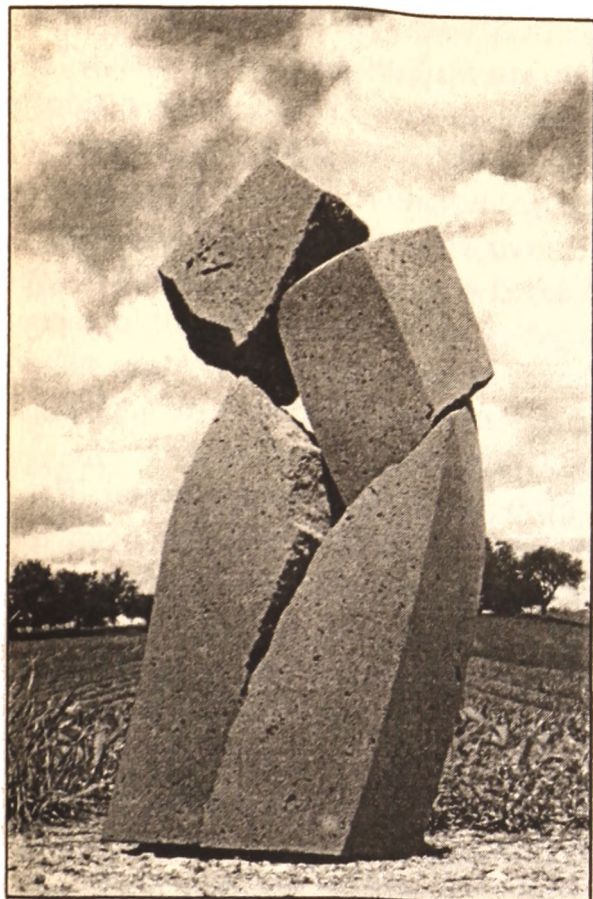
Έργο του Ousmane Sow
(γκαλερί Les Singuliers).

Έργο του C. Domela
(γκαλερί Thessa Harold).

Έργο του M. Haas
(γκαλερί di Meo).

Έργο του Patrice Berlin
(γκαλερί Guignon).

Έργο του Piotr Szurek
(γκαλερί Koralewski).

μετακινήθηκε από την Fiac στην Art Paris, η Krokin της Μόσχας εγκατέλειψε την Art Paris για τη Fiac, ενώ αντίθετα ο H. Duval, από τους στυλοβάτες της Fiac, προσεχώρησε στην Art Paris όπως και η γκαλερί Ζουμπουλάκη), είχαν να επιδείξουν έργα ποιότητας τόσο σε ό,τι αφορά τους κλασικούς της σύγχρονης τέχνης όσο και πολλούς νέους, ενδια-

φέροντες καλλιτέχνες – με ένα μεγαλύτερο ποσοστό εκπροσώπησης των τελευταίων στη Fiac.

Ειδικότερα συγκρατήσαμε από τη Fiac: τα έργα του Domela (Thessa Harold), τις συνθέσεις του N. de Staël (Jeanne Bucher), του Zoran Music (Contini), του Estève (Claude Bernard), τις ακουαρέλες του Hantai

(Larock Granoff), τα έργα του Soulages (Pauli) του J. Knifer (Oniris), την ατομική παρουσίαση του Mario Merz στη γκαλερί Persano. Τα έργα του Christo και της J. Claude στη γκαλερί Guy Peters. Τις φωτογραφικές δημιουργίες της Ρωσίδας O. Chernysheva στη γκαλερί Krokin. Τις πρόσφατες δημιουργίες του Arman στη γκαλερί Tendances. Τα γλυπτά της Abakanowicz στη M. Hoss. Τα έργα του Alechinsky στη γκαλερί Lelong.

Εκπληκτικά ήταν και τα έργα του Alechinsky σε ατομική παρουσίαση στη γκαλερί Willy d' Huysser στο πλαίσιο της Art Paris, η διάρθρωση της οποίας, γενικότερα, επέτρεπε μια πολύ πιο άνετη και σαφή θέαση χάρη στην οποία αξιοποιούνται τα έργα περισσότερο από την κάπως συγκεχυμένη εικόνα που παρουσιάζει η Fiac.

Ξεχωρίσαμε επίσης εδώ τους Hartung, Tapiès και Fautrier στη γκαλερί Cats. Τον Christo στη γκαλερί Veraneman. Τα γλυπτά του P. Belen στη γκαλερί Guignon. Τα σχέδια του πολωνού καλλιτέχνη R. Szurek στη γκαλερί Koralewski. Τις συνθέσεις του P. Loste στη γκαλερί Le Troisième Oeil. Τα έργα των Κόττη, Μποκόρου, Στράτου και Φιλοπούλου στη γκαλερί Ζουμπουλάκη. Του πριμιτίφ Ousmane Sow στη γκαλερί Les Singuliers κ.ά.

ΝΤΟΡΑ ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ-ΡΟΓΚΑΝ

Commedia dell' Arte!

της Ρίτσας Φράγκου-Κικίλια

Υπάρχουν άραγε αντικειμενικά κριτήρια τα οποία μπορούν να βοηθήσουν στη διάγνωση περί του «καλού» στην τέχνη; Με το ερώτημα αυτό βεβαίως κομίζω για μια ακόμη φορά γλαύκα εις Αθήνας, εγώ μια μη ειδική, αλλά εκούσα άκουσα προσφέρω κι εγώ τη δική μου κουκουβάγια στο κλεινό άστυ, απ' αφορμή τα όσα άκουσα, διάβασα και είδα σχετικά με τα πολύ σημαντικά γεγονότα στον χώρο των εικαστικών που λαμβάνουν χώρα στη χώρα μας.

Με αφορμή λοιπόν τα συμβάντα αυτά άρχισα να σκέφτομαι και τις άλλες μορφές τέχνης, το θέατρο, τον κινηματογράφο, το τραγούδι, τον χορό και τα σχετικά συμπαρομαρτούντα. Δεν ομιλώ βεβαίως περί τηλεοράσεως, γιατί για να την κρίνει κανείς, πρέπει να διαθέτει νουν, κι εγώ μυαλό δεν έχω, διότι αυτή η τηλεψία μου το αφαίρεσε.

(Ανοίγω π.χ. το κουτί να δω τι έγινε με το Κυπριακό κι αντ' αυτού βλέπω μια Κύπρια να άδει πως δεν έχει τάσεις αυτοκτονίας, φαίνεται λοιπόν πως το Κυπριακό λύθηκε, σκέφτομαι, αφού η εν λόγω Κύπρια δεν προτίθεται ν' αυτοκτονήσει –και ευτυχώς–, γιατί αν την Κύπρο την έπαιρναν καθ' ολοκληρίαν οι Τούρκοι η κοπέλα θ' αυτοκτονούσε και τότε πώς θα ζούσαμε χωρίς αυτές τις σοβαρές δηλώσεις; Οπότε λέω αυτές είναι ειδήσεις: η κοπέλα σώθηκε, η Κύπρος σώθηκε, νενικήκαμεν, «βαράτε βιολιτζήδες», «κρατάτε Τούρκοι τ' άλογα», και «στάκα Τούρκο να γεμί-σω». Την τουρκιστί απάντηση την αντι-

λαμβάνετε: «Come Yunan na se gamisso», να με συγχωρείτε κιόλας!)

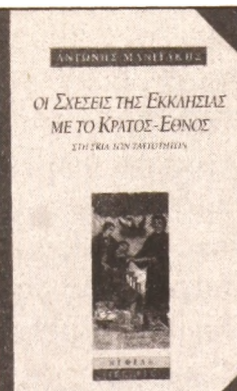
Για να επανέλθουμε στα σοβαρά (αν και κατά την άποψή μου το σοβαρότερο είναι το εκτεθέν παραπάνω): Πάω στο θέατρο να δω κάποιο πολυδιαφημισμένο έργο, που είναι έτσι, που είναι αλλιώς, που είναι το παίξιμο λαμπρό, που είναι και τι δεν είναι!, ανοίγει και η ρημάδα η αυλαία που αν ήξερε τι κάνει δεν θα το ξανάκανε ποτέ στη ζωή της, ανοίγει λοιπόν η αυλαία και βγαίνει μια κοπέλα, που είναι ψηλή, είναι λιγνή κι είναι χαριτωμένη, μα στην προπαραλήγουσα βάζει περισπωμένη, κι αρχίζει να παίζει, αλλά το δράμα είναι ότι αρχίζει και να ομιλεί: «Θου, θου, θου, πθου, πθου, πθου...» – μπερδεύτηκα και νόμισα πως έκανα λάθος την αίθουσα και πήγα σε διάλεξη, μετ' επιδειξεως, για το πώς να αποφεύγουμε το ψευδίζειν. Αυτό δε που με έκανε να αισθάνομαι τελείως βλαξ, είναι το γεγονός ότι μόλις βγήκε στη σκηνή η ως άνω ευειδής, κατ'ά το γούστο της εποχής, νεαρά, πλάκωσε ένα παλαμάκι που χάλασε ο κό-

σμος. Εγώ δεν κατάλαβα και νόμισα πως μπήκε κάποιος πολιτικός κι επειδή τους πολιτικούς –εν αντιθέσει προς την πολιτική– δεν τους πολυγουστάρω, έσκυψα το κεφάλι και άρχισα να συλλογάζμαι καλά περί του τί ειμι: «πολιτικόν» ή απλώς «ζῶον». Μάλλον το δεύτερο διότι ο επί σκηνής άσος της ορθοφωνίας, πληροφορήθηκα μετά, ξεκίνησε από γλάστρα σε πρωινάδικο και μετ'ά προόδευσε, έπαιξε σε σίριαλ – και καλώς: γιατί εμείς που δεν παίξαμε σε σίριαλ, τι χαϊρι και προκοπή είδαμε; Και τώρα στην ηλικία που φτάσαμε την τραγωδία που παίζουμε δεν θέλει να τη δει κανένας. «Δεν έχεις ανάγκη εσύ.» Έτσι δεν λένε; Λοιπόν, αυτό το έργο κι αυτό το παίξιμο βγήκαν οι κριτικές και το επήναισαν, βγήκαν οι τηλεοράσεις και το έπαιξαν, βγήκα κι εγώ απ' τα ρούχα μου και βγήκα απ' το θέατρο. Έκανα τον συνήθη όρκο που τον πατάω πάντοτε «Δεν θα ξαναπάω στο θέατρο» – με τον τρόπο των απίστων συζύγων που ορκίζονται στη/στον σύζυγό τους «Δε θα σε ξαναπατήσω μωρό μου». Άμα το 'χεις το χούι...

Είπα λοιπόν να πάω στο σινεμά. Έργο με Όσκαρ, το έργο της βδομάδας, του μήνα, της χρονιάς, όλων των εποχών. Νά σου το μελάني ποτάμι! Έκανα τον σταυρό μου και πήγα. Ω ρε Παναγία μου! Δεν φτάνει που πλάι μου καθόταν μια πιο χοντρή από μένα με δυο τεράστια χωνιά ποπ-κορν, που της έπεφτε συνέχεια η τσάντα και έσκυβα και της τη μάζευα. Δεν φτάνει που ήθελε η χο-

Ηλία Πετρόπουλου
ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ
ΤΟΥ ΥΠΟΚΟΣΜΟΥ
Μόλις κυκλοφόρησε
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Αντώνης Μανιτάκης
ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΜΕ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ-ΕΘΝΟΣ
ΣΤΗ ΣΚΙΑ ΤΩΝ ΤΑΥΤΟΤΗΤΩΝ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ντρή να πάει στην τουαλέττα και μου κοπάνησε τα υπερμεγέθη ποπ-κορν να της τα κρατάω, δεν φτάνει που γύρισε και με πάτησε και δεν μου είπε ούτε ένα συγγνώμη, μετρούσε με το μάτι της τα ποπ-κορν μήπως κι έφαγα κανένα. Τον ήχο βέβαια των δοντιών της στην ηδονική τους συνεύρεση με τα καλαμπόκια κάλυπτε ο ήχος της οθόνης. Τι ήταν κι αυτό; Νόμιζα πως είχα εγκληματήσει πολιτικά κι η αντιτρομοκρατική μου έκανε το μαρτύριο του θορύβου. Λοιπόν, δεν φτάνουν όλα αυτά, καπάκι άρχισε και το έργο. Έχουμε αγίους για όλες τις αρρώστιες. Έχουμε αγίους για όλες τις δύσκολες καταστάσεις, για τον κινηματογράφο δεν έχουμε κανέναν να τον παρακαλέσω να με βοηθήσει; Αμάν Θεούλη μου, τι ήταν αυτό που έβλεπα; Χέρια να αποκόπτονται αιματηρά, πόδια να περπατάνε μόνα τους, κεφάλια να εκσφενδονίζονται σε γήπεδο όπου κάποιοι έπαιζαν ποδόσφαιρο, έντερα να τα χρησιμοποιεί ο καλός ως λάσο για να πνίξει τον κακό. Στο διάλειμμα που άναψαν τα φώτα νόμισα πως ήταν το τέλος (μου) και έφυγα. Όχι δεν ήταν θρίλερ. Ήταν κουλτούρα. Στον δρόμο πάλι προς το σπίτι, έκανα τον γνωστό όρκο «Κινηματογράφος ξανά – γιοκ».

Είπα όμως να πάω ν' ακούσω και κανά τραγούδι. Κι επειδή είμαι μάλλον καθυστερημένη, νόμισα μετά από τόσον καιρό πως θα βρεθώ στη γνωστή μουάτ (όπου βεβαίως συνεισφέραμε τον οβολό μας ώστε τα φτωχόπαιδα με τις ωραίες φωνές που τραγουδούσαν την αγάπη και την επανάσταση να διαθέτουν τώρα σπίτια με πισίνες και αεροδυναμικά αυτοκίνητα και να μας το παίζουν από πάνω και ινστρουχτορες, -gamo to stanio mou- να μας συμβουλεύουν δηλαδή πού να ρίξουμε την ψήφο μας και τι να την κάνουμε τη ζωή μας). Νόμισα επίσης πως θα βρεθώ στα στέκια όπου τραγουδούσαν οι παλιοί ρεμπέτες που για να προφέρει κανείς το όνομά τους θα έπρεπε να έχει πλύνει προηγουμένως τρεις φορές με ροδόσταμο το στόμα του. Και σαν τον Καβάφη κι εγώ επήγα. Αυτό που είδα –για να είμαι ειλικρινής, δεν πήγα στους πρώτους τυχόντες ούτε και σε γαβ-γαβ- τέλος πάντων, αυτό που είδα μ' έκανε να πέσω στα πόδια γονατιστή, να χτυπάω δυνατά με τα χέρια μου το στήθος μου,

και να ζητάω συγγνώμη από τον Θεό για τις αμαρτίες μου. Mea culpa ούρλιαζα mea culpa, mea maxima culpa (-Missale Romanum, Πράξη μετάνοιας- αν ο νους σας πήγε εκεί που νομίζω, σας την έφερα) κι όλος ο κόσμος νόμιζε ότι είχα μερακλωθεί και εξέφραζα τον ενθουσιασμό μου ιδιορρυθμώς αντί κατά το σύνηθες να ρίχνω πάνω στο τραπέζι τα τσιφτετέλια μου. Μα εγώ ως άλλη Εκάβη ξέσκιζα τα μάγουλά μου, γιατί σκεφτόμουν τον Τσιτσάνη επί σκηνής να κάνει ακροβατικά, τον Παπαϊωάννου να κατεβαίνει από το ταβάνι, τον Βαμβακάρη να βαράει ντέφι και να καπνίζει πούρο Αβάνας και τη Μπέλλου με ξώπλατο και γόβα σιλέτο να φλερτάρει το αφεντικό και να ξελιγώνεται. Ήμαρτον! Είχαν γραφτεί όμως τόσα καλά! Παράλληλα δεν μπορώ να ξεχάσω την απάντηση του Θεοδωράκη συνεντευξιαζομένου, στην ερώτηση για το πώς βλέπει το σημερινό τραγούδι: «Ανεβαίνουν στο σανίδι κάτι κατσίκες και βελάζουν» ή κάπως έτσι.

Και για να ξαναγυρίσω εκεί από όπου ξεκίνησα. Στο γεγονός που προκάλεσε το κείμενό μου. Στην έκθεση του «αιώνα του Πικάσο» στην Εθνική Πινακοθήκη. Άλλοι έγραψαν ύμνους. Άλλοι υπήρξαν επιφυλακτικοί. Άλλοι σκέφτονται ακόμη εμβριθώς περί της αξίας των έργων που εκτίθενται. Τι να κάνω κι εγώ τώρα που είμαι ένας άνθρωπος απλός; Να τον πάω τον εγγονό μου να δει την έκθεση και την παράλληλή της στο Κυκλαδικό, κι ας μην είναι τα καλύτερα έργα, κι ας μην είναι όπως πρέπει τοποθετημένα; Να υποστούμε και οι δυο αυτό το πατείς με πατώ σε και στο τέλος το παιδάκι να θέλει τσίσα, σάντουιτς και πορτοκαλάδα και να μου πει ως κορωνίδα ότι στο βιβλίο που έχει με έργα του Πικάσο υπάρχουν πίνακες καλύτεροι, όπως όταν τον πήγα στη Λυρική να δούμε τον Καρυοθραύστη μου είπε ότι στο βίντεό του αυτοί που παίζουν τραγουδάνε και χορεύουν καλύτερα; Διαβάζοντας δε και την είδηση στη χτεσινή *Ελευθεροτυπία* (11/11) με τον τίτλο «Ω! ω! ω! Μα είναι υπέροχος!» που ανέκραξε εκτιμητής του Βρετανικού Μουσείου, όταν δημοσιογράφος των *Times* ζωγράφισε πίνακα με τη βοήθεια της επτάχρονης κόρης του εντός δέκα λεπτών και υποδύθηκε πλούσιο τραπεζίτη που θα έκανε μεγάλη

δωρεά αν ο πίνακάς του κρεμόταν, μαζί με τους μεγάλους δασκάλους της ζωγραφικής, στους τοίχους του Μουσείου. Περίπου έτσι απάντησαν και οι εκτιμητές του V&A και της Βασιλικής Ακαδημίας Τεχνών. Η κρίση γίνεται λοιπόν κατά το δοκοῦν και κατά το «συμφεροῦν»; Στην προκειμένη περίπτωση δεν τσίμπησε η μοντέρνα Tate και η Εθνική Πινακοθήκη; Έχω βέβαια την ελπίδα πως ούτε τα άλλα ιδρύματα το έχασαν, αλλά το παραδάκι που τους έταξε ο δήθεν τραπεζίτης ήταν πολύ.

Το θέμα πάντως αν υπάρχουν αντικειμενικά κριτήρια για να διαγνωσθεί το καλό στην τέχνη γενικότερα, παρά τις φιλότιμες προσπάθειες της θεωρίας και της κριτικής, έχω την αίσθηση πως παραμένει ανοιχτό. Εδώ που τα λέμε ευτυχώς.

Μαρούσι 12/11/2002

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΑΙΝ ΜΑΡΤΕΝ

Λαμπράκηδες. Ιστορία μιας γενιάς

Το βιβλίο που συγκεντρώνει το υλικό πρωτογενούς έρευνας για μια κρίσιμη περίοδο της νεότερης ιστορίας. Άγνωστα στοιχεία που καταγράφουν την οργανωτική δομή της Νεολαίας Λαμπράκη, τις αδυναμίες αλλά και το νεό πνεύμα που έφερε αυτό το κίνημα

Κεντρική διάθεση, τηλ.: 010-72.32.819

Τις τελευταίες εβδομάδες ξαναφούντωσε η διαμάχη αν και κατά πόσο πρέπει να χτιστεί το νέο (και τόσο πολύπαδο) Μουσείο Ακρόπολης στο οικόπεδο Μακρυγιάννη. Οι αντεγκλήσεις ανάμεσα σε εκείνους που διαφωνούν και σε εκείνους που το υποστηρίζουν έχουν πια φτάσει μέχρι τους αρχαιολόγους, που υποστηρίζουν δημόσια, με όλο το απαιτούμενο πάθος, τα υπέρ και τα κατά. Την ίδια στιγμή, το Μουσείο δεμελιώνεται...

Μουσείο Ακρόπολης

Στην υπόθεση μπλέκονται πάρα πολλές παράμετροι και θα ήταν μάταιο ένα τέτοιο σημείωμα να προσπαθήσει ακόμα και να τις συνοψίσει. Θα αρκесτούμε στον εντοπισμό ορισμένων (για μας) ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της τόσο δύσκολης αυτής υπόθεσης με τα σημερινά δεδομένα. Δηλαδή, θα αποφύγω να επιστρέψω στα επιχειρήματα για την (θεωρητική) καταλληλότητα ή μη του

οικοπέδου Μακρυγιάννη, συζήτηση που άλλωστε βάστηξε αρκετά χρόνια ως τώρα. Θα το λάβω ως δεδομένο – άσχετα αν αυτό σημαίνει πως αποσιωπούμε ασυγχώρητες ως κραυγαλέες παραβλέψεις και αντιφάσεις από όσους κλήθηκαν να πάρουν τις σχετικές αποφάσεις τότε (δέκα χρόνια πριν...).

Η παρουσία (όπως εκ των υστέρων αποδείχτηκε) ενός εκτεταμένου, και μοναδικού σε έκταση και καλή διατήρηση, αρχαιολογικού χώρου στο οικόπεδο του Μουσείου ήταν αδύνατο να μην προσθέσει μια ακόμα δυσμενή διάσταση στην τόσο περίπλοκη αυτή κατάσταση. Η ύπαρξη της τόσο σπουδαίας αυτής ανασκαφής –τουλάχιστον στα μάτια μου, που πρώτος παραδέχομαι πέρα για πέρα πως είμαι αμύητος σε θέματα επιστημονικής αξιολόγησης αρχαιολογικών ευρημάτων– που συνάμα είναι τόσο σπάνια στην Αθήνα (ως προς την έκτασή της και τον βαθμό διατήρησής της) δεν θα μπορούσε παρά να διχάσει τους «ειδικούς».

Ξαφνικά «ανακαλύψαμε» ότι η πολιτική, τουλάχιστον ορισμένες φορές αν

Ας οικοδομήσουμε λοιπόν πάνω σ' αυτές τις αρχαιότητες ένα μουσείο που θα παρουσιάζει «λαμπρότερα» έργα της αρχαιότητας...

όχι πάντα, αναγκαστικά υπερεκαλύπτει τα οποιαδήποτε «επιστημονικά» κριτήρια. Δηλαδή, πιο απλά, άσχετα με τι μπορεί να θεωρηθεί «αξία» στην περίπτωση του οικοπέδου Μακρυγιάννη, υπερτερεί η ανάγκη της εκεί ανέγερσης του Μουσείου. Οι αποφάσεις που είχαν ήδη ληφθεί για εκεί προσδιόριζαν και το τι θα επακολουθούσε, είτε βρίσκονταν εκεί αρχαιότητες είτε όχι.

Έτσι κι αλλιώς, όλο το κέντρο της Αθήνας είναι «γεμάτο» αρχαιότητες, το ξέρουμε αυτό. Όπως επίσης ξέρουμε πως το σεβαστό (σήμερα) κτήριο Μακρυγιάννη (Βάιλερ) έχει χτιστεί ακριβώς πάνω σ' αυτόν τον μοναδικό αρχαιολογικό χώρο που θέλουμε να κρατήσουμε πάση θυσία. Το ίδιο έχει πιο πρόσφατα συμβεί με όλα τα γύρω κτίρια που περιβάλλουν το «οικόπεδο» του Μουσείου. Τα ίδια έγιναν όταν κατασκευάστηκε ο σταθμός μετρό ακριβώς δίπλα στο οικόπεδο (όμως εκεί δεν νομίζω πως διαμαρτυρήθηκε κανείς, απλά πήραμε τα «ευρήματα» και τα βάλαμε στις προθήκες για διδακτικούς και διακοσμητικούς λόγους). Κάθε μια οικοδομή (διατηρητέα ή

μη) μάλιστα που βλέπουμε σήμερα εκεί γύρω έχει συνειδητά (ή έστω, ασυνείδητα) καταστρέψει ένα μέρος από την πολύτιμη αρχαία πόλη. Το «έγκλημα» έχει συντελεστεί (και συντελείται) ασταμάτητα με ή χωρίς προσχήματα, και η όποια «διάσωση» γίνεται ελέγχεται από σκοπιμότητες και στρατηγικές δράσεις, απόλυτα γνωστές σε «φορείς» και «ιδιώτες».

Όταν ξεσηκώνεται ολόκληρο ICOMOS και καταγγέλλει ότι ουσιαστικά ο αρχαιολογικός χώρος κατακερματίζεται και μεγάλο του μέρος αφανίζεται στην πράξη, θα πρέπει ίσως να το πάρουμε απόφαση ότι πάνω-κάτω έτσι έχουν τα πράγματα. Όταν σε έναν τέτοιο αρχαιολογικό χώρο χαράσσονται διακριτές ζώνες όπου αποφασίζεται ποια θα «απομακρυνθεί», ποια θα «καταχωθεί» και ποια θα «αναδειχθεί», είναι φανερό πως παύει να υπάρχει αυτός ο εντυπωσιακός ερειπιώνας και στη θέση του θα εισπράξουμε ένα εύπεπτο «δείγμα» – δηλαδή, άλλη μια «διακόσμηση» του νέου Μουσείου.

Ας μην κουραζόμαστε άλλο: η ανασκαφή (όπως τόσες άλλες, άπειρες σε ολόκληρο τον ελληνικό χώρο) θα χαθεί. Θα την έχουμε πάντως καταγράψει και μελετήσει (και ελπίζω, σύντομα δημοσιεύσει). Η σύγχρονη πόλη δεν αστειεύεται. Οι ανάγκες ανάπτυξής της είναι χωρίς τέλος, κι έτσι θα έπρεπε να είναι. Η ιδεολογικοποιημένη ένδοξή μας αρχαιότητα μας κυνηγάει σε κάθε βήμα, σπέρνοντας συνέχεια εμπόδια και περιορισμούς. Ήδη το να χτιστεί καινούργια αρχιτεκτονική στο αθηναϊκό ιστορικό κέντρο είναι μάλλον άπιαστο όνειρο – όλοι το έχουν ρίξει στις χλιάρές «αναπλάσεις» και στις «αποκαταστάσεις-μουμιοποιήσεις».

Το Μουσείο το χρειαζόμαστε περισσότερο από όσο χρειαζόμαστε έναν ακόμα αρχαιολογικό χώρο-σκουπιδότοπο. Προσωπικά προτιμώ ένα μουσείο που κόβει εισιτήρια (και της Ακρόπολης θα κόβει πολλά!) παρά ένα άδειο οικόπεδο κλεισμένο με συρματοπλέγμα, γεμάτο χύμα πέτρες και πρόχειρα στέγαστρα. Και αν με ρωτούσε κανείς θα έλεγα ακόμα πως θα γκρέμιζα το κτήριο Βάιλερ για να σχεδιάσω ένα σωστό σύγχρονο μουσείο, στις σωστές του διαστάσεις, και όχι κάτι που θυμίζει προσθήκη σε ακάλυπτο οικοδομικού τετραγώνου.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ

Σαν πεζά...

Τάσος Γουδέλης,
Η γυναίκα που μιλά,
εκδόσεις Κέδρος, Αθήνα 2002, σ. 156.

Το πέμπτο βιβλίο διηγημάτων του συνεκδό-
τη του περιοδικού *Το Δέντρο* Τάσου Γουδέ-
λη δεν είναι ένα συνηθισμένο βιβλίο. Θα το
χαρακτήριζα συνεχούς ροής, όπως και το
κάθε ένα από τα δεκατρία διηγήματα που το
συνθέτουν. Η αφήγηση κρατά κάπως τα
προσχήματα, αλλά συνεχώς εκβιάζει και πα-
ραβιάζει τον ρυθμό που αντιστοιχεί στην
τρέχουσα δυνατότητα πρόσληψης, με την
οποία έχουμε εξοικειωθεί από την πεζογρα-
φία αλλά και την εφημεριδογραφία της επο-
χής και είναι βέβαια συμβατή με τους ρυθ-
μούς της ζωής, με τις πολύ συγκεκριμένες
συνθήκες της ανάγνωσης. Το ίδιο και η
γλώσσα του, δεν καταργεί τελείως τους κα-
νόνες της στίξης, αλλά μειώνει στο ελάχιστο
τη χρήση κομμάτων και τελειών, μειώνει δη-
λαδή τις αποστάσεις ανάμεσα στα νοήματα,
στα πρόσωπα, στις καταστάσεις, μειώνει τις
ανάσες που χρειάζονται για να κατακάτσει
κάτι μέσα μας μέχρι να περάσουμε στο επό-
μενο. Ο Γουδέλης φθάνει έτσι στα κράσπε-
δα της συνειρμικής γραφής, αλλά εκεί κάνει
κάποιες μικρές παραχωρήσεις στον εξουθε-
νωμένο αναγνώστη, ώστε να αντέξει να τον
παρακολουθήσει. Γιατί ο αναγνώστης έχει
την ίδια αίσθηση που δημιουργείται όταν τα
γυαλιά χρειάζονται αντικατάσταση και τα
μάτια δεν μπορούν να εστιάσουν με ευκρί-
νεια, όταν η ανάσα γίνεται ακανόνιστη, δυ-
σπνοϊκή, και το σώμα δεν ανταποκρίνεται
στις εντολές λόγω της έλλειψης οξυγόνου.
Σίγουρα το βιβλίο δεν διαβάζεται στο τρένο,
ούτε μεταξύ δύο τηλεφωνημάτων. Απαιτεί
απόλυτη μόνωση και σε ανταμοίβει γι' αυτό.

Εδώ ρισκάρεις και το ξέρεις για να μετα-
φερθείς εκεί που θέλεις: σαν υπνωτισμένος,
προετοιμασμένος να σου αποκαλυφθεί ό,τι
φοβάσαι. Το κατορθώνεις αβοήθητος, χωρίς
εντατική προσηλωση στη φλόγα του υπνωτι-

στή τσαρλατάνου, μόνον τις δικές σου φωνές
ακολουθείς...

Η θεματική των διηγημάτων δεν θα μπο-
ρούσε παρά να είναι ανάλογη. Στο δεύτερο,
που επιγράφεται «Ο τόπος», ο αφηγητής ξε-
κινά από το άρτι νοικιασθέν διαμέρισμά του
στο Παπάγου, μέσα από τις κουβέντες των
διπλανών ενοίκων μάς μεταφέρει σε ένα
κρεβάτι του παρακείμενου Γενικού Κρατι-
κού Νοσοκομείου, όπου πάνω στο στήθος
του νοσηλευόμενου υπερήλικα η διαθήκη
περιμένει την υπογραφή της, περιφερόμενος
στους γύρω δρόμους, κάτω από τη σκιά του
Υμηττού αλλά και τον καπνό του φουγάρου
του κλιβάνου του χειρουργείου του νοσοκο-
μείου, συναντά τον Μάρκο Βαφειάδη να κά-
νει τζόκινγκ, περνά από το σημείο αλλά και
τη στιγμή της εκτέλεσης, το 1922, των έξι
αξιωματικών που θεωρήθηκαν υπεύθυνοι
για τη Μικρασιατική καταστροφή και κατα-
λήγει στο πρώην κτήριο της Ασφάλειας
Αθηνών στη Μεσογείων, όπου ο ίδιος εκρα-
τήθη επί δικτατορίας, επιστρέφοντας σ'
εκείνη την εποχή.

Πρόκειται για ένα βιβλίο συναρπαστικό
και απολαυστικό –υπό τις προϋποθέσεις που
υπαινίχθηκα– που μας αποκαλύπτει έναν
συγγραφέα που έχει όχι μόνο την τόλμη αλ-
λά και την επάρκεια να οδηγεί τη γραφή του
έξω από την πεπατημένη – να ρισκάρει.

Νίκος Λάζαρης,
Το αόρατο νήμα,
εκδόσεις Παρουσία, Αθήνα 2002, σ. 48.

Μετά τον Κώστα Μαυρουδή (*Επίσκεψη σε
γέροντα με άνοια*, 2001) ένας ακόμα ποιητής
του '70 επιλέγει τους τρόπους του πεζού ποι-
ήματος, προκειμένου να εκφράσει πιο οικ-
κεία, ίσως και περισσότερο λειτουργικά, την
ανάγκη άμεσης επικοινωνίας του ποιητή με
την πραγματικότητα, την αμφίθυμη σχέση
του μαζί της. Ο Λάζαρης δημιουργεί ένα κά-

Ανθολογία Ποίησης της
Γενιάς του '90. Η
γεωμετρία μιας αθέατης
γενιάς (εκδ.
Μανδραγόρας, 2002): η
πρωτοβουλία της
συντακτικής επιτροπής
του *Μανδραγόρα* να
επιλέξει τους 35 ποιητές
και τα ποιήματα με τα
οποία παρουσιάζονται,
έχει την ιδιαίτερη
σημασία της, καθώς
προσφέρει με
ενεργητικό τρόπο τη
θέαση στην ποίηση και
τους νεότερους ποιητές,
που όλοι και όλα
συντείνουν στο να
μετατρέπεται σε
«αθέατη γενιά». Ο
Κώστας Κρεμμύδας και
η Αγγελική Κωσταβάρα
εισάγουν την ανθολογία
με απροκατάληπτο αλλά
και ερεθιστικό τρόπο.

Βαριά η σκιά του
Πολυλά στην ιστορία
των γραμμάτων μας, έχει
κυρίως συζητηθεί για τη
διάσωση και κριτική
έκδοση του ποιητικού
έργου του Διονυσίου
Σολωμού, για τις
μεταφράσεις του και για
τις γλωσσικές του
απόψεις. Η μονογραφία
του Δημήτρη
Πολυχρονάκη, *Ο
κριτικός ιδεαλισμός του
Ιάκωβου Πολυλά.*
*Ερμηνευτική
παρουσίαση του
αισθητικού και του
γλωσσικού του
συστήματος*
(Πανεπιστημιακές
Εκδόσεις Κρήτης,
Ηράκλειο 2002) έρχεται
να συμπληρώσει την
εικόνα με τη συμβολή
της στη γνώση του
κριτικού του έργου
διερευνώντας κυρίως τις
θεωρητικές οφειλές του
Πολυλά στον Schiller και
στον Humboldt.
Φωτίζοντας άγνωστες

πλευρές της σκέψης του
Πολυλά γίνονται
περισσότερο
κατανοητές οι
γλωσσικές αλλά και οι
ποιητικές του επιλογές.

**Για Τα άδυτα του
σημείου. Προοπτικές του
θεατρικού κειμένου**
γράφει η **Ζωή Σαμαρά**
(εκδ. Ελληνικά
γράμματα, 2002): ένα
βιβλίο θεωρίας και
πράξης θεατρικής που
μελετά το θέατρο ως
πραγματικότητα
θεατρικού κειμένου
αλλά και παράστασης.
Χρήσιμο βοήθημα για
την κατανόηση βασικών
εννοιών, αλλά και για
την περιδιάβασή μας σε
σκηνικές πραγματώσεις
που προσφέρονται ως
παραδείγματα. Το
βιβλίο της Σαμαρά έχει
τη ζωντάνια της άμεσης
επαφής με τη θεατρική
πράξη, φέρει τη γνώση
της θεωρητικής
προσέγγισης αλλά και
την πρόσληψη του
θεατρικού γεγονότος
από τον θεατή.

**Διαγωνισμός
διηγήματος**
Ελευθεροτυπίας, 2001:
αποτέλεσμα ένα τόμος
όπου ανθολογούνται 13
Νέοι Συγγραφείς (εκδ.
Νεφέλη, 2002) με
ισάριθμα διηγήματά
τους. Οι επιλεγέντες
στον διαγωνισμό της
«Βιβλιοθήκης» κομίζουν
κάτι από τον καιρό μας
και τον τόπο μας: η
ποικιλία των επιδόσεών
τους, τόσο στις
τεχνοτροπικές τους
επιλογές όσο και στις
θεματικές αναφορές
τους, αξιοσημείωτη. Το
μέλλον θα δείξει ...

Εμείς οι απ' έξω.
ΠΕΟΠΕΦ: 1948-1954

τοπτρο, όπου κατευθύνονται αισθήματα,
σκέψεις, προσωπικές στιγμές, η ίδια η ποιη-
τική πρόθεση, για να δια-σκεδαστούν μέσω
αυτού στο χώρο και στο χρόνο, ως ιμπρεσ-
σιονιστικά και φασματικά ενεργήματα, τα
οποία απλώνονται σιγά-σιγά προς τον ανα-
γνώστη, που από αποδέκτης αρχίζει να γίνε-
ται συμπάσχων.

Άλλοι ποιητές, νεότεροι του Λάζαρη, προ-
τιμούν τον δραματικό μονόλογο, ως διέξοδο
στην ίδια ανάγκη επικοινωνίας, μα σε κάθε
περίπτωση είναι οι αφηγηματικές φόρμες
που επιστρέφουν, χαρακτηρίζοντας ένα ση-
μαντικό μέρος της σύγχρονης ποιητικής πα-
ραγωγής, και μάλιστα συνήθως μέσα από τό-
νους και θεματικές ελάσσονες. Στη συλλογή
του Λάζαρη, είναι και προγραμματικά γειω-
μένες στην καθημερινότητα, μέσα από μια
αποφορισμένη και διαρκή περιπλάνηση σε
άδοξες αλλά κανονικές όψεις του βίου, σε
ερωτήματα υπαρξιακά, διατυπωμένα όμως
με αφοπλιστική απλότητα, με φυσικότητα
που απομακρύνει κάθε λόγια εκζήτηση. Δεν
μπορώ να προεικιάσω τη συνέχεια της ποίη-

σης του Λάζαρη, αλλά, συνυπολογίζοντας
και άλλες ανάλογες προσπάθειες, έχω την
αίσθηση, πως μέσα από τους απόηχους της
αμφισβητησιακής έκρηξης δημιουργείται
μια διακριτή μικρή περιοχή, όπου η ποίηση
επανακάμπει ως ώριμος **προσωπικός λό-**
γος, κρατώντας από την ατμόσφαιρα εκείνης
της εποχής μόνο την αντίθεσή προς το «με-
γάλο», δηλαδή το πατερναλιστικό, αντίθεση
μετασηματισμένη όμως εντός μιας μινιμαλι-
στικής εκφοράς.

*Κοιτάξτε αυτούς τους ανθρώπους. Ό,τι
βλέπετε δεν είναι ο εαυτός τους, είναι η
σκιά, το περίγραμμά τους. Η εικόνα τους -ή
τουλάχιστον η ισχυρή εντύπωση που δημι-
ούργησαν κάποτε για αυτήν- έχει τόσο φθα-
ρεί από την πολλή τριβή στην κόχη του κό-
σμου, ώστε τώρα έμειναν μόνο τα ίχνη της.
Και αυτά είναι τόσο αδύναμα, που νομίζω
πως με το πρώτο φύσημα του ανέμου θα χα-
θούν. Δοκιμάστε να το κάνετε. Είναι εύκο-
λο. Φυσηξέτε!*

Κώστας Βούλαρης

Ποιητικός ρεαλισμός

Κίριλ Καντίσκι,
Ποιήματα,
μετάφραση: Ζντράβκα Μιχαήλοβα,
Εκδόσεις Παρουσία, Αθήνα 2002, σ. 148.

Αν και η γνωριμία μας με τη λογοτεχνία
των βαλκανικών χωρών δεν είναι εκείνη
που θα έπρεπε (γνωρίζουμε περισσότερο
τους συγγραφείς των χωρών της ιβηρικής
παρά της δικής μας χερσονήσου), η βουλγά-
ρικη λογοτεχνία δεν μας είναι άγνωστη.
Αναφορικά με την ποίηση, υπάρχουν το αρ-
κετά εκτεταμένο τμήμα της βουλγάρικης
ποίησης (134 σελίδες, 21 ποιητές), που πε-
ριέχεται στον τρίτο τόμο της εξάτομης *Νέας*
*Παγκόσμιας Ποιητικής Ανθολογίας των Ρί-
τας Μπούμη και Νίκου Παππά* (c. 1980), το
βουλγάρικο τμήμα της Ανθολογίας *Σύγχρο-
νης Βαλκανικής Ποίησης του Γιάννη Κορί-
δη* (1984), έξι βιβλία ποιητών μεταφρασμέ-
νων από τους Ρίτα Μπούμη και Νίκο Παπ-
πά (των: *Ελισαβέτας Μπαγκριάνα*, 1972·
Λιουμπομίρ Λέβτσεφ, 1976· *Γκεόργκι Τζά-
γκαρωφ*, 1977· *Ντιμίταρ Μετόντιεφ*, 1977·
Πάβελ Μάτεφ, 1978· *Νικόλα Βαπτσάρωφ*,
1979), και δύο βιβλία ποιημάτων του Χρί-
στο Μπότεφ, μεταφρασμένα από τους Γιάν-
νη Μότσιο (1971) και Πασκάλ Πασκαλέφ-
σκι (1986). Υπάρχουν επίσης μεταφρασμέ-
να στη γλώσσα μας μερικά βιβλία πεζογρα-

φίας (ανάμεσά τους η νουβέλα *Κλέφτης ρο-
δακίνων* του Εμιλιάν Στάνεφ, 1970· το μυθι-
στόρημα *Τα καπνά* του Ντιμίταρ Ντίμωφ,
1977· τα *Άγρια διηγήματα* του Νικολάι Χάι-
τωφ, 1979). Σημειώνουμε ακόμη την ελλήνι-
κή μετάφραση της *Ιστορίας της Βουλγάρι-
κης Λογοτεχνίας* του Παντελέι Ζάρεφ
(1977), το αφιέρωμα της *Νέας Εστίας* στη
«Λογοτεχνία και τέχνη της σημερινής Βουλ-
γαρίας» (1η Μαΐου 1979), τις μελέτες για
τον Μπότεφ των Γιάννη Μότσιο (1980),
Κώστα Βαλέτα (1981) και Ευανθίας Δούγα-
Παπαδοπούλου (1989), και το βιβλίο *Σύγ-
χρονη Βουλγαρική Λογοτεχνία* του Κώστα
Βαλέτα (1971).

Η φετινή χρονιά ήταν γόνιμη για την πα-
ρουσία της βουλγάρικης ποίησης στην
Ελλάδα, αφού είδαμε ποιήματα του Νικο-
λάι Κάντσεφ, μεταφρασμένα από τους Χά-
ρη Βλαβιανό και Ζντράβκα Μιχαήλοβα,
στο 19ο τεύχος της *Ποίησης* (Άνοιξη-Καλο-
καίρι 2002), το σε τρίγλωσση έκδοση (βουλ-
γάρικα-ελληνικά-αγγλικά) βιβλιαράκι της
Κριστίν Ντιμιτρόβα (ελληνική μετάφραση
Πάνος Σταθόγιαννης) και τα *Ποιήματα* του
Κίριλ Καντίσκι σε μετάφραση Ζντράβκας
Μιχαήλοβα, τα οποία παρουσιάζουμε εδώ.

Αξίζει τον έπαινο η πρωτοβουλία των εκ-
δόσεων Παρουσία να τυπώσει στα ελληνικά
αυτή την πλατιά επιλογή από όλες τις συλ-
λογές του βούλγαρου ποιητή, σε μια εποχή

εμπορικά εχθρική προς την ποίηση, όταν μάλιστα το βιβλίο είναι ενός άγνωστου στη χώρα μας σύγχρονου συγγραφέα (ο Καντίσκι γεννήθηκε το 1947). Είναι κρίμα που το αξιοσημείωτο τούτο βιβλίο, που εκδόθηκε στις αρχές του χρόνου, δεν αξιώθηκε μέχρι στιγμής της προσοχής της κριτικής, έστω της κριτικής των μεταφρασμένων βιβλίων λογοτεχνίας, που τον τελευταίο καιρό παρουσιάζει αξιόλογη δραστηριότητα στη χώρα μας. Διότι πρόκειται για ένα βιβλίο πολύ ενδιαφέρον και από μεταφραστική άποψη, κατά τούτο: μολονότι η μεταφραστική μέθοδος της Μιχαήλοβα δεν είναι η ιδεώδης (η μετάφραση φαίνεται να είναι κατά λέξη πιστή – το συνάγουμε από κάποιες φράσεις της και από το ότι η Μιχαήλοβα μεταφράζει σε ελεύθερο στίχο αρκετά προφανώς έμμετρα στο πρωτότυπο και ανομοιοκατάληκτα ποιήματα, π.χ. σονέτα), το αποτέλεσμα ξεπερνά το αναμενόμενο επίπεδο αποτέλεσμα της πιστής μετάφρασης και συχνά υψώνεται σε έκφραση που δίνει στιγμές γνήσιας ποίησης. Η ανάγνωση τούτων των μεταφράσεων επιβεβαιώνει το βιογραφικό σημείωμα του εξώφυλλου, σύμφωνα με το οποίο ο Καντίσκι, μεταφρασμένος σε πολλές γλώσσες, όχι μόνο ευρωπαϊκές, και τιμημένος με βουλγαρικά και διεθνή λογοτεχνικά βραβεία, είναι ένας σημαντικός ποιητής. Είναι, θα λέγαμε, από εκείνους τους ποιητές (όπως, π.χ., ο Καβάφης) που οι στίχοι τους βασιζονται σε ένα στοιχείο το οποίο, όσο και αν εξασθενεί στη μετάφραση από την απώλεια των μουσικών παραμέτρων του πρωτότυπου, δεν χάνει την ποιητικότητά του, γιατί περιέχει μια υλικότητα που μεταφέρεται στο κείμενο της μετάφρασης.

Αν στον Καβάφη αυτό το στοιχείο είναι η ιδιότυπη ειρωνεία, στον Καντίσκι είναι η ιδιότυπα απροσδόκητη εικόνα. Απροσδόκητη όχι με την υπερρεαλιστική έννοια της συνύπαρξης ανόμοιων στοιχείων μέσα στην ίδια εικόνα, αλλά με μια έννοια του χρονικά αναπάντεχου. Μια ισχυρή εικόνα εμφανίζεται όταν δεν την περιμένεις και αναποδογυρίζει τη συγκινησιακή τάξη που είχε χτιστεί ως εκείνη τη στιγμή, φωτίζοντας το βίωμα από μια απρόβλεπτη οπτική γωνία.

Αυτό είναι, πιστεύουμε, το ποιητικό στίγμα του Καντίσκι, που περνάει και στη μετάφραση:

Θα 'ρθει το χιόνι, πράος νοσοκόμος

...

Θα γκρεμίσω την πιο εύσωμη αράχνη και μόλις βροντήξει στο πλακόστρωτο θα κατεβώ απ' τον ιστό της ανάμεσα σε αργοπορημένους περαστικούς

...

Η καμπάνα μαραίνεται σαν γερμένη τουλίπα. Μόνο η καρδιά βροντοχτυπάει

...

Ο στρατιώτης έρχεται. Η σκιά μπροστά του τρέχει και οσφραίνεται το σκονισμένο χορτάρι

...

Κύνειο άσμα θα τραγουδήσω κάποια μέρα κι εγώ. Όμως κάποια μέρα. Σήμερα χαίρομαι που σαν ιδέα και σαν στίχος είμαι τόσο ατελής.

Τα ποιήματα αυτά δείχνουν πως σε ό,τι αφορά τη μαθητεία του στις ξένες λογοτεχνίες η ποιητική διαμόρφωση του Καντίσκι έχει γαλουχηθεί πρωτίστως από γαλλικές και έπειτα από ρωσικές πηγές. Ο ίδιος έχει μεταφράσει, όπως βλέπουμε στο βιογραφικό του σημείωμα, μια σειρά γάλλων και ρώσων ποιητών, μεταξύ των οποίων οι Μπωντλαίρ, Ρεμπώ, Βερλαίν, Μαλλαρμέ, Μπλοκ, Βολόσιν, Πάστερνακ. Ο Καντίσκι είναι ένας ποιητής του μοντερνισμού με ευδιάκριτες ορισμένες καταβολές του στον συμβολισμό και στους μεγάλους δυτικούς ποιητικούς μύθους. Μολαταύτα το βίωμα των ποιημάτων του, όπως μπορούμε να το δούμε από τις μεταφράσεις της Μιχαήλοβα, έχει κάτι το έντονα σημερινό, που μπορούμε να το περιγράψουμε ως ρεαλιστικό, και τούτο φαίνεται να οφείλεται αφενός στη δύναμη των εικόνων και αφετέρου στο υπόγειο χιούμορ των στίχων, που δίνει στη μυντή ατμόσφαιρα των ποιημάτων ένα τελικά λυτρωτικό τόνο.

Ανδρέας Ανανιάδης

Μια «μικρή» εποποιία (εκδ. Π. Τραυλός, 2000). μια προσωπική αφήγηση που είναι συγχρόνως και ένα ντοκουμέντο καταθέτει η Μαρία Καρρά, με ειλικρίνεια και συγκίνηση, για την Πανελλήνια Ένωση Οικογενειών Πολιτικών Εξορίστων και Φυλακισμένων και μας φέρνει κοντά στις οδυνηρές συνθήκες και τα βιώματα των αφανών ηρώων της Αριστεράς στα χρόνια του εμφύλιου. Η Μαρία Καρρά, είναι περισσότερο γνωστή από την πολιτική και συνδικαλιστιστική της δράση, ωστόσο αξίζει να θυμηθούμε και ένα παλαιότερο βιβλίο της, στην ίδια πάντα γραμμή της βιοματικής αφήγησης που προσφέρει παράλληλα στοιχεία για ιστορική επεξεργασία: *Επονίτισσα στους δρόμους και στις γειτονίες της Αθήνας* (εκδ. Δωρικός, 1982).

Ζωντανή μαρτυρία της θρακιώτικης ιδιαιτερότητας η πολύ ωραία έκδοση που πραγματοποιήθηκε με πρωτοβουλία της «Επιχείρησης Πολιτιστικής Ανάπτυξης Δήμου Αλεξανδρούπολης»: *Μουσική και Μουσικοί της Θράκης* (Αλεξανδρούπολη, 2002). Ένα βιβλίο μουσικό, καθώς συνοδεύεται από δύο cd που καταγράφουν τα μουσικά δείγματα που επιλέγονται και παρουσιάζονται στην έκδοση. Δύο είναι οι βασικοί συντελεστές του

Εικονογραφία

Αναστασία Δρανδάκη,
Εικόνες 14ος-18ος αιώνας. Συλλογή της Ρένας Ανδρεάδη,
Μουσείο Μπενάκη - SKIRA editore, Αθήνα-Μιλάνο 2002, σ. 290.

Την έκθεση του Μουσείου Μπενάκη «Εικόνες 14ου-18ου αιώνα από τη συλλογή της Ρένας Ανδρεάδη», που γίνεται τις μέρες αυτές και θα διαρκέσει ως τις 5 Δεκεμβρίου, έρχεται να συμπληρώσει η νέα έκδοση του μουσείου, που πραγματοποιήθηκε με πρωτο-

ερευνητικού έργου, όπως τουλάχιστον εμφανίζονται από τα συνοδευτικά κείμενα της έκδοσης: **Γιώργος Ε. Παπαδάκης** και **Ευάγγελος Αυδίκος**. Το αποτέλεσμα αποτυπώνει την πολυπολιτισμική Θράκη με τραγούδια ελληνικά, ποντιακά, τουρκικά, αρβανίτικα και πομάκικα. Μια θαυμάσια πρωτοβουλία που αξίζει κάθε έπαινο.

Η ποίηση του **Στρατή Πασχάλη**, *Κοιτάζοντας δάση* (εκδ. Μεταίχμιο, 2002): «BYZANTINO / Στη μέση τ' ουρανού, η ημισέληνος, τουρκεμένο φεγγάρι, κι όλα είναι καημός / και πνιγμένο πάθος — ο Έρωτας / να κάνει βάρδια σ' ένα γραφείο τελετών / μυρίζει αγιόκλημα και βόθρος και ρακί / τι ζέστη // (αναδύεται ένας ψαλμός / μια σιγή από ύλη)».

ο χαρτοκόπτης

βουλία και χορηγία της συλλέκτριας. Ο πολυτελής τόμος αποτελεί μια πλήρη και επισημονικά άρτια δημοσίευση των εικόνων της συλλογής P. Ανδρεάδη, που η συλλέκτρια δώρισε στο μουσείο πριν το θάνατό της.

Τη μελέτη και δημοσίευσή της συλλογής αυτής, που αποτελείται από 72 φορητές εικόνες και τμήματα τέμπλων διαφόρων ελληνικών εργαστηρίων από τον 14ο-18ο αι., ελάχιστες από τις οποίες ωστόσο φέρουν στοιχεία προέλευσης, ανέλαβε η επιμελήτρια της Βυζαντινής Συλλογής του Μουσείου Μπενάκη **Αναστασία Δρανδάκη**, που βασίστηκε σε τεχνοτροπικές και εικονογραφικές παρατηρήσεις προκειμένου να αποδώσει και να εντάξει τα έργα σε συγκεκριμένο γεωγραφικό και καλλιτεχνικό περιβάλλον.

Στην εισαγωγή της η Δρανδάκη επιχειρεί μια γενική αποτίμηση της αξίας και του στίγματος της συγκεκριμένης συλλογής, τις εικόνες της οποίας κατατάσσει σε τέσσερις ενότητες:

Η πρώτη περιλαμβάνει τα παλαιολόγια έργα, της περιόδου από το πρώτο τέταρτο του 14ου μέχρι το πρώτο τέταρτο του 15ου αι. Η δεύτερη συγκεντρώνει τα έργα της μεταβυζαντινής κρητικής σχολής και δύο μεμονωμένα παραδείγματα από εργαστήρια των νησιών του Αιγαίου. Η τρίτη ενότητα περιλαμβάνει τα έργα των ελλαδικών εργαστηρίων από τον 15ο ως τον 17ο αι. και παρουσιάζει τα μεγαλύτερα προβλήματα ταύτισης και ακριβούς χρονολόγησης. Οι εικόνες του 18ου αι., κατα κύριο λόγο προερχό-

μενες από εργαστήρια των Επτανήσων και του ελλαδικού χώρου, αποτελούν την τέταρτη ομάδα.

Με τη συνοπτική παρουσίαση των ιστορικών, κοινωνικών και καλλιτεχνικών συμφραζομένων, των χαρακτηριστικών και των προβλημάτων της κάθε ενότητας, η συγγραφέας αποτυπώνει την εξέλιξη της τέχνης της φορητής εικόνας από την παλαιολόγια περίοδο μέχρι τις παραμονές της ίδρυσης του νέου ελληνικού κράτους.

Ακολουθεί η αναλυτική παρουσίαση και συζήτηση των έργων, που κατατάσσονται στις ενότητες αυτές. Πρόκειται για μια ιδιαίτερα πολύτιμη συνεισφορά στην επιστημονική βιβλιογραφία, καθώς οι περισσότερες εικόνες είναι αδημοσίευτες και η απόδοση και ένταξή τους σε συγκεκριμένη σχολή ή εργαστήριο απαιτεί διεξοδική έρευνα και λεπτομερή τεκμηρίωση. Η Δρανδάκη συζητά εκτενώς τα τεχνοτροπικά χαρακτηριστικά και τη θεματολογία τους, παραλληλίζοντάς τα με παρόμοια γνωστά και δημοσιευμένα έργα και επιχειρώντας συσχετισμούς της ζωγραφικής τους με άλλες σύγχρονες μορφές τέχνης, όπως το ύφασμα και η μεταλλοτεχνία, που συντελούν στην αποκατάσταση της ταυτότητάς τους.

Ο τόμος περιλαμβάνει 155 έγχρωμες και 96 ασπρόμαυρες φωτογραφίες (την φωτογράφιση έχει κάνει ο Μάκης Σκιαδαρέσης) και συμπληρώνεται από εκτενή βιβλιογραφία και ευρετήρια. Κυκλοφορεί επίσης και σε αγγλική έκδοση (μετάφραση: John Avghe-
rinos).

Χρήστος Νησιώτης

Βιβλία που λάβαμε Βιβλία που λάβαμε Βιβλία που λάβαμε Βιβλία που λάβαμε

Σπύρος Πλασκοβίτης, *Διηγήματα*, (Κέδρος), Αθήνα 2002.

Αρχιμανδρίτης Ανανίας Κουστένης, *Παπαδιαμαντικοί λόγοι*, (Ακτή), Λευκωσία 2002.

Tulio De Mauro, *Μικρή σημασιολογία των μη ρηματικών και των φυσικών-ιστορικών γλωσσών*, (νήσος), Αθήνα 2002.

Τάκης Φωτόπουλος, *Παγκοσμιοποίηση, Αριστερά και Περιεκτική Δημοκρατία*, (Ελληνικά Γράμματα), Αθήνα 2002.

Χριστόφορος Μηλιώνης, *Αποταμίευμα ποιητικής ύλης*, (Γαβριηλίδης), Αθήνα 2002.

Σωτήρης Λιόντος, *Ανοσοποίηση*, (Γαβριηλίδης), Αθήνα 2002.

Nancy Huston, *Χαμένος Βορράς*, (Άγρα), Αθήνα 2002.

Μαρία Φιλουμένη Δέλλiou, *Φωνές Ελλήνων στα άσπρα γάντια της ιστορίας*, (Παρουσία), Αθήνα 2002.

Νίκος Ορφανίδης, *Λόγος Παραμυθιάς*, (Ακτή), Λευκωσία 2002.

Αλέξανδρος Δουμάς, *Αλή Πασάς*, (Εστία), Αθήνα 2002.

Βασίλης Αργυρόπουλος, *Το χαλί με τις παπαρούνες*, (Εστία), Αθήνα 2002.

Πάυλου Φλωρένσκυ, *Η αντίστροφη προοπτική, το εικονοστάσι*, (Ινδικτος), Αθήνα 2002.

Ιωάννης Κ. Τσέγκος, *Οι μεταμφιέσεις του ψυχοθεραπευτού*, (στιγμή), Αθήνα 2002.

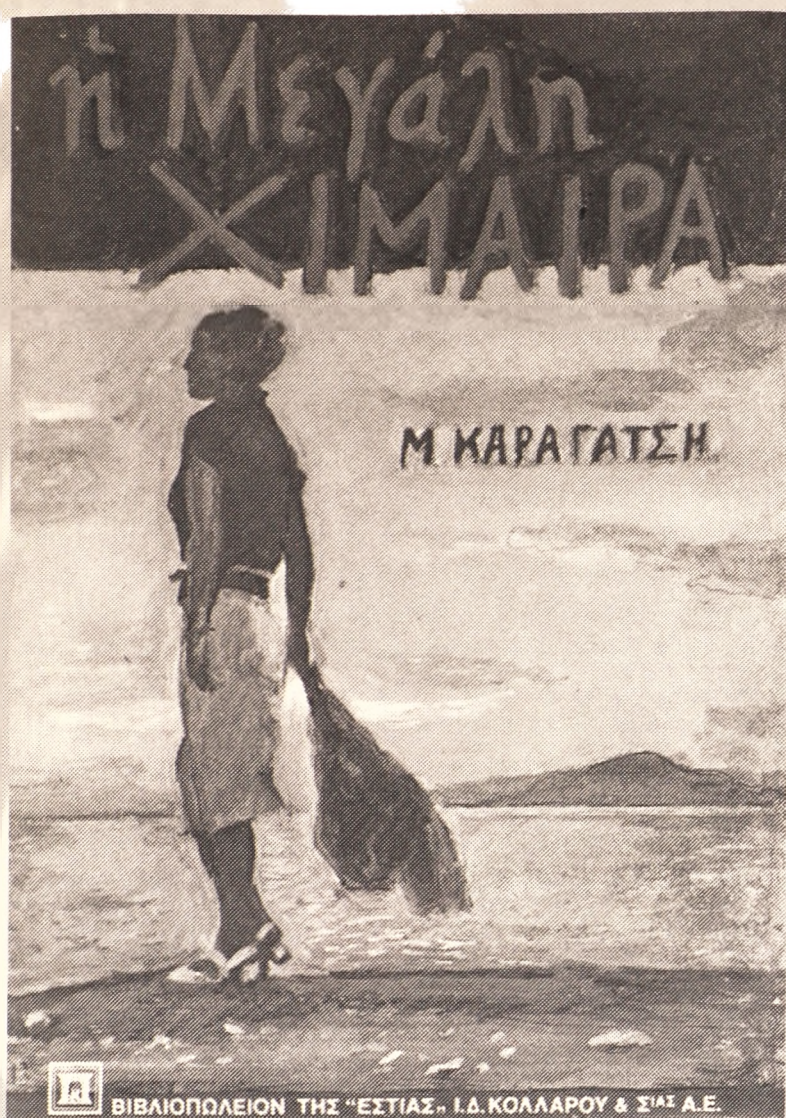
Αναστασία Δ. Βακαλούδη, *Η γένεση του θεϊκού ανθρώπου στις αρχαίες θρησκείες*, (Κέδρος), Αθήνα 2002.

Raymond Chandler, *Η μικρή αδερφή*, (Κέδρος), Αθήνα 2002.

Geoffrey Parker, *Γεωπολιτική*, (Ροές), Αθήνα 2002.

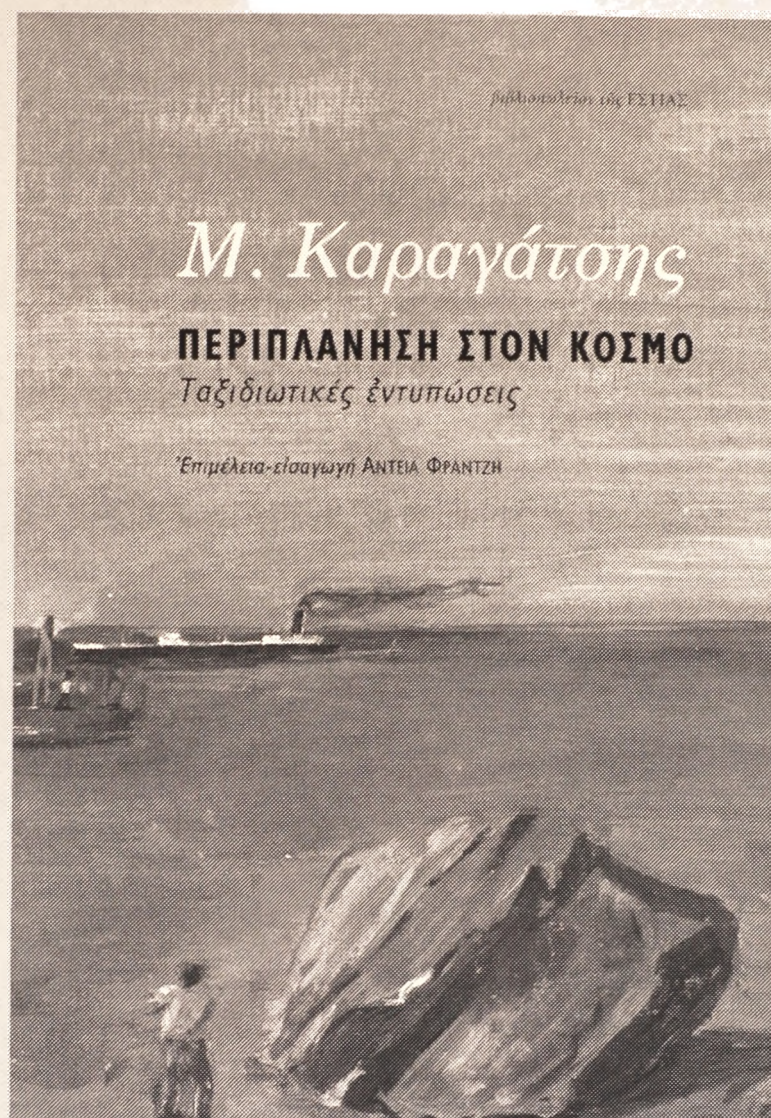
Κώστας Ακρίβος, *Μια blue jean Πασχαλιά - Ηλίας Μαγκλίνης*, *Το κακό το πράγμα - Σάκης Σερέφας*, *Διπλοβρασιά - Μαρία Ε. Σκιαδαρέση*, *Η ζημιά - Αλέξης Σταμάτης*, *Λουλούδι από τον Παράδεισο*, (Μεταίχμιο), Αθήνα 2002.

Μ. Καραγάτσης

ΕΙΣΑΓΩΓΗ: ΜΑΙΡΗ ΜΙΚΕ

Ήρωες και ηρώιδες, παρασυρμένοι χωρίς ικανότητα αντίστασης στις απολαύσεις του σώματος, γεύονται με άμετρο πάθος ηδονές και βιώνουν στη συνέχεια τις καταστροφικές συνέπειες του Ριζικού και της Μοίρας.

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ-ΕΙΣΑΓΩΓΗ: ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ

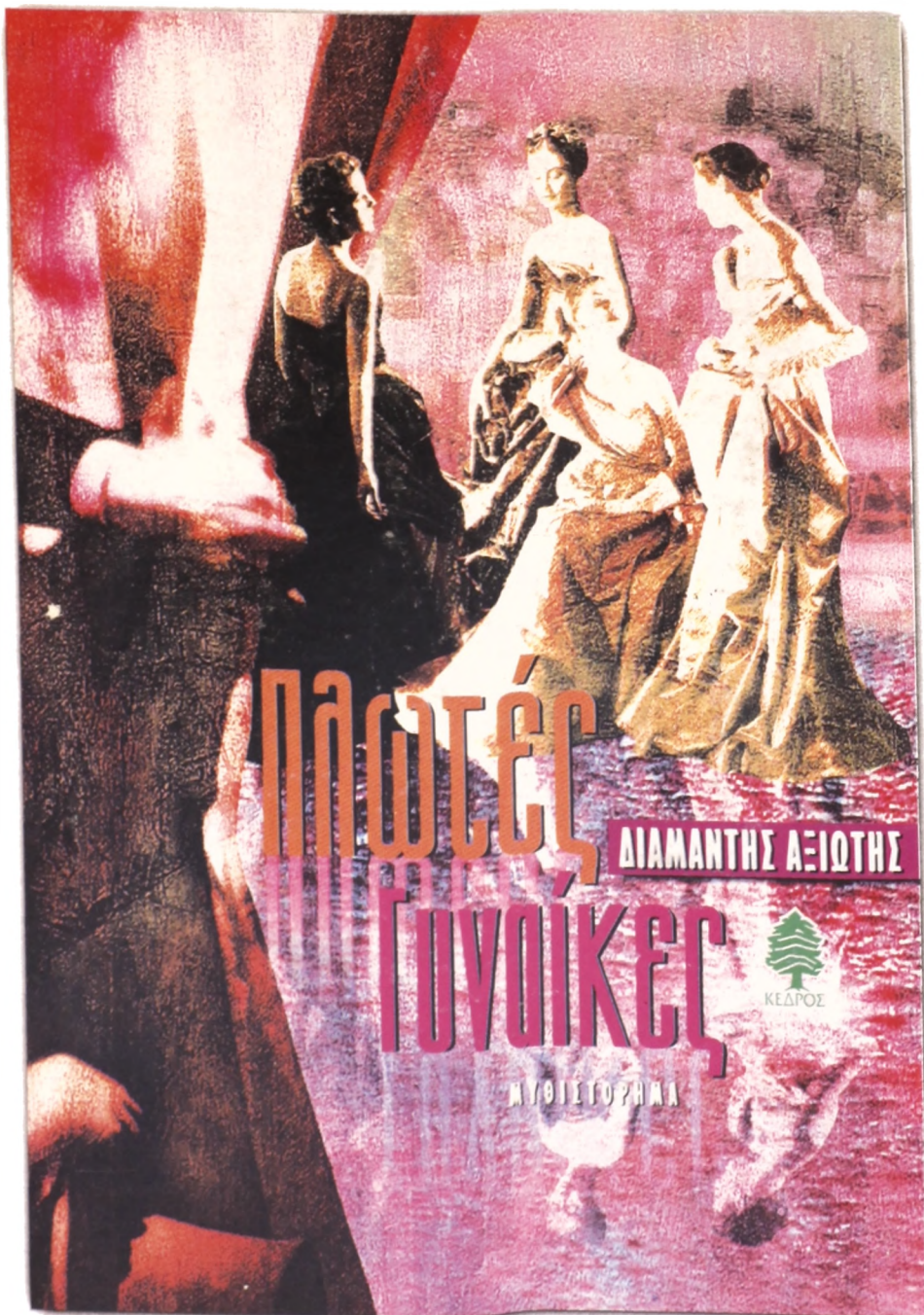
Η αναγνωστική εμπειρία των ταξιδιωτικών εντυπώσεων του Καραγάτση μας παραδίδει ατόφια τη ματιά του συγγραφέα και τις απόψεις του, (...) πάντα διατυπωμένες με τον ιδιοφυή αφηγηματικό του οίστρο.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣ

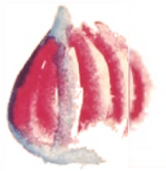
info@hestia.gr • www.hestia.gr

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

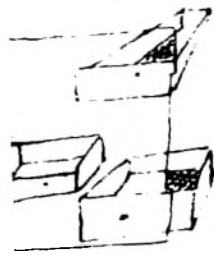
Μυστικά που δραπετεύουν από
τις κρυψώνες τους για ν'
αντικρίσουν το άγριο φως
του Αυγούστου.
Ένα μυθιστόρημα για όσους δεν
παραδίνονται αμαχητί στο
παιχνίδι του χρόνου.

ΤΑΤΙΑΝΑ ΑΦΕΡΩΦ

Αύγουστος

αβγδ...

ΠΛΩΤΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ

Τρία τέταρτα του περασμένου
αιώνα συμπυκνωμένα στην
άνοδο και στην πώση μιας
καπνεμπορικής οικογένειας.
Όμορφες, αγέρωχες γυναίκες,
σπαταλούν αλόγιστα τον χρόνο
μέχρις ότου προκύψει το
απρόοπτο.